

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İSÇİ SINIFI KİMLİKLER ARASINDA

ABD'DE SİVİL HAKLAR MÜCADELESİ VE
TOPLUMSAL HAREKETLER

DERLEYEN
MICHAEL ZWEIG

LEO PANITCH - WILLIAM K. TABB - FRANCES FOX
PIVEN - DOROTHY SUE COBBLE - MICHAEL D. YATES
- KATIE QUAN - GREGORY DEFREITAS - NIEV DUFFY -
BILL FLETCHER JR. - BARBARA JENSEN - R. JEFFREY
LUSTIG - MICHELLE M. TOKARCZYK

ÇEVİREN
HALDUN ÜNAL

h20

İŞÇİ SINIFI KİMLİKLER ARASINDA

ABD' SİVİL HAKLAR
DE MÜCADELESİ VE
TOPLUMSAL HAREKETLER

DERLEYEN **MICHAEL ZWEIG**
HALDUN ÜNAL ÇEVİREN

 H2O KİTAP
İSTANBUL EYLÜL 2013

İşçi Sınıfı Kimlikler Arasında ABD'de Sivil Haklar Mücadelesi ve Toplumsal Hareketler

Sendikalara odaklanma eğiliminde olan emek araştırmaları kıyasla çok daha geniş bir yaklaşım sunarak işçi sınıfı yaşamı araştırmaları cidden teşvik edici nitelikte bir kitap. Sınıf meselesi etrafında dolanıp duran bir dizi yakıcı görüş ve tartışmayı –başta ırk, cinsiyet, küreselleşmenin etkisi ve gençlik– kapsadığı gibi, ifade edilen problem ve meseleleri genişçe ele almasıyla da eşsiz derleme.

Kim Moody,

An Injury to All ve Workers in a Lean World kitaplarının yazarı.

Michael Zweig'in yaptığı derleme, işçi sınıfının günümüzde yaşamakta olduğu sıkıntı ve mücadelelere ışık tutuyor, üstelik çoğunlukla da militan bir perspektiften.

Makaleler düşen yaşam standartlarından, değişen ırk ilişkilerine ve hatta yeni örgütlenme biçimlerine kadar mevcut koşulları anlamlandırmamıza önemli bir katkı sunuyor.

Günümüz Amerikan toplumunda sınıfın değişen çehresini anlamak için çaba harcayanların, "sınıfın ne işe yarayacağını" soranların eline kullanabilecekleri bir hayli araç gereç veren dolu dolu bir kitap...

– Michele Lamont, Harvard Üniversitesi.

Dignity of Working Men: Morality and the Boundaries of Race ve Class and Immigration kitaplarının yazarı.

Michael Zweig

New York, Stony Brook Üniversite'sinde iktisat profesörü olarak çalışmakta olan Michael Zweig İşçi Sınıfı Yaşamı Araştırmaları Merkezi'nin kurucusu ve yöneticisidir.

Michigan Üniversitesi'ndeki öğrenimi sırasında Demokratik Bir Toplum için Öğrenciler örgütlenmesinin kurucu üyesi olmuş, mezun olduktan sonra da Radikal Siyasi İktisat için Birlik'in kuruluşuna yardım etmiştir. 1967 yılında aynı üniversitede doktorasını yapmıştır.

Eylemciliğini akademik kariyeriyle birleştiren Zweig'in toplumsal sorunlar ve işçi sınıfı üzerine yoğunlaşan yazıları, aralarında The American Economic Review, The American Economist, Labor Notes, Monthly Review, The Nation, New Labor Forum, Rethinking Marxism'in de bulunduğu pek çok dergide yayınlanmıştır.

Halen, iki dönem yöneticilik de yaptığı, AFL-CIO konfederasyonu ve Amerika Öğretmenler Federasyonuna bağlı, 34 bin öğretim üyesi ve üniversite çalışanının kayıtlı olduğu Birleşik Üniversite Çalışanları sendikasının faal üyesidir.

Diğer kitapları, *Religion and Economic Justice* and *The Idea of a World University* ve *Amerika'nın En İyi Saklanan Sırrı: İşçi Sınıfı Çoğunluktur* (yayınımız tarafından Haziran 2012'de yayınlanmıştır).

Yapımcılığını üstlendiği kısa belgesel: *Meeting Face to Face: The Iraq-U.S. Labor Solidarity Tour* ve yazar, yapımcı ve yönetmen olduğu belgesel *Why Are We in Afghanistan?*

Haldun Ünal

İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesini 1988 yılında bitirdi. 1992 yılından bu yana uluslararası şirketlerde finansal raporlama ve muhasebe uzmanlığı ve üst düzey yöneticilik yapmaktadır.

İşçi Sınıfı Kimlikler Arasında

*ABD'de Sivil Haklar Mücadelesi ve
Toplumsal Hareketler*

Derleyen: Michael Zweig

İŞÇİ SINIFI KİMLİKLER ARASINDA

ABD' DE SİVİL HAKLAR MÜCADELESİ VE TOPLUMSAL HAREKETLER

DERLEYEN **MICHAEL ZWEIG**
HALDUN ÜNAL ÇEVİREN

 H2O KİTAP
İSTANBUL EYLÜL 2013

h2o kitap - 16

İşçi Sınıfı Araştırmaları dizisi - 2

İşçi Sınıfı Kimlikler Arasında

ABD’de Sivil Haklar Mücadelesi ve Toplumsal Hareketler

Derleyen Michael Zweig

Çeviren Haldun Ünal

ISBN 978-605-86700-5-1

© Kasım 2012, h2o yayıncılık ve iletişim hizmetleri ltd. şti.

1. Baskı, Ağustos 2013, İstanbul

What Class Got To Do With It? by Michael Zweig, an ILR Press book, originally published by the Cornell University Press. Copyright © 2012 Michael Zweig
This edition is a translation authorized by the original publisher.

Yayına hazırlayan Özcan Özen

Kapak görseli Favianna Rodriguez

Kapak ve iç-vintage kapak Sevil Tarla

Sayfa düzeni h2o kitap

Baskı ve Cilt Ceylan Matbaası-Ahmet Uçar

Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi,

83/317 Zeytinburnu/İstanbul

Matbaa Sertifika No 23352

h2o yayıncılık ve iletişim hizmetleri ltd. şti.

Barbaros Mah., Tophanelioğlu Cad.,

Gülbeste Çıkmaızı, 10/2. Üsküdar - İstanbul

Yayıncı Sertifika No 22734

www.h2okitap.com

www.twitter.com/h2okitap

www.facebook.com/H2o

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR 9

Sunuş 15

İşçi Sınıfı Araştırmaları Meydan Okuyor 15
Michael Zweig

I. Sınıf, Irk ve Cinsiyetin Mozaïği 37

Eskiden Feminizmin Sınıfı Vardı 41
Dorothy Sue Cobble

Amerika'da Irk Sınıfa Nasıl Bulaştı? 57
Bill Fletcher Jr.

Amerika'da Irkın ve Sınıfın Kördüğümü 69
R. Jeffrey Lustig

II. Küresel Ekonomide Sınıf 89

*Neoliberalizm ve Sınıf Mücadelesi Olarak
Şirket Karşıtı Küreselleşme* 91
William K. Tabb

Sınıfın Merceğinden 11 Eylül ve Etkileri 107
Leo Panitch

*İşçiler İçin Küresel Stratejiler: Sınıf Çözümlemesi
Bizi ve Onları Nasıl Açıklar ve Ne Yapmalı?* 127
Katie Quan

III. Sınıf ve Emekçiler 145

Neoliberal Sosyal Politika ve Emek Piyasasının Islahı 147
Frances Fox Piven

Ekonomik Kriz, İşçi Sınıfı ve Örgütlü Emek 161
Michael D. Yates

IV. Sınıf ve Gençlik 181

Genç İşçiler, Ekonomik Eşitsizlik ve Kolektif Eylem 185
Gregory DeFreitas and Niev Duffy

Sözünü Tutmak: Öğrenci İşçiler ve Yüksek Öğrenim 207
Michelle M. Tokarczyk

"Sınıf Arkandan Gelecektir, Başka Şey Umma!"
"Sınıf Atlama ve Kültür Çatışması" 217
Barbara Jensen

Teşekkür

Bu kitapta pek çok kişinin emeği geçmiştir. Öncelikle katkı sunan yazarlara çalışmaları ve son teslim tarihi konusundaki hassasiyetlerinden dolayı çok teşekkür ederim. İmza sahibi olmayan dostlar, yazıları okuyup değerlendirerek pek çok bölüm için değerli önerilerde bulunmuşlardır. Kendi bölümüm için, aynı zamanda araştırma yardımcılığında da bulunmuş olan, Kathy Chamberlain, Esther Cohen, Jay D. Mazur, John Roslak ve Robert Sauté'un yorumlarından etraflıca yararlandım. Ruth Misheloff el yazmalarının ilk halini ince eleyip sık dokuyarak büyük bir dikkatle düzeltmiştir. Fran Benson başından beridir bu derlemeye büyük değer atfederek, el yazmalarının Cornell Üneversitesi Yayınları'ndaki gözden geçirme aşamalarının hepsini sıkı sıkıya takip etmiştir. Her adımı kusursuz ve zamanında atmış ve büyük bir yardımseverlik göstermiş olan yayınevi çalışanlarıyla çalışmak ayrıca keyif vericiydi.

John Russo ve Sherry Linkon işçi sınıfı araştırmalarının vücuda getirilmesinde öncülük etmişlerdir; 1999 yılındaki ilk karşılaşmamızdan beridir cömertliklerini göstermekten sakınmayan bu yüce gönüllü insanlara teşekkür ederim. O zamandan beridir de New York Devlet Üniversitesi Stony Brook, İşçi Sınıfı Yaşantısı Çalışmaları Merkezi'ne ve sosyal bilimler alanında işçi sınıfı çalışmalarının geliştirilmesine verdiği desteği sürdürmektedir. Rektör Shirley Strum Kenny ve mevcut sorgulayıcı çizgimizi cesaretlendiren Stony Brook'un diğer pek çok elemanına ve bu kitaptaki makalelerini çoğunun sınanması için bir girizgah olanağı sunmuş olan, 2002'deki *Sınıf Nasıl Bir İşleve Sahiptir?* konferansını mümkün kılanlara da ayrıca teşekkür ederim.

İŞÇİ SINIFI KİMLİKLER ARASINDA

ABD' DE SİVİL HAKLAR
MÜCADELESİ VE
TOPLUMSAL HAREKETLER

❧ H2O KİTAP ❧
İSTANBUL EYLÜL 2013

Giriş

İşçi Sınıfı Araştırmaları Meydan Okuyor

MICHAEL ZWEIG

I

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) sınıf üzerine süregelen sessizlik nihayet sona eriyor. Kapitalizmin Soğuk Savaş'tan muzaffer çıktığı ve kapitalistlerin güçlerini ABD'de ve dünyanın her yerinde her zaman-
kinden daha fazla pekiştirdiği, yirmi birinci yüzyılın bu ilk yıllarında, "sınıfın" Amerikalıların hayatındaki merkezi önemi de herkes için giderek daha açık bir hale gelmekte. Üst düzey yöneticiler kendilerine on milyonlarca dolar ödeyip, çalışanlarını giderek kuşa dönen emeklilik maaşlarıyla kapının önüne koyarken, orta sınıf ve tüketim toplumu hakkındaki güzellemeler artık kimseyi ikna etmiyor. İşçiler giderek yok olan sosyal hizmetlerin yükünü çeker, nüfusun en zengin yüzde 1'lik kısmı ise büyük vergi indirimleri alırken, insanlar artık şunu merak ediyor: Bu işte gerçekten de birlikte miyiz? ABD'de emekçiler kendilerine sağlanan ufak tefek vergi avantajlarının mali krizin sonuçları tarafından alınıp götürüldüğünün farkındalar¹ ve Enron, Worldcom, Arthur

¹ Bush yönetiminin 2001 yılındaki vergi indirimlerinden yararlanan ve yıllık geliri 44.000 dolardan az olan nüfusun yüzde 60'lık kesimi yılda ortalama 32,50 dolarlık bir vergi indirimi alırken, yıllık geliri 1,1 milyon dolardan fazla olan en tepedeki yüzde 1'lik kesim yılda ortalama 5.312 dolar vergi indirimi elde etti (*New York Times*, 25 Şubat 2002, A18). Bu indirimden daha fazlası New York'ta metroya yapılan zamlarla tek bir ayda buharlaşıverdi, çünkü devlet artık toplu taşımadan desteğini çekmişti. Finansal krizin, yaşlı ve yoksullar için sağlık yardımları-

Andersen ve daha bir sürü şirket skandalına olan ilgi, milyarlarca dolara mal olan bir savaşın yıkıntıları altına gömölüp gizlenirken gerçekte neler döndüğünü merak ediyorlar.

Mesele ister ekonomi olsun, isterse de savaş ve barış, sınıf günlük yaşamımızın tam kalbinde yer alıyor. Buna rağmen sınıf bir ırk ya da cinsiyet kadar görünür olmadığı gibi, onlar ya da benimsediğimiz diğer “kimlikler” kadar kendimize ait hissettiğimiz, günlük dilimizin bir parçası olmadı. Elbette ki hepimiz birer bireyiz ama bu bireyselliğimiz ve hayattaki şansımız –az ya da çok– içine doğup büyüdüğümüz ve bugünde bir yetişkin olarak içinde var olduğumuz ekonomik ve sosyal sınıf tarafından şekillenir.

Her ne kadar “sınıf” toplumsal çözümleme amaçlı bir soyutlama olsa da, sınıfın kendisi gerçektir. Toplumsal alanda soyutlamalar gerçek hayattan çok uzaklaşıldığı izlenimi yarattığından, kanlı-canlı gerçek bireyler için önemli etkileri olan iki farklı soyutlama bize bu konuyu düşünürken yardımcı olabilir: Irk ve cinsiyet. Varsayın ki erkek ve kadının var olduğunu biliyorsunuz çünkü farkı görebiliyorsunuz, ancak toplumsal olarak inşa edilmiş bir “cinsiyet” kavramından ise haberdar değilsiniz. Gördüğünüz bu insanlar hakkında hayati önemdeki bazı şeyleri kaçırabilirsiniz. Yaşanları hakkında sadece yüzeysel bir kavrayışa sahip olabilirsiniz. Eğer, yine çıplak gözleme dayanarak, toplumda siyah ve beyaz insanlar olduğunu bildiğiniz için sadece derinin rengini görürseniz ve “ırk”ın modern toplumdaki yeri hakkında bilgi sahibi değilseniz, siyah ve beyaz insanların hayat tecrübelerini etkileyen en önemli belirleyenlerden birine ilgisiz kalırsınız. Cinsiyet ve ırk bir soyutlamadır; buna rağmen herkesin hayatında somut ve çok güçlü etkileri vardır. Kadınlar, erkekler, siyahlar, beyazlar aralarındaki büyük farklılıklara rağmen kendi yaşam deneyimleri içinde bunların anlamını idrak ederler.

Benzer şekilde varsayalım ki, işyerleri ve emek piyasası hakkında kendi gözlemlerinize dayanarak buralarda işçiler ve işverenler olduğunu biliyorsunuz ama sınıfın varlığından habersizsiniz. İşte bu durumda bireysel olarak her bir işçi ya da işverenin en önemli özellikleri, onların yaşanları üzerinde muazzam etkisi olan bir şey konusunda tamamen kör olursunuz. Tek tek işçiler, kapitalistler ve orta sınıf mensupları arasındaki derin kimlik ve tecrübe farklarına rağmen, sınıfın, modern toplumdaki varlığını ve önemini kabul etmek hâlâ anlamlı duruyor. Aslında sınıfsal çözümleme olmadığında, ekonomik ve siyasal hayatın

nın kısılması, kamu hizmetlerinin daha pahalı hale gelmesi, özelleştirilen kamu hizmetlerinin kalitesi düşerken fiyatlarının artması gibi sonuçları bu vergi indirimlerini işçiler için bir yük kapitalistler içinse ikram haline getirmektedir.

içinde gözlemlediğimiz, başkalarının deneyimleri ve kendi yaşamımız konusunda sadece yüzeysel bir bilgi sahibi oluruz.

Bu kitap şu sıralar yeni yeni ortaya çıkan ve sınıfın hayatımızdaki yeri ve etkisini keşfetme çabesindeki işçi sınıfı çalışmaları sahasında bir başvuru kaynağı olması için yazıldı. Bu giriş yazısının ilerleyen bölümlerinde sınıfı tanımlayan şeyin gelir ya da yaşam tarzından ziyade iktidarın kullanımı olduğunu söyleyeceğim. Bu giriş aynı zamanda ABD'deki işçi sınıfı çalışmalarının tarihsel bağlamını keşfetmeye çalışacak. Sonraki bölümler dört farklı temayı irdeliyor.

İlk olarak "sınıf, ırk ve cinsiyet mozaïği"ne bakacağız. Sınıflar da ırk ve cinsiyet gibi tek tip değil. İşçi sınıfı bütün ırk ve uluslardan kadın ve erkeklerden oluşur. Beyazlara, Afro-Amerikanlara ya da farklı ırk ve etnik kökenden gruplara baktığınızda aralarında işçileri göreceksiniz, ama her türden orta sınıf mensubuna hatta kapitalistlere de rastlayacaksınız. Aynı şey erkek ve kadınlar için de doğru elbette. Güç ve iktidar ilişkilerinin karmaşık bir düzenlemesine denk düşen bu çetrefil kimlikler mozaïği bize şunu gösteriyor, sınıf çözümlemesi insanları öyle basit bir şekilde saf kategorilerin içine sokmak değildir. Kitabın ilk bölümünde ırk ve cinsiyetin hayatımızdaki yeri ve işleyişı konusundaki bilgimizin sınıf anlayışımız üzerindeki etkisini göreceğiz. ırk ve cinsiyetten bütünüyle bağımsız bir sınıfın herhangi bir anlamı olmadığını göreceğiz, zira bir kişinin sınıfsal konumuyla bağlantılı olarak yaşadıkları o kişinin ırk, etnik köken ve cinsiyetine de sıkı sıkıya bağlıdır. Aynı zamanda sınıfla ilgili kavrayışın ırk ve cinsiyet deneyimlerinin kimi karmaşık sorunlarını nasıl aydınatabildiğini göreceğiz.

İkinci bölümde küresel ekonomide sınıfın yeri ve işleyişine gelineğiz. Bu bölümde küreselleşmenin, Soğuk Savaş'ın 1990'ların başında sona ermesiyle birlikte kapitalist kurumların neredeyse dünyanın dört bir yanına yayılmasının çalışan sınıfları ve ulusal ekonomileri nasıl etkilediğini göreceğiz. Amerikan ekonomisini küresel ekonomiden ayıran çok küçük farklar kaldığını ve işçiler Amerika'da haklarını kaybederken aynı şeyin dünyanın diğer yerlerinde de yaşandığını göreceğiz. Gelir, servet ve iktidar, burada da dünyanın geri kalanında da, çok daha eşitsiz bir şekilde dağılmakta.²

Bu, ABD'deki strateji ya da askeri planlama uzmanlarının bilmediğı bir gerçek değil. Amerikan Uzay Dairesi Komutanlığı uzaya hâlâ askeri silahların yerleştirilmesini ve yerleştirilenlerin çalışmaya devam ettirilmesini makul göstermeye çalışırken şu uyarıda bulunuyor: "Her

2 Jeff Madrick, "Regardless of Progress of a Few, Many Nations Still Face Economic Despair", *New York Times*, 7 Ağustos 2003, C2

ne kadar ABD küresel bir rakip tarafından zorlanmasa da bölgesel olarak zorluklar yaşayacaktır. Dünya ekonomisinin küreselleşmesi, 'sahip olanlar' ile 'sahip olmayanlar' arasındaki farkı arttırarak, devam edecektir.”³

“Sahip olanlar ve olmayanlar” için genellikle “zengin” ve “yoksul” deriz. Amerikan popüler kültüründe ya da siyaset dilinde bizler sınıftan bahsederken elde edilen gelirle bağlantılı olarak konuşma eğilimi taşıyoruz. Bu, Amerika’nın üst tarafta az sayıda zengin, alt tarafta ise yine az sayıda yoksulun yer aldığı, nüfusun çoğunu kapsayan geniş bir “orta sınıf”tan oluştuğu varsayımına dayanmaktadır. Dünya gelir standartlarıyla bakıldığında Amerikan işçileri, hatta en yoksulları bile fena kazanmamaktadır; bu nedenle Amerikalı strateji uzmanları dünyanın “sahip olmayanları”ndan bahsettiğinde birçok Amerikalı bunların uzak diyarlardaki birileri olduğunu düşünmektedir. Fakat bu kitabın ikinci bölümünde temellendirildiği üzere, sınıfı farklı bir gözle, gelirle bağlantılı değil de iktidarla bağlantılı olarak görmeye başlarsak önümüzde yeni ilişkilerin ve yeni siyasal ittifak imkânlarının açıldığını fark edeceğiz. Bunlar, Amerika’nın çoğunluğuna, kendilerini “sahip olanlar”dan önemli ölçüde ayırıştırıp, dünyanın “sahip olmayanlar”ıyla ilişkilendireceği, siyaset yapma tarzında yeni yaklaşımlara ve yeni sosyal hareketlerin inşasına kapıyı aralayacak bir temel önermektedir.

Kitabın üçüncü bölümünde yer alan sınıf ve sosyal politikalar üzerine iki makale ise sınıf çözümlemesi yöntemini kullanarak yirminci yüzyılın sonları ve yirmi birinci yüzyılın başlarında Amerikan işçilerinin yaşadığı gerçek deneyimleri incelemektedir. Burada da emekçiler ile yoksulluk arasındaki yakın bağları, sendikaların gücünün azalmasıyla işçilerin yaşam standartlarının nasıl geriye gittiğini ve sosyal politikaların oluşumunda sınıf iktidarının bunları nasıl emekçilerin zararına şekillendirdiğini göreceğiz.

Son bölümde yer alan sınıf ve yetişkin gençler üzerine üç makalede yazarlar, genç işçiler ve üniversite ve akademilerde öğrenimine devam eden işçi sınıfından öğrencilerin yaşamları üzerinden sınıfın işleyiş dinamiklerini keşfe çıkıyorlar. Burada sınıfın, içinde psikolojik etkilerde barındıran kültürel bir çok yanı olduğunu göreceğiz. Bu ise, bugünkü üniversite eğitim sürecini faydalı fakat aynı zamanda sancılı birçok soruyla karşı karşıya bırakırken, akademisyen ve öğrencileri, sınıf merceğinden baktıklarında yüksek öğrenimin yeni yolları üzerine düşünmeye sevk eder.

³ United States Space Command, Vision for 2020, Şubat 1997, www.spacecom.mil/visbook.pdf

II

Bu kitapta dört bölümde ele alınan sınıfın değişik yönlerine dönmeden önce tartışmadaki bazı kavramları açık ve belirgin bir şekilde tanımlamak gerekir. ABD'de insanlar sınıftan bahsettikleri zaman sıklıkla sorunun en önemli parçaları bir şekilde gözden kaçır. Sınıfı ya gelirle ya da gelirin satın alabileceği bir yaşam tarzıyla bağlantılı düşünme eğilimindeyizdir. Bu kitaptaki makaleler gelişip büyümekte olan işçi sınıfı çalışmaları alanına, sınıfa, esas olarak ekonomik ve siyasal güç ilişkileri çerçevesinden bakan bir katkı sunmaktadır.

İktidar bir birey ya da topluluğun kendi içinde var olmaz, iktidar insanlar ya da topluluklar arasında bir ilişki biçimi olarak var olur. Bu, bir sınıfa ait insanlar hakkında gerek o sınıfın kendi içinde gerekse de diğer sınıflarla arasındaki ilişki biçimlerine bakmaksızın konuşamayacağımız anlamına gelir. İşçi sınıfı çalışmaları bu nedenle en önemlisi sermaye sınıfı olmak üzere diğer sınıflarla ilgili çalışmaları da içerir. Fakat işçi sınıfı çalışmalarında bizler toplumdaki tüm sınıflara emekçilerin gözünden bakarız, onların yaşamları, deneyimleri, ihtiyaçları ve çıkarları açısından.

İşçi sınıfı, gerek işyerinde, gerekse de yurttaş olarak görece çok sınırlı güç ve yetkiye sahip olan insanlardan oluşur. İşlerini yaparken az ya da çok yakın bir gözetim ve idare altında bulunan, yaptıkları işin içeriği ve hızı üzerinde çok az denetimleri bulunan ve kimsenin patronu olmayan insanlardır. İnşaat veya fabrika işçisi gibi mavi yakalı, bankadaki gişe görevlisi veya rutin bilgisayar kodu giren yazılımcı gibi beyaz yakalı olanlardır. Ürünlerin üretiminde ve dağıtımında çalışırlar ya da hizmet sektörü ve devlet dairelerinde. ABD Çalışma Bakanlığı kayıtlarına göre vasıflı veya vasıfsız beş yüzden fazla meslekte birindendirler: Tarım işçileri, havaalanı yer hizmetlileri, uçuş görevlileri, kasiyerler, sosyal yardım görevlileri, makinistler, sekreterler, fast-food restoran çalışanları, ses teknisyenleri, kamyon sürücüler... ABD'de işçi sınıfı mensupları açık farkla nüfusun çoğunluğunu oluşturur. Seksen sekiz milyondan fazla insan 2002'de bu bahsi geçen meslek mensuplarıdır ve bu da çalışabilir nüfusun yüzde 62'si demektir.⁴

Kapitalist toplumda güç ilişkisinin öbür yüzünde yer alan ise kapitalist sınıftır, bunlar, özel sektör şirketlerini sevk ve idare eden üst düzey yöneticilerdir. Bunlar endüstri ve finansa komuta edenlerdir, CEO'lar, CFO'lar, COO'lar, [başkanlar, genel müdürler, mali işler direktörleri vb.]

4 ABD'deki sınıf yapısı ve bileşimi hakkında ayrıntılı bir tartışma için bkz. Michael Zweig, *Amerika'nın En İyi Saklanan Sırrı: İşçi Sınıfı Çoğunluktur*, çev. Halil Çelik, h2o kitap, Haziran 2012.

ve yönetim kurulu üyeleridir; kararlarıyla işyerinde ve iktisadi hayatta gidişata yön verenlerdir ve sahip oldukları ekonomik güç sayesinde politika, kültür, medya ve hatta dini alanlarda da hâkim güç olanlardır. Kapitalistler ABD'deki çalışabilir nüfusun yaklaşık yüzde 2'sidir.

Kapitalistler arasında sahip olunan gücün ölçeği bakımından büyük farklar vardır, özellikle de bu gücün coğrafi konumlanışı bakımından. Elli bin kişilik bir şehirde, yüz kişiyi istihdam eden bir işletmenin CEO'su yerel sahnede önemli bir şahsiyet olabilir ancak bölgesel ya da federal devlet katında o denli kıymeti bulunmayabilir. Ulusal ölçekte ise, güç ilkesel olarak, beş yüzden fazla işçi çalıştıran büyük şirketleri kontrol edenlerin elindedir. Bugün ABD'de 21 milyonun üzerindeki özel işletmenin sadece 16 bini bu büyüklüktedir ve yaklaşık iki yüz bin kişi tarafından kontrol edilmektedir, bu da çalışabilir nüfusun binde 2'sidir.

Güçlüler arasında dahi güç en tepedekilerde yoğunlaşmaktadır. Büyük bir şirketi kontrol etmek bir şeydir, birçok büyük şirketin yönetiminde olup bu şirketler arasındaki ortak stratejiler arasında eşgüdümü sağlayacak bir konumda olmak başka şey. Aslına bakarsanız, sadece bu insanları yani kilit önemde idareci olarak adlandırılan ve birçok büyük şirketin yönetiminde olanları saymaya kalksak, bunlar hepi topu bir futbol stadyumuna ancak sığarlar. Bunlar ve federal hükümet kurumlarının en tepesindeki siyasi liderlerin toplamı, ulusal iktidarın zirvesindeki "yöneten/egemen sınıf"ı oluşturur.

Kapitalistler tabii ki zengindir. Fakat oğul George Bush'un 2001'de iktidara gelişinden kısa bir süre sonra başkan yardımcısı Dick Cheney, ülkenin enerji politikasının planlanıp hazırlanmasında kendisine yardım etmeleri için bir avuç seçkin şahsiyeti davet ettiğinde, "zengin insanları" davet etmiş değildi. O kapitalistleri davet etti, enerji sektörünün liderleri olan sermayedarları. Gerçek şu ki aynı zamanda zengin de olmaları bir tesadüftü. Kapitalistler kendi kişisel servetlerinden çok daha fazlasını kontrol etme gücüne sahip olan zenginlerdir. Onlar, en büyük birkaç bin şirketin elinde toplanmış olan, tüm ulusun zenginliğini kontrol ederler. Washington'da "zengin insanları" temsil eden lobiler yoktur. Lobiciler muhtelif sanayileri ya da zaman zaman sanayinin geneli adına yürütülen çabaları eşgüdümlü kılmak üzere sanayi odalarını temsil ederler. Yasa ve yönetmelikler düzenlenirken kapitalistlerin çıkarlarını temsil ederler.

Benzer bir durum işçi sınıfı için de söz konusudur. Amerika'da üç milyondan fazla insan sendikalıdır. Birleşik Otomobil İşçileri [United Auto Workers-UAW], Kamu Emekçileri [American Federation of State, County, and Municipal Employees-AFSCME], Mobilya İşçileri [the Carpen-

ters] ya da Kamyon ve Tır Şoförleri Sendikaları [International Brotherhood of Teamsters-IBT] örneklerinde olduğu gibi bunların birçoğunun Washington'da, üyelerinin bulunduğu belli başlı büyük şehirlerde ve hatta daha küçüklerinde bile bir ofisi bulunur. İşyerindeki toplu sözleşme pazarlıklarına katılmanın yanında, üyeleri için lobi faaliyetleri yürütür ve nadir de olsa işçi sınıfının daha geniş çıkarları içinde lobicilik yaparlar. Altmış sekiz sendika Amerikan İşçi Federasyonu-Sanayi Örgütleri Kongresi [American Federation of Labor-Congress of Industrial Organizations AFL-CIO] çatısı altında kaynaklarını birleştirerek emekçilerin çıkarlarını daha ileriye taşımak için çalışmaktadır. İşlerinde yoksul ya da orta sınıfa denk geliri olanlar olmasına rağmen bu örgütler, "yoksul"ları ya da "orta-gelir grubu"nu değil işçileri temsil etmektedirler.⁵

Kapitalistlerle işçi sınıfının arasında orta sınıf yer almaktadır. ABD'de "orta sınıf" medya ya da siyasal yorumcuların ilgisine en çok mazhar olandır ancak bu tanım, büyük çoğunlukla, gelir dağılımında ortada yer alanlar için kullanılmaktadır. İnsanlar bazen konuşurken ücretli çalışan fakat mütevazı yaşarsa da rahat bir hayat sürebilir anlamında "orta sınıf işçiler"den bahsederler. Özellikle imalat sanayindeki sendikalı işçiler ev sahibi olabilecekleri, tatile gidebilecekleri, iyi bir araba, televizyon, müzik seti, bilgisayar vb. sahibi olabilecekleri ve diğer tüketici zevklerine ulaşabilecekleri bir ücret kazanmaktadır.

Sınıf, yıllık gelir ya da yaşam tarzı gibi şeyler olarak anlaşıldığında böyle işçiler de zaman zaman "orta sınıf" olarak adlandırılmaktadır. Hatta işçi sendikaları liderleri bile aynı tabiri sendikaların işçiler için elde edebildikleri kazanımları vurgulamak amacıyla kullanmaktadır. "Orta sınıf işçiler"in bir uçtaki "yoksullar"la (devlet yardımı alanlar veya "en alttakiler") diğer uçtaki "zenginler" arasında kalan, güvenli bir işi olan ve etik değerlerin uygulandığı bir işte çalışan "büyük çoğunluk" olması beklenir. Sınıf hakkında "zengin, orta ve yoksul" kavramlarıyla düşündüğümüzde hemen hemen herkes eninde sonunda "orta"ya girer.

Sınıflı "iktidar" kavramıyla anlamaya başladığımızda ise konu birdenbire farklı bir şekilde aydınlanır. Bu durumda görünüm orta sınıftan insanların iktidar ölçeğinde ortada, işçiler ve kapitalistlerin ise iki kupta yer aldığı bir hal alır. Orta sınıf, doktorlar, avukatlar, mali müşavirler, üniversite profesörleri gibi meslek sahiplerinden oluşur. "Serbest meslek erbabı orta sınıf"ın çoğunluğu kendi işinde çalışmaz. Özel sektörde ya da kamuda çalışır, aylık ücret alır, bir amire rapor verir vb. Bu şekliyle de işçilere benzerler.

5 Bazı orta sınıf mensupları da sendikalar tarafından temsil edilirler, öğretim üyelerinin Amerikan Öğretmenler Federasyonu, otomotiv sanayinde çalışan avukat ve hukukçuların da Birleşik Otomobil İşçileri sendikası tarafından temsili gibi. Sendika üyesi olanların çoğunluğu işçi sınıfına dahildir.

Fakat bu serbest meslek erbabı orta sınıftan insanları iyi ücret alan işçilerle karşılaştığımızda önemli bir farkla karşılaşırız. Otomobil fabrikasında çalışan sendikalı bir işçi, yaptığı fazla mesailerle “orta sınıf işçi”lerin yaşam tarzını sürdürecektir kadar bir parayı, hatta kimi avukat ve profesörlerden bile fazlasını kazanır. Fakat iyi ücret alan sendikalı bir makine ustası, elektrik teknisyeni ya da otomobil işçisi hâlâ işçi sınıfının bir parçasıdır. Profesörlerin ve avukatların iş üzerinde belli bir dereceye kadar özerklik ve kontrolleri varken otomobil işçisinin yoktur. Sınıf sorunu denen şey, tamda aradaki bu farktır.

Sınıfın en iyi ücret alan sendikalı bölümünü, sınıfın tamamına indirmek de yanıltıcı olur. Özel sektördeki işçilerin sadece yüzde 9'u sendikalıdır ve geri kalan milyonlarcası düşük ücret alan hizmet sektörü çalışanlarıdır. Görece yüksek ücretler ödenen imalat sanayi, Amerikan iş hayatının hâkim unsuru değildir ve toplam ekonomi içindeki payı oran olarak sürekli daralmaktadır.

Orta sınıf, iş hayatı içinde yer alan, en tepedeki karar verici üst-düzey yöneticilerin altındaki kıdemli müdürlerden üretim hattındaki ustabaşına kadar, ara kademe amirleri de kapsar. Serbest meslek erbabı orta sınıfta olduğu gibi, yönetici orta sınıfta da bazıları gelir ve yaşam tarzı olarak emekçilere yakındır. Bu durumu çoğunlukla ustabaşı ya da ilk kademe yönetici olarak çalışan amirlerde görürüz. Bunlar genellikle işçiler arasından terfi ederler, aynı işçi semtlerinde yaşamaya ve eski işçi arkadaşlarıyla görüşmeye devam ederler. Fakat güç ve iktidar ölçeğine vurduğumuzda, ustabaşı artık bir işçi değildir. Ustabaşı işyerinde işvereni temsil edecek, yönetim zinciri içinde kendisine düşen görevi yerine getirecek, emirleri uygulayacaktır. Ustabaşı burada aradadır, işverenle işçinin arasında. Bir işçi yönetici olduğu an orta sınıfa adımını atar. Fakat tıpkı iyi ücret alan “orta sınıf işçiler”in istisnai olması gibi, “işçi sınıfı patronları”da Amerika ekonomisindeki amir ve yönetici personelin küçük bir kesimini oluşturur.

Benzer bir durumu orta sınıfın üçüncü bileşeni olan küçük işletme sahiplerinde de görürüz. Bazıları işçi sınıfının içinden çıkar ve kendi kökleriyle olan sosyal ve kültürel bağları devam ettirir. Fakat bu bağlar işçilerin kendi işlerini kurma arzusuyla, disiplin ve emir altında çalıştıkları “işçi sınıfı işleri”nden kaçarak “kendi işinin patronu olma” özgürlüğünün peşinden koştuğu gerçeğini değiştirmiyor. Bu özgürlük, uğruna kaç saat çalıştığından, piyasanın rekabetçi baskısının onu ne kadar sınırladığından bağımsız olarak küçük işletme sahibini işçilerden farklı bir sınıfa koyar.

İş hayatının diğer ucundaysa daha kıdemli müdürler, üst-düzey hukukçular, finans ve muhasebe yöneticileri kapitalistlerden hizmetlerinin karşılığı olarak yüklü bir pay alırlar. Önemli ölçüde yetki sahibidirler, epey büyük paralar kazanırlar ve onlarla aynı sosyal çevrelerde takılırlar fakat yinede nihai karar verici değildirler. İktidar ölçeğine vurulduğunda niteliksel olarak, hizmetleri karşılığında kendilerine iyi bir para ödeyen ancak nihai karar verme yetkisini kendi ellerinde tutan kapitalistlerden farklı bir seviyede dururlar. Onlar da, orta sınıfa dahildir.

Orta sınıfın bu üç kesimiyle de –serbest meslek sahipleri, küçük işletme sahipleri ve yöneticiler– işçi sınıfı ve kapitalistler arasında bula-nık sınırlar vardır. Buna rağmen iş süreçlerinde sahip oldukları iktidar, bağımsızlık ve yaşam koşulları bakımından taşıdıkları farklar, ayrı bir orta sınıf fikrini destekler. Orta sınıf ABD’de çalışabilir nüfusun yüzde 36’sıdır, oldukça büyük ama hâlâ çoğunluk olmaktan ve “tipik” Amerikalıyı temsilden uzak.

İşçi sınıfı ve kapitalistler gibi orta sınıf da siyasal süreçlerde meslek odaları ya da küçük işletme grupları tarafından temsil edilirler. “Orta gelir” lobisi diye bir şey yoktur ama tabii ki Mahkeme Avukatları Birliği, Amerikan Tabipleri Birliği, Ulusal Emlakçılar Birliği vb. vardır.

Sınıflar çok açıktır ki toplumsal bakımdan birbirinin aynısı olan insanların bir araya gelmesinden oluşan bir yekparelik değildir. Her sınıf kendi içinde büyük bir çeşitlilik barındırır. Sınıflar arasındaki sınırlar birbirinden keskin hatlarla ayrılmak yerine geçirgen ve belli belirsizdir. Sınıflar kendi içinde; gelir, servet, yaşam tarzı farklılıklarının da kaynağı olan, mesleki ve görece iktidar farklılıkları taşımanın ötesinde her sınıf, ırk, milliyet ve inançtan kadın ve erkeği de farklılıklarıyla birlikte içinde barındırır. Bütün bu büyük çeşitliliğe ve muğlak sınırlara rağmen, işçi sınıfı ile serbest meslek sahipleri ve orta sınıf yöneticilerin hayat tecrübeleri karşılaştırıldığında temel bir fark, denebilir ki kapitalistlerle bu ikisi arasında bulunmayan bir fark yine de kendini muhafaza etmektedir.

III

Amerika’nın son altmış yıllık tarihine şöyle bir bakış, sınıf konusunun üzerine çöken sessizliği ve bu sessizliğin ekonomik ve siyasi alandaki keskin sınıf çatışmalarıyla ne kadar ilişkili olduğunu gösterir. II. Dünya Savaşı’nı takip eden yirmi beş yıl boyunca sendikaların toplu pazarlık sürecindeki gücü nedeniyle Amerika’da işçiler hayat standartlarında ciddi artışlar elde ettiler. Fakat 1970’lerin sonundan itibaren işçilerin

hayat standartlarındaki tarihi kazanımlar tüm iş kollarında artan bir saldırıyla karşı karşıya kaldı. Sendikaların daha önceki ücret ve hak artışlarını geri vermeye zorlandığı “Uzlaşmacı pazarlık,” toplu pazarlık sürecinin başat özelliği halini aldı. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması [North American Free Trade Agreement-NAFTA] ve Dünya Ticaret Örgütü [World Trade Organization-WTO]'nün sağladığı yeni “serbest ticaret” ortamında şirketlerin üretimi okyanus ötesine taşıma tehditleri iyice yaygınlaştı ve imalat, iş-destek hizmetleri ve diğer bazı sektörler için geniş bir uygulama alanı bulur oldu.⁶ Sonuç, sendikaların gücünde ve işçilerin hayat standartlarında uzun dönemli, sistematik bir düşüş ve bunun karşılığında da şirket kârlarının ve bunları yöneten kapitalistlerin servetlerinin düzenli artışı oldu.⁷

Sınıf farkları kendini, iş üzerindeki iktidar ilişkilerinde gösterir ve büyük çoğunlukla insanlar işyerinde görece az sayıdaki üst-düzey yöneticinin talimatları çerçevesinde çalışır. Daha büyük şirketlerde bu yöneticiler güçlerini ara kademe yöneticiler vasıtasıyla en aşağıya iletir. Kendilerini koruyan bir sendikanın yokluğunda işçilerin kaderi patronun “insafına” kalmıştır. Sendikalar öncelikle ve ilk olarak, işçilere, patronun gücü karşısında, onu kolektif eylemin gücü ile dengeleme fırsatı versin diye ortaya çıkar. Yirmi birinci yüzyılın başlangıcında ABD’de çalışanların büyük çoğunluğu sendikalı olmayı istemesine rağmen ancak yüzde 15’ten biraz azı sendikalıdır. İşverenlerin sendikalara karşı, artık birçoğu belgelenmiş, kimi zaman yasaları ve uluslararası insan hakları standartlarını da hiçe sayan amansız düşmanlığı işçilerin sendikalarda örgütlenerek toplu pazarlığa oturma isteklerinin hayata geçmesini zorlaştırmaktadır.⁸

Mücadele ödenecek ya da alınacak daha fazla ücret ve menfaatlerden öte bir şey hakkındadır. İşçiler yüzlerini yeniden sendikalara işyerinde belli bir saygıyı görmek, keyfi ve küçük düşürücü bir muamele yerine “insan gibi davranılması” için dönmektedir. Bu konular birçok kere hem işveren hem de işçiler için paradan daha önemli olmaktadır, bu yüzden de çoğu kez işverenlerin son dakikada ücret artışı önererek sendikal örgütlenmeyi yenilgiye uğratmayı ve gücü elinde tutmayı de-

6 Kate Bronfenbrenner, “The Effects of Plant Closing or Threat of Plant Closing on the Rights of Workers to Organize” (N.American Commision for Labor Co-operation, 1997)

7 Barry T. Hirsch, David A. Macpherson and Wayne G.Vroman, “Estimates of Union Density by State”, Monthly Labor Review 124 no.7 (Temmuz 2001):51-55 (tamamlayıcı bilgi www.trinity.edu/bhirsch); Edward N.Wolff, “Recent Trends in Wealth Ownership from 1983 to 1998,” *Assets for the Poor: The benefits of Spreading Asset Ownership* içinde, derleyen Thomas N.Shapiro ve Edward N.Wolff (NY: Russell Sage Foundation, 2001), 34-73.

8 Lance Compa, *Unfair Advantage: Workers' Freedom of Association in the United States under International Human Rights Standards* (Human Rights Watch, 2000) ve Richard B. Freeman-Joel Rogers, *What Workers Want* (ILR Press and Russell Sage Foundation, 1999).

nediğine tanık oluruz. Kıdem tazminatları, işyeri şikâyet prosedürleri ve her türlü kurallar işçiyi patrondan korumak içindir ve hepsinin başarısı işçilerin birlikten doğan örgütlü gücüne bağlıdır. Hatta sözleşmenin parasal boyutu dahi sadece para ile alâkalı değildir; bu, işçilerin ürettikleri üründen “adil” bir payı ve “yaşanabilir” bir ücreti kendisi ve ailesi için garanti edebilmesiyle alâkalıdır. Bu kaygı ve çatışmalar her işkolunda, her meslek grubundan işçiler için ortaya çıkmaktadır. Bunlar sınıfın problemleridir ve tek tek bireyler küçük parçalarını da olsa farklı biçimlerde bunları yaşamaktadır. Sendikalarda örgütlenme hakkı ve sözleşme koşulları üzerinde çıkan anlaşmazlıklar açıkça ve kesinlikle sınıfsal sorunlardır.

Bu ülkenin, işçiler ve kapitalistler arasındaki kavgalarla –hatta kimi zaman şiddet de içeren– dolu zengin tarihine rağmen, egemen kültürün sınıfın varlığını, sınıf çatışması gerçeğini nadiren kabul etmesi bir hayli ironi içerir. 19. yüzyılın başından bugüne dek, kapitalistler sendikaları baskı altına almak için hukuki, askeri, polisiye tedbirler ve grev kırıcı serseriler ve çetelerden oluşturulmuş özel silahlı birlikler ve benzeri her türlü aracı kullanırken, işçiler de kitlesel örgütlenmelerin militan yöntemleriyle buna direnmiştir.⁹

Sınıf sorununu, bir güç ve iktidar değil de gelir meselesi olarak ortaya koyanlar, bu tarihi tümüyle gözden kaçırmaktadır. İşçi sınıfının bugün maruz kaldığı ve durmaksızın devam eden saldırılar karşısında çektiği sıkıntıları görmemekte ve işçi sınıfının ABD’de gücünü yeniden kitlesel olarak harekete geçirebileceği ihtimalini yok saymaktadır. 2003 yılı başlarında, Başkan George W. Bush’un yeni vergi tasarısı gündeme geldiğinde ve bu çerçevede sınıf savaşından açıkça bahsedilmeye başlandığında, kimilerine bu, Bush’un kendisinin başlattığı bir savaşmış gibi göründü. Bir yorumcu, zenginler için vergi avantajı sağlayan bu teklife karşı sınıf temelli kitlesel bir muhalefete şans tanımazken buna kanıt olarak da Amerikalıların yanlış bir şekilde kendilerinin zengin olduğuna ya da bugün olmasa bile ilerde olacağına inanmasını gösteriyordu. Buradan da Amerikan siyasetinde zenginlere saldırının başarıya ulaşmayacak bir strateji olduğu sonucuna varıyordu.¹⁰

Eğer sınıf çatışması yoksulun zengine saldırısı olarak ifade edilirse, Amerikalıların çoğunda yankısını bulamaz. Fakat sınıf çatışması, gerçekte *olduğu* gibi, yani işyerinde ve sosyal politikalarda kimin çıkarla-

9 Melvin Dubofsky, *We Shall Be All: A History of the Industrial Workers of the World* (Chicago: Quadrangle, 1969); Paul F. Taylor, *Bloody Harlan: The United Mine Workers of America in Harlan County, Kentucky, 1931-1941* (Lanham, MD: University Press of America, 1990); Janet Christine Irons, “Testing the New Deal: The General Strike of 1934” (PhD. diss. Duke University, 1988)...

10 David Brooks, “The Triumph of Hope over Self-Interest,” *NY Times*, 12 Ocak 2003

rına hizmet edileceğine karar vermek için yürütülen bir iktidar yarışı olarak anlatılırsa ve bu yarışta emekçilerle kapitalistlerin çıkarlarının ayrı olduğu anlatılırsa, çoğu Amerikalı ve kesinlikle çoğu işçi bunu anlayacaktır. Böylelikle sınıf mücadelesinin de en az vişneli turta kadar Amerikalı olduğu anlaşılır.

Sınıf farkları işyerinde olduğu kadar sosyal politikalarda da gözlenebilir. Sınıfı, vergi yükünde, finansal kriz anlarında ilk olarak sosyal hizmetlerde kesinti yapılmasında, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesinde, eğitim, sağlık gibi en temel hizmetlerin verilmesinde piyasanın ve özel teşebbüsün sürekli dayatılması gibi gündelik hayatın türevi sayılabilecek birçok yerde bulabilirsiniz. Sınıf, toplu pazarlık, sendikal örgütlenme konularındaki yasal düzenlemelerde ve hükümet eylem ya da eylemsizliklerinde de görülebilir. Hatta sınıf farkları dış politikaya da uzanır ve uluslararası ticaret ve yatırımın kurallarını, ittifak yapılarını, dost ve düşman tanımını ve nihayet savaş kararlarını etkiler.

Kapitalistler bu mücadelede on yıllardır saldırı konumunda ancak neyse ki yirminci yüzyılın bazı dönemlerinde, en azından insanların önemli bir kısmı için, akıntı ters yöneydi. İlerici Dönem boyunca ve I. Dünya Savaşı sırasında reformcular tröstlerin piyasa üzerindeki aşırı hâkimiyetini sınırlandırmak için devletin düzenleyici gücünü genişlettiler, gıda sektöründe kalite standartlarını dayattılar ve engellenmemesi halinde tehlikeli bir güce erişecek bu yeni büyük şirketlerin gücüne sınırlamalar getirdiler. Purolu ve silindir şapkalı kapitalist tipine karşı yaygın bir halk yergisi vardı. İşçi sınıfının işverenlerin insafına terk edilmiş koşullarda çektiklerinin yanında, 1911 yılındaki The Triangle Shirtwaist yangını¹¹ ve 1912'deki Lawrence (Massachusetts) tekstil grevi, sendikal faaliyetler üzerindeki baskının gevşeyeceği ve çok daha fazla işçinin örgütlenmesine imkân sağlayacak bir toplumsal havanın oluşmasına katkıda bulundu.

Fakat 1917 Rus Devrimi'nin ardından işverenler –devrimin yayılacağı korkusuyla– 1 Ocak 1920'de on bin örgütçü işçinin tutuklanmasıyla öne çıkan ve dört yüzden fazlasının geçici süreyle sınır dışı edildiği bir Bolşevizm karşıtı kampanyayla karşı saldırıya geçti. 1920'ler tam anlamıyla zayıf sendikalar ve güçlü şirketler dönemi olmuştu. ABD başkanı bile bu dönemi şöyle tarif ediyordu: "Amerika'nın işi, iş yapmaktır."¹²

11 New York'ta 25 Mart 1911'de yüzlerce kadın işçinin çalıştığı bir konfeksiyon atölyesinde çıkan yangın. 146 işçinin yanarak, dumandan boğularak ya da binanın çatısından ölüme atlayarak can verdiği bu trajik yangın, işverenlerin izinsiz molaları önlemek için tüm çıkışları işçilerin üzerine kilitlemesi nedeniyle adeta bir katliama dönüşmüştü. Bu olay Uluslararası Kadın Konfeksiyon İşçileri Sendikası'nın doğuşuna yol açmasını yanında Amerikan işçi sınıfının çalışma koşulları ve işyeri güvenliği mücadelelerinde derin bir iz bıraktı –y.n.

12 Calvin Coolidge, Society of American Editors'e yapılan konuşma, Washington DC, 17 Ocak 1925, Calvin Coolidge Papers, Library of Congress, Washington DC.

1930'ların buhranı beraberinde, bir sistem olarak kapitalizmin çökmesinden, bir sınıf olarak da kapitalistlerin ülkenin ilerlemesini sağlamamasından kaynaklanan büyük bir hoşnutsuzluk ve sıkıntı getirdi. İşçilerin sendikaları için tanınma talep ettikleri güçlü bir grev dalgası ülkeyi sarstı. "New Deal" yasaları ulusal hükümeti işçi sınıfının yanında saf tutmaya zorladı; işçilerin sendikalarını kendilerinin seçmesini yasal güvence altına aldı ve işverenlerin işçilerin örgütlenmesine müdahale ederek, ayrıca seçecekleri işçilerle pazarlık etme girişimlerini yasadı; şı ilân etti. 1930'ların ikinci yarısında dört milyondan fazla yeni işçi sendikalara katıldı. Çığır açıcı depresyon dönemi yasaları milyonlarca işçi için aynı zamanda Sosyal Güvenlik sisteminin kurulmasını sağladı; işsizlik maaşı ve yoksulluk maaşı alınmasını, asgari ücretin belirlenmesini ve fazla mesai ücretinin sözleşmedeki saat ücretinden en az yüzde 50 fazlasıyla ödenmesini ilk defa yasal güvence altına aldı.¹³

Başkan Franklin D. Roosevelt'in bu reformları güvenceye alan bir rol oynaması dolayısıyla, onun kendi sınıfına ihanet ettiğini düşünen, pek çok kapitalistin nefretini kazandı. Bir kısım kapitalist ise onun politikalarını gerekli ve zamanın olağanüstü koşullarına verilmiş bilgece bir yanıt olarak gördü. Fakat Büyük Buhran bittikten ve II. Dünya Savaşı ABD'nin dünyanın galip gelen gücü olmasıyla sonlandıktan sonra karşı hamle de geldi. Savaşın hemen ertesini milyonlarca işçi yeniden bir grev dalgasıyla karşılarken (sendikalar savaş süresince grev yapmama sözü vermişlerdi ve gerçekten kışkırtıcı [provakatif] bir kaç istisna dışında, savaşı desteklemek için üretimi tüm hızıyla sürdürdüler), kapitalistler işçi sınıfının gücünün kontrolden çıktığını düşünüyor ve düzeni daha sert bir şekilde yeniden tesis edecek adımları atmak üzere anlaşılmaya varıyorlardı.

İşçi sınıfı o günden beri savunmada. Kapitalistlerin emeğe saldırısı birbiriyle bağlantılı birkaç unsuru içermektedir.¹⁴ Hukuk alanında, Kongre 1947'de Taft-Hartley Yasası'nı kabul etti. Bu yasa işçilerin sendikaları örgütlemek için kullanabildikleri işçi dayanışması taktiklerine büyük bir sınırlama getiriyordu. Yasa maddelerinden biri, insanları sendikayı engelleyen ya da toplu pazarlığı reddeden bir işletmenin malla-

13 Irving Bernstein, *The Turbulent Years: A History of the American Worker* (Boston: Houghton Mifflin, 1971); Robert H. Bremner, "The New Deal and Social Welfare," *Fifty Years Later: The New Deal Evaluated*, ed. Harvard Sitkoff (New York: McGraw-Hill, 1985) içinde, 69-92; Frances Fox Piven and Richard A. Cloward, *Poor People's Movements: Why They Succeed, How They Fail* (NY: Pantheon, 1977), bölüm 2 ve 3.

14 II. Dünya Savaşı sonrası Emek tarihi için bkz. Stanley Aronowitz, *From the Ashes of the Old: American Labor and America's Future* (Boston: Houghton Mifflin, 1998); Mike Davis, *Prisoners of the American Dream: Politics and Economy in the History of the U.S. Working Class* (London: Verso, 1986); Michael Goldfield, *The Decline of Organized Labor in the United States* (Chicago: University of Chicago Press, 1987); ve James Gross, *Broken Promise: The Subversion of U.S. Labor Relations Policy, 1947-1994* (Philadelphia: Temple University Press, 1995).

rını satan, satın alan veya kullanan işletmelerin mallarını da boykot etmeye çağırmak anlamına gelen ikincil bir boykot örgütlenmesini yasadışı ilân ediyordu. Örneğin 1970'lerde Kaliforniya'daki tarım işçileri toprak sahiplerini Birleşik Tarım İşçileri Sendikası ile toplu pazarlık masasına oturması için zorlamaya çalıştıklarında, belli çiftliklerde yetiştirilmiş ürünlerin satın alınmaması için birincil boykot düzenlenmesi yasal fakat bu ürünleri satan süpermarketleri kapsayacak ikincil bir boykot düzenlemek yasa dışıydı.

Taft-Hartley Yasası aynı zamanda federal devletlere, toplu sözleşmenin getirdiği tüm hak ve menfaatlerden yararlanan, toplu sözleşmenin kapsamı içindeki tüm işçiler için sendikaya üye olma ya da dayanışma aidatı ödeme talebini yasadışı ilân edebilme yetkisi veriyordu. Yirmiden fazla devlet, "çalışma hakkı" denen ve sendikaların pazarlık gücünü ve politik ağırlığını zayıflatan bu yasayı –ki işçilere sendikaya üye olmadan ya da bir dayanışma aidatı ödmeden dahi toplu sözleşmeden yararlanma fırsatı sağlıyordu– kabul etti. Gerçek şu ki ülkenin Güney'inde toplanmış bu "çalışma hakkı" devletleri topraklarını, Kuzey Doğu ve Orta Batı'daki sendikalardan kaçan şirketler için güvenli bir cennete dönüştürdüler. Bugün hâlâ güneyli işçiler Amerika'nın en örgütsüz ve en düşük ücret alan işçileridir.

1947'de Kongre Taft-Hartley Yasası'nı, Truman'ın vetosunu da eze rek yeniden geçirirken, Soğuk Savaş başlıyor ve anti-komünizm dalgası ülkeyi sanyordu. Yasa komünistlerin sendika görevlisi olmasını yasaklıyor ve sendikada görev yapacak üyelerin komünist olmadıklarına dair yemin etmelerini zorunlu kılıyordu. Bu solcu sendikacıları tasfiye hareketi, az sayıdaki Komünist Parti üyesi ve sendika yöneticisinin çok ötesine taşıdı. Bu isterik anti-komünist ortamda, Kongre'nin "Amerika Karşıtı Eylemler Komitesi"nin ve bir tanesinin başında Senatör Joseph Mc Charty'nin bulunduğu birçok Senato komitesinin yürüttüğü soruşturmalar sonucunda, kapitalizmin çok sayıda liberal eleştirmeni dahi sessizleştirdi. İşçi sınıfı sempatisi biraz aleni olan ya da kapitalist iktidara sınıfsal bir düşmanlık ifade eden herkes tamamen tecrit edildi, dışlandı, bazen de hapse atıldı. Solun tasfiyesi sendikacılardan ibaret kalmadı ve yazarlardan yönetmen ve aktörlere, akademisyenlerden öğretmenlere ve gazetecilere dek herkese uzandı.¹⁵

15 Cedric Belfrage, *The American Inquisition, 1945–1960* (New York: Bobbs-Merrill, 1973); Robert Justin Goldstein, *Political Repression in Modern America, 1870 to the Present* (Cambridge, MA: Schenkman, 1978); Ann Fagan Ginger and David Christiano, eds., *The Cold War against Labor: An Anthology* (Berkeley, CA: Meiklejohn Civil Liberties Institute, 1987); Ellen Schrecker, *Many Are the Crimes: McCarthyism in America* (Boston: Little, Brown, 1998).

1955 yılında Amerikan İşçi Federasyonu [AFL] ve Sanayi Örgütleri Kongresi [CIO] birleşerek Amerika'nın neredeyse tüm sendikalarını bir araya getiren bir işçi sendikaları konfederasyonu oluşturduğunda [AFL-CIO], sınıf odaklı sendikacılık yapan işçi liderlerinin tasfiyesi hemen hemen tamamlanmıştı. Ülkedeki işçilerin üçte birinden fazlasını kapsayan ve onlara toplu pazarlık güvencesi sağlayan yapısıyla bu birleşme ABD tarihinde sendikaların en güçlü olduğu dönemi işaret etmekteydi. Ancak bu ciddi bir ironi taşımaktaydı: Sınıf temelli bir mücadele yürüten liderliğin ve bunun işçiler arasında örgütlülüğünün yokluğunda ve şirketlerin emekle ilişkisinde artan düşmanca tavırlarının varlığı koşullarında, işçiler buna karşılık gelen bir gücü inşa etmeye muktedir olamadılar. O zamandan beridir sendikaların tepe taklak düşüşü sürmektedir.

Solun tasfiyesiyle birlikte sendikaları evcilleştirmek için yürütülen kasıtlı kampanyaya, işçi hareketinin rotasını değiştirmeye yönelik olumlu bir çaba eşlik etti. II. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde iş dünyası, hükümet ve uzlaşmacı sendikalar, içlerinde Harvard, Berkeley, Cornell, Michigan ve Wisconsin gibi, ülkenin önde gelenlerinin de bulunduğu üniversitelerde emek* ve endüstri ilişkileri kürsülerinin kurulması ve güçlenmesi için çalıştılar. Bu programlar, her iki tarafın da diğerine saygı göstereceği bir bağlam içinde, toplu pazarlık sürecinin sempatiyle anlaşılmasını teşvik etmeye yönelik olarak tasarlandı. Bu fakülteler ve merkezlerde çalışan akademisyenler önemli araştırmalar yürüttüler, makaleler yazdılar ve bugün "emek çalışmaları" [labor studies] olarak adlandırılan yeni bir akademik sahanın gelişmesini sağladılar. Bu programlar aynı zamanda hem sendikacılara hem de şirket yöneticilerine toplu pazarlık ve sözleşme yönetiminin ortaklaşa kabul edilen ve yasal olarak yasaklanmış yöntemleri konusunda eğitimler verdiler.

Fakat sınıf çözümlemesi bu "emek çalışmaları"nda kendine pek yer bulamadı. Bu alan, ülke içinde kapitalizmin meşruiyetini, dışında ise Amerika'nın gücünü kabul eden Soğuk Savaş liberalizmi tarafından kaplanmıştı. Anti-komünizm tüm alan çalışmalarında baskın hale geldi, öyle ki Endüstri İlişkileri Araştırma Kurumu [Industrial Relations Research Association-IRRA] sosyal bilimler alanında emek çalışmaları yapan ve içinde ne Yeni Sol [New Left]'un ne de 1960-70'lerde gelişen radikal akımların kendine yer bulabildiği tek akademik kurum oldu. Ocak 2002'de IRRA yıllık toplantıları içinde "Sınıfın Endüstri İlişkileri Çalışmalarında Yeri Var mı?" başlıklı bir oturum düzenlediğinde, bu bir ilk olmuştu; kurumun 55 yıllık tarihinde gerçekleştirdiği oturumların birinde ilk kez sınıftan açıkça bahsediliyordu.¹⁶ O zaman dahi bu, başlığın bir

16 IRRA'nın kurucularından ve daha sonraki başkanlarından George Strauss'un IRRA'nın bahsi geçen oturumdaki yorumlarından

soru cümlesine dönüştürülmesiyle kabul görebildi; oysa özgün hali çok daha kesin bir ifadeydi: "Sınıfın Endüstri İlişkileri Araştırmalarındaki Yeri."¹⁷

Komünizm karşıtlığının genelleştiği ve Soğuk Savaş boyunca sınıf çözümlemesiyle ilgilenen hemen hemen herkesin tasfiye edildiği ve yalıtıldığı ortamda sınıf nezih sohbetlerde ağza alınmaz oldu. Sınıfın yokluğunda da işçiler, "tüketici" ya da "orta sınıf" oluverdi. Gelir veya yaşam tarzı ise sınıfın göstergesi haline geldi. İktisadi konularda ilginin odağı üretimden tüketime kaydı. Tıpkı Walter Reuther'in (UAW sendika başkanı) kendisine fabrikada işçilerin yerini alacak robotları gururla gösteren şirket üst düzey yöneticisine sorduğu ünlü soruda özetlendiği gibi: "Çok ilginç, peki ama arabaları kim satın alacak?"

Kapitalistlerin emeğe karşı saldırısı II. Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde başladı. Fakat işçilerin hayat standartlarının kesin olarak düşmeye başladığı ve güç dengelerinin tersine döndüğü 1973 yılına kadar durum yine de kötü sayılmazdı.¹⁸ 1979 yılına gelindiğinde sendikaların gücü öylesine erozyona uğramıştı ki bu tarihten sonra 'uzlaşmacı pazarlık' toplu pazarlık düzeninde hâkim usul haline geldi önce otomotiv sanayinde sonra da 80'ler boyunca yayılarak ekonominin tüm sektörlerinde. Başkan Ronald Reagan, 1981'de daha fazla ücret için değil fakat iş gerilimini gidermek üzere iş saatleri içinde ek dinlenme süreleri talebiyle greve çıkan on bir binden fazla hava trafik denetçisini işten attığında, sendika ve işçi sınıfı karşıtı uygulamalar için yeni bir standart getirmiş oldu. Reagan'ın bu hamlesi, bir yıl önceki seçim kampanyasında kendisini destekleyen, Hava Trafik Kontrolörleri Sendikası'nı [Professional Air Traffic Controllers' Organization PATCO] çökertti.

G. W. Bush yönetimi de Reagan'ın izinden giderek sendikalara karşı saldırıyı genişleterek devam ettirdi. Anavatan'ın Güvenliği Teşkilatı'nın kuruluşu sırasındaki tartışmalarda, Başkan Bush, bu teşkilatta görev alacak personelin sendikal güvence ve toplu pazarlık haklarına sahip olmamasını talep etti. Personel konusunda mümkün olan en yüksek esnekliği isteyip, sendikaların ulusal güvenliği zaafa uğratacağını ileri sürdü. Sonuç, yeni kurulan teşkilata transfer edilmenden önce çalıştıkları kuruluşlarda Amerikan Kamu Emekçileri Sendikası [American Federation of Government Employees-AFGE] tarafından temsil edilen 180.000 işçi ve memur için sendikal güvencenin ortadan kalkması oldu.

Bu tema, Ulusal Çalışma Hakkı Yasal Savunma ve Eğitim Fonu adlı kuruluşun 2003 yılı başlarında yayınladığı bir bildiride Orwellvari bir

¹⁷ Yazara bahsi geçen oturumun organizasyonu deneyiminden.

¹⁸ Bkz. Zweig, *Amerika'nın En İyi Saklanan Sırrı: İşçi Sınıfı Çoğunluktur*, Çev: Halil Çelik, h2okitap, Haziran 2012, 3. Bölüm.

şekilde “üst alttır, altta üst” yaklaşımıyla ele alınmıştır. Bu zat-ı muhteremler “sendika patronlarının ulusal güvenlikle ilgili acil durumu kullanarak daha fazla güç elde etmelerini” engellemek amacıyla bağış topluyorlar. Bildiri, sendikacıların niyetinin “ABD’nin güvenliği için açık ve yakın bir tehlike arz ettiğini,” söyledikten sonra bu tip bir davranışın, “bu ağaların II. Dünya Savaşı sırasında kendi güçlerini arttırmak için, savaşı orduya köstek olmak pahasına durumdan nasıl yararlandıkları hatırlandığında sürpriz olmayacağı”nı söyleyerek devam ediyordu. Birçok sendika lideri bu bildiriye çok sert ifadelerle karşı çıktı; bunlardan biri de toplu pazarlık güvencesini itfaiye işçileri için “çalışma hak”çı eyaletlere genişletmeye çalışan Uluslararası İtfaiyeciler Birliği [International Association of Firefighters - IAF] Başkanı Harold A. Schaitberger’di. Schaitberger şöyle dedi: “Siz, bu büyük ulusun yurttaşları için alevler içindeki koridorlarda sürünerek hayatlarını defalarca riske eden bu ulusun itfaiyecilerinin ve onların seçilmiş liderlerinin yurtseverliğini sorgulamaya ne hakla cüret edersiniz (...) Hayatımda bugünkü kadar büyük bir kızgınlık, şaşkınlık ve daha derin bir tiksinti hissetmedim.”¹⁹

Emeğe karşı saldırıya eşlik eden bu yalan ve tahrifatlar bize 1940 ve 50’li yıllara damgasını vuran “Amerika Karşıtı Eylemler” sorgularını ve Mc Carthyvari soruşturmaları hatırlatmakta. Bu saldırılar çalışanların güçlerini kullanabileceği yönündeki apaçık bir korkudan beslenmektedir. Bütün bunlar ABD Başkanı’nın tek taraflı ve her türlü yargı gözetiminden muaf olarak, herhangi bir kişiyi düşman savaşçı olarak ilân etme yetkisine sahip olduğu ve bu kişilerin süresiz olarak, kefaletsiz, avukatsız, kendilerini yakalayanlar dışında kimseyi görme hakları olmadan tutuklanabildiği koşullarda yaşanmaktadır. Fakat Vietnam Savaşı döneminin aksine, Amerikan savaş gücünün tüm dünyadaki yaygınlığı koşullarında, teröre karşı sınırsız ve belirsiz bir savaşın ilân edildiği 2003 yılı başlarında, örgütlü emeğin önemli bir kısmı Irak’la savaşa açıkça karşı çıktı ve bu savaştan ve devamında gelecek işgalden çıkarılanları sorguladı.²⁰ 2003 yılı sonunda Savaşa Karşı Amerikan Emekçileri koalisyonu düzinelerce yerli ve uluslararası sendikayı Barış İçin Ulusal Emek Konferansı’nda bir araya getirdi. Konferans şu çağrıyla son buldu:

Biz emek hareketi içinde, uluslar arasındaki çatışmaları savaş değil diplomasiyle çözecek olan uluslararası kuruluşların güçlendirilmesi politikalarının enerjik bir savunucusu olacak bir ses yaratmayı öneriyoruz. Bizler, askeri güç kullanan değil küresel sosyal ve ekonomik adaleti yük-

19 Steven Greenhouse “DeLay Denies Role in Letter Riling Unions: Patriotism of Labor Called into Question,” New York Times, 8 Şubat 2003, A11.

20 Philip Dine “Organized Labor Shows Increasing Distaste for War in Iraq: About 100 Union Locals Have Passed Resolutions Expressing Reservations,” St.Louis Post-Dispatch, 15.01.2003,

seltecek bir Amerikan dış politikası arayışı içindeyiz. Hükümetimizin insan ihtiyaçlarını karşılamasını istiyoruz, şirketlerin gözü doymaz hırslarına hizmet etmesini değil.²¹

Yoksa ABD’de bir sınıf savaşımı yaşıyoruz? Politikalarını eleştirenleri ve büyük şirketlerin tutumlarını sorgulayanları, sorumsuzca muhalefet edenler, diye yaftalamaya çalışmalarına bakılırsa Başkan Bush ve Cumhuriyetçi yazarlar öyle olmasından endişe ediyorlar.²² Onlar, bir muhalif savı, herhangi bir cevap vermemeleri durumunda dikkate alınmayacak kadar önemsiz izlenimi yaratarak etiketleme yoluna girmekten ibaret o eski hileye başvururlar. Eleştirmenleri karşısında ya sessiz kalıyorlar ya da onlarla alay ediyorlar ki “sınıf savaşının” sürdüğü gibi bir şey ya da “sınıf savaşının” Amerikan politik tartışmalarında herhangi meşru bir yeri olduğu bir daha ima dahi edilemesin.

Aşırı tepki veriyorlar. Elbette sınıf mücadelesi devam ediyor. Kapitalistler bu mücadeleyi 50 yıldır durmaksızın yürütüyor, öncesinde de nesiller boyu yürüttüler ve bugünde sert ve yıkıcı bir şekilde yürütmeye devam ediyorlar. Sınıf Amerikan tarihinde başından beri merkezi bir rol oynadı ve bu, kapitalistlerin yaptığı politik hesaplarda en açık ifadesini bulmaktadır, tıpkı daha önce köle sahiplerinin, tacirlerin ve toprak sahiplerinin hesaplarında bulunduğu gibi.²³ Kapitalistler çok uzun bir zamandır işçilerin *bir sınıf olarak* sıkı bir disiplin ve denetim altında bulunması gerektiğine inanmaktadır.

Yirminci yüzyılın ortasına kadar, sınıf, çalışanların da toplumdaki yerlerini anlama çabalarının bir parçasıydı ve kendi sınıf çıkarlarını savunmak üzere değişik biçimlerde örgütsel yapılar inşa etme girişimlerinde bulundular.²⁴ Geleceğimiz şu an önümüzde açılır ve yeni bir tarih yazılırken sınıf hayati bir rol oynamaya devam edecek. Biz anlasak da anlamasak da kapitalistler bunu çok iyi anlıyor.

Tarih yapmak, olayların şekillenmesine yol açacak ya da toplumsal ölçekte sonuçlar getirecek şeyler yapmak kolay bir iş değildir. Belli anlarda ne yapılacağı tam bir muamma olabilir, çok dikkatli düşünmeli, ayrıntılı bir şekilde örgütlemeli ve hayata geçirmeliyiz. Kapitalistlerin

21 U.S. Labor Against the War “Call to a National Labor Assembly for Peace,” 24–25 Ekim 2003 Chicago, www.uslaboragainstawar.org tan ulaşılabilir.

22 Frank Bruni “The 2000 Campaign: The Texas Governor; After Convention, Bush Chides Gore for Divisive Tone” New York Times, 19 Ağustos 2000, A1.

23 John Manley “The Significance of Class in American History and Politics,” New Perspectives on American Politics, derleyen. Lawrence C. Dodd and Calvin Jillson (Washington, DC: Congressional Quarterly Press, 1994) içinde.

24 Jeremy Brecher Strike! rev. ed. (Cambridge, MA: South End, 1997); David Alan Corbin, Life, Work, and Rebellion in the Coal Fields: The Southern West Virginia Miners, 1880–1922 (Urbana: University of Illinois Press, 1981); J. Anthony Lukas, Big Trouble: A Murder in a Small Western Town Sets Off a Struggle for the Soul of America (New York: Simon and Schuster, 1997).

sırf stratejiyle uğraşmaya adanmış Heritage Foundation, the Cato Institute, the Brookings Institution gibi “düşünce” [think tank] kurumları var. Kapitalistlerin tarihe onların menfaatlerine göre yön vermeye çalışan Siyasi Eylem Komiteleri,²⁵ [Political Action Commitees-PAC] ticaret ve sanayi odaları ve başka örgütleri var. Akademi ve üniversite yerleşkelerinde çalışmalarını kapitalistlerin çıkarlarını anlamaya ve geliştirmeye adanmış birçok merkez var. Eğitim programlarını, piyasanın hâkim rolünü ve kapitalist sistemi yerel ve küresel ölçekte savunmak; gündemlerini, bu sistemin sorunlarının kapitalistlerin çıkarları doğrultusunda nasıl çözüleceği oluşturmaktadır.

Tüm bunlarla karşılaştıldığında, işçi sınıfı son derece zayıf kaynaklara sahiptir. Fakat yine de yirmi birinci yüzyılın bu ilk yıllarında işçi hareketi ve diğer toplumsal hareketler içindeki pek çok lider ve eylemci sınıf konusuna taze bir ilgi göstermektedir. Akademisyenler, entelektüeller ve gazeteciler bu konuyla ilgilenmekte, emek çalışmaları programları dikkatini bu alana yöneltmektedir. Kapitalist egemenliğin meşruiyeti giderek daha açıktan sorgulanmakta, çalışanların örgütlülüğüne ve onların orta sınıfla sınıf siyasetinde birleşen ittifakına ilgi artmaktadır.

İşçi sınıfı çalışmaları –sınıfın genel olarak hayatlarımızı ve daha geniş anlamda toplumu şekillendirmedeki yerini anlama girişimleri– bu sosyal ve entelektüel ortamda yeniden yükselmektedir. Bir benzetme yapacak olursak, siyahî hareket ya da diğer etnik haklar hareketleri üzerine gelişen akademik programlar da, 1960-70’lerin güçlü sivil haklar hareketi bağlamında gelişmişti ve yine benzer şekilde kadın çalışmaları aynı yıllardaki feminist toplumsal hareketin ortasında gelişti. İşçi sınıfı çalışmaları da sınıf ayrışmasının her zamankinden daha görünür hale geldiği, yaşanan insani acılar ve çevresel yıkımın kapitalist iktidara karşı büyüyen direniş hareketlerine yol açtığı günümüz şartlarında şekillenmekte.

Kapitalistler ve onların savunucuları zaman zaman işçi sınıfı çalışmalarını iflas etmeye mahkûm boş çabalar olarak göstermeye, köhne ve ideolojik güdülenmelerle yapılan “sınıf mücadelecî siyasetçi” işi diye kötülemeye çalışmaktadır, tıpkı zamanında iktidarlara sorgulananların siyahî ve kadın hareketi çalışmalarına yaptıkları gibi. Fakat sınıf mücadelesi arkasında izler bırakıyor. Eğer onları okumayı öğrenirsek, sahip olduğumuz gücün özelliklerini ve karmaşıklığını daha iyi anlar, bugün yazılmakta olan tarihi etkileme konusunda da daha iyi bir konum edinebiliriz. Sonuç, önceden belirlenmiş değildir. Gelecek, içinde bulunduğu-

25 Seçimlerde bir adayı desteklemek ya da karşı çıkmak, yasama dönemi içinde bir yasayı desteklemek ya da karşı çıkmak için düzenlenen kampanyalar ve bu kampanyalar için bağlı toplama komiteleri -y.n.

muz her anda, bir denge durumundadır ve iktidar için mücadele etmekte olan sınıfların kavrayış ve örgütsel yetenekleriyle şekillenmektedir.

Sınıfların yekpare olmadığı gerçeğinin bu süreçte önemli sonuçları vardır. Her işçi, işçi sınıfı politikalarına sempatiyle bakmayacak ya da bir sendikaya üye olmayacaktır. Her kapitalist de kapitalist iktidarın en aşırı biçimlerini ve şampiyonluğunu bugün George W. Bush ve destekçilerinin yaptığı piyasacı ideolojiyi desteklemeyecektir. Bazı kapitalistler gönüllü olarak kişisel veya kurumsal menfaatlerinden fedakârlık yaparak kendi işçilerinin veya diğer işçilerin ihtiyaçlarını karşılarken; bazı işçiler, kapitalistlere sempati duyacak ve onlardan biri olmayı hayal edecektir. Fakat yine de işçiye kapitalistten toplumsal ölçekte ayıran, bir işçi veya kapitalistin bireysel olarak sahip olduğu fikir ve değerler ne olursa olsun, kapitalist bir ekonomide üretimin örgütlenmesinden, kârın yaratılmasından, ürün ve hizmetlerin bölüşümünden kaynaklanan, sınıf çıkarları bakımından temel bir çelişki vardır.²⁶ Bu güç ve iktidar mücadelesinin tam ortasında yer alan orta sınıfın durumu ise özellikle karmaşıktır.

İşçi hareketinde eski bir deyim vardır: “Patron en iyi örgütleyeninizdir,” der. Çoğu insan işyerinde çatışmadan kaçınır. Çoğu insan kitlesel gösterilere, sendikal faaliyetlere ya da sosyal haklar hareketine katılmak yerine sakin, aileye ve kişisel hobilere adanmış bir hayatı tercih eder. Fakat insanlar bazen de ya daha fazla katlanamayacakları koşullar, ya onur kırıcı davranışlar ya da kendilerine veya tanıdıklarına/komşularına yapılan büyük haksızlık ve adaletsizlikler yüzünden kendilerini aksini yapacakları şartlar içinde buluverir. Kendileri her ne kadar tersini istiyor ve mümkün olduğunca kaçınmaya çalışıyor olsa da, sınıf mücadelesinin yükselişinden bir dereceye kadar bizzat kapitalistlerin kendileri sorumludur.

Sınıftan ve sınıf çatışmasından bahsetmek akla doğal olarak 19. yüzyıl toplumsal eleştirmeni Karl Marx'ı ve onun toplumsal devrim kuramını getirmektedir. Ama sınıfları icat eden ya da keşfeden Marx değildi, bu ondan çok önceleri dahi biliniyordu. Kapitalistin kârının kaynağının çalıştırdığı işçinin emeğinden, onun ürettiğinin işveren tarafından el konulan kısmından kaynaklandığını da o keşfetmedi. Adam Smith, modern iktisadın kurucusu ve kapitalizmin ateşli savunucusu, Marx'ın *Kapital*'inden 90 yıl önce yayınlanan *Ulusların Zenginliği* adlı kapita-

26 Kısa bir açıklama için bkz. Zweig, *Amerika'nın En İyi Saklanan Sırrı: İşçi Sınıfı Çoğunluktur* 103-7. Kapsamlı bir açıklama için bkz. Adam Smith *An Inquiry into the Nature and Origins of the Wealth of Nations*, ed. Edwin Cannan (1776; repr., Chicago: University of Chicago Press, 1976); and Karl Marx, *Kapital: Bir Politik Ekonomi Eleştirisi*, Cilt. 1, Kapitalist Üretim Süreci (1867; repr., NY: International, 1967), and vol. 3, Bir Bütün Olarak Kapitalist Üretim Süreci (1894; repr., NY: International, 1967).

lizm üzerine öncü eserinde bu süreci ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Marx'ın sınıf çözümlemesine katkısı iki alanda olmuştur, birincisi tarihi belirleyen sınıf çatışması olduğu, ikincisi ise işçi sınıfının kapitalizmin sonunu getirecek devrimci sınıf olduğudur.²⁷ Yirminci yüzyıl boyunca, kapitalist sınıf, egemenliğini yıkacak ve işçi sınıfını iktidara getirecek her türlü girişimi kimi zaman sosyal reformlarla, kimi zaman da zor kullanarak yenmeyi veya tecrit etmeyi etmeyi başardı. Uzun vadede Marx'ın devrim konusunda haklı olup olmadığını bilmiyoruz ama sınıflar ve sınıf çatışması devam ediyor. Tarihsel sonuç üzerinde kapitalistlerde önemli bir etki ve sorumluluk taşıyor olacaklar.

Sınıf çok yönlü ve devasa bir konu. Tek bir kitabın bunların tamamını veya büyük ölçüde en önemli kısımlarını kapsaması mümkün değil. Bu sorun konusunda derin bir inceleme tüm dünyadan akademisyen ve eylemcilerin dahil olduğu, işçi sınıfı çalışmalarına kapsamlı bir çerçevenin belirleneceği geniş bir çalışma gerektiriyor. Bu derlemedeki makaleler daha derin araştırmaları hak eden önemli konuları ortaya koymaktadır. Umuyoruz ki üniversite anfilerinde, akademik forumlarda, sendika koridorlarında, insanların bir araya geldiği ve dünyanın nereye gittiğini tartıştığı her yerde tartışmaları körükler, hatta karşıt görüşleri ateşler. İşte bu tartışmalarda duyacağımız yeni sesler sınıfı ve toplumu daha derinden anlamamızı sağlayacaktır.

27 Karl Marx "J.Wedemeyer'e Mektup," 5 Mart 1852, Seçilmiş Eserler, Karl Marx-Friedrich Engels (Moscow: Progress, 1969–1970), 2:410; ve Karl Marx and Friedrich Engels, Komünist Manifesto: Modern Baskı (1848; repr., London: Verso, 1998).

I. BÖLÜM

SINIF, IRK VE CİNSİYETİN MOZAIĞI

Sivil haklar ve kadın hareketleri ülkeyi sarsar, halkın ve akademik dünyanın dikkati başka acil sorunlara dönerken, sınıf, ırk ve cinsiyet büyük üçlüsünden sınıf 1960'lerden itibaren gözönünden uzaklaştı. Bugün, soğuk savaş sonrası çağda, kapitalist iktidar ABD'de ve yerkürenin her yanında her zamankinden daha güçlüyken, sınıf yeniden gündeme geliyor. İşçi sınıfı çalışmalarını sınıfın nasıl işlediğini, ırk ve cinsiyetten kopuk bir şekilde değil, tamda iktidar ve pratiğin bu farklı yönlerinin birbirleriyle olan karmaşık ilişkilerini anlamaya çalışarak araştırmakta.

Biz ABD'de kapitalist kadınlara, kapitalist siyahlara, Latinlere, Asyalılara vb. sahibiz. Bu çeşitliliğe rağmen, kapitalistler ezici çoğunlukla beyaz erkek. Daha az olmakla beraber, beyaz adama dair aynı ezici çoğunluk ırk ve cinsiyet bakımından biraz daha karışmış olsa da orta sınıfta da görülür. 1996'da kadınlar faal işgücünün yüzde 46'sını oluşturuyordu ve bu kadınların yüzde 44'ü orta sınıf işlere, yüzde 47'si işçi sınıfı işlerine sahipti. Siyahlar ve Latin kökenliler (Hispanic'ler) işçi sınıfında olduğu kadar orta sınıfta da ciddi sayıda mevcut; ancak onların da orta sınıftansa işçi sınıfından olma ihtimali çok daha büyüktür. Yine her sınıf içinde ırkçılık ve erkek egemen zihniyet devam ettiği için, kadınlar ve azınlıklar daha az ücretin ödendiği, daha az yetkiye sahip olunan işlerde çalıştırılmaya devam ediyor.¹

¹ Bkz. Michael Zweig, *Amerika'nın En İyi Saklanan Sırrı: İşçi Sınıfı Çoğunluktur*, Çev: Halil Çelik, h2o kitap, Haziran, 2012), 31-33.

Sınıf konusunda bir belirginliğin olmaması, kadınlar ve azınlıklar kendi toplumsal hareketleri içinde kaygılarını dile getirdiklerinde problemler yaşanmasına neden olur ve sonuçta işçi sınıfını zayıflatır. İşçi sınıfını elde edilen gelirin belirlediğini düşünür ve örneğin dünyayı zenginler, orta sınıf ve yoksullar diye bölünmüş olarak görürsek kapıyı Amerikan toplumu hakkındaki en yaygın ve zarar verici yanlış anlamaya aralamış oluruz; yoksulların çoğunluğu siyahlar ve Latin kökenlilerdir ve de yoksulluk bir kadın sorunudur. Gerçekte ise 1999 yılında tüm yoksulların üçte ikisi beyazdı ve siyahların dörtte üçünden fazlası yoksul değildi.²

Yoksulluğun azınlıkları ve kadınları orantısız ölçüde etkilediği doğrudur. Fakat eğer yoksulluğu sadece bir ırk ve bir cinsiyet sorunu olarak ele alırsak, insanların büyük çoğunluğunu yoksullaştıran güvensiz bir işte, çok az haklar ve düşük ücretlerle çalışma koşullarının içindeki sınıf bileşenini gözden kaçıırız. Ondan sonrada ya yoksulluklarının sorumlusunun yoksulların kendisi olduğu sonucuna varırız ki yoksulları aşağıya ait gören ırkçılık ve erkek şovenizminin bakışından beslenir, ya da beyazları bu durumun faili olarak suçlarız. Her iki senaryoda da kapitalizm ortadan yok olur ve yoksulluğun yaratıcısı piyasaya kimse ilgi göstermez. Yoksulluğu ırksallaştırmak yoksulluk karşıtı hareketi bu ülkedeki iki milyonu aşkın yoksul beyazdan da koparır. Yoksulluk bir sınıf sorunudur. Yoksulluğun çözümünde sınıf güçlerinin yeni bir dizilimini gerektirir.

Fakat yoksulluk sorununu sadece sınıfa indirgemekte, azınlıklar ve kadınlar ırkçılık ve erkek şovenizminin hâlâ güçlü oluşundan dolayı yoksulluktan özellikle daha ağır etkilenen gruplar olduğundan büyük bir hata olur. Bu daha ağır etkilenme durumuyla, sınıf deneyiminden yola çıkılarak, ırkçılık ve erkek şovenizmine açıkça meydan okuyarak mücadele edilmeli, zira bunlar kapitalistlerin hükmettiği toplumun tamamında olduğu kadar sınıfın kendi içindede hâlâ faal olarak yaşamaktadır.

İktidar ve güç ilişkilerinin içiçe geçmiş izlerini, çoğunlukla birbiriyle çatışan çıkarların izini sürmek karmaşık ve zor bir iştir. Sınıf, ırk ve cinsiyet mozaığının bazen tek bir bireyde somutlaştığını görebiliriz. Bu bölümde DOROTHY SUE COBBLE 1930'lardan 60'lara sufraj hareketle 1960'ların ikinci yarısında başlayan feminizmin ikinci dalgası arasındaki dönemde sendikal hareket içindeki kadın eylemciliğini inceliyor. Bu dönemde feminizm içindeki etkin kanat dikkatini sınıf sorunları

2 U.S. Census Bureau(ABD Nüfus İdaresi), *Statistical Abstract of the United States: 2001*, 119th ed. (Washington, DC, 1999), table 682.

üzerinde yoğunlaştırdı. Sadece bir işçi hareketi inşa etmeye değil, kadın işçilerin özel ihtiyaçlarını dikkate alan, onlara liderlik kadrolarında yer açan *farklı* bir işçi hareketi inşa etmeye çalıştı. Cobble kadınları sınıfsal açıdan bölen bu eylemciliğin yaratmış olduğu çatışmaları inceliyor ve bu çatışmaları aynı zamanda işçi sınıfı içindeki cinsiyet bölünmesiyle ilişkilendiriyor. Bu tarihin rehabilitasyonu bize feminizmin genel olarak bahsi geçen iki yükseliş dalgası arası onyıllarda ölmediğini görmemizi sağlayacak ve tabii aynı zamanda işçi hareketinde tektip ya da basit bir sınıf ayaklanmasından ibaret olmadığını.

Sınıf ve ırk Yeni Dünya'ya gelen ilk yerleşimcilerden bu yana ayrılmaz bir şekilde içiçe geçti.³ BILL FLETCHER, ABD'deki işçiler arasındaki düşük sınıf bilincini açıklamak için bu tarihe bakıyor. Kapitalizm emek piyasasında işçiler arasında bir rekabet yaratırken, ırk işçileri sınıf çapında bir birliği nadir rastlanır bir hale getirmek için özel bir yolla böler. Fletcher ABD'nin dünyadaki hâkim konumun da özellikle Amerika doğumlu işçiler arasındaki "emperyal bilinç"e katkısı olduğunu ve bu durumun işçi sınıfında göçmenlik statüsüne bağlı olarak ek bir bölünme yarattığını, aynı zamanda da işçi sınıfının uluslararası dayanışmasına zarar verdiğini gözlemliyor. Bu zaafı ortadan kaldırmak için Fletcher ABD'deki işçilere yeni bir şey yaratmayı tavsiye ediyor: Sınıfsal farkındalığı ve dayanışmayı teşvik eden, daha geniş bir kapsamı kucaklayan "sosyal adaletçi sendikacılığı."

JEFF LUSTIG ise ABD'de ırk sorununun uzun tarihine bakıyor. Sınıf bilincinin baskı ve sömürü koşullarından kaynaklanan ve kendiliğinden ortaya çıkan bir şey olmadığına işaret ediyor, çünkü, ırk konusundaki görüşlerimizde dahil deneyimlerimiz hakkındaki yorumlarımız siyasetin ve ideolojinin süzgecinden geçer. ABD'de sınıf hakkındaki deneyimler en başından beri ırk hakkındaki deneyimlerle içiçe geçmiştir. Lustig bize ırkçılığın "New Deal" reformlarını tarın işçilerini ve taşradaki işçileri sosyal güvenlik kapsamından çıkararak nasıl zayıflattığını hatırlatıyor. Bu işlerde ve bölgelerde çalışan ve çoğunlukla siyah olan işçiler böylece kapsam dışı kalıyor, onların beyaz işverenleri de böylece bu yükümlülükten kurtulmuş oluyordu. İşçi sınıfına yönelik uygulamadaki bu ırksal farklılık güneyli Demokrat Parti senatörlerinin reform programı lehinde oy vermeden önce şart koştukları bir talepti. Lustig "beyazlık" fikrine özel bir dikkatle yaklaşıyor ve bunu beyaz işçilerle beyaz kapitalistlerin (ve köleci dönemde güneyli büyük çiftlik [plantasyon] sahiplerinin) kurduğu sınıflararası bir ittifak olarak tarif ediyor.

3 Theodore W. Allen, *The Invention of the White Race: The Origin of Racial Oppression Anglo-America*, 2 cilt. içinde [Beyaz Irkın İcadı: Anglo-Amerika'da Irksal Baskının Kökeni] (New York: Verso, 1994 ve 1997).

Özellikle beyazlar arasında geçen, ırkla ilgili tarihi, sadece ekonomik koşullara odaklanan geleneksel sınıf kuramı eleştirisinde kullanıyor.

İrk ve sınıf arasındaki bu bağlantı, ABD'deki baskı ve terörün tarihinde önemli bir rol oynadı. Ku Klux Klan, siyahlara karşı terör uyguladığı için haklı olarak ırkçı bir örgüt olarak tanınır. Fakat Klan aynı zamanda Güney'in tamamında sendika militanlarını linç etmiş, neredeyse tamamı işçi sınıfından olan Katoliklere, genelde liberal eğilimli Yahudilere ve ırkçılık karşıtlarına karşı nefreti kışkırtmaya çalışmıştır. HUAC ve McCarthy dönemindeki "Amerika karşıtı faaliyetler"le ilgili duruşmalar sırasında soruşturmaları yürütenler komünist sempatizanlar arıyor ve rutin olarak ırkçılık karşıtı beyazların üzerine gidiyorlardı.

Cobble, Fletcher ve Lustig sınıfın neden saf halde görünmediğini anlamamıza yardım ediyor. Her ne kadar sınıfın kökleri iktisadi ilişkilerde olsa da, sınıfın içindeki gerçek insanlar ırkın ve cinsiyetinde önemli bir kısmını oluşturduğu karmaşık bir ağla sarılmıştır. Tüm bu kimlikler kendi içinde bir bütünlük taşırlar fakat hiç biri yalıtık bir şekilde kendi başına var olmaz ve hiçbirisi diğeri dikkate alınmadan anlaşılamaz.

Eskiden Feminizmin Sınıfı Vardı

DOROTHY SUE COBBLE

1937 yılında bir gün, yirmi üç yaşındaki Myra Wolfgang Woolworth'ün Detroit'te ucuz mallar satan kırk adet mağazasından birinin orta yerine emin adımlarla yürüdü ve satış elemanları ve reyon görevlisi kızların önceden tasarlanmış oturma grevinin başlangıç işaretini verdi. Woolworth mağazalarının ana bayisi zaten grevdeydi ve Otel ve Restoran Çalışanları Sendikası [Hotel Employees and Restaurant Employees Union-HERE] grevi Detroit'teki bütün mağazalara yaymakla tehdit ediyordu. Wolfgang Litvanya Yahudisi göçmen bir aileden geliyordu ve sanat okulundan terkti. Yirmili yaşlarının başında sendika örgütlenmelerinin içinde yer almaya başlamadan önce, daha ergenlik yıllarında, hıncır bir nükte gücüne sahip doğuştan bir hatip olarak radikal davalar için yaptığı konuşmalarla kendini göstermişti. Yerel medya tarafından "Detroit'in savaşı güzeli" adı verilen Wolfgang sonunda HERE'nin uluslararası başkan yardımcısı oldu. Fakat 1940'lı ve 1950'li yıllar boyunca sendikanın, Detroit'in şehir merkezinde bulunan otel ve restoranlarda çalışan binlerce sendikalı aşçı, barmen, garson, bulaşıkçı ve temizlikçi adına toplu sözleşme pazarlıkları yapan Birleşik Detroit

Konseyi'nin başında bulunacaktı. Özellikle kalpten inandığı davalarda işverenlerle girdiği kavgadan büyük keyif alırdı. Sözgelimi Siyah Halkın Gelişmesi İçin Ulusal Birlik'in [National Association for the Advancement of Colored People-NAACP] hayat boyu üyesi kalmış biri olarak Wolfgang, 1940'ların sonları ve 1950'ler boyunca işverenlerin "Sadece siyah garson aranıyor; beyaz eldiven şart" gibi standart isteklerinin karşısında durmuş, sendika tarafından ırksal çeşitlilik gösteren personelin gönderilmesi konusunda ısrarcı olmuştu.

1960'lı yıllarda 50'li yaşlarını süren Wolfgang, yasa yapıcıları asgari ücreti yükseltmeye ikna etmek için Michigan parlamento binasında bir yatma eyleminin düzenlenmesine önyak oldu. Ayrıca Hugh Hefner'i, *Playboy* tavşan kızlarının çalışma koşullarını görüşmek üzere Detroit'teki kulübünde pazarlık masasına oturtmayı başardı. Nihayet 1969'da, HERE, bütün *Playboy* kulüplerini kapsayan ulusal bir sözleşme yetkisini elde etti ama sendikalaşan ilk şehir Detroit oldu. Wolfgang ve müzakere ekibi 1969'daki ilk oturumlarda *Playboy* yönetimi ile tavşan kız kostümünün tam olarak kaç santim uzunlukta olacağı, yani nihayetinde garsonluk yapacak olan kişinin vücudunun kaçta kaç oranında örtünmesi gerektiğini tartışmıştı. Ekip sadece tavşan kızlar için değil müşteriler için de, mesela "Bak ama dokunma," gibi, kurallar konmasını önerdi ve *Playboy*'u, belirli bir yaşı geçmiş tavşan kızları işten çıkarmak gibi uygulamalarını değiştirmeye zorladı. Yönetimin diline pelesenk ettiği "tavşan kız imajını kaybetmiş," olmak, sendikaya göre muğlak, *Playboy* Kulüplerine göreyse gayet açık bir betimlemeydi. Tavşan kızlar "göz çevresinde oluşan kırışıklıklar, sarkan göğüsler, buruşan gerdanlar ve pörsüyen popolar," türünden mesleki kusurlar edindikleri anda *Playboy* yazını tavşan kız imajının solup gittiği uyarısında bulunuyordu.

İşçi yönetimiyle ilgili bu etkileyici ve alışılmadık müzakereler yedi aylık yoğun ve planlı bir kampanyanın hemen akabinde gündeme geldi. Wolfgang hücumu, ilk olarak 1963'te, *Playboy*'un Detroit'teki kulübü açıldıktan kısa bir süre sonra sendikanın köstebeği olarak hareket etmek üzere on yedi yaşındaki küçük kızı Martha'yı kulübe göndererek, geçmişti. Martha reşit olmamasına rağmen hemen işe alındı ve kulübün ücret politikaları, daha doğrusu *ücretsizlik* politikalarıyla ilgili bilinmesi gerekenleri düzenli olarak annesine bildirmeye başladı. Görünen oydu ki kulüpte tavşan kızların yalnızca müşterilerden gelen bahşişlerle geçinmesi bekleniyordu. Wolfgang ve gönüllüleri tavşan kız kostümleri giyerek ve ellerinde üzerinde "*Tavşan olma, para için çalış* [Don't be a bunny, work for money]" yazılı pankartlarla bir gün kulübün etrafını sardılar. Medyada hareketleri lehine hatırı sayılır bir destek toplamayı

da başardılar. Öyle ki Wolfgang tavşan kız kostümü için “yaban tavşanından bile daha çıplak,” diye alay ederek ve bütün *Playboy* felsefesinin “Kadınların müstehcen varlıklar olduğu ve seslerinin duyulmaması,” üzerine kurulu olduğunu söyleyerek magazin basınına epeyce malzeme verdi.

Wolfgang’a ilk tesadüf edişim, daha doğrusu onun olduğu yerden uzanıp beni yakalayivermesi yıllar önce Detroit’te Walter P. Reuther işgücü kayıtları arşivinde bulunabilen yazılarına rastlamamla gerçekleşti. Ona karşı ilgimi canlı tutan şey gerçekleştirdiği eğlenceli ve tuhaf eylemler değildi sadece; sahip olduğu *siyaset felsefesi*, özellikle de cinsiyet politikası idi. Kendisini feminist sayıyordu ve cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmaya kendini adanmış olduğunu açıkça söylüyordu. Fakat diğer yandan 1972 yılına değin Eşit Haklar Tasarısı [Equal Rights Amendment-ERA] aleyhinde lobi çalışmasında bulunmuş ve kadınlara özel koruyucu yasaların yürürlükten kalkmasına karşı çıkan ulusal bir komitenin liderliğini yürütmüştü. Ayrıca çoksatran feminist yapıtlardan *Kadınlığın Gizemi*’nin (1963) yazarı ve Ulusal Kadın Örgütü’nün [National Organization for Women-NOW] ilk başkanı Betty Friedan’ı ev-içi emeğini değersiz göstermek, ücretli emeği romantikleştirmek ve kadınların çoğunluğunun ihtiyaçlarıyla zerre kadar ilgilenmemekle suçlamıştı. Öyle ki 1970 senesinde Wayne State Üniversitesi Kadın Çalışmaları bölümünün Detroit’te düzenlediği ve Wolfgang ile Friedan’ın konuşmacı olarak katıldığı bilimsel bir tartışma hızla çığırından çıktı ve tarafların birbirine isim takacağı seviyeye kadar indi. Friedan, “sendika ağalarına” yaranmaya çalıştığını ima etmek üzere Wolfgang’a “Tom Teyze”¹ lakabını taktı. Wolfgang da Friedan için “Ticaret Odası’nın Tom Teyzesi” diyerek iade-i iltifatta bulundu.¹

Merak duygum arttıkça 1929 ekonomik bunalım dönemini takip eden birkaç on yılın diğer Myra Wolfgang’lerini araştırmaya koyuldum. Bu güya donuk dönemde,² yani 1920’ler ve 1960’lar arasına rastlayan, feminist reformların inişe geçtiği varsayılan durgunlaşma döneminde, kadın erkek eşitliğini sağlama konusunda birbiriyle çekişen birden çok görüşün mevcut olduğunu anlamam çok zaman almadı. Dahası, yeryü-

1 Alıntılar için bkz. Dorothy Sue Cobble, *Dishing It Out: Waitresses and Their Unions in the Twentieth Century* (Urbana: University of Illinois Press, 1991), 12, 97-99, 128-30, 199-200; Edwin Lahey, “Myra, the Battling Belle of the Working-Man’s Café Society”, *Detroit Free Press*, July 24, 1966, 8-11; Jean Madder Pitrone, *The Life and Times of Myra Wolfgang, Trade Union Leader* (Wyandotte, MI: Calibre, 1980) 122-24. Wolfgang hakkında daha fazla bilgi için bkz. Dorothy Sue Cobble, *The Other Women’s Movement*, 2-3, 31-33, 180-81, 188-90, 201-2.

2 Leila Rupp ve Verta Taylor “donukluk” tabirini savaş sonrası on yılları tanımlamak için kullanıyorlar. İki yazar feminizm bayrağının o dönemki başlıca taşıyıcısı olarak National Women’s Party-Ulusal Kadınlar Partisi’nin üzerinde duruyor. Bkz. *Survival in the Doldrums: The American Women’s Rights Movement, 1945 to the 1960s*. (New York: Oxford University Press, 1987).

zünün Wolfgang'leri birer istisna olmaktan ziyade devrin feminizminin *baskın* bir kanadı durumundaydılar. Başka bir deyişle sınıfı ve sosyal adaleti odağına alan bir feminizm ABD'de 1890'lar ve 1920'ler arasında yaşanan ilerlemeci dönemin kadın reformcuları kuşağı ile birlikte mazıye karışmamıştı. Bilakis 1930'ların yeni işçi sınıfı hareketi ve II. Dünya Savaşı'nın sarsıcı deneyiminin canlandırdığı bu dalga, savaş bitiminde şekil değiştirerek ve çağcillaşarak yeniden uyanışa geçmişti. Üstelik bu defa daha önceki sosyal adalet feminizminin aksine belirgin bir biçimde *işçi sınıfı kökenli*, dönemin nesnel olarak en geniş katılım gösterilen ve en güçlü toplumsal hareketi sayılabilecek emek hareketi içinde yer alan ve kendini bu hareket ile özdeşleştiren kadınlar tarafından götürülüyordu.

Peki bu tarih bize daha önce niçin anlatılmamıştı? Emekçi kadınların reform gayretleri standart savaş sonrası işçi sınıfı ve kadın tarihi anlatısının neden bir parçası değildir? Bu eksiklik kısmen kadim cinsiyetçi önyargıların emek tarihi tarihçileri arasında da hâlâ geçerli olmasından kaynaklanmaktadır. Emek tarihi bir araştırma alanı olarak temelde erkek emekçiler ve onların kamusal ücret mücadelesi alanındaki faaliyetleri üzerinde yoğunlaşır. Cinsiyet ise bir tarihsel çözümleme kategorisi olarak bu anlatı ve kuramsal çerçevenin dışında kalır³. Gerçi emekçi kadınlar Amerikan *feminizm* tarihinin de dışında kalmaktadırlar. Aslında Amerikan feminizmini konu eden akademik yazının bir sınıf sorunu vardır. Feminizmin tarihi aslında büyük ölçüde orta sınıf ve seçkin beyaz kadınların *kendi* sorunlarını çözmek üzere gösterdikleri çabaların hikâyesidir. İşçi sınıfının ve azınlık gruplarına mensup kadınların, bizzat kendilerinin tanımladığı gibi bir cinsiyet adaleti elde etmeye yönelik gayretleri, tarihsel anlatı düzleminin zar zor seçilebilen uç sınırlarına ötelenmiştir, o da bahsedilmeye değer görülürse.⁴

Bu bölümde bahsi geçen emekçi kadın reformcularının da bir sınıf sorunu vardı ama onlarınki farklı bir tip sorundu. Onlar için sınıf sorunu, –ki sanırım birçok açıdan bu yazının pek çok okuyucusu için de aynı–

3 Emek tarihinin cinsiyetlere ilişkin yanlış tutumuyla ilgili daha bütünlüklü bir tartışma için bkz. Ava Baron, "Gender and Labor History: Learning from the Past, Looking to the Future", *Work Engendered: Toward a New History of American Labor* içinde, ed. Ava Baron (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1991), 1-46.

4 "Feminist bilinçliliğe" dair yeni ölçülere gereksinim olduğu önerisinde bulunan diğer akademik çalışmalar için örneğin bkz. Evelyn Nakano Glenn, "From Servitude to Service Work: Historical Communities in the Racial Division of Paid Reproductive Labor", *Unequal Sisters: A Multicultural Reader in the U.S. Women's History*, 3. baskı içinde, ed. Vicki L. Ruiz ve Ellen Carol DuBois (New York: Routledge, 2000), 436-65 veya Deborah King, "Multiple Jeopardy, Multiple Consciousness: The Context of a Black Feminist Ideology", *Signs* 14 (Sonbahar 1988):42-72. "İşçi sınıfı" tabirini kullanarak toplumu keskin bir biçimde iki sınıfsal gruba ayırmaktan söz etmiyorum. Sadece toplumun çoğunluğunu oluşturan ve üyelerinin ister kendilerinin olsun, ister ailelerindeki bireylerin olsun piyasadaki emeğinin karşılığı büyük ölçüde yönetim-dışı kadrolara ödenen maaşlar olan gruba gönderme yapıyorum.

dır- sınıf deneyiminin çok çeşitliliğini tanıyan ve tek bir sınıf kimliği veya bütünü temsilen bir konum almayı reddeden *yeni* sınıf politikalarının nasıl yaratılabileceğiydi. Bu kadınlar hedeflerine ulaşmak üzere emek hareketiyle yakın temas halinde çalışmayı seçtiler ve bu hareketin birçok temel ilkesini benimsediler. Fakat aynı zamanda *başka* bir emek hareketi yaratmanın peşinde oldular. Yönetimine ve gündemine kadınların tamamen dâhil olacağı bir hareketti bu ve böylelikle sınıf kavramını ciddiye alan ve kadınların bir kısmının değil, çoğunun ihtiyaçlarını karşılayacak bir cinsiyet eşitliğinin peşinde olan, alternatif bir feminizmin öncülüğünü yapıyorlardı. Bu unutulup gitmiş emekçi kadın reformcular kuşağının tarihini hatırlamak bize yeni bir sınıf politikası ve yeni, daha kapsayıcı ve sınıf olgusunu geri kazanmış bir feminizm tahayyül etmekte yardımcı olabilir.

Öteki Emek Hareketi

Annelerimizden ve hatta 1960'lar öncesi güya karanlık, feminizm-öncesi devirde yaşamış, çalışmış ve örgütlenmiş olanlardan öğreneceğimiz çok şey var. Onların kuşağı ekonomik bunalımın ve savaşın ortasında büyümüştü. Çoğu savaş sanayi işlerini üstlenmiş ve savaş bitiminde evlerine dönüp aile hayatı odaklı muhafazakâr bir cinsiyetçi ideolojiyi benimseyeceği farz edilen "Rosie"lerdi.* Hâlbuki savaş sırasında çalışan kadınların çoğunluğu işçi sınıfından geliyordu ve savaş öncesinde *de* iş sahibiydi. Ayrıca çoğu savaş sonrasında *da* çalışmaya devam etmişti. Bu kadınların çoğu savaşı takip eden on yıllarda enerjilerini sendikalar kurnaya ve o sendikaları kadınların ihtiyaçlarına daha çok cevap verir hale getirmeye harcadı.

1930'lu yıllarda sendikaların sayısındaki artış hep anlatılan bir hikâyedir. Emekçi kadınlar için ise 1940'lı yıllar aynı öneme sahiptir. Emek hareketi 1940'larda milyonlarca kadını saflarına katarak kadın ağırlıklı bir hal almıştı. Savaş döneminde harekette yer alan kadın sayısında bir sıçrama oldu ve savaştan hemen sonra bu sayı hızla düştü. Fakat sıklıkla göz ardı edilen bir nokta vardır ki o da bu sayı 1940'ların sonuna gelindiğinde tekrar sıçramış ve ondan sonra hem mutlak değer, hem de yüzde olarak 1930'ların epey yukarılarında seyretmiştir. 1940'ta sendika üyesi olan sekiz yüz bin kadına karşılık, 1953 yılında bu rakam üç milyona yükselmişti ve sendika üyesi kadın oranı 1940 verilerine göre ikiye katlanmış, toplam içindeki oranı ise yüzde 18'i bulmuştu. Ayrıca iki milyon kadar kadın emek hareketine *destek örgütlenmelerinin** üyesiydi. Bunlar sendika üyesi erkeklerin eşlerini, kızlarını, annelerini,

kız kardeşlerini ve yeri geldiğinde “arkadaşlarını” kapsıyordu. 1940'lara gelindiğinde, bu kadınların çoğu, sendikanın giremediği sektörlerde çalışıyor olmalarına rağmen ücretli işçiler haline gelmişti. Uluslararası sendika, merkezi işçi konseyi ve işçi federasyonlarının üyelik sözleşmelerinde bahsi geçen, sendika üyeliğinin kişiye sağladığı hak ve faydaların tümüne sahip olmasalar da, *kadın destekçiler*, kendilerini emek hareketinin bütünü oluşturan mozağin bir parçası olarak görüyorlardı ve hareketin siyasi ve ekonomik gidişatında faal bir rol üstlenmişlerdi⁵.

Sendika ve destek örgütleri üyesi bu kadınlar “öteki emek hareketinin” olduğu kadar “öteki kadın hareketinin” de parçasıydılar. Bu “öteki kadınlar hareketi” Amerikan Emek Federasyonu ve Sanayi Kuruluşları Kongresi [American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations-AFL-CIO] Çalışan Kadınlar Bölümü eski başkanlarından Karen Nussbaum'un da vurgulamaktan keyif aldığı gibi, altı milyon üzerinde kayıtlı kadın üyesiyle, -ki *Wall Street Journal*'ın da üzerinden atlayamadığı bir gerçektir- ülkedeki en geniş kadın hareketidir. Gazete, ABD hükümet istatistikleri raporunda açıklanan sendika üyeliği oranlarını yayınladığı Ocak 2002 tarihli haberine “Yoksa bu bir kadın hareketi mi?” başlığını atmıştı.⁶ Zira rapora göre sendikalı erkeklerin sayısındaki yüzde 1'lik azalışa (9,5 milyona inen erkek üye) karşılık kadın üyelerin sayısında yüzde 1,5'luk bir artış meydana gelmişti (yaklaşık olarak 7 milyona çıkan kadın üye).

1940'lı yıllar sendikalı kadın çalışanların sayısındaki artışa ek olarak kadınların emek hareketinde yerel, bölgesel ve ulusal *liderlik* pozisyonlarına ilerleyişine tanıklık etmiştir. Bu gelişme sendika yöneticiliği seviyesinde cinsiyetler arasında tam eşitlik elde edildiği şeklinde algılanmamalıdır. Yine de kadınların sendikalardaki etki ve yetki gücü artmıştı ve kadın eşitliğine olduğu kadar, sınıf ve ırk eşitliğine de kendisini adanmış önemli sayıda kadın sendika yöneticisinden oluşan bir kitle sivrilmmişti. Myra Wolfgang yalnız değildi. İz bırakanlar arasında daha pek çok isim vardı: Amerikalı Birleşik Giyim İşçileri'nden [Amalgamated Clothing Workers of America-ACWA] Esther Peterson, Dorothy Lowther Robinson, Gladys Dickason ve Anne Draper; Uluslararası Kadın Giyimi İşçileri Sendikası'ndan [International Ladies' Garment Workers' Union-ILGWU] Maida Springer-Kemp; Uluslararası Elektrik İşçileri Sendikası'ndan [International Union of Electrical Workers-IUE] Mary Callahan ve Gloria Johnson; Birleşik Oto İşçileri'nden [United Auto Workers-UAW] Caroline Dawson Davis, Lilian Hatcher, Millie Jeffrey,

5 Cobble, *The Other Women's Movement*, 15-25.

6 “Women's Movement?” *Wall Street Journal*, 22 Ocak 2002, A1.

Olga Madar ve Dorothy Haener'in arasında olduğu bir grup kayda değer kadın. Birleşik Elektrik İşçileri'nin [United Electrical Workers-UEW] uluslararası yönetim kurulunda yer alan ilk kadın olan Ruth Young ve Gıda, Tütün ve Amerikalı Birleşik Tarım İşçileri'nden [Food, Tobacco, Agricultural and Allied Workers of America-FTA] Elizabeth Sasuly ve Luisa Moreno gibi sözünü sakınmayan ve geniş görüşlü bazı emekçi feminist figürler 1950'lerin başından itibaren, büyük ölçüde Soğuk Savaş politikaları sebebiyle kamusal alandan çekildiler. Fakat onlarınki bir istisnayı, kural değıl.⁷

Bu kısa yazı içinde bu kadınların hepsinin hakkını verebilmek mümkün değıl. Fakat birisi Amerikalı Birleşik Mezbağa İşçileri'nden [United Packinghouse Workers of America-UPWA] Addie Wyatt, diğeri UAW'dan Caroline Dawson Davis hakkında olmak üzere iki kısa ve öz, biyografik taslak sunmama izin verin. 1941'de Arnour adlı şirketin Chicago'daki et kesme ve işleme tesisinde işe başlayan Mississippi doğumlu Addie Wyatt'ın aynı dönemdeki pek çok Afro-Amerikalı gibi sendikacılık ile tanışması savaş yılları sırasında olmuştu. İlk şikâyet dilekçesini doldurmakta gecikmeyecekti. Bunun üzerine ustabaşı Addie'yi "pişirme tezgâhında" daha kötü bir pozisyona yerleştirecek, eski işini ise yeni işe alınmış beyaz bir kadına verecekti. "Çok kızmıştım ve doğru olmadığını düşündüğüm bir şey olduğunda hep yaptığım gibi sesimi yükselttim." Mesele ustabaşı ile hallolmayınca, Wyatt, sendika temsilcisi olan siyah bir kadın hizmetli ile beraber fabrika sorumlusunun ofisine gider. "İki siyah kadının fabrikada kendilerinden üst düzeyde bulunan iki beyaz memurla konuşması nasıl bir etki yapabilirdi?" diye düşünerek hatırlıyor Wyatt. O ve hizmetli davayı kazanacaklar ve bu onları çok şaşırtacaktı. Şaşırtıcı olan bir başka şey de Wyatt hamile kaldığında sendikanın buna olan tepkisiydi. Sendika temsilcisi hizmetli sendikanın annelikle ilgili koşulunu şöyle açıklıyordu: Wyatt bir yıllık izin alabilir ve bu süre boyunca işi onun için korunurdu. "Başta onlara inanmadım ama deneyebileceğimi düşündüm ve gerçekten de dönüşte iş tekrar benimdi." Wyatt 1950'lerin başında üyelerinin çoğu beyaz erkekler olan UPWA'nın 437 numaralı yerel şubesi tarafından başkan yardımcılığı görevine seçildi. Daha sonra yerel şubenin başkanlığını devraldı ve kadın hakları ve ırksal azınlıkların durumlarının iyileştirilmesine vurgu yapılan bir zeminde başarıyla UPWA'nın ulusal yönetim

7 Adı geçen ve diğeri emekçi kadın reformcuların kısa yaşam öyküleri için bkz. Cobble, *The Other Women's Movement*, 25-49. Esther Peterson, Maida Springer-Kemp, Mary Callahan ve aynı kuşaktan daha çok sendikacı kadının sözlü tarih anlatılarına ulaşılacak bir kaynak için bkz. Brigid O'Farrell ve Joyce Kornbluh, *Rocking the Boat: Union Women's Voices, 1915-1975* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1996).

kurulu üyeliğine koştı. 1954'e gelindiğinde UPWA ulusal temsilciler kadrosuna atanan ilk siyah kadın olmuştı ve bu görevi otuz yıl devam ettirecekti.⁸

1948 yılından emekli olduğu 1973'e kadar UAW Kadın Kolu [department] başkanlığını yapan Caroline Dawson Davis din ve birlikçilik* düşüncesiyle yoğrulmuş Kentuckylı madenci bir aileden geliyordu. 1934'te Indiana'da babasının da çalıştığı otomobil parçaları üreten bir fabrikada matkap tezgâhı operatörü olarak işe girmişti. Caroline Davis güçlü bir otoriterlik karşıtı damara ve Addie Wyatt gibi herhangi birinin haksız bir muamele görüşüne şahit olduğunda otoritelere kafa tutmak gibi zararlı bir alışkanlığa sahipti. Bu iki vasıf onu sendikal faaliyete sevk edecekti. "Benim için işle ilgili en kötü şey otoriteydi," diye açıklıyordu Davis. "İnsanları seviyor, onlara güveniyordum," diye devam ediyordu "ve bir unvana sahip olup çok parası olan biri ile yerleri süpürüp hendek kazın bir başkası arasında katıyen bir fark görmüyordum." 1941'de 30 yaşındayken fabrikadaki işçilerin örgütlenmesine yardımcı olan Davis, 1943'te UAW'un 764 sayılı yerel şubesinin başkan yardımcısı seçilecek ve bundan kısa bir süre sonra "Sendika başkanı askere alındığı için merdivenleri hızla tırmanacaktı." 1948'e gelindiğinde UAW Kadın Kolu'nun dizginleri artık Davis'in elindeydi. Bundan bir sene önce *Life* dergisi dört sayfa dolusu fotoğraf eşliğinde "Çarpıcı** bir çekiciliğe sahip kadın işçi lideri," Davis hakkında bir yazı dosyası yayınlamıştı. Fotoğraflardan birinde, evde dinlendiği sırada Freud okurken görüntülenen Davis, söyleşi sırasında da, sendika şubesini yönetirken Freud'un fikirlerinden fazlasıyla yararlandığını belirtip ekliyordu: "Eğer sendika başkanı olmasaydım, psikiyatr olurum."⁹

Wyatt ve Davis gibi emekçi feministlerin çoğu,¹⁰ fabrikaların üretim bölümlerinden geçmiş, işçi sınıfı kökenli ve yoksul bir geçmiş sahibi kadınlardı. Araştırmama başladığımda bulmayı umduğum bir sonuç

8 Addie Wyatt alıntılan için bkz. "An Injury to One Is an Injury to All: Addie Wyatt Remembers the Packinghouse Workers Union", *Labor's Heritage* 12 (Yaz/Kış 2003):26-7; Addie Wyatt ile Söyleşi, yapanlar: Rick Halpern ve Roger Horowitz, 30 Ocak 1986, United Packinghouse Workers of America Oral History Project, State Historical Society of Wisconsin, Madison, Wisconsin. Ayrıca bkz. Cobble, *The Other Women's Movement*, 32-3, 201-3.

9 Alıntılar Ruth Meyerowitz'in Catherine Davis ile yaptığı 23 Temmuz 1976 tarihli söyleşiden, "The Twentieth Century Trade Union Woman: Vehicle for Social Change," sözlü tarih projesi, Institute of Industrial Relations, University of Michigan, Ann Arbor; "Lady Labor Leader: To Keep Labor Peace and Prosperity in an Indiana Factory, the Boss of Local 764 Just Acts Like a Woman", *Life*, 30 Haziran 1947, 83-5. Ayrıca bkz. Cobble, *The Other Women's Movement*, 37-42, 182.

10 Onları "feminist" sayıyorum çünkü bu kadınlar, kadınların cinsiyetleri yüzünden zarar gördüklerini kabul ediyorlardı ve cinsiyet temelli dezavantajları ortadan kaldırmanın peşindeydiler. Onlara "emekçi feministler" diyorum çünkü işçi sınıfından gelen kadınların ihtiyaçlarını söylemlerinin merkezine alan farklı bir feminizm biçimini dillendirdiler ve emek hareketini, kadınların büyük çoğunluğunun hayatını iyileştirebilecek birincil bir araç olarak görüp desteklediler.

değilse de, bir kısmı da şüphesiz seçkin ailelerden geliyordu. Bundan bir kuşak önce siyasi bir duyarlılığı olan birçok üniversiteli kadın ya göçmen evlerinde* ya da Ulusal Tüketiciler Birliği'nde çalışır veya sosyal güvenlik alanında bir kariyer sahibi olmayı hedeflerdi. Bu kadınlar 1930'lu yılların ortamında emek hareketine yöneldiler. 1940'lara gelindiğinde birçoğu lobcilik, siyasal eylem koordinatörlüğü, halk hizmeti temsilciliği ve araştırma ve eğitim yöneticiliği gibi işlerle ilgilenir sendika personeli haline gelmişti. Esther Peterson gibi birkaç kadın devlet kadrolarında kilit makamlara yükselebilmisti.

Kuşağının belki de en etkili emekçi feminist figürü olan Peterson Utah, Provo'da büyümüştü. Babası mahalle okulunun yöneticisiydi. Peterson lisans derecesini Brigham Young Üniversitesi'nden almış ve 1930'ların emek mücadelesine katılmadan önce Columbia Öğretmenler Okulu'nda çalışmıştı. Daha sonra yerel Genç Kadınlar Hristiyan Birliği'nde işçi kızlara tiyatro, beden eğitimi ve ekonomi dersleri verdi, Kadın İşçiler İçin Bryn Mawr Yaz Okulu'nun öğretmen kadrosunda yer aldı, ta ki okul, öğretmenler ve işçi öğrenciler, okuldaki temizlikçileri örgütlemek gibi şüpheli eylemlere imza atmaktan vazgeçmediği için 1938'de kapılarını kapatıncaya kadar. Peterson 1946'da dördüncü çocuğunun doğumundan kısa bir süre önce, kurumun Washington'da yerleşik ilk yasa temsilcisi olmak üzere ACWA Eğitim Kolu'ndaki işinden ayrıldı. 1958 yılında AFL-CIO'nun ilk kadın kongre lobcisi oldu. Sözü Peterson'ın kendisine bırakacak olursak: O zamanlar henüz toy bir senatör olan Massachusettsli John F. Kennedy'ye bağlı olarak görevlendirilmişti, çünkü kimse Kennedy'nin o kadar tutacağına ihtimal vermiyordu. İki yıl sonra seçimle iş başına gelen yeni başkan, Peterson'u ABD Kadın Bürosu'nun başına getirecekti. Nihayetinde Kennedy yönetiminde yer alan en yüksek pozisyondaki kadın yetkili haline gelmişti. Peterson'ın Başkan'ın zamanında oluşturulan ve kadınların sosyal durum ve ihtiyaçlarını değerlendiren ilk federal organ olan Kadın Statüsü Komisyonu'nun kuruluşunda, Eşit Ücret Yasası'nın [Equal Pay Act-EPA] geçirilişinde ve 1960'ların başında hükümetin önemli diğer atılımlarında kilit bir rol üstlendiği sıkça teslim edilir.¹¹

Sosyal Haklar ve Ücrette Adalet

Bu kadın işçi liderleri grubu II. Dünya Savaşı'nın bitiminde kapsamlı ve somut bir sosyal reform gündemi oluşturmuşlardı ve bu gündem onları 1960'lara taşıyacaktı. Bu gündem onları aynı zamanda Ulusal Kadın-

¹¹ Cobble, *The Other Women's Movement*, 34-36, 151-64, 181-82; Esther Peterson ve Winifred Conkling, *Restless: The Memoirs of Labor and Consumer Activist Esther Peterson* (Washington, DC: Caring, 1995).

lar Partisi-National Woman's Party (NWP), muhafazakâr işverenler ve siyasetçilerin çığırtkanlığını yaptığı ilke ve politikalar, hatta zaman zaman kardeş sendikaların ileri sürdüğü öncelikler karşısında da muhalif olmaya götürdü. ABD Kadın Bürosu'nun işçi sendikalarının kadın önderleri için 1944-1946 yılları arasında ulusal seviyede düzenlediği bir dizi konferansta bir araya gelen bu kadınlar kendi aralarında sosyalleşmeye ve takip eden 25 yıl süresince birlikte iş yapmaya devam ettiler. Bu bir araya gelişler 1943-1945 yılları arasında emek hareketinin üst sıralarında yer alan kadınlar için bir tür ulusal düşünce kuruluşu olma işlevi gören Kadın Bürosu İşgücü Danışma Komitesi, sonra ise 1953-1965 boyunca faal olan Eşit Ücret İçin Ulusal Komite ve diğer özel amaçlı koalisyonlar kanalıyla mümkün oldu¹².

Emekçi feministler 1940'larda yaygın olarak kabul görmeyen, kadınların *gerçekten* ayrımcılığa uğradıkları savını NWP'deki karşıtları ile paylaşıyorlardı. Amaçları cinsiyet kaynaklı ayrımların *tamamını* ortadan kaldırmak değildi; öyle ki ERA'nın kabulünün böyle bir sonuç doğurabileceğinden korkuyorlardı. Onlar yalnızca, kadınlara *zarar veren* ayrımlara son vermek istiyorlardı; yani ayrımcılığa neden olan, "adil olmayan" ve "haksız" ayrımlara. Kadınlar için asgari ücret ve azami çalışma süresi koşullarının tayin edilmesi gibi kadınlar için çıkarılmış yasaların aslında kadınların çoğunun yararına olan ayrımlar ortaya koyduğunu düşünüyorlardı. Bu tip olumlu [pozitif] ayrımcı korumaların erkek nüfusu da içine alacak şekilde genişletilmesini istiyorlardı ama bu gerçekleşinceye kadar da yasaların yürürlükte kalmasında bir sakınca görmüyorlardı. İşte bu kanaatleri de emekçi feministlerin ERA'ya karşı çıkışlarının arkasında yatan temel saikti.

Emekçi feministlerin NWP bünyesinde yer alan feministlere karşı duydukları yabancılaşmanın tek sebebi ERA üzerinden süren bu tartışma değildi. Cinsiyet ayrımcılığı bir sorundu, bu konuda her iki taraf da hemfikirdi ama *tek* sorun bu değildi. Sınıfsal, ırksal ve başka tür eşitsizliklerden de bahsedilmesi gerekiyordu. Ama nasıl? Emekçi feministlerin yolu bu sefer de yakın geçmişte sıklıkla alkışlanan, daha bireyci, eşit haklarçı feminizm geleneğiyle ayrılıyordu. Bireysel fırsat, piyasaya erişim ve erkekle eşit muamele görmek önemli ve gerekliydi; ancak aynı zamanda *yetersizdi*, özellikle de yoksul kadınlar için. İşçi sınıfı kadınların, işçi sınıfı erkekler gibi piyasaya erişmekten veya üst sıralardaki birkaç iş pozisyonunu ele geçirmekten daha fazlasına ihtiyacı vardı. Piyasayı *ve* işçi sınıfına yönelik işlerin doğasını *dönüştürmeye* ihtiyaçları

12 Aşağıda yer alan tartışmanın geniş hali için bkz. Cobble, *The Other Women's Movement*, 2.-6. bölümler.

vardı. Kadınlar bu dönüşümü sağlayabilmek için gözlerini devlete ve işçi sınıfı örgütlerine çevirdiler.

Bu yazıda emekçi feministlerin reform çabalarının ayrıntılı bir tarihini yazmaya yetecek yerimiz yok fakat temel meselelerini kısa ve öz olarak açıklamama izin verin. Dünya üzerindeki bazı şeylere kadınların ihtiyaç duyup erkeklerin duymaması bu meselelerden biriydi ve emekçi kadınlar, açık bir şekilde, işverenler ve devletten kadının üreme emeğine destek olmasını bekliyordu. Önde gelen bir emekçi feministin işaret ettiği gibi: "Hamilelik kadınların eğlence olsun diye yaptıkları bir şey değil"di. Hamileliğin bir "toplumsal işlev"i vardı ve toplum bu sürecin yürütülmesine destek olmalıydı.¹³ Emekçi feministler garantilenmiş iş ve maaş, doğumla ilgili sağlık masraflarının karşılanması, iş cetvelleri üzerinde daha fazla müdahale imkânı ve aileyle ilgili acil durumlarda daha çok izin tanıyan bir sözleşme dilinin geliştirilmesi gibi koşulları iyileştirilmiş bir hamilelik dönemi ve doğum izni için sendikaları pazarlık yapmaya zorluyordu. Emekçi feministler ayrıca engellilik ve işsizlik sigortası kapsamının hamile kadınları ve anneleri de içine alacak şekilde genişletilmesini talep ediyor, bakmakla yükümlü olduğu kimsesi olan ailelere dönük vergi düzenlemesi yapılması için savaşıyor ve ABD tarafından parasal yardım görecekt evrensel çocuk bakımı programları için üst üste lobi çalışmaları yapıyordu. Emekçi feministler 1940'larda ve 1950'lerin başlarında Sosyal Güvenlik Yasası'nı düzeltmeye dönük yasa tasarıları hakkında Kongre'ye yaptıkları açıklamalarda doğum masrafları da dâhil olmak üzere evrensel sağlık hizmeti sigortasının önemini dile getirmişler ve yasa tasarısının dört aylık ödemeli doğum izni verilmesini öngören kısımlarına güçlü vurgu yapmışlardı. Bakım emeğinin diğer her iş kadar sosyal yardım ve devlet yardımı görmeyi hak ettiği akıl yürütmesine sahiptiler ve ücretli çalışmanın dışında bir yaşam sürme hakkı, kadınların "birinci sınıf ekonomik yurttaşlık" diye tarif ettikleri olgunun önemli birer veçhesiydi. Esther Peterson 1958'de [çeşitli ülke] hükümet yetkililerinden meydana gelen uluslararası bir kurtayda "Kadınlar, anneliğin normal işlevlerini yerine getirdikleri için cezalandırılmamalıdır," diyecekti. Kederli bir ses tonuyla şunu da ekleyecekti: "Bütün kadın işçiler için amaçladığımız gibi bir peşin ödeme, tıbbi bakım ve hastane sigortası dâhilinde izne ayrılmayı öngören ideal doğum izni tasarısının başarıya ulaşmasından hâlâ çok uzaktayız."¹⁴

13 Alıntılanan konuşma metni için bkz. "Conference of Trade Union Women, April 1945", 103-6, 898 no'lu kutu, "WB Conf. 1945" yazılı dosya, Women's Bureau, U.S. Department of Labor, 86 no'lu kayıt grubu, National Archives and Record Center, Washington, DC.

14 Esther Peterson alıntısı için bkz. "The Changing Position of Women in the Labor Force", U.S. Department of Labor'un *Labor Laws and Their Administration: Proceedings of the 41st Convention of the International Association of Governmental Labor Officials*, Augusta, Georgia,

Bunlar bugünkü kadın hareketinin giderek daha büyük bir parçası haline gelmiş olan iş-aile reformlarının önünü açan gayretlerdi. Gelin görün ki emekçi feminizmin iş ve aile olgularına dair gündeminin özü bugün yapılan tartışmalara hâlâ dâhil edilebilmiş değildir. Bunun sebebi emekçi feministlerin reform hareketinin serbest meslek sahibi olmayan kadınların sorunlarına çözüm bulmayı amaçlamış olmasıdır. Bu çözümler de bireysel değil kolektif çözümler olacaktı ve şu iki çok önemli meselenin çözümüne dönük olacaktı: düşük maaşlar ve uzun çalışma saatleri.

Kadınların maaşının arttırılması konusuyla ilgili olarak 1960'larda bulunan başlıca çözüm, kadınları erkeklere dönük yüksek ücretli iş dallarına doğru kaydırmaktı. Emekçi feministlerin birincil stratejisi değildi bu. Onlar daha ziyade 1940'lar ve 1950'ler boyunca kadınların büyük çoğunluğunun elinde tuttuğu iş kollarının ücretlendirilmesi ve bu işlerin gördüğü değerin güne uydurulacak şekilde değiştirilmesinin peşindeydiler. Emekçi feministlerin iddiasına göre işverenler tarafından geliştirilen mevcut ücretlendirme sistemleri kadınların yeteneklerini, performanslarını ve üstlendikleri sorumlulukları hafifsiyordu. İşverenlerden esasları baştan düşünülmüş ödeme pratikleri talep etme vakti gelmişti. Başka bir deyişle mukayeseli değer hareketi, 1980'lerde bir anda ulusal arena-da ortaya çıkıp sekreterler, hemşireler ve düşük maaşlı kadın çalışanlar için milyonlarca dolarlık kâr payı ödemeleri doğurduğunda, bu yeni bir fikir sayılmazdı. Bir önceki sendikalı kadınlar kuşağının gerçekleştirdiği eylemciliğe dayanan uzun bir tarihsel geçmişi vardı.

Emekçi kadınlar 1940'lardan 1960'lara kadar cinsiyetler arasındaki ücret uçurumunu ortadan kaldırmak üzere pazarlık ve grev yapmaları için sendikaları teşvik edip durdular. Ayrıca "işe uygun adil ücret" veya "benzer işe eşit ücret"* için yasa yapımıyla ilgili ulusal bir kampanya başlattılar. Savaşı takip eden on yıllarda on sekiz eyalette eşit ücret yasasını çıkarmayı başardılar ve Kongre'ye ilk defa 1945'te benzer işler için eşit ücret ödemeyi mecbur eden bir yasa tasarısı sundular ve ta ki tasarının düzeltilmiş bir sürümü 1963'te Kongre'den geçinceye kadar bunu her yıl tekrarladılar. Yasanın bu düzeltilmiş hali beklenti olarak ne yazık ki emekçi kadınların öngördüğünden çok uzakta bir yerdeydi. "Benzer" yerine "eşit" ifadesi getirilmişti ve yasanın etkisi hatırı sayılır ölçüde seyretilmişti. Emekçi feministlerin itirazı, kadınların erkeklerle sadece aynı işi yaptıklarında onlarla aynı ücreti almaları değil, farklı türde işler yaptıklarında da adil ve makul bir ücret almaları gerektiği yönündeydi.

August 24-28, 1958, 199 Sayılı Bülten içinde (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1958), 22-23.

Bu dönemde emekçi feministlerin kadın çalışanların ücretlerinin arttırılması konusuna yaklaşımları eşit ücret çağrısında bulunmak ile sınırlı değildi. Daha geniş bir düzlemde yer alan farklı çalışan kadın gruplarını toplu pazarlığa dâhil etmek, daha yüksek asgari ücret yönetmelikleri çıkarılması için lobi çalışmaları yapmak ve emekçilerin çoktandır dile getirdiği bir talep olan “insanca yaşanabilir ücret”i -ya da bazı tarihçilerin adlandırdığı şekliyle “aile ücreti”ni- yeniden canlandırmak gibi yollar denemek suretiyle kadınlar için yüksek maaşlar elde etmeyi denediler. Emek hareketinin ücret talepleri tarihsel olarak cinsiyetçiydi: Bir evde bakmakla yükümlü olunan kimselerin ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar yüksek bir ücret elde edilecekse, o da erkeğin olmalıydı ve bu durumda eşler de ev kadınlığı yaparak aile ekonomisine katkıda bulunabilirlerdi. Emekçi feministler aile ücreti talebinden tamamen vazgeçmek yerine onu mevcut cinsiyetçiliğinden arındırıp, erkekler için olduğu kadar kadınlar için de geçerli bir hale getirmek istediler. Adil bir ücret, ücretlinin bakmakla yükümlü kişiler olduğu gerçeğini tanırsın ve ücretin birçok durumda ücretlinin kendisinden başka kişileri de geçindirmesi gerektiğini kabul ederdi. Bugünkü “piyasaya uygun ücret” yahut arz-talep hesaplarıyla ya da sadece başarımlar [performans] temel alınarak belirlendiği varsayılan ücret yönündeki ideolojik değişim düşünüldüğünde bu nokta özellikle önemlidir.

Toplumsal kuramcı Nancy Fraser’ın “Aile ücretinden sonra ne gelecek?” diye soruşunun üzerinden çok zaman geçmedi.¹⁵ Görüldüğü kadarıyla cevap maalesef ne aileyi geçindiren kişi için ne de herkes için aile maaşıdır. Cevap, iktisatçı Eileen Appelbaum’un “yükümlülüğü olmayan ideal işçi” adını verdiği durum üzerine kurulu bir ücretlendirmedir. Bu yanlış ideal ve savunduğu düşük ücretler, kadınlara ve giderek daha fazla erkeğe yeni bir bireycilik miti önermektedir. Bu mit birbirimize olan karşılıklı toplumsal bağımlılığımız gerçeğini yok saymakta ve yorulmak nedir bilmeyen bedenler ve kendine sonsuz güvenen ruhlardan oluşan yanlış bir dünya tasavvuru üzerine oturmaktadır. Bu dünyanın insanları toplum, yurttaşlık bilinci ve ihtiyacı olanlara bakım sağlamak gibi sorumlulukların uzağında, kendi başlarına var olan bireylerdir. Emekçi feministlerin arzu ettiği dünya bu değildi.

“Uzun İş Saatleri”ne Bir Son Vermek

Savaş sonrası dönemde zaman mücadelesi de en az ücret mücadelesi kadar cinsiyetçiydi. 1920’lerde ABD Kadın Bürosu’nun ilk yöneticisi

¹⁵ Nancy Fraser, “After the Family Wage: What Do Women Want in Social Welfare?” *Social Justice* 21 (İlkbahar 1994):80-86.

olan, emektar çizme ve ayakkabı ustası, göçmen Mary Anderson kadın eşitsizliği sorununun “uzun iş saatlerine” son verilmediği sürece çözö-
lemeyeceğini iddia etmişti. 1940'lara gelindiğinde emek hareketi daha kısa çalışmanın peşinde koşar hale gelmişti. Ne var ki daha kısa *günlük* çalışma saatlerinin değil, daha kısa bir çalışma haftası, daha kısa bir çalışma yılı ve daha kısa bir çalışma hayatının. Savaş sonrası on yıllarda sendikaların çoğu pazarlık yaparak UAW başkanı Walter Reuther'in “bol bol boş vakit” dediği birçok tatil hakkı, ücretli hasta izni ve ücretli emeklilik hakkı elde etmişti. Emekçi feministler kendi paylarına bu sendikal kampanyaların pek çoğunu desteklemişlerdi. Aynı zamanda daha kısa *günlük* çalışma saatleri için de bastırmışlardı, çünkü “bol bol boş vakit” yaklaşımı ev işi ve işyerindeki işi arasında “çift mesai” mekik dokuyanların pek işine yaramış değildi.

Toplu pazarlık masasında kaybeden emekçi feministler yüzlerini yasamaya çevirdiler. Birçoğunun 1938'te kanunlaşmasına yardımcı olduğu, ücretleri ve çalışma saatlerini kapsayan federal Adil Çalışma Standartları Yasası'nın [Fair Labor Standards Act-FLSA] güçlendirilebileceği konusunda iyimserdiler. Eyaletlerin yalnızca kadınları ilgilendiren çalışma saati kanunları -1957'ye gelindiğinde 43 kadar eyalette bu tip kanunlar bulunmaktaydı- çalışanlara, günlük uzun iş saatlerine karşı çok daha iyi bir koruma sağlıyordu. Birçok eyalet kanunu azami *günlük* ve *haftalık* çalışma saatleri belirlemiş ve bu sınırları aşan *her tür* işi yasaklamıştı. Buna mukabil, FLSA, 40 saatlik haftalık çalışma saatlerinin üzerine ek saat konmasını caydırmak amacıyla normal saat ücretinin 1,5 misli fazla mesai ücreti ödenmesini kararlaştırıyor ve böylelikle fazla mesaiyi yasaklamıyordu. Birçokları FLSA yaklaşımının işverenin sahip olduğu güç ve rekabet piyasasının daha uzun çalışma saatlerine doğru attığı amansız hamleleri denetim altına aldığını düşünüyordu. Emekçi feministler 1940'lar ve 1950'ler boyunca eyaletlerin mevcut çalışma saatleri yasalarını korumak ve kapsamalarını erkek çalışanları mümkün olduğu kadar içine alacak şekilde genişletmek peşinde oldular. Para kazanma imkânına sahip olmak önemlidir kuşkusuz ama piyasadaki çalışmayı kontrol altında tutan ve çalışma hakkını olduğu kadar, *çalışmama* hakkını da koruyan bir çalışma saati politikası da önemlidir diye düşünüyorlardı.

Bir süre sonra eyaletlerin cinsiyet esaslı iş saatleri kanunları lağve-
dildi ve yerine çalışma saatlerine sınır koyan, etkili bir mekanizma tanımlanamadı. Uzun çalışma saatlerini sınırlama konusunda daha ziyade FLSA devletin birincil düzenleme yöntemi haline geldi. Bugün giderek artan bir biçimde sorunlu bulunan bu yasanın zayıf tarafı, yasanın,

ABD'deki çalışma saatlerinin sanayileşmiş diğer ülkelere kıyasla neden daha fazla olduğu sorusunun cevabıyla doğrudan alakalı olmasıdır.¹⁶

Henüz Tamamlanmamış Bir Gündem

Savaş sonrası toplumsal adalet feminizminin zengin ve karmaşık tarihini fazlasıyla basitleştirmek pahasına, hem hareketin merkezinde yer aldığına inandığım, hem de geleceğe yönelik feminist bir sınıf siyaseti tasarlamak isteyenler için değerlendirmeye alınmaya değer gördüğüm bazı ilkelere dikkat çekerek bitirmeme izin verin. 1929 bunalımını takip eden on yıllarda öteki kadınlar hareketinin önünü açan emekçi feministler kadın eşitliğine dönük, farklı ve yavaş yavaş gelişen bir uz görüşü açıklıkla ortaya koymuşlardı. Toplumsal olduğu kadar bireysel haklar da talep ediyorlardı ve destekledikleri reform gündemi -adil ücretler, uzun çalışma saatleri ve fazla mesaiye karşı koruma ve çalışanların aileleri ve çevreleri için gereken toplumsal yardım ve iş esnekliği- iş alma pratikleri hakkında bugüne değin süren bir tartışma başlatmıştı. Ne yazık ki vaktiyle teşhis ettikleri toplumsal ve cinsiyet eksenli eşitsizlikler henüz çözümlenememiştir. Dahası, ekonomik eşitsizlik yükseliştir ve işçi sınıfı kadınlarını vaktiyle büyük ölçüde ezen yükler -uzun iş saatleri, ebeveyn olmak ile çalışmak arasındaki uyumsuzluk ve bakım emeği için toplumsal destek eksikliği- giderek herkesin sorunu haline gelmiştir. Kadınların çoğunluğu için bu sorunlara bir son vermek, daha geniş bir kadın hareketinin içinden olduğu kadar, örgütlenmiş emekçilerin arasından doğacak yeni bir sınıf siyaseti anlayışına bağlı olacaktır.

Böylesi bir çabadan yirminci yüzyılın ortalarında bu yolu açmış olan öncü kadınların belleği devralınacak olursa randıman alınabilir. Burada hikâyeleri anlatılan emekçi feministler eşitsizlik ve adaletsizlik kaynağı olan birden çok noktanın farkına varmışlardı ve bu sorunlara *eşzamanlı bir biçimde* işaret edecek bir politika geliştirmeye çalışmışlardı. Sonuç itibarıyla cinsiyet, ırk ve diğer kimlikler sınıf deneyiminin eklentileri değil, onun ayrılmaz birer parçasıydılar. Emekçi feministler için mesele sınıfa mı, cinsiyete mi yoksa ırka mı öncelik tanınacağı değil, toplumsal hareketlerin farklılıkları nasıl içereceği ve farklılıklar kapsayan bir koalisyonun nasıl sağlanacağı sorularının cevaplarıydı. Emek hareketi için mesele işçilerin çeşit çeşit insanlar olduklarını anlamaktı, yani *tek* bir sınıf kimliği ya da bilinci yoktu çünkü ortada *tek* bir

16 Çalışma saatleriyle ilgili tartışmalar üzerine daha fazla bilgi için bkz. Cobble, *The Other Women's Movement*, 139-44, 171-73, 186-90 ve Dorothy Sue Cobble, "Halving the Double Day: The Labor Origins of Work-Family Reform", *New Labor Forum* 12 (Sonbahar 2003): 63-72.

işçi yoktu.¹⁷ Kadın hareketi için ise kadınların kendi aralarında farklılık gösterdiğini anlamak demekti ki bu da tek bir cinsiyet deneyimi, tek bir cinsiyet sömürsü deneyimi ve hatta tek bir cinsiyet özgürleşmesi deneyiminden söz edilemeyeceği anlamına geliyordu. Emekçi kadınlar en güçlü siyasal bağları elde etmenin yolunun, benim de inandığım üzere, farklılıkların yanı sıra ortaklıkları da kabul etmekten geçtiğine inanıyorlardı.

¹⁷ İşçi sınıfının kadınların ihtiyaçlarına cevap vermeye dönük değişimi üzerine daha bütünlüklü bir tartışma için bkz. Dorothy Sue Cobble ve Monica Bielski Michal, "On the Edge of Equality?: Working Women and the U.S. Labor Movement", *Gender, Diversity and Trade Unions: International Perspectives* içinde, ed. Fiona Colgan ve Sue Ledwith (London: Routledge, 2002), 232-56.

Amerika'da? İrk Sınıfa Nasıl Bulaştı

BILL FLETCHER JR.

İşçi sınıfı çalışmaları sahasındaki en önemli siyasi sorulardan biri şudur: Amerika Birleşik Devletleri [ABD]'nde işçi sınıfının, sınıf bilincinin şaşırtıcı derecede düşük olmasının sebebini nedir? Açıkçası bu sorunun tek bir cevabı yok. İrk, cinsiyet, Amerikan faydacılığı, batıya doğru yayılmacılık, emperyal zihniyet ile özdeşleşme... Tüm bu etkenler sınıf bilincinin zayıflığı üzerinde büyük bir etkiye sahip.

Fakat ben bu makalede, ABD'deki ilerici siyaset ve hareketlerin düştüğü tuzaklardan birinin ırk kavramı olduğunu ve ırkın sınıf üzerinde yarattığı etkinin önemsenmemesinin hayalci yaklaşımlara yol açtığı kadar yanlış bir siyasi strateji yürütülmesine de yol açmasını tartışacağım. Bu tartışmalarda W.E.B. DuBois ve Ted Allen'ın yanı sıra, diğer birkaç kuramcının da çalışmalarına dayanarak ırk ve sınıf ilişkisi sorunsalının ulusal ve uluslararası önemi üzerine bazı görüşler sunmak istiyorum. Fikirlerimi ortaya koyarken bir yandan da ABD'deki sendikal hareket içinde edindiğim kişisel deneyimlerimden faydalanacağım.

20. yüzyılın başlarında, Dünya Sanayi İşçileri [Industrial Workers of the World-IWW] sendikasının en önde gelen örgütleyicilerinden biri olan Afro-Amerikalı Ben Fletcher (kendisi akrabam değildir) şöyle bir açıklama yapmıştı: "Sendikalı işçiler, ister radikal olsun ister tutucu, Beyaz Irk'ın bakış açısına göre düşünüyor ve eyleme geçiyor." Bu son derece eleştirel bir demec; ayrıca bu demecin nedenleri ve yarattığı sonuçlar üzerine düşünmemiz gerekiyor. Çeşitli dönemlerde, diğer siyahî sendikaların da benzer yargılara vardığı biliniyor. Başka bir şekilde söyleyecek olursak; beyaz ırktan gelen sendikalılar çoğu zaman beyaz olmalarını işçi sınıfı kimliklerinin önüne koyuyorlar. Bana göre bu yaklaşım yalnızca ülke içinde vuku bulan bir şey değil. Bu bakış açısı, Amerikan işçi sınıfının (özellikle de beyaz işçilerin) tüm dünyadaki emekçiler ile kurduğu ilişkiyi de kapsıyor.

Artan sayıda kuramcının da önerdiği gibi, ırk söyleminin bir parçası olarak "beyazlık," sosyo-politik bir kurgudur. Bugün anladığımız haliyle, "ırk" kavramı ilk olarak İngiltere'nin İrlanda'yı istila etmesi ve ülkeyi kolonisi yapmasıyla ortaya çıkmış, daha sonraları ise Afrikalı kölelerin ticaretinin yapılması ve Batı yarım kürenin istila edilmesiyle sözcüğün anlamı değişikliğe uğramıştır.

DuBois, Allen, David Roediger¹ ve daha pek çok farklı ismin de belirttiği gibi, ırk biyolojik bir kavram değil bir tür toplumsal denetim aracıdır. Bilim her geçen gün insanlığın ortaklığını ve benzerliklerin farklılıklara ağır bastığını göstermektedir. Eğer durum buysa, o halde toplumsal denetim olarak adlandırdığımız bu mekanizma nedir? Neyin, kimin toplumsal denetimi ya da kimin üzerindeki toplumsal denetim?

Sınıf, bireyin (insanın) üretim araçları, bu araçların dağılımı ve değişimi ile ilişkisini ifade eder; diğer bir deyişle erk sorununa açıklık getirmektedir. İnsanı tüm bütünselliğiyle açıklamaz ama toplumdaki en temel erk ilişkilerine açıklık getirir.

Amerikan toplumunun en belirleyici özelliği kapitalist olmasıdır. John Kenneth Galbraith'in bir sözünü açımlayacak olursak, ekonomistlerin "kapitalizm" teriminden uzak durup bunun yerine "serbest piyasa" gibi sözcükler kullanmasının en büyük nedenlerinden biri de "kapitalizm" sözcüğü kullanıldığında insanların iplerin kimin elinde olduğunu açıkça anlamasıdır!

Kapitalizm, işçi sınıfının, sınırlı kaynaklar için kendi içinde rekabet etmesine sebep olur. Yalnız bu rekabet Makyavelci bir gizdüzen [komp-

¹ David Roediger, *The Wages of Whiteness: Race and the Making of the American Working Class* (London: Verso, 1991); W.E.B. DuBois, *Black Reconstruction in America, 1860-1880* 1934; repr., South Bend, IN: Notre Dame University Press, 2003); Theodore W. Allen, *The Invention of the White Race: The Origin of Racial Oppression in Anglo-America*, 2 vols. (London:Verso, 1994 and 1997).

lo] değil düzenin tam merkezinde duran bir gerçektir. Bu kaynaklar iş, gelir ya da şu an tüm dünyanın da farkına vardığı gibi su olabilir. Her durumda, düzenin doğası rekabeti teşvik etmektir. Ne olursa olsun, kaynakların paylaştırılma şekli sebebiyle hiç bir zaman dünya nüfusuna yetecek kadar kaynak bulunamaz. Üretim fazlası, ister işçilerin kendisi tarafından artı değer isterse de toplumsal fazla olarak üretilmiş olsun, asla eşit bir paylaşımın konusu olmayacaktır.

Tüm bunlar amacı bir kenara atar. Asıl amaç artık konuyla alâkasızdır. Tam da bu sebepten ötürü kapitalizm haklı olarak ahlaka ilgisiz bir düzen olarak tanımlanır. İçinde ahlakla ilgili bir şey bulunmaz.

Sınırlı kaynaklar üzerine dönen rekabet işçi sınıfının bir bölümünün geri kalanlarıyla çatışmaya girmesine neden olur. İşçi sınıfına özgü bu iç çelişki kapitalistler için hoş bir lütuftur. Deyim yerindeyse işçiler sepetteki yengeçlerdir. Bu rekabete karşılık, önceleri işçi birlikleri, daha sonra ise bugünkü şeklini alan işçi örgütleri olarak sendikalar kurulmuştur.

Kapitalizmin böl ve yönet yönteminin düzenin dışından yerleştirilen bir strateji olmadığını anlamak oldukça önemlidir. Bu yöntem tıpkı bir virüs gibi düzenin içinde yaşar.

Yalnızca böl ve yönet yönteminin uygulanması genel düzeyde düzenin devamlılığını sağlamak için asla yeterli olmamıştır. İlk kolonilere giden yerleşimciler, yani yerleşimciler içerisindeki emekçi unsurlar, sınırlı kaynaklar için bir rekabet içerisine girerler; ama yeni yeni ortaya çıkan kapitalist düzenin rekabetten kaynaklanan gerilimden daha fazlasına ihtiyacı vardır. Bu sebeple, ortaya ırk ve kapitalist düzenin özel buluşması ortaya çıkar. Arkadaşım ve hocam Manning Marable'in da sık sık söylediği ve benim de pek çok kez gönderme yaptığım gibi, Amerikan kapitalizmi asla yalnızca bir çeşit kapitalizm olarak anlaşılamaz, o ancak ırkçı bir kapitalizm olarak kavrandığında anlaşılabilir.

Ted Allen ve Lerone Bennet Jr.² gibi akademisyenlerin gayet açık bir şekilde belgelediği üzere, ırk ve kapitalizmin buluşması 1600'lerde başladı. Bu süreç en az yüz yıl boyunca devam ederek ve gerek yasalarla gerekse de zorbaca baskılar uygulanarak tamamlandı. Irkçılık ve kapitalizm, yabancıların yerli halkı topraklarından etmesiyle oluşan ve yapay bir oluşum olan *yerleşimci devlet*'in [settler state] gelişimiyle ortaya çıkmıştır.

Irk ve yerleşimcilik sınıf ilişkilerine ve sınıfın bileşimine köklü bir değişim getirdi, "onlar" ve "biz" karşıtlığında "başkası" olana ya da "onlar"a daha büyük bir anlam yükledi. Yeni Dünya'nın fethinin ilk

2 Lerone Bennet Jr., *The Shaping of Black America* (New York: Penguin, 1993)

zamanlarında yerleşimci ile bir yerli arasındaki çelişki bu büyük karşıtlıktı –biz ve onlar. Yeni Dünya'ya getirilen Afrikalı ve Avrupalılar ya karın tokluğuna ya da ilave bazı ihtiyaçları da karşılanarak belirli bir süre çalıştırılmak üzere getirildi. Elbette Afrikalıların maruz kaldıkları zorunlu “göç” koşullarını dikkate alarak, pek de seçme şanslarının var olduğunu söyleyemeyiz ama yine de başlangıçta onların ömür-boyu köle olmadığı gerçeğini hatırlamak lazım. “Hizmet süre”lerini tamamladıktan sonra onlar da özgürlüğüne ve topraklarına kavuşabiliyordu. Ted Allen’in belgelediği gibi bu kitlesel köle-mahkûmlar bir süre sonra kolonyal egemen sınıfa sorun çıkarınaya başladı. Köle-mahkûm işgücü ile kolonyal egemen sınıf arasındaki çatışmalar bir süre sonra daha şiddetli bir baskıyı doğurdu.

Dikkat edeceğiniz gibi, hem ırktan hem de yerleşimcilikten bahsediyorum. Bu noktada, yerleşimcilik sorunu üzerine yaptığı çalışmalardan ötürü J. Sakai'ye hakkını vermem gerekiyor.³ Sakai'nin tüm çıkarımlarına katılmasam da oluşturduğu formülün ABD gerçeğini anlamak konusunda önemli olacağına inanmaktayım. Kolonilerin ilk yılları, köle mahkûmlar ve kolonyal hâkim sınıf arasında, köle mahkûmların kendi arasında (rekabete ve ırka bağlı olarak) ve yerleşimciler ile yerel halk arasında ciddi çelişki ve çatışmalara aynı anda tanıklık etti. Beyazlık ve yerleşimcilik algısının birleştiriciliği *bağıntılı toplum* algısını yarattı. Veyahut daha farklı bir şekilde söyleyecek olursak; bu algı kimin “insan” ya da “medeni insan”, kimin ise “barbar” ya da “değersiz” olduğunu tanımlıyordu. Uzun yıllar önce, İngiltere'nin istilası sırasında İrlanda'da da benzer bir süreç yaşanmıştı.

Zamanla, ABD'deki sınıf çatışmaları büyük ölçüde ırk ve yerleşimcilik bağlamında tanımlanmaya başladı. Bununla bir işçi sınıfı algısının [Amerika'da], neredeyse her zaman, genel bir kategori olmak yerine, ırk ve etnik kökenle bağlantılı geliştirilmiş olmasını kast ediyorum. Özellikle yirminci yüzyılda buna bir de cinsiyet eklendi. “İşçi sınıfının çıkarları”ndan ırksal bağlamdan kopuk olarak bahsetmek, birçok durumda bir soyutlamadır. Peki neden? Bu tür genellemeler, Kuzey Amerika yerleşimci devletinin kuruluşundan beri var olan ve bugün hâlâ Amerikan sınıf siyaseti üzerindeki etkisini sürdüren, işçi sınıfı içindeki bu keskin ayrışmayı görmemizi engelledi. Konuya açıklık getirmek bakımından belirtmeliyim ki, burada söylemek istediğim şey ABD'de bir işçi sınıfı olmadığı değil. Anlatmak istediğim şey bu sınıfın [kendi içinde] ırk, etnik köken, cinsiyet ve emperyal [aidiyet] gibi etkenler sebebiyle farklı ve de çoğu zaman çatışan çıkarlara sahip olduğu.

³ J. Sakai, *Settlers: The Myth of the White Proletariat*, Crossroad Support Network, Spear and Shield Publications, 5206 S. Harper, Chicago, IL 60615.

Yerleşimcilik hakkında bir noktayı daha vurgulamak istiyorum. Yerleşimcilik, “biz” ve “onlar” ayrımını sınıfsal olmayan bir anlamda yeniden tanımlayan başarılı bir araçtı. Örneğin, Amerika yerlisi madencilerin çıkarları, Anglo kökenli madencilerin çıkarlarıyla bir değildi çünkü yerliler bağıntılı toplumun bir parçası değildi, en azından yerleşimci bakış açısına göre. Onlar yabancı olarak görüldüler ve büyük ölçüde öylede kaldılar. Yerleşimcilik zamanla emperyal zihniyetle uyumlu bir birleşme gerçekleştirerek Amerikan işçisinin zihin dünyasına girmeyi diğer ülkelerdeki işçilerin çıkarları pahasına başarmıştır. Bu konuya daha sonra tekrar değineceğim.

İrk ve sınıfın birbiriyle ilişkisi DuBois tarafından da fark edilmiş bir durumdu. DuBouis, yirminci yüzyıldaki temel problemin ırk olduğunu söylediği tarihsel iddiasıyla bunu açığa vurmaktaydı.⁴ Bu öneriyi ortaya atan DuBois diğer çelişkileri göz ardı etmiyor fakat parmağını tamda küresel ve ulusal kapitalizmin nabzına bastırıyordu. DuBois açıkça, kolonyal ve yarı-kolonyal bir dünyada daha sonraları bağımsızlık ya da ulusal özgürlük hareketleri olarak bilinen mücadelenin merkezi önemine dikkat çekiyordu. O aynı zamanda Afro-Amerikan özgürlük mücadelesi, Chicano [İspanyolca konuşan Meksikalı azınlığın eşit haklar ve özgürlük] mücadelesi ve diğer yerel ulusal özgürlük mücadelelerinin yaratacağı kuvvetli etkinin de farkındaydı.

Bununla birlikte, ben DuBois'nın sınıf konusunda da önemli noktalara değindiğine inanıyorum. *Amerika'da Siyahi Yeniden İnşa*⁵ adlı büyük çalışmasında da görüleceği gibi, sınıf mücadelesinin böylesine zayıf olmasının sebebi beyaz işçilerin kendi çıkarlarının, geçmişte ilgili sömürgeci güçlerle ya da daha sonra ABD'de beyaz kurumsal yapı [establishment] ile bağlantılı kılınmasıydı. DuBouis, *Yeniden İnşa*'nın yıkılışında, Jim Crow ırk ayrımcılığı* ya da modern sömürgeciliğin doğuşu olarak bilinen dönemin başladığını görüyordu. Buna göre, beyaz işçi eğer sistemin bir destekçisi olmayacaksa küresel kapitalizmin dinamiklerinde üç maymunu oynamak durumunda kalacaktı.

Böylelikle, ırkçılık ve yerleşimcilik ABD'deki sınıf mücadelesinin yapısını bozdu. Aslında ben ırk ve kolonyalizmin gelişmiş kapitalist dünyanın tümünde sınıf mücadelesine zarar verdiğini düşünmekteyim ve bu durum, genel olarak Amerikan işçi sınıfının özellik arz eden bilinç durumunu, özellikle de beyaz işçilerinkini açıklamaya yardımcı oluyordu. Ortaya koyduğu paradoksal durumlar nedeniyle, size konuyla ilgili bazı örnekler vermek istiyorum. On dokuzuncu yüzyılda kurulmuş

4 W.E.B. DuBois, *The Souls of Black Folk* (1905; repr., NY: Modern Library, 2003).

5 W. E. B. DuBois, *Black Reconstruction in America, 1860-1880*

Uluslararası Denizciler Sendikası [The International Seamen's Union-ISU] bu duruma verilebilecek ilginç bir örnek. Bu sendikayı militan ve bazı açılardan da radikal olarak nitelendirmek mümkündü fakat bu sendika aynı zamanda açıkça beyaz ırkın üstünlüğünü savunmaktaydı. Yürütülen siyasete göre, sendika beyaz işçilerin çıkarlarının Asyalı işçilerin çıkarlarına karşı korunması gerektiğini öne sürüyordu. Paradoksu yaratan şey ise, on dokuzuncu yüzyılda, ABD'de denizcilik sektöründeki işçilerin üçte birinin siyah olmasıydı. Fakat anlaşılacağı gibi, bu gerçek ISU'nun uz görüşünde ya da eylemlerinde hiç bir etkiye sahip olmamıştı çünkü ISU, işçi sınıfını [salt] beyaz olarak görüyordu.

Aynı dönemlerde var olan diğer bir örnek de Kaliforniya İşçi Partisi'ydi. Bu siyasi girişimde beyaz ırkın üstünlüğünü savunmaktaydı ve parti Asyalı göçmenler sorunu üzerine odaklanıyordu. Kimin işçi sınıfına ait olduğu ırk ve cinsiyet değişkenlerine göre belirlenmekteydi ve buna göre de işçi sınıfı erkeklerden ama bilhassa beyaz erkeklerden oluşuyordu (kadınlar ise kocaları ve babalarıyla olan ilişkilerine göre sınıfa dahil edilmekteydi).

Lenin, I. Dünya Savaşı bağlamında ve hatta ölümüne dek, uluslararası işçi sınıfındaki bölünmelere büyük bir dikkat göstermişti. Bu ilgiyi doğuran şey büyük ölçüde O'nun sosyal demokrat partilerin savaşı desteklemesini ihanet olarak görmesiydi. Lenin, kapitalist emperyalizm üzerine yaptığı çalışmada, büyük kapitalist güçlerin sömürgecilik ile biriktirdiği büyük zenginliğin bir sonucu olarak meydana gelen "işçi aristokrasisi" kavramı üzerine eğilmekteydi.

Sol siyaset içindeki birçok kuramcı, işçi aristokrasisi sorununa büyük bir ilgi göstermiş, bunu işçi sınıfı içindeki en başlıca bölünme olarak görmüş ve sınıf bilincini körelten etken olarak ele almıştır. Emperyalizm sınıf bilincini körelten önemli bir sorun olsa da, sömürgeci yayılmacılık ile elde edilen ekonomik menfaatler bu büyük sorunun yalnızca bir parçasını oluşturuyordu. Sol içerisinde önemli bir kesim, Lenin'i aynı şekilde okuyarak, sömürgeciliğin veya imparatorluğun ekonomik menfaatlerinin olmadığı yerde daha belirgin ve ilerici bir sınıf bilincinin doğacağı sonucuna varıyordu. Ben ise bu düşüncenin yanlış olduğuna inanmaktayım.

"Beyaz işçi sınıfının" inşası ve bu sınıfın beyaz olmayanlarla kurduğu ilişki ekonominin kısa süreli başarıları ya da aksaklıklarıyla pek de ilgili değildi. Sorun daha derinlerde bir yerde yatıyordu. Örneğin, Büyük Buhran döneminde siyahî işçiler işten çıkarılıyor ve onların yerine *siyahilerin aldığı ücretin aynısını alan* beyazlar yerleştiriliyordu. Diğer bir deyişle, beyazlar için *ayrıcılık bir durum yaratan* ya da görece

farklı bir muamele uygulanmasının ekonominin güçlü ya da zayıf olmasıyla bir bağlantısı yoktu. İlginç bir biçimde Lenin de bu ilişkiyi *ulusal üstünlük* meselesi üzerine yazılarında tartışmış fakat bu konudaki görüşleri işçi aristokrasisi kuramı kadar dikkat çekmemişti.

Bu ayrıcalık ve görece farklı muamele “neyle kıyaslanarak” uygulanıyor sorusuna, “en alt tabakada görülen kişi ve gruplarla” cevabını verebilmek mümkün. Bu ayrıcalık ile *beyazlık* sadece ideolojik bir kategori olmuyor, aynı zamanda günlük bir yaşam pratiğine dönüşüyor. Irksal ya da etnik özellikleri aşip onların yerini alan bir sınıf olgusu gerçeğinin, ırkçı bir mercekten bakan kişi tarafından görülmesi de artık çok daha zor bir hal almakta. Oysa işin irksal boyutunun kavranılması durumunda ırkçı baskıya karşı gelen bir sınıf bilinci ve eylemi yaratılabilir. Gelişim tarihi farklı olmasına rağmen, cinsiyet ile ilgili de benzer çıkarımlara varılabileceğini düşünüyorum.

İşçi sınıfındaki bu bölünmenin ve sınıf bilincini gölgeleyen etkenlerin veri olduğu bu koşullarda, geleneksel sendikacılık bariz sınırlarına dayanmaktadır ve bunun ABD emek tarihinde tekrar tekrar yaşanan bir mesele olduğu da bilinir. Örneğin, sınıf algısı ve çıkarları ırk, etnik köken ve cinsiyet gibi etkenlerle gölgelendiğinde işçi sınıfının birliği ve bütünlüğü artık nasıl bir anlam ifade edebilir? Eğer örgütlenmenin yolu Afro-Amerikalıların, Latin göçmenlerin ya da Chicanoların eylemliliğinden geçiyorsa Güney ve Güneybatı nasıl sendikalaşacaktır?

Aslına bakılırsa, sınıf bilincinin ırk ile gölgelenmesi, sendikacılığın ufkunun çeşitli biçimlerde ve bazen çok bazen az ilerici de olabilen ekonomik sendikacılıkla sınırlanmasını neredeyse garantiler. Her iki durumda da, ırkçı yapının egemenliği, tepeden tırnağa militanlığa bürünmüş olsalar dahi, beyaz kapitalist egemenlerle kol kola giren çoğu beyaz işçi tarafından sınıf işbirliğinin en yanıltıcı [sofistike] biçimini sağlar ve bence, Ben Fletcher'ın daha önce alıntılıdığım demecinde anlatılmak istenen de budur.

Yine de bunların hiç biri bir eylem birliğinin olamayacağı anlamına gelmez. Geçmişte de farklı ırkları ve etnik kökenden insanları bir araya getiren sendikalar kuruldu. Fakat Amerikan toplumsal hareketinin “ırkçı tuzağı” derin bir yarık oluşturduğunda bu örgütlerin sınırları da ortaya çıkar. Sendikal harekette bu, kıdem sistemleri, olumlu [pozitif] ayrımcılık ve işe alım sorunları türünden dahili meselelerle uğraşmak demektir. Harici olarak ise konut sorunu ve ayrımı, okul kalitesi ve ayrımı ya da polis şiddeti sorunlarıyla uğraşmak anlamına geldiği düşünülebilir. Ancak bu gibi meselelerin yalnızca siyah-beyaz ikiliğine göre belirlenmediği de unutulmamalıdır. ABD'deki değişen demografik yapı,

genel olarak işgücünde, özel olarak da işçi sınıfında derin bir biçimde hissedilmiştir. Bu sebeple de, Afro-Amerikan işçilerin ve Latin göçmenlerin arasındaki iş rekabeti birçok sektörde daha da yoğunlaşmıştır. Bu rekabet üzerine yapılan yorumlar ise, etnik kökenler arasındaki çekişmeyi desteklemeden bir birlik kurmayı amaçlayan sınıf ve sınıf mücadelesinin gelişme imkânını sekteye uğratmaktadır.

Olayın “Emperyalizm” ve “emperyal bilinç” boyutu bu tutarsızlıkları daha da alevlendirdi. DuBois’ya dönecek olursak, özellikle küreselleşmiş Kuzey bölgesindeki işçilerin (ancak yalnızca beyaz işçiler değil) çıkarlarını bir dereceye kadar çok uluslu sermaye ve siyasi güçlerle ilişkilendirmesi ya da sınırları aşan bir sınıf bilincinin oluşma imkânı, ustaca planlanmış, siyaset dışı bir temel tarafından önleniyordu. Burada size oldukça kışkırtıcı bir örnek vereceğim. George Meany’nin başkanlığı sırasında AFL-CIO’nun yabancı politikalara yaklaşımındaki sorun yalnızca ya da basitçe liderlerin yaptıkları ya da yapmadıklarıyla bağlantılı değildi. Buradaki mesele, bu politikaların önemli üye meclislerinden de sosyal destek almasıydı. Bu destek hem gizli hem de aşikâr yollardan veriliyordu. Bu sebeple, AFL-CIO usulen göreve gelmiş hükümetleri devirmek ve yasal sendika hareketlerini baltalamak için yürütülen denizaşırı gizli operasyonlara dahil olmuş ve Amerika’nın Hindiçin Savaşı’na girmesine canlı destek vermişti. Üye meclisleri ise bu eylemleri onaylıyor ya da tahammül gösteriyordu. AFL-CIO’nun, ona bağlı kurumların ya da birçok sendikanın yürüttüğü çalışmaların hiç biri Amerika’nın dış politikasına meydan okuyabilecek gerçek bir uluslararası işçi sınıfı dayanışması yaratmıyordu. Burada da imparatorluğun desteğinin aleni olması gerekmiyordu. Bu destek mücadeleyi arka planda bırakarak da verilebilirdi.

Kuzey Yarımküre’deki güncel durum emperyalist zihniyeti bir adım daha öteye götürdü. ABD’deki işçilerin büyük bölümünün yaşam standardının 1973 ve 1996 yılları arasında gerilemesi ve Kuzey Yarımküre’de de durumun benzer olmasıyla ihanete uğramışlık hissi işçi sınıfı içinde ciddi bir siyasi güç olarak gelişti. Bu ihanete uğramışlık hissine sıklıkla ırkçı bir yön de eklendi ve böylelikle sağcı popülizmin gelişiminin temelleri atıldı. Bunun örnekleri Kuzey Yarımküre’deki Fransa, İtalya, Avusturya, Almanya, İngiltere gibi ülkelerde rahatça görülebiliyordu. ABD’de ise Timothy McVeigh’in aşırı popülizmde, sağcı milis kuvvetlerinde ya da Patrick Buchanan gibi siyasetçilerin daha “güvenilir” sağcı politikalarında bu ırkçı ton mevcuttu. Bu olayın en ilginç yönü ise (ki ben bu yönüne büyük önem veriyorum) sınıf çözümlerlerinin bir kısım unsurlarını, sağcı akıldışılık [irrasyonellik] ve

ırkçılıkla bir araya getirmesiydi. Ortaya konan mesaj bir yandan büyük şirketlerin varlığına karşı duruyor ve işçi sınıfının ya da en azından işçi sınıfının bir bölümünün çıkarlarına hitap ediyordu; ancak diğer yandan işçi sınıfı birliğine ve ilerici siyasete aykırıydı.

Bu sağcı popülizm şu eski fikri yeniden ısıtıp önümüze koyuyor: Beyaz işçi sınıfının altında bir tampon olmalı ve bu tampon renkli işçiler olmalı. Bazı durumlarda bu tamponun ne olacağına cinsiyet yol gösterir, özellikle kadınların “erkek”lerin işlerini aldıkları ileri sürüldüğünde. Uluslararası düzeyde de bunun varlığından bahsedilir, kapitalizmin çözümlenmesinden doğan, sermayenin kârlılığını arttırmak için neresi uygunsa oraya taşınacağını ya da taşınmakla tehdit edeceği, sonucunu kabul etmek yerine, sağcı popülizmin mesajı işi, tehdidin ABD dışındaki işçiler olduğuna kadar vardırır; Bu işçiler “bizim işlerimizi” almaya çalışmaktadır. Bu nedenle Amerikan sendikal hareketinin ticareti durdurma ya da işlerin yeniden geri dönmesi yönündeki çabalarındaki niyetin son derece kötü durumlarına ufak da olsa bir rahatlama gelecek olan yabancı ülkelerdeki işçilerce derin bir kuşkuyla karşılanıyor olması bizi şaşırtmamalı. Vermeye çalıştığımız büyük şirket karşıtı [anti-corporate] mesaja dayanarak bizim de korumacı, dayanışma inşasına karşı ve ABD’de sınıf bilincinin gelişkin bir biçiminin oluşmasına karşı olduğumuz sanılabilir.

Hem yüzlerce yıllık bir süreçte gelişen sosyal kontrol hemde kapitalizmin neden olduğu rekabet koşullarında bir kişi ne yapabilir ki? Ne etkisi olabilir? Şimdi sizlerle sonuç yerine bazı düşüncelerimi paylaşayım.

Büyük bir hedefi tanımlarken bir filminden benzetme kullanmaya bayılırım. 1980’lerde John Carpenter’ın yönettiği *They Live* isimli bir film vardı. Hem insana benzeyen kendi insanlarını hem de işbirlikçi insanları kullanarak dünyayı kolonileştirmek isteyen ve bunun için dönmüş uzaylıları anlatan bir bilim kurgu filmi. Bir yeraltı grubu özel bir çeşit güneş gözlüğü takıldığında sadece uzaylıların gerçekte neye benzediğinin değil aynı zamanda etrafımızdaki her yere yerleştirilmiş olan bilinçaltı mesajlarının da görülebildiğini keşfeder.

Kritik bir sahnede, bu yeraltı grubuna katılmış olan bir evsiz diğer bir evsizi gözlüğü takması ve gerçekte neler döndüğünü görmesi için ikna etmeye çalışır. İkinci adam gözlüğü takmayı reddettiğinden uzun bir tartışma sahnesi olur bu, ısrarla görmek istemediğini söyler. Fakat en sonunda gözlüğü takar.

İşte bizim maceramızda da en kritik olan nokta insanların ırksal kapitalizm ile ilgili gerçeği anlamasıdır. Konuşmak için önce gözlüğü

takmaları gerek. Buna büyük bir direnç var, çünkü ABD'deki toplumsal denetim üzerindeki bu küçük sır bir kez ortadan kalktı mı, insanlar bir dizi yeni sorunla yüzleşmek zorunda kalacak. *They Live* filmindeki ikinci evsizin ifade etmediği halde anladığı gibi, gören bir daha eskisi gibi rahat koltuğunda oturamayacaktır.

"Gözlüğü takmak" irksal kapitalizm hakkında entelektüel bir birikime sahip olmak demek değildir. Sistemin nasıl çalıştığı hakkında pratik bir bilgiye sahip olmak gerekir ki bu da ancak entelektüel bilgi ve mücadele içinde edinilen pratik tecrübenin bileşimiyle oluşur. Bu konuda geçenlerde bir konferansta konuşmacılardan biri bize yıllar önce üniversitede öğrenciyken beyaz öğrencilerle ırkçılık üzerine yaptığı duygu yüklü tartışmalardan bahsederken düşündüm. Bu şekilde herkesin ırkçılık hakkında daha ileri bir kavrayış düzeyine gelmesi bekleniyordu. Söylendiğine göre konuşmacının üniversitedeki oda arkadaşlarından biri de Jerry Seinfeld'di ve biliyorsunuz *Seinfeld* daha sonra hikâyesi New York'ta geçen ve bütün zamanların en popüler TV dizilerinden birini çekmiş ve bu dizide her renkten insan oynamasına rağmen renkleri tamamen görünmez kılınmıştı. Diğer bir deyişle, ırkçı baskı hakkında bir "kavrayış" sahibi olmak için hakkında konuşmak yeterli olmaz.

Gerekli olan ikinci adım ise sendikacılık için yeni bir paradigmanın inşasıdır. İş arkadaşım ve dostum Fernando Gapasin bunu *sosyal adalet sendikacılığı* olarak adlandırıyor. Yeni bir sendikacılığa isim bulduğunuzda işin içine bir sürü anlambilim üzerine tartışma da girebilir ancak ben böyle uçuk bir tartışmaya girmeye pek hevesli değilim. Ne var ki tanımlamaya ve ifade etmeye çalıştığımız şey sendikacılığın artık hareketi yeniden canlandırmanın ötesinde bir şey olması gerektiği. Bir birlikten fazlası olmalı. Örgütlenme ve militanlıktan da fazlası. *Dönüştürücü* bir şey olmalı. İhtiyacını duyduğumuz sınıfı dar bir şekilde tanımlamayan, onu sadece ekonomik taleplerle ya da işyerindeki acil sorun ve hak talepleriyle sınırlamayan bir sınıf bilinci inşa edecek bir sendikacılıktır. Sınıfın yeniden inşasına yol gösteren şey işçilerin farklı boyutlarda aynı anda yaşadığı gerçeğidir. Kendimizi yeniden örgütlerken ve ileri doğru yürürken bu gerçeği görmeliyiz.

Sosyal adaletçi sendikacılık irksal kapitalizme meydan okumalı ama bunu yaparken tehlikeli bir zeminde yürüdüğünün de farkında olmalıdır. Mezbaha İşçileri Sendikası [Packinghouse Workers] gibi, bir yandan işyerinde ırkçılıkla mücadele ederken bir yandan da üyelerini ve sendika çalışanlarını ırkçılıkla mücadeleyi mahalleye de taşımak için teşvik eden sendikacılık örnekleri mevcut. Sosyal adalet sendikacılığının yaklaşımı bu olmalı. Az sayıda sendika bu riski almaya istekli oldu.

Sosyal adaletçi sendikacılık işçi sınıfının bölünmesine karşı mücadeleye katılmalı, hem işyerinde hem mahallede. Bu ise üyelerin sağlam bir desteğini örgütlemeyi hedefleyen bir eğitim programıyla başarılabilir. Bu basit bir oy desteği için olmamalıdır.

Bir an için işçi sınıfı içindeki en zorlu sorunlarımızdan birini düşünelim. Üst üste yapılan anketlerden çıkan sonuç şu ki; beyaz işçiler ırkçı ayrımcılığın artık sistematik bir problem olmadığını düşünüyor, hatta birçok durumda Afro-Amerikalıların beyazlardan daha iyi durumda olduğuna inanıyor! Bu durum kelimenin her anlamıyla gerçek bir sınıf bilincini imkânsız kılıyor. Bu gerçek O.J. Simpson davası sırasında daha açık bir şekilde ortaya çıktı. Bir anlığına bu davanın seyrini bir düşünelim, O.J. ilk tutuklandığında davayı izleyen beyaz erkeklerin tamamı bunu bir erkeğe yapılan haksız bir saldırı olarak görüyordu. Bu desteğin kadın düşmanı karakteri aşikârdı. Dava ilerledikçe, O.J.'in siyah özgürlük mücadelesiyle bir alakası olmamasına rağmen, bu ırkla ilgili bir çatışma halini almaya başladı. Bazı bakımlardan konu O.J.'in paranın satın alabileceği en iyi "adaleti" aldığı şeklinde yorumlansa da bunun ötesinde siyahlar ve beyazlar kendisine Amerikan adaleti denen şeyi çok farklı şekilde yaşadılar ve yaşananlar kavrayış ve değerlendirmeler bakımından iki tarafın yorumlarında büyük kanyon ölçüsünde bir yarık açtı. Bu kanyon varlığını sürdürdükçe kimse ilerici bir sınıf anlayışına sahip olamaz.

Aynı şekilde göçmenler konusunu düşünelim. Göçmen karşıtı yaklaşım ve uygulamalar tüm ırklardan Amerikalılar için ortak noktadır. Bu insanların neden güney yarın küreden ABD'ye ya da genel olarak kuzey yarımküreye göç ettiğine dair bir tartışmaya nadiren rastlıyoruz. Amerikan sendikal hareketinin bu soruna el atmamakla harekete büyük bir zarar verdiğine inanıyorum ama Amerikan dış politikası ve imparatorluk üzerindeki tüm etkileriyle mücadeleye hazırlanmadıkça da bunu yapamayacağının farkındayım. Jamaikalı bir göçmenin *Girlfriends* isimli TV programında söylediği gibi Amerika'ya hayallerini gerçekleştirmeye gelmek için gelenlerle alakalı değil bu sorun, kolonyalizmin ve emperyalizmin etkilerini yaşıyoruz ve tabii bir ekonomilerdeki ve çevresel yıkımın etkilerini. İngiliz göçmen hakları savunucusu bir grubun da söylediği gibi; "Bizler buradayız, çünkü sizler oradaydınız."

Sınıf ve sınıf bilincini yeniden inşa etme sürecinde ABD'in ırka dayalı bir kapitalizm olduğu gerçeğinin üzerinden atlayan kestirme bir yol bulunmuyor. Bırakalım sınıf bilincini, sınıfın birliği dahi sadece üretim araçları, dağılımı ve paylaşımı ilişkilerinde ortak noktaları olan büyük kitlelerin varlığının bu birlik için ortak bir temel oluşturacağı

anlayışıyla sağlanamaz. Irk tuzağı etkisiz hale getirilmedikçe sınıf bilincinde varacağımız en ileri nokta ekonomik konular etrafındaki tüm işçileri kapsayan taktik birliklerin ve beyaz işçilerin bir kesimini etkisi altına almış sağcı popülizmin ötesine geçemez.

Amerika'da İrkin ve Sınıfın Kördüğümü

R. JEFFREY LUSTIG

Bir çelişki bugün Amerika'da sınıf üzerine düşünenlerin yakasını bırakmıyor. Sınıflı bir toplumun tüm emareleri etrafımızda kendini bolca gösterirken, geleneksel sosyal bilimcilerce militan bir işçi sınıfı eylemliliği öngörülüyor.

Bir yanda işçi sınıfından kadın ve erkeklerin yaşam standartları gerilerken, bir yandan da işletmeler küçülüyor, düşük ücretli ve hiçbir gelecek vaat etmeyen işler artıyor, sendikal haklar ortadan kaldırılıyor, yoksullara katılanlar hızla artıyor ve zenginle yoksul arasındaki uçurum daha da derinleşiyor. Şu anda ABD nüfusunun yüzde 1'i ulusal servetin yüzde 42'sini elinde tutuyor ve bunun getirdiği gücün tadını çıkarıyor.¹ İşverenler sadece işçileri değil çevreyi ve bir zamanlar kâr hedefi gütmekten muaf olan toplumsal hayatın -sağlık, eğitim, basın hatta yerel yönetimler- alanlarını da sömürmektedirler.

Diğer yandan ise işçi sınıfı örgütlü bir güç ve toplumda diğer ezilen grupların öncüsü olarak siyaset sahnesinde yok. Eğer büyük şirketlerin gücüne meydan okuyacak olan sınıfın gücü ise birçok kişi örgütlü emeğin dahi bunu yapabileceğinden kuşku duymaktadır. Eylemciler [aktivist] ve sosyal eleştirmenler son yıllarda asıl toplumsal çelişki ve yarılmayı sınıf yerine ırk, etnisite, cinsiyet ya da çevreye yaklaşım konuları üzerinde görmekte.

¹ Orlando Patterson, *The Ordeal of Integration* (New York: Basic Civitas, 1997), 24.

Daha 1950'lerde birçok sosyal bilimci Amerika'nın sınıflı bir toplum olduğunu inkâra başlamıştı. Rockefeller ya da Carnegie gibi acımasız bireycilerin yokluğunun etkisi, 50'lerin refahının yarattığı şaşkınlık ve büyük şirketler kapitalizminin yeni yöntemlerine ilgisizliğin belirlediği koşullarda iki partili sistemin sınıf mücadelesinin demokratik dönüşümünü sağladığını ilân ediverdiler, işçiler artık sisteme yeni oluşan orta sınıf olarak dahil olup bütünleşmişlerdi ve çıkar grupları arasındaki rekabet artık toplumsal üretimin, güce sahip olan birkaç kişinin elinde birikmesine engel olacaktı.² Eski sosyalistlerin sınıflı toplumun devrimci bir mücadele yaratacağı inancının bir yansıması şeklinde bu gözlemlerde mücadelenin eksikliğini sınıflarında ortadan kalktığı şeklinde yorumladılar. Tedavinin yokluğunu yanlış bir şekilde hastalığında geçtiğine yordular.

Fakat sınıf, Michael Zweig'in bu kitabın giriş bölümünde de gösterdiği gibi, inatla kendini muhafaza ediyor. Bu gerçeği gizleyen ve çelişkiyi doğuran iki şey var; Amerikalıların meşhur toplumsal akışkanlığı ve kendilerini nasıl tanımladıkları. Coğrafi akışkanlık ve işteki değişiklikler insanların yaşamlarını değiştirir ve onların durumları hakkındaki kavrayışları konusunda zihinlerini karıştırır; ancak genellikle, sınıfsal konumunda gerçek bir değişiklik yaşanmamış olur.³ Bu, örgütlü bir sınıf hareketinin olmayışını izah ederken daha da merkezi bir yer işgal eden, işgücünün büyük kesiminin kendisini beklenmedik bir şekilde kimlikle tarif ediyor olmasıdır. Bu örneğin, beyaz erkek işçilerin 1980'lerden beri işçilerin çıkarlarına karşı verilen savaşın önderliğini yürüten Cumhuriyetçilere verdiği destekte bariz şekilde görülebilir. Peki, ama bunu neden yapıyorlar? Cevap 1988 başkanlık seçimlerinde Willie Horton için hazırlanan reklâmlarda suç konusuna değinirken ırkçı önyargılara gönderme yapılması sırasında kazara ortaya çıkıverdi. Kaliforniya'daki ırkı yasa dışı göçmenliğin belirtisi olarak sınıflandıran 187 sayılı yasa önerisinde (aşağıda değineceğim) beyaz işçilerin çoğunluğunun, bugün kendisini sınıftan ziyade ırk ile tanımlaması da bir başka örnek. Bunun tabii sadece siyah, Hispanik ve diğer azınlıklar üzerinde değil beyaz işçilerin kendisi ve onların ekonomik güvenlik çabaları üzerinde de ciddi sonuçları var.

Irk ve sınıf Amerikan tarihinin düğüm olmuş yumağıdır.⁴ Bu bölüm, bu iki gücün birbirlerini karşılıklı nasıl etkileyerek emekçilerin yaşamlarını sınırladığını ve daha uzun vadede ülkede demokrasi için verilen

2 Seymour M. Lipset, *Political Man: The Social Bases of Politics* (Garden City, NJ: Doubleday, 1960), 230, 439.

3 Bkz, örneğin, Stanley Aronowitz, "Does the United States Have a New Working Class?" *The Revival of American Socialism*, ed. George Fischer (New York: Oxford University Press, 1971) içinde.

4 William Forbath'un yerinde benzetmesi "Caste, Class and Equal Citizenship," 98 Michigan Law Review 1 (Ekim 1999): 3, 5.

mücadeleyi nasıl kısıtladığının izlerini sürüyor. Amerika'da sınıfın nasıl işlediğini anlamak ve sınıf kavramını yeniden nasıl düşüneceğimizi bulmak için bu düğümü çözmeliyiz ki onun toplumsal çözümlemede bir araç olarak gücünü yeniden kazanalım. Bu düğümün çözümü üzerinde çalışmak bize aynı zamanda Amerika'da ırkın da ne şekilde işlediğini anlamamıza yardımcı olacak, özellikle günümüzde ırkçılığa çare olacağı düşünülen iki şeyin, bir yanda renk körlülüğünü [colorblindness] diğer yanda çeşitliliği [diversity] tanımanın neden işe yaramayacağını. Bunlardan ilki ırk gerçeğini inkâr ederken diğeri bunu özellikle vurgulamayı seçmekte fakat her ikisi de azınlıkların ezilmesindeki sınıfsal temelin üzerinden atlamakta. Her ikisi de ırkçılığı sonlandıracak şeyin siyahlığı kollamak ya da onu görmemek olmadığını fakat sınıfsal ve toplumsal iktidarın özgün bir bileşimini parçalamak, Joel Olson'un deyişiyle "beyazlığı yıkmak" olduğunu anlamıyor.⁵ Öncelikle "sınıf" derken neyi kast ettiğimizi belirgin kılalım.

Geleneksel Sınıf Kuramı

Sınıf kavramı ilk olarak on sekizinci yüzyıl sonunda İngiltere ve Fransa'da fabrikalar etrafında toplaşan yeni grupları tanımlamak için kullanıldı⁶. Bu gruplar daha önceki kastlardan ve feodal dönem devletlerinin organik hiyerarşik bütünlüğünün parçası olan, yasalarla belirlenmiş ve gelenekle meşruiyet kazanmış kastlarından farklıydı. Bu yeni "sınıflar" öncekilerin aksine tek tek bireylerden oluşan, buldukları iş nedeniyle tesadüfen bir araya gelmiş ve geleneksel haklarından yoksun topluluklardı. Herkesin eşit yurttaşlar olduğuna dair burjuva kurgu, çoğu haftada yetmiş iki saat çalışan, sefalet ve düşkünlük içindeki vahşi yaşam koşulları Charles Dickens, Emile Zola ve sonrasında Upton Sinclair tarafından anlatılan bu insanlara karşı kamu görevlilerini herhangi bir görev ve sorumluluktan kurtarıyordu.

Sosyalistler bu yeni emekçi sınıfların durumuna ciddiyetle eğildi ve içlerindeki en güçlü çözümlemeci, Karl Marx, işçilerin sefaletinin sebebinin sömürülmeleri ve emeklerinin sonucu olan ürüne fabrika sahiplerinin kârları için el koyması olduğunu fark etti. Yeni kapitalist toplumda servetin üretiminin aynı zamanda yoksulluğunda üretimi olduğunu gördü. Kapitalistlerin serveti, iddia ettikleri gibi pazardaki akıllı tica-

5 Joel Olson, "DuBois and the Race Concept: Toward a Political Theory of Race" (Western Political Science Association yıllık toplantısında sunulan makale, Mart 2002), 18 ve "The DuBoisian Alternative to the Politics of Recognition" (American Political Science Association yıllık toplantısında sunulan makale, Eylül 2000), 20. Ayrıca Theodore Allen, *The Invention of the White Race: The Origin of Racial Oppression in Anglo-America*, 2. Kitap içinde. (London: Verso, 1994 and 1997).

6 Asa Briggs and John Saville, *Essays in Labor History* (London: Macmillan, 1960); Raymond Williams, *Culture and Society* (NY: Columbia University Press, 1960), xv.

retlerinden değil fabrikalarında edindikleri işçilerden geliyordu. Çünkü bu yeni işçiler “yaşam şekilleri, çıkarları ve kültürleri diğer sınıflardan tamamen farklı ekonomik koşullar altında yaşıyordu.” 18. *Brumaire*’de Marx, bu işçilerin, farklı toplumsal değerler geliştirebilir, alternatif kurumlar yaratabilir ve kimsenin başkalarını sistematik olarak sömürebileceği bir güce sahip olamayacağı, modern üretimin sağladığı servetin keyfini herkesin çıkaracağı bir toplumu yaratmak için politik olarak örgütlenebileceğini öngörüyordu.⁷

Eskiden beri birçok toplum, sahip olanlar ve olmayanlar diye bölünmüştür. Sınıf kuramcılarının katkısı, kapitalizmde sahip olanların, sahip olma sebebinin olmayanlardan almaları olduğunu göstermeleridir. Üretim araçlarına sahip olanlar toplumun ne üretilip ne üretmeyeceğine, nasıl üreteceğine ve işçilere yaşamaları için bundan ne bırakılacağına karar verme gücüne sahiptir. İşçiler bunu kabullenirler çünkü yaşamak için mecburdurlar, “iş sözleşmeleri” gönüllü bir anlaşma görüntüsü verse de aslında durum zorlamanın farklı bir şeklidir. Sınıfı çözümlleyenler aynı zamanda bu hükmediş sisteminin modern demokrasinin tam kalbinde yer aldığını gördüler, çünkü insan hakları fabrikanın kapısından içeri giremiyordu. Kapitalistlerin sömürü yoluyla edindikleri servet, sonuç olarak onlara, yönetmek için kamunun gücünden daha üstün olan özel bir güç verir.

İlk sınıf çözümlemecileri kapitalizm geliştikçe orta katmanların (çiftçiler, küçük işletme sahipleri, zanaatkarlar) yok olacağını ve homojen, birleşik bir işçi sınıfının ortaya çıkacağını düşünüyorlardı.⁸ Asıl toplumsal çelişkinin bütün sahneyi kaplayacağını ve iki ana sınıfın karşılıklı saflarını sıklaştıracığını düşünüyorlardı: Sömürenlere karşı sömürülenler, kapitalistlere karşı işçiler.

İrklararası ilişkiler üzerine çalışanların ve ekonomik gelişme üzerine yazarların çoğunun üzerinde anlaştığı bir nokta var: Irkçılık artık geçmişe aittir, bugünün dünyasında yeri yoktur ve o etkisi zaman içinde ortadan kalkan bir yan etkidir. 1940’larda, sivil haklar hareketinin başlamasına daha on yıl varken, sosyolog Gunnar Myrdal şöyle diyordu: “Zenci sorunu, ilke olarak, uzun süre önce çözüldü.”⁹ Sınıf sorunu yapısal ve temel olarak görülürken ırkçılık kültürel bir kazaydı.

7 Karl Marx and Friedrich Engels, “The Communist Manifesto,” *The Marx-Engels Reader*, ed. Robert Tucker (NY: W. W. Norton, 1978) içinde 480, 485; Karl Marx, *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte* (NY: International Publishers, 1963), 124.

8 Marx and Engels, “Communist Manifesto,” 476, 481–83.

9 Gunnar Myrdal, *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy* (NY: Harper and Row, 1944), 11. On the view of racism as a passing epiphenomenon, see Michael Omi and Howard Winant, *Racial Formation in the United States: From the 1960s to the 1980s*, 2nd ed. (NY: Routledge and Kegan Paul, 1994), 9, 35.

Marx ve diğerkleri işçi sınıfını madenlerde, değirmenlerde, fabrikalarda ortaya çıkan ve özetle sömürüye, ırkçılığa ve ezmenin her türlü toplumsal biçimine son verecek bir sosyal güç olarak gördü. Sömürüldüğünün farkına varacak olan işçiler, “kendisi için sınıf” olacak ve işyerindeki yapıyı ve hayatın tüm alanlarını, üretimde ve kurdukları yerel kurum ve örgütlerde yeşertmeye başladıkları gibi, toplumsal dayanışma ve ona ait değerlerle dönüştüreceklerdi. “Evrensel bir sınıf” olduklarını kanıtlayacak, “yanlış olanı kendisine yapıldığı için değil, herkes için yanlış” olduğundan bir çözüm vaat edecek, kendisiyle birlikte “tüm sınıfları da ortadan kaldıracaklardı” çünkü zaten kendi menfaatleri de tüm insanların özgürleşmesinde yatıyordu.¹⁰ Emekçilerin sahip olduğu değerler, onları, burjuva bencilliğini ellerinin tersiyle iterek, yerine dayanışmayı, ekonomik kargaşanın yerine ise akılcı toplumsal düzenlemeyi koymaya iter. Bu ise basit olarak sadece daha yüksek ücret talebini değil kalite olarak da farklı bir yaşam isteğini tetikler¹¹, pastadan daha büyük bir pay talebini değil, herkes için farklı bir pasta talebini.

Bu bakış açısında işçiler sadece yoksul olan ve tüm çabalarına rağmen de yoksul kalmaya devam edenler değil ama daha olumlu bir anlamda aynı zamanda toplumsal zenginliğin yaratıcısı, stratejik kaldıracın taşıyıcısı, ortak eylemin üyesi ve genel özgürleştirici eylemin önderiydiler. Sınıfın son zamanlardaki onu bir gelir ya da statü basamağına indirgeyen algısına karşılık bu daha geniş kuram, sınıfsal konumu tüketim araçları sahipliğinin değil üretim araçları sahipliğinin belirlediğini söylüyordu. Varlık kişiye yaşam şansı üzerinde güç bahşeder, işçilerin yaşamları üzerinde kullanabilecekleri bir sosyal güç bahşeder, ulusal öncelikler ve nihayet toplumun gelişme yolu üzerinde kullanılacak bir güç. (“Geliriniz yoksa geçinemezsiniz; varlıklı değilseniz öne geçemezsiniz.”)¹²

Sınıfı bir gelir ve statüye indirgeyen bakış açısının aksine, geniş kuram sınıflar arasındaki ilişkileri aynı zamanda doğası gereği çatışmalı görür. İşadamları varlıklarını yoğunlaştırmaya ve sermaye birikimi ihtiyacının sürekli zorlamasıyla ücretleri kısmaya, işçilerin politik haklarını kısıtlayarak emeklerini bir ticari mala dönüştürmeye çalışırlar. Kendileri ve aileleri için istikrar ve daha fazla özgürlük isteyen işçiler

10 Karl Marx-Friedrich Engels, “Contribution to the Critique of Hegel’s Philosophy of Right,” *The Marx-Engels Reader*, 2nd ed., ed. Robert Tucker içinde (New York: W. W. Norton, 1978), 64; and Marx-Engels, “Communist Manifesto,” 482, 491.

11 Williams, *Culture and Society*, 325.

12 Ray Boshara, “Poverty Is More Than a Matter of Income,” *New York Times*, Eylül 29, 2002, section 4, p. 13. Servet ve Gelir üzerine, bkz. Michael C. Dawson, *Behind the Mule: Race and Class in African-American Politics* (Princeton Uni. Press, 1994), 7; ve Lani Guinier and Gerald Torres, *The Miner’s Canary: Enlisting Race, Resisting Power, Transforming Democracy* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2002), 44–49.

ise buna direnir. İki taraf arasındaki bu uzlaşmazlık ve çelişki uzun sessizlik ve mütareke dönemlerinde de varlığını sürdürür.

Geçmiş sınıf çözümlemecilerinin birçok öngörüsü doğru çıksa da Amerika'da sınıfın oluşumuna ve politik örgütlenmesine dair öngörüsü beklendiği şekilde gerçekleşmedi. Siyasal bilimciler Donald Kinder ve Lynn Sanders sınıfsal bölünmenin "Politik bir güç anlamında (...) giderek ortadan kalktığını," ve buna karşıt olarak, şaşırtıcı şekilde ırkın öneminin arttığını buldular. 1990'larda bir Marksist akademisyen "Sınıf mücadelesinin (...) sahneden çekildiğini," kabul etmek zorunda kalıyor ve tarihçi David Brion Davis "İrkin sınıfın önüne geçtiği yeni bir çağa girdik," sonucuna varıyordu.¹³ Bunun nasıl ortaya çıktığını ve geleneksel sınıf kuramının eksikleri hakkında neleri ortaya koyduğunu görmek için son zamanlarda okutulan Amerika'da ırk ve sınıfın bileşik tarihinin evrimi derslerine bir göz atmak yardımcı olur.

İrkçılığın Mirası

"Göçmenler 'çok ırklı' Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya gittiklerinde (...) ve orada, anayasanın hükmü uyarınca, kendilerini 'beyaz ırk' olarak birleştirdiklerinde, bu genetik bir evrimin sonucunda gerçekleşen bir şey değil (...) tamamen politik bir davranıştı."

Theodore Allen, *Beyaz Irkın İcadı*

Anlaşılması gereken ilk husus, ırk ve etnisitenin Amerika'da sınıfın oluşumunu en başından beri etkilediğidir. Daha 1840'larda "Örgütlü işçiler kendilerini etno-dinsel farklılıklara göre bölmüşlerdi. Katolik göçmenler daha çok içe kapalı ve tutucu topluluklarken, Amerika doğumlu protestan işçiler geniş şekilde evanjelik reform hareketlerine ya da daha doğalcı topluluklara katılıyordu. İşçiler politik olarak ayrıışmıştı."¹⁴

Kapitalist işverenler grevleri kırmada ve ücretleri düşürmede bu etnik-dinsel bölünmeleri istismar ettiler. Fakat "politik olarak ayrıışan" işçilerin kendisiydi. İlk zanaatkâr sendikaları genellikle korumacı loncalar gibi hareket ettiler, örneğin yeni göçmen olan İrlanda ve güney Avrupalıları (henüz "beyaz" değillerdi) çıraklıktan, işlerden ve siyasal katılımdan dışladılar.

İkinci olarak bilinmesi gereken ise işçi kimliğinin Amerika'da başından itibaren ırksal bir tanımlamayı içerdiğidir. İrkçi köleliği muhafaza

¹³ Donald R. Kinder and Lynn M. Sanders, *Divided By Color: Racial Politics and Democratic Ideals* (Uni. of Chicago Press, 1996), 90; Etienne Balibar, "Class Struggle to Classless Struggle?" *Race, Nation, Class; Ambiguous Identities*, içinde ed. Immanuel Wallerstein and Etienne Balibar (Verso, 1991), 156; David Brion Davis, *In the Image of God: Religion, Moral Values, and Our Heritage of Slavery* (Yale Uni. Press, 2002), 357.

¹⁴ Melvyn Dubofsky and Foster R. Dulles, *Labor in American History*, 6th ed. (Wheeling, IL: Harlan-Davidson, 1999), 73.

eden bir toplumda kendi duruşlarıyla ilgili bilince gelince; işçi sınıfının yeni üyeleri kendileriyle köleler arasındaki ayrımı, kendileriyle patronları arasındaki ayrımdan daha keskin bir şekilde çizmeye gayret etti. Beyazlık yeni "işçi" kimliğinin ayrılmaz bir parçası oldu. Bu kimlik, itibar ve bağımsızlık arayışındaki, tam bir yurttaş olamama ve yasalardaki efendi-hizmetkâr örneğiyle sürekli hor görülme tehdidi altında yaşayan işçiler için özellikle önemliydi.¹⁵ "Beyaz ırk"ın üyesi olmak bu statü ve kabulü getiriyor, aşağılanmaya karşı bir korunma sağlıyordu. W.E.D. DuBois'in ünlü ifadesiyle, Güney'de yoksul beyazlara, polise ve işbirlikçi siyahılara destek olan sosyal duruşlarına karşılık kendi sefil koşullarını dengeleyecek, kötü çalışma koşullarını unutturacak, "bir çeşit kamusal ve psikolojik ücret" ödeniyordu.¹⁶

Daha sonra, on dokuzuncu yüzyıl sonlarındaki sendikalaşma ve dernekleşme mücadelesi Saxton'un da gösterdiği gibi önemli anlamda ırka dayalı bir proje oldu. İşçi kulüpleri ve siyasi partileri basit olarak aynı görüşlere sahip insanların toplandığı yerler olmadı, üyeleri arasında onları ırk esasına göre ayırtıran bir eğilimi yaratan yerler oldu, Kaliforniya'daki Çinli işçilerin farklı göründükleri için başına gelen gibi.¹⁷ Bu, hiç de kendiliğinden olmayan bir şekilde, yaban topraklarda birer yabancı olan insanlar arasında bir çeşit aidiyet hissinin oluşumuna yaradım etti. Amerikan işgücünün en yoğun olduğu sektörlerde işçi olmayı öğrenme deneyimi daha çok kendi iş arkadaşını nasıl ötekileştireceğini, kendi grubun için nasıl avantaj sağlayacağını ve kendi adına olamayan her şey için diğerlerini nasıl günah keçisine dönüştüreceğini öğrenme deneyimine dönüştü. Tabii bu onlara sadece az sayıdaki işler için bir avantaj sağlamıyordu, aynı zamanda, doğmakta olan derin sınıf karşıtıkları bağlamında, erişilmesi daha da zor olan itibar ve saygınlığın kapısını aralıyordu.¹⁸

Üçüncü olarak, bu tarih, beyazlık hakkında önemli bir şeyi ifşa etmektedir; bu beyazlığın ortak bir kökten gelmediğini (...) Fransız, Alman, İrlandalı ve tüm Doğu Avrupalılar, İngilizlerle birlikte hepsi sonunda "beyaz" oldular. Bu beyazlık, tamda bu sebepten ortak bir fizyono-

15 David R. Roediger, *The Wages of Whiteness: Race and the Making of the American Work in Class* (New York: Verso, 1991), bölüm 3-4. Aynı zamanda bkz. Karen Orren, *Belated Feudalism: Labor, the Law, and Liberal Development in the United States* (NY: Cambridge University Press, 1991).

16 W.E.B. DuBois, *Black Reconstruction in America, 1860-1880* (Atheneum, 1992), 700-701; Olson, "DuBoisian Alternative," 2; and Forbath, "Caste," 12.

17 Alexander Saxton, *The Indispensable Enemy: Labor and the Anti-Chinese Movement in California* (Berkeley: University of California Press, 1982), bölüm. 4. Tomas Almaguer, *Racial Faultlines* (Uni. of California Press, 1994), 3, 154, 210.

18 Almaguer, *Racial Faultlines*, 3, 181, 205. "Bu Amerikan işçi hareketinin ebedi utancıdır (...) Avro-Amerikan ırkçı dayanışmayı her zaman işçilerin dayanışmasına tercih etmiştir." Patterson, *Ordeal of Integration*, 7.

miden beslenmiyordu. Birçoklarının iddia ettiği gibi ortak bir kültürden beslenmediği de çok açıktı. Katolik bir İrlandalı ile İskandinav bir Luteryen'i, hatta Macar bir Katolik'i birleştirecek pek az şey vardı ya da yoksul yarıncılarla büyük çiftlik [plantasyon] burjuvazisini. Bunun bize gösterdiği şey, beyaz ırka sosyolojik bir gruba olduğu gibi üye olunduğudur, ne biyolojik ne de kültürel; ancak kapitalist sınıf ile işçi sınıfının bir bölümünün ittifakıyla oluşmuş geniş (*sınıflar-arası*) bir grup.¹⁹

Bu ırka üyeliğin önkoşulu insanların ne *olmadığıydı*- bu yeni Öteki renk paradigmasında onlar siyah olmayandı. "Amerika'da Siyahların varlığı olmaksızın, Avrupa kökenli Amerikalılar 'beyaz' olmazdı" diyor Cornel West, "Sadece İrlandalı, İtalyan, Polonyalı vb. olurdu."²⁰

Yüksek Mahkeme Başkanı Yargıç Tawney ünlü "Dred Scott" kararında samimiyetle şöyle diyordu: Siyahlık kendisi için anlamını beyazların onları "Sınırsız ve sürekli bir şekilde aşağılamaları ve küçük düşürmeleri," gerçeğinden almıştır.²¹ Bir çeşit "kölelik nişanesi" haline gelen renkleri onların Afrika'dan getirdikleri bir miras değil, aksine Afro-Amerikalıların tamamen ekonomik sebeplerle maruz kaldıkları fiziksel baskının sonucuydu. Zenciler böylelikle sadece olmayan-yurttaş değil "*karşı-yurttaş*"a dönüştü,²² yurttaşlığın kendisini onun karşıtı olarak tarif ettiği ötekiye. Irk, işte bu kökeni sebebiyle iktisadi olarak ezmenin ve siyasi kararların yapay bir sonucudur (tıpkı *Dred Scott* kararının kendisi gibi). Guinier ve Torres bunu kendi tanımları olan "politik ırk" kavramıyla tarif etmekte.²³

Dördüncü olarak, beyaz ırk ittifakının ortaya çıkışı Amerika'da işçi sınıfının oluşumu üzerinde çok kritik bir etkiye sahip oldu. Beyazlar arasındaki sınıf farkları ortadan kalkmadı ama Olson'unda belirttiği gibi "Bu sayede üstü örtüldü."²⁴ Yeniden İnşa (Reconstruction) yıllarının ardından işçi sınıfının başlıca kesimleri ırk temelli kavramlarla tanımlanması beyaz işçilerin işteki aşağı konumlarının gerçek sebeplerini anlama çabalarını köreltti ve Avrupalıların aksine ücretli kölelik durumlarını daha ciddiye almaları konusunda yasalardan önce cesaretlerini kırdı.²⁵ Bu sınıf mücadelesi perdesi o noktada kapandı demek değil

19 Olson, "DuBoisian Alternative," 15.

20 Cornel West, *Race Matters* (Vintage, 1993), 156; Roediger, *Wages of Whiteness*, 95.

21 Dred Scott vs. Sanford, 19 How. 393; 15 L. Ed., 691 (1857).

22 Roediger, *Wages of Whiteness*, 57.

23 Guinier and Torres, *Miner's Canary*, 12, 294-98.

24 Olson, "DuBoisian Alternative," 20. Forbath'ın sözleriyle; siyahların tabi konumu "Sınıf içinde farkında olunmayan yankı boyunca beyaz Amerikalıların 'eşitler' olarak birbirine bağladı" ("Caste," 3).

25 Roediger, *Wages of Whiteness*, 69. Burada sadece örgütlü işçiler arasındaki hakim unsurları tartışıyorum. Bu yıllar boyunca gerek güneyli sendikalarca gereksede Knights of Labor tarafından ırklararası örgütlenmeler için ciddi girişimler oldu. Bu girişimler sonuçta yenildiler ve yükselen AFL ırkçı bir yolda yürüme kararı verdi.

elbette. Haymarket, Homestead ve Pulman grevleri yüzyılın sonunda ülkeyi sarsan bir dizi çatışmanın başlıca örnekleri oldular. Fakat işçilerin bu tabiiyetin gerçek karakterini kabullenme konusundaki isteksizliği onları bir şekilde mevcut koşulları çözümlemekten ve sorgulamadan genel tanımların ötesinde alıyordu. "Afro-Amerikalıları bağlayan zincirler bu yüzden İrlanda kökenli Amerikalıların oturduğu varoşların ve kanal işçilerinin iş ve yaşam standartlarını da aşağı çekti."²⁶

Beşinci ve son olarak da, ırkçılık Amerikan sosyal hayatının kurumsal ve kalıcı bir gerçeği haline gelecekti. Emek piyasasının ayrışması başka kölelik biçimleriyle ve başka topluluklarla devam etti. Yirminci yüzyılın ortalarına doğru, sınıfın önemini sözde inkar eden sosyal bilimciler dahi kazara şöyle diyordu; "Amerika'da iki işçi sınıfı var bugün, birisi beyaz olan diğeri ise zenci, Porto Riko ve Meksikalı olan-bunlardan ilki ekonomik ve sosyal olarak bu 'aşağı kast'ların aralarında bulunmasından fayda elde etmektedir."²⁷ Örgütlü emeğin bazı kesimleri maalesef bu durumun muhafazasında bir rol oynadılar.²⁸

Emek piyasasının bu parçalanışı, kurumların -ekonomik, siyasal, yasal ya da eğitsel- sistematik olarak ırk ayrımcılığına maruz kalanları mağdur edici, ırk ayrımcılığı yapanları ise ödüllendirici bir işlevi yerine getirmesindeki temel taşlardan olmuştur. Bunun nasıl işlediğini görmek çok da zor değil. Basit bir modelleme yapalım: Biliyoruz ki kötü işlere düşük ücret verilir; düşük ücretler ancak ucuz barınanın parasını karşılayabilir; ucuz evlerin olduğu bölgeler kötü okul ve eğitim imkanları sunar; kötü okul ve eğitim koşulları dönerek insanları kötü işlere hazırlar; kötü işler düşük ücret (...) ve döngü böyle devam eder.²⁹

26 Allen, *Invention*, 1:198. Guinier ve Torres konuyu günümüz bağlamında şöyle ifade ediyor: "Siyahlar için yaşam şanslarını değiştirecek şekilde bir birikim yapmalarını çok zor hale sokan mekanizma neyse, aynı mekanizma yoksul beyazları da yoksul bırakmaya devam ediyordu." (Miner'sCanary, 49). Also see Roediger, *Wages of Whiteness*, 87, 178, 182.

27 Seymour Martin Lipset and Reinhard Bendix, *Social Mobility in Industrial Society* (Berkeley: UoC Press, 1959), 106.

28 Çok sayıda sendika siyahlara ve diğer azınlıklara 1970'lere dek ayrımcılık uyguladı, mahkeme kararlarıyla verilenleri uyguladı ama genellikle oy ve diğer üyelik haklarını reddetti, uygun sendika içi şikayet mekanizmalarını işletmedi ve yüksek-prestijli işlere yükselmelerine engel oldu. Herbert Hill, *Black Labor and the American Legal System: Race, Work and the Law* (Madison: University of Wisconsin Press, 1996).

29 "Siyah bir çalışanın ikincil bir sektördeki kariyeri onun başka bir sektörde de geriden başlaması için gereken önkoşulları yaratır... Kurumsal olarak bir sektördeki ırksal etken diğer sektörlerde etkiler." Harold Baron, "The Web of Urban Racism," *Institutional Racism in America*, içinde ed. Louis L. Knowles and Kenneth Prewitt (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1969), 160. İyi bir model başka kurumsal faktörleride dikkate alır -sosyal yardımlar, adalet sistemi, ordu vs.. Ben bu tartışmada Afro-Amerikalılara odaklanıyorum çünkü onlar Amerika'daki paradigmasal olarak ırksal olan oluşumdur. "Etnik" gruplar, ayrımcılığa uğruyor da olsalar, tarihsel olarak ırka dayalı girişimlere maruzda kalsalar farklı bir muamele görürler. Blauner ırk ve etnisite arasındaki önemli bir farkı bu grupların Amerikan toplumuyla karşılaşma şeklindeki zıtlıkla tanımlar—şiddet ve baskıyla (siyahlar ve yerliler) ya da gönüllü tercihleriyle (Avrupalılar, Asyalılar ve günümüzdeki Latin göçmenler). Robert Blauner, *Racial Oppression in America* (New York: Harper and Row, 1972), 52.

İrkçilik böylece basitçe bir kişisel tutum değil toplumun maddi ve kurumsal bir gerçeği olur. Farklı ırklara farklı fırsatların sunuluyor olması talihsiz geçmişin bir kalıntısı olmak yerine toplumsal işleyişin olağan bir parçası haline gelir. Veyahut bariz önyargılı davranışların sonucu olmak yerine.³⁰ Özel olarak bir imtiyaz talep etmeksizin, beyazlar George Lipsitz'in tanımıyla "beyazlığın gücü"ne sahiptir -daha iyi eğitim fırsatları, daha iyi işlere erişim, ev sahibi olmada sunulan avantajlar, banka kredilerinde kolaylık, belli grup ve ağlara daha kolay erişim vb.³¹ Birçoğu bilinçli olarak ırkçı olmasa da, daha geniş bir uz görüşün ya da ortak bir amacın yokluğunda sahip oldukları bu varlıkların/ayrıcılıkların eksilmesi demek olan her çabaya karşı çıkmakta. Amerika'da ırkçılığın sonlandırılması için bu döngünün kırılması ve geniş sosyal-yapısal reformların hayata geçirilmesi gerekir, hoşgörü vazetmekten ya da hafta sonu "çeşitlilik" [diversity] kaçamağından çok daha fazlası.

İrk, Sınıf ve Amerikan Siyaseti

Sosyal Yurttaşlık İçin Mücadele

İrk ve sınıfın bu düğümü Amerikan siyasi hayatında kalıcı izler bıraktığı gibi demokrasiye giden yolu da tıkamakta. Demokrasi resmi haklar gerektirir, Haklar Bildirgesi'nde yer aldığı gibi, konuşma özgürlüğü, seçme özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, jüri tarafından yargılanma hakkı vb. Fakat demokrasi yazılı olmasının ötesinde bu hakların fiilen kullanılabiliyor olmasını da gerektirir. Bu haklara sahip olan, etkin kullanabilen insanlar için belirli maddi önkoşullarında güvence altında olması gerekir -bir iş, fiziksel güvenlik, eğitim, düzgün bir konut, sağlık güvencesi. Bu önkoşullar gerçekleşmeden, yazılı resmi haklar bir kâğıt parçasından başka bir şey değildir. Kullanılamazlar. Bu gerçek (sadece yazılı değil) demokrasi için mücadele bir sosyal (sadece siyasal değil) yurttaşlık mücadelesidir.³² İç Savaş sonrası kısa bir dönem beyaz ve siyah işçiler her ikisi de böyle bir yurttaşlık beklediler. Siyahlar yeni on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci yasal düzenlemelerin uygulamalarına ve "kırk dönüm ve bir katır" (üretim araçlarının sahipliği) sözlerine baktılar. Beyazlar işçi hareketinin, Homestead Yasası'nın ve diğer bazı düzenlemelerin onlara yeni bir başlangıç vereceğini umdu. Lakin Yeniden İnşa'nın

30 David Wellman *Portraits of White Racism* (Beyaz İrkçilikten Portreler) kitabında bir bölümün başlığını şöyle koymuştur "Prejudiced People Are Not the Only Racists in America (Amerika'da Tek İrkçi Olanlar Önyargılı İnsanlar Değil," (New York: Cambridge University Press, 1977). Aynı zamanda bkz. Baron, "Web," 142.

31 George Lipsitz, *The Possessive Investment in Whiteness* (Philadelphia: Temple University Press, 1998), vii-viii and chap. 3 (on Proposition 187).

32 Forbath "Caste, Class and Equal Citizenship" içinde sosyal yurttaşlık ve yurttaşlığın nesnel koşulları kavramları üzerine doyurucu bir tanışma sunuyor.

ihaneti – 14 Sayılı Kanunun içeriği, bölünmüş işçi hareketinin yenilgisi– altmış yıllık umutları söndürdü.³³ Sınıflararası ittifaka yaslanmış katılığıyla Güney'in, yoksul beyazlara sağladığı minimum güvenceye karşın beyaz ırk'ın kendisini pekiştirmesine müsaade edildi.

Bu blok, Yeniden İnşa'dan altmış yıl sonra, New Deal sırasında yoksul beyazların eşitlik ve yurttaşlığın nesnel önkoşullarına ulaşma yolunda yenilenen çabalarına engel olmak için geri geldi. Demokrat Parti içindeki gizli gücü oluşturan Güneyli seçkinler, "New Deal koalisyonunun kalbindeki gerici çekirdeği," yaratarak New Deal'ı ilerlediği yolda durdurmayı başardı ve "sosyal yurttaşlık nimetine tüm Amerikalıların ulaşmasını engelledi." Güneyli Burbonlar, ulusal çapta işsizlik ve yaşlılık sigortası, tüm çalışanlar için (tarım işçileri ve taşradakiler dahil) işgüvencesi, etkin ve adil bir Çalışma Yasası elde etme yönündeki tüm çabaları başarıyla zayıflatılar ve 1946 yılında çıkan İş Kanunu'nu hayata geçirmek için tüm enerjilerini ortaya koydular.³⁴ 1950 ve 60'ların sivil haklar mücadeleleri yasal ve aleni ırk ayrımcılığına bir son vermemi başardı ama bu eski, gerçek demokrasi mücadelesine geri dönmedi.

Yirmi birinci yüzyıla girerken Amerikan toplumu hâlâ çalışanların gerçek menfaatlerine ilgisizliğini sürdürüyor (örneğin örgütlenme hakkına muhalefetiyle ya da ucuz ev sahibi olma konusuna kayıtsızlığıyla), fabrikalar kapanıp işler başka yere taşınıp ya da ortadan kalkarken sermayenin çıkarlarının kendi ihtiyaçlarının önüne geçmesine, yeterli bir ücret ödenmeyişi ya da yetersiz işsizlik sigortasına ve giderek ortadan kalkan kamu hizmetlerine (kötüleştiren okullar ve toplu taşıma, kapanan kütüphaneler), sınıflı toplumun bu tipik özelliklerine ilgisiz kalmaya devam ediyor. Fakat bu bozulmanın yol açtığı kaygı ve umutsuzluk kendisini doğrudan ekonomik olmaktan çok, farklı şekillerde dışa vuruyor. Ağrı her yere yayılıyor.

Amerikan ırkçılığı dönüşerek varlığını sürdürüyor. Kapitalizmin yol açtığı insani yıkımların nedeni olarak en zayıf olanları göstermeye devam ediyor. Yoksul ve güvencesiz beyazlara yaslanabilecekleri son statü ve gurur kaçamağı için yolu açıyor. Ve en nihayetinde sınıf temelli korku ve endişelere bir paratoner sağlayarak sosyal eşitsizliklerin asıl nedenlerini maskeliyor, onların "doğal" görünmesini sağlıyor. Tabii başka şeylerde yapıyor. Irk Amerika'da her zaman kendine özgü bir

33 DuBois, *Black Reconstruction*; ve Eric Foner, *Reconstruction: America's Unfinished Revolution, 1863–1877* (New York: Harper and Row, 1988).

34 Bu yorum Forbath'ın çözümlemesini takip ediyor. " [New Deal]'ın anayasal güvencesi ile ilgili yasaların arasında Jim Crow ve Yeniden İnşa'nın ihanetinin gölgesi duruyordu." "Caste," 5, 26, 41–42. Michael Brown bu çözümlemeyi konut, kentsel yenilenme, emek, ulaşım ve tarım politikalarına dek yayıyor. *Whitewashing Race: The Myth of a Color-Blind Society* (Berkeley: UoC Press, 2003), Introduction.

karaktere, dinamiğe ve psikolojik özelliklere sahip oldu, buna getto ve barrio (İspanyolca konuşulan gettolar) kültürlerinin olumlu anlamdaki güzellik ve zenginliği saklı kalmak kaydıyla, toplumsal kontroldeki etkisi de dahil. Irkı sınıfa indirgemek bir hata olur. Ama gördük ki onu sınıf olmaksızın anlamaya çalışmak da bir hata olur.³⁵ Irk sadece kültürel ve psikolojik değil aynı zamanda politik ve ekonomik bir olgudur.

Bir Düşüm Daha

Irk ve sınıf arasındaki bu karışık düşümü çözmek bize 90'lı yıllarda ortaya çıkan ve ulusal politikada açıkça demokrasi karşıtı bir dönüşün habercisi ırk ve göçmen politikalarını da anlama imkânı sağlıyor. Kaliforniya genellikle ülkedeki gelişmelerin öncüsü olarak görülür ve bu eyalette olup bitenler ulusal siyasetteki bu dönüş hakkında oldukça öğretici. "Altın Eyalet"teki bu caydırıcı örnek olma halinin başlangıcı 1986'ya dek götürülebilir, seçmenlerin eyaletlerinin iki-dilliliğe dayanan kökenini ve göçmen oranındaki patlamayı görmezden gelerek, İngilizcenin eyaletin resmi dili olduğuna dair bir karar (63 Sayılı Kanun teklifi) onayladığı tarihe.³⁶ Bu ruh hali 90'ların başındaki ekonomik daralma sırasında, seçmenler azalan işler ve devletin parasının cömertçe mültecilere, mahkûmlara, olumlu ayrımcılık uygulamalarıyla göçmenlere ve kadınlara akıtıldığı iddiaları arasında tüm bu kesimleri suçlar-ken iyice güçlendi ve daha sıkı cezaların yasalaşmasına imkân sağladı.

184 Sayılı Teklif [the three-strikes law] 25 yılı aşan cezaların, eğer üçüncü kez işlenen ağır cezalı bir suçsa ömür boyu hapse çevrilmesini zorunlu hale getiriyordu ve 1994'de yasalaştı. Tutuklu ve hükümlülerin demografik özellikleri dikkate alındığında, birçok kişi bunu planlı bir ırkçı gündemin parçası olarak gördü. Aynı seçimlerde geçen bir başka yasa (187 Sayılı Karar) işi daha ileri götürüyor, kayıt dışı göçmenlerin (ki artık suçlu olarak tanımlanıyorlardı) sosyal hizmetlerden, acil olmayan sağlık hizmetlerinden ve eğitimden yararlanma hakkını iptal ediyordu. Bu madde aynı zamanda sosyal hizmet görevlilerine şüpheli başvuruları resmi otoritelere ihbar etme sorumluluğu yükleyerek, sonuçta "Yabancı"ya yeni bir tanım getirirken "Yerli"yi de yeniden tarif ediyordu –sosyal yardımları istismar edecek potansiyel suçluyu vatan-daş– olamamış tespit edecek muhbir vatandaş. Bu maddelerin geçişi

³⁵ Bu yüzden Almaguer şöyle yazıyordu; "bu hiyerarşik ilişkilerin örgütlenme ilkelerine sınıftan ziyade ırk hizmet etti" fakat bu ırksallaştırma sürecine kapitalist altyapının şekil verdiğini de ekliyordu. Almaguer, *Racial Faultlines*, 3, 7, 170–72. Aynı zamanda bkz. Omi and Winant, *Racial Formation*, 34, 66.

³⁶ 1980'lerde ABD'ye gelen göçmenlerin dörtte biri Kaliforniya'ya geliyordu. 80'lerin sonuna doğru, yasal ve yasa-dışı birlikte bu sayı senede dörtyüzüne yaklaşıyordu. Peter Schrag, *Paradise Lost* (Berkeley: University of California Press, 1998), 230. Kaliforniya'nın ilk anayasası 1849'da iki dilde, İngilizce ve İspanyolca yayınlanmıştı.

sırasında yaşanan tartışmalar daha sonra, 1996'da Federal Hükümet'in yasal göçmenlerden yapılan sosyal yardım kesintilerinin de önünü açtı.

Bunların ardından azınlıklar aleyhinde düzenlemeler yağmaya başladı. Kaliforniya Üniversitesi Mütevelli Heyeti 1995'te üniversiteye kabulde ırka dayanan tercihleri yasakladı [dezavantajlılara öncelik veren uygulama kastediliyor]. Aynı yılın ilkbaharında 10 ayrı olumlu ayrımcılık karşıtı teklif yasalaştı. Bunlar 209. Madde altında toplandı ve üniversitelere kabul ile kamu sektöründeki işe alımlarda ırk, etnik köken ve cinsiyetin kullanımını yasakladı. Bu madde 1996'da Anayasal bir değişiklik olarak da kabul edilerek kamu sektöründe bir mahkeme kararı olmaksızın geçmişteki ırkçı uygulamaların telafisine yönelik ve kurumsal ırkçı uygulamaları ortadan kaldıracak girişimleri yasadışı ilân etti.³⁷

1997'de Federal Hükümet'e bağlı Sanayi Sosyal Yardımlar Komisyonu (Industrial Welfare Commision) İlerici Dönem'de kazanılmış haklardan birini, tarım işçilerinin sekiz saatten fazla çalışmasına fazla mersai ödenmesi uygulamasını iptal etti. Ardından Eyalet Meclisi 1998'de Silikon Vadisi üst-düzey yöneticilerinden birinin kaleme alıp finanse ettiği 227 sayılı teklifi yasalaştırdı, bu yasa iki-dilli eğitimi yasa-dışı ilân ediyor ve yabancı öğrencilerin İngilizce eğitime yönlendirilmesini talep ediyordu.

Bunlar ciddi değişikliklerdi ve her ne kadar 187 sayılı yasa daha sonra mahkemelerce iptal edilmiş olsa da zenofobik ve dışlayıcı duyguları ateşliyor, topluma üyeliği yeniden tarif ediyordu. İki uluslu bir toplumun arasına, Berlin ve Güney Afrika'da duvarlar yıkılırken Meksika-Amerika sınırına fiziki bir duvar inşa edilmeye başlandı. Böylesine güçlü önlemler tümüyle gerçek dışı sebepler gösterilerek savunuldu. 1991-1992'de 14,3 milyar, sonraki yıllarda da birkaç milyar dolar açık veren eyalet bütçesinden yasa dışı göçmenlere sağlanan sosyal hizmetler için yarın milyar dolar harcanmıştı. Bu alandaki birçok çalışma yeni gelenlerin katkıları da dikkate alındığında eyalet bütçesine etkinin nette artıya geçtiğini göstermekte.³⁸ Aslında kayıt dışı göçmenliğe göz

37 Schrag, *Paradise Lost*, 239.

38 1991'de devlet ülkede belgesiz olarak bulunanlar için 1,8 Mmilyar dolar harcadı. Amerikan hükümetinin raporlarına göre bunun 1,3 milyar doları eğitime (ki 14.Madde'ye göre bu bir sosyal hizmet değil zaten haklarıdır- Plyler vs. Doe, 1982) harcanmış. Urban Institute tarafından yapılan hesaplama göre belgesiz çalışan işçilerin ödediği federal gelir vergisi, eyalet vergileri(1992'de 732 Milyon\$, satış, emlak ve gelir vergileri), direkt ve dolaylı harcamalar ile devlete toplam net katkılar 12 milyar dolar etmektedir.. Jeff Lustig and Dick Walker, *No Way Out: Immigrants and the NewCalifornia* (Berkeley, CA: Campus Coalition for Human Rights, 1995); "The Immigration Blame Game," Los Angeles Times editorial, 11 Kasım, 1992; Jeffrey Passel, Rebecca Clark, and Manuel Garcia y Griego, "How Much Do Immigrants Really Cost?" (Riverside, CA: Tomas Rivera Center and the Urban Institute, 1994); ve Jeffrey Passel et al., "Fiscal Impacts of Undocumented Aliens: Selected Estimates for Seven States" (Washington, DC:Urban Institute, 1994). Aynı zamanda bkz. Lipsitz, *Possessive Investment*, bölüm. 3.

yummanın uzun zamandır bir devlet politikası haline gelmesinin sebebi zaten buydu, tarım sektöründeki ve Los Angeles'taki marjinal firmaların kârını arttırmak. Yukarıda sözünü ettiğim kurumsal davranışlar sebebiyle zaten bu olumlu ayrımcılık kuralları ve iki-dilli sınıflar pek de işe yaramamıştı.

İşini kaybetme korkusu ve güvensizlik hissi son derece gerçektir, ama sebepler başka yerde yatıyordu. Ülkedeki resesyonda, savunma harcamalarında yapılan kısıntılarda, vergi yasalarının teşvik ettiği sermayenin başka ülkelerde peşinden koştuğu yüksek kârlar sonucu kapanan işlerde ve yapısal bütçe krizleriyle yıpranmış kamu güvenliğinde yatıyordu ki bu da 1978'deki vergi indirimlerine yol açan 13 sayılı kararla başlamıştı.³⁹ Büyük uluslararası sermaye şirketleri [corporate capital] çağında, eskiden olduğu gibi işçilerden fabrikada gasp edilen fazla artık yeterli değil. Sosyal programlardan ve New Deal reformlarıyla edinilen kazanımların da gasp edilmesiyle el konulan zenginlik arttırılmalıdır. Daha kolay hareket edebilmesi için kamunun sermaye üzerindeki denetimi de kaldırılmalıdır ve devlet (Enron'da da görüldüğü üzere) büyük şirketleri esirgeyen bir araca dönüştürülmelidir. Nedenler gördüğümüz gibi büyük ölçüde sınıfsal.

Olumlu ayrımcılık sonuç olarak ülkede daha önce olmuş olanları dengelemek isteyen, zenginliğin yine eğitim ve zenginlik getirdiği düzene bir müdahale. Azınlıkların gerçek bir başlangıç için ihtiyaç duydukları fırsat eşitliğini sağlama, diğer bir deyişle eşitsizliği telafi etme çabasıdır. Yukarıda bahsi geçen servet, eğitim durumu ve ekonomik işaretler bize ülkemizde kıt olan eğitim, sağlık, ev ve diğer yasal imkanları kimin dağıttığını da söyler. Bir araştırmacının deyişiyle "Bana bir çocuğun oturduğu semti söyleyin, size o çocuğun üniversiteyi bitirme şansını söyleyeyim."⁴⁰

39 Wells Fargo Bankası ekonomistlerinin raporuna göre eyalette 1991-1992'de yarı milyon iş, 1994'e geldiğinde işgücünün neredeyse yüzde 5'ine karşılık gelen iş "kayboldu." "Special Report: Defense Cuts and the California Economy," *Wells Fargo Monitor*, Nisan 30, 1992; "The California Economy: AMid-Year Review," *Wells Fargo Monitor*, Haziran 30, 1992; "One Step Forward, Two Steps Back," *Wells Fargo Monitor*, Temmuz 31, 1992. Şubat 1994'te, Kaliforniya'daki işsizlik oranı ülke oranının iki puan üzerindeydi (yüzde 8,7'ye karşılık yüzde 6,4). Sam Stanton, "Hard Times Driving Governors' Race," *Sacramento Bee*, Şubat 27, 1994. 1980'ler boyunca zengin ve yoksul arasındaki uçurum büyüdü ve yoksulluk oranı neredeyse ikiye katlandı.. En zengin yüzde 5'in geliri yüzde 15, orta gelir grubundakilerin geliri yüzde 3 artarken, en alttaki yüzde 5'in geliri yüzde 8 düştü. Center for Budget and Policy Priorities findings, reported by R. G. McLeod, "Income Inequality Worsening," *San Francisco Chronicle*, Ağustos 28, 1992, A9.

40 Howard Gardner, "Paroxysms of Choice," *New York Review of Books*, Ekim 19, 2000, 49; Frank Webb, "Zip Codes Shouldn't Determine Our Students' Future," *CTA California Educator*, Mayıs 2001, 6-8. "Siyahların işe alınması ile alakalı tartışma "Liyakat mı yoksa ırk mı?" değil, liyakat temelli işe alımda ırkçı önyargıların etkisi var mı yok mu ya da azınlıklar ve kadınlar hakkında birtakım özel konuların dikkate alınıp alınmadığı üzerine olmalıdır." West, *Race Matters*, 78.

Fakat doğrusu 90'larda karşılaşmış olduğumuz bu karneye bağlanma halinin yöntemleri değil aslolan, buna neden ihtiyaç olduğu. Buna kaynakların kıtlığının sebep olduğu söyleniyor. Neden yurttaşlığın temel koşullarını oluşturan şeyler kıt? Neden dünyanın en zengin ülkesinde işe, sağlığa, eve ulaşmak bu kadar zor? Büyük şirketlerin CEO'larının rekor ücretler aldığı, yine en zengin yurttaşların servetinin rekorlar kırıldığı 1990'lı yıllarda, bununla aynı anda yapılan büyük vergi indirimleri, eğitimde, sağlıkta ve sosyal altyapıda yatırımların durmasına neden oldu. Bu özel kârın gücünün genel toplumsal ihtiyaçlar karşısında yaşadığı çelişkidir. İşte bu bir sınıf sorunudur.

Tüm bunlara rağmen insanlar toplumsal koşullar ve sorunların bugünkü sunuluş biçimiyle ırksal açıklamalara itibar ettikçe sınıf sorunu politik olarak gündeme gelmez. Ne yok edilen işler ve kötüleşen çalışma koşulları denetlenebilir, ne de kamunun yüksek öğrenimi yeniden inşa etmesi ve sağlık sistemini onarması sağlanabilir ve son olarak beyaz işçiler ve aileleri kamusal gücün tahrip edilmesinden kendilerinin de zararlı çıkacağını anlayamaz.

Sınıf sorunu gündeme gelemiyor çünkü o sorunu gündeme taşıyacak gruplar ırk ayrımcılığını yapanlarla buna maruz kalanlar arasında bölünmüş durumda. Kafesin varlığını sorgulamadan kafesin içinde dövüşüyorlar. Birçoklarının umutlarının aksine bu bölünmüşlük durumu ortadan kalkmıyor. Siyahların çok büyük bir kesimi "ayrı ama eşit" [separate but equal] döneminden daha büyük bir yoksulluk ve çaresizlik içinde.⁴¹ Siyaset bilimciler Kinder ve Sanders'in raporu siyahlarla beyazlar arasındaki kamusal alana ilişkin farkların "Bilgi sahibi olduğumuz bütün dönemlerden daha fazla," olduğunu söylüyor.⁴²

"Beyazlığın" toplumsal inşası ise devam ediyor. Gerçekten de 1990'larda Kaliforniya'da uygulanan politikalar yerliliğe daha çok vurgu ya da yeni geleni dışlamadan ibaret değil de, zor zamanlarda beyazlığın ayrıcalıklarına tutunmak olarak okunmalı. Beyazlık öncelikle yukarıda bahsi geçen ve adeta bahşedilmiş olan toplumsal ayrıcalıklarda yaşar. En yoksul beyaz bile kendini ya fırsatlar ya da en azından "ücret" bakımından avantajlı görebilir. Beyazlığın kalıcılığının ikinci nedeni, kendini güçlü olanla benzeş görmedir, kendi iktisadi konumu-

41 Derrick Bell, "Racial Realism," *Critical Race Theory: The Key Writings That Formed the Movement*, ed. Kimberle Crenshaw et al. (New York: New Press, 1995) içinde s.306. Önemli bir ölçü yine servettir. Orta sınıf Afro-Amerikalılar 1995 yılında nüfusun yüzde 9.2'sini oluştururken, servetin sadece yüzde 2.9'una sahipler. Melvin Oliver and Thomas Shapiro, *Black Wealth, White Wealth: A New Perspective on Racial Inequality* (New York: Routledge, 1997), 103. Also see Spencer Rich, "Whites Ten Times Wealthier Than Blacks, Hispanics," *The Washington Post*, January 11,

42 Kinder and Sanders, *Divided By Color*, 32.

nun kınılganlığına körleştiren ve oynanan oyunu fark etmesine engel olan kurgusal bir benzerlik. Son olarak, beyazlığın kalıcı olmasının bir nedeni de hâkim-buyuran konumda olanın keyfini sürdürdüğü en basit ama güçlü menfaattir; kendini normal hissetme ayrıcalığı; kendi toplumsal konumunu verili, doğuştan gelen ve doğal görürken diğerleriyle ilişkilerinde ya da onlara karşı sorumluluğunda özel bir dikkat ve özen gösterme ihtiyacı duymama rahatlığı. İktidarın rengi beyazdır.

Düğüm böylece kördüğümüne dönüşür. Sınıfla uğraşabilmek için önce ırk sorununu halletmemiz gerekir. Fakat ırkla uğraşabilmek içinde David Brion Davis'in önerdiği gibi Amerikalıların "Amerika'nın sınıflı bir toplum olduğu gerçeğiyle ve sınıfsız bir toplum olduğuna dair o yıkıcı efsaneyle yüzleşmesi gerekir."⁴³

Sınıfı Yeniden Düşünmek

İrk sorununun bu acı dolu tarihini anlamak sadece eski sınıf kuramcılarının öngörülerinde yanıldığını görmeye değil, sınıf kuramının unsurlarını tanımlayarak yeniden düşünülmesine, yeniden formüle edilmesine, toplumsal iktidarın karakterinin anlaşılmasına ve Afro-Amerikalılar dışındaki gruplarında çektiği acıların altında yatan gerçeklerin ortaya çıkmasına yardımcı olacak. Bu bölümü sona erdirmeden bu noktaların da kısaca üzerinden geçelim.

Her şeyden önce, çok açık ki ırk sorununun önemini koruyor oluşu, emekçilerin zaman içinde homojen bir kimlik geliştireceği ve toplumsal yapının daha az karmaşık hale geleceği öngörüsünün yanlış olduğunu kanıtlıyor.⁴⁴ Emekçiler tüm sanayi toplumlarında, ırkında ötesinde, beceri düzeylerine, kentte ya da kırdaki oluşlarına, bulunduğu sektöre (beyaz yakalı-mavi yakalı karşıtlığı) göre farklılaştılar ve/veya yeni iş kategorilerine (yeni teknoloji-yüksek teknoloji karşıtlığı) göre bölündüler. Bu faktörler farklı grup kimlikleri ve rekabet için bir temel oluşturdu.

İkinci olarak ırkçı deneyim bize otomatik olarak şöyle bir varsayım da bulunmanın hatalı olduğunu gösteriyor; İnsanların çıkarları doğrudan onların iktisadi yapı içindeki konumlarıncı belirlenir ve buradan yola çıkarak toplumun bu alandaki işleyiş yasaları çıkarılabilir. İnsan bir nesne değildir ya da etki/tepki mekanizmasıyla, bilimsel yasalara göre hareket eden bir şey. Etki ile insanoğlu arasında bilincin müdahalesi vardır ve bilinç tarihin ve siyasetin ürettiği bir şeydir.⁴⁵ İşte burası,

⁴³ Davis, *In the Image*, 357; also see Blauner, *Racial Oppression*, 28-29.

⁴⁴ Balibar, "Class Struggle," 161-62, 178.

⁴⁵ Bu E. P. Thompson'ın büyük eseri *Making of the English Working Class* (New York: Vintage, 1963)'ın merkezinde yer alan teziydi; "İşçi sınıfının oluşumu iktisadi tarihinin olduğu kadar siyasi ve kültürel tarihinde sonucudur" (194). Aronowitz benzer şekilde şu vurguyu yapıyor; "toplumsal zamanın toplumsal olan önceliği; toplumsal alana dair düzenlemeler sınıfın oluşu-

sınıfı dışlamayan ama zaman içinde sınıfsal durum ve rolleri sürekli olarak etkileyen kültürü anlamamıza yardım eden, Amerika'nın ünlü sosyal hareket ve geçişkenliğinin rol oynadığı alandır. Daha öncede gördüğümüz gibi, böyle bir bakışın yokluğunda işçiler kendi geçmişlerinin etkisiyle ya da güncel siyasetin izinde yaşadıkları sorunların sorumlusu olarak farklı renkteki işçileri, göçmenleri ve devleti [devlet müdahalesi anlamında] görürler.

Üçüncü olarak, bu farklı toplumsal bölünmeler ışığında "kimlik" fikri onun biricikliğine dair tüm etkileriyle birlikte yanıltıcı olabilir. İnsanlar kendileri hakkında çoklu ve çakışan birçok yargıya sahiptir. Kendilerini aynı anda meslekleriyle, doğdukları yerle, etnik gruplarıyla, yurtsever olarak uluslarıyla, tüketici olarak orta sınıfla, ya da üretici olarak işçi sınıfıyla tarif ederler. "Sınıf" Aronowitz'in dediği gibi hiçbir zaman saf bir halde görünmez.⁴⁶ Bu unsurlardan hangisinin öne çıkacağı eldeki soruna ve bu sorunların nasıl bir çerçeve içine yerleştiğine bağlıdır. İnsanların kendilerini nasıl tanımladığını belirleyen şey, nesnel konumlarından kaynaklanan "çıkarları" değil, politik mücadelenin tanımlanış ve açıklanış şeklidir.

Bu nedenle de dördüncü olarak sınıfın sorunlarına sesini verecek yeni bir beden hayal etmemiz gerekli. "Kendisi için sınıf" tüm etkilere kapalı olmak demek değildir. Ama gelecekte sınıfın sorunları ya da mücadeleleri geleneksel kuramın öngördüğü şekillerde açıklanarak çözümlenemeyecek. Sınıfsal problemler büyük bir ihtimalle ittifak yaparak ya da blok halindeki birçok gücün birlikte yaşayacağı farklı deneyimler ve yollarla gündeme getirilecek. Sınıfsal sorunlar da ancak işçiler modern sanayinin ezdiği toplumun diğer kesimleriyle yeniden birleşmeyi başabilirse ve sınıf bilincinin, sendikal mücadelenin ya da ücret mücadelesinin birebir ortaya çıkardığı bir sonuç olmadığını hatırlarsa politik olarak bir önem kazanabilecek. Bu bilinç, Thompson'un da vurguladığı gibi, mücadele içindeki daha geniş bir topluluğa ait yapıların ürettiği bir şeydir (1990'ların sonunda Los Angeles'ta Otel ve Temizlik işçilerinin mücadelesini başarıya ulaştıran şey bu gerçeğin farkında olmalarıydı. 187 sayılı yasanın getirdiği tehdidi önceden sezerek toplumun daha geniş kesimlerini mücadeleye kazanmayı başardılar).

Grup kimliklerinin bu çeşitliliği bizi son olarak herhangi bir toplumsal grubun kendisini otomatik olarak daha geniş toplumsal örgütlen-

mu esnasındaki mücadelelerin bıraktığı tortulardır, zaman geri çevrilemeyeceği için tesadüflerin izini üzerinde taşıır." *How Class Works* (New Haven: Yale University Press, 2003), 56.

46 Aronowitz, *The Politics of Identity* (New York: Routledge, 1992), 72. David Halle *America's Working Man* (Chicago: University of Chicago Press, 1984) kitabında çalışma arkadaşlarının çoklu kimliklerini anlatır. Aynı zamanda bkz. Gary Gerstle, *Working Class Americanism: The Politics of Labor in a Textile City, 1914-1960* (New York: Cambridge University Press, 1989).

melerin lideri olarak görmesi ya da kendisine evrensel bir rol yüklemesi riskine karşı da uyarıyor. Ezilen farklı gruplar birbirinden farklı haksız uygulamalara maruz kalıyor ve farklı çözümler arıyorlar. Toplumun sömürüden kurtuluşu, ırkçılıktan, cinsiyetçilikten, etnik önyargılardan, yeni-sömürgeci talandan kurtuluşun gerekli bir koşuludur ama yeterli koşulu değildir. Farklı grupların farklı önceliklerinin olması son derece haklı ve meşrudur. Hatta bazı toplumların kültürü geleneksel sınıf kuramının gerçek bir toplumsal değişim için gerekli gördüğünden ciddi anlamda farklı değerler ve sosyal yapılara sahip olabilir.

Tüm bu ezilen gruplar arasında bir birlik yaratmak, sınıf bilincinin değişik biçimlerini, her biri için ayrı ayrı geliştirmek ve onları birleştirecek alternatif bir uz görüşü ortaya koymak, hazırda var olan “evrensel bir sınıf”ın işi değil. Bunlar ancak politik bir mücadelenin içinden geçerek başarılabilecek hedefler ve toplumun önemli bir çoğunluğuna anlamlı gelecek böyle bir uz görüş onların şu anki kimlikleri, aidiyetleri ve sınıfın şu anki yaşam tarzı dikkate alınarak yaratılabilir.

Sonuç

Köle emeği, Jim Crow Yasaları ve parçalanmış emek pazarlarının üzerinden üç asır geçtikten sonra ırk Amerikan yaşamının içinde bir yan etki olarak kalmamış, onun kurumsal bir parçası, “nesnel” gerçekliği haline gelmiştir. Diğer çelişkilerin yanında toplumdaki sınıfsal çelişkileri açıkça ortaya koyan bir toplumsal oluşumdur.

Tamda bu yüzden, iktidarın tek elde yoğunlaşmasına, sınıflı toplumun hâlâ var olan insani yanlarının tümüyle ortadan kaldırılmasına karşı ve demokrasi için kapsamlı bir mücadelede merkezi bir yer teşkil ediyor. Amerika’daki ırk sorununun sınıfsal karakteri aynı zamanda ırkçılığı ortadan kaldırmak için alınan tedbirlerin neden işe yaramadığının anlaşılmasını sağlar. Bu tedbirlerden birisi renk körlüğü için gösterilen çabalar. Yurttaşlığın nesnel koşullarının var olmadığını görmezden gelerek, yasadan da önce eşitliğe ulaşmaya çabalar, bu ne fırsat eşitliği ne de başka bir anlamlı denklik getirir. *Bakke* kararına yazdığı şerh yazısında Yüksek Mahkeme yargıcı Blackmun’un ortaya koyduğu gerçeği es geçeri; “İrkçiliğin ötesine geçmek için önce ırkı hesaba katmalıyız (...) Bazı insanlara eşit davranmak için onlara farklı davranmamız gerekir.”⁴⁷

“Çeşitlilik”e ilişkin bu çelişkili yaklaşım desteğini temeldeki ortak noktalardan ziyade farklılıklara vurgu yapan kimlik politikalarından

⁴⁷ *Regents of the University of California vs. Bakke*, 438 U.S. 265 (1978), farklı görüş.

almaktadır. Siyahî (ya da Latin, feminist ya da eşcinsel) haklar savunucularının politik mücadelesi toplumsal adaletsizlikle ve daha önce ana akım ve hatta radikal siyasilerce inkâr edilen dışlayıcı politikalarla ilgili anlayışımızı gerçek anlamda değiştiren katkılarda bulundu. Fakat bu akımlar son yıllarda kapsamlı toplumsal eleştiriden uzaklaştılar ve eşitsizliklerin daha temeldeki nedenlerini aramayı bıraktılar. Bu sorunlara nitelikli, daha geniş bir toplumsal uz görüş içeren, farklı mücadeleleri birleştirecek alternatifler sunma çabasından vazgeçtiler.⁴⁸ Bu nedenle de çeşitlilik için yaptıkları çağrının sadece kendi üyelerinin şirket yönetimlerine ya da siyasi temsil organlarına daha fazla sokulması için yapılan bir çağrıya indirgenmesi riskine kapı açıyorlar. Kendilerini hâlâ hileli olan ve kendisi gibi olan yurttaşların dışlanmaya devam ettiği oyunda sadece daha fazla pay elde etme çağrısıyla sınırlama riskine atıyorlar.

Bu yaklaşımların ikisi de kurumsallaşmış ırkçılık gerçeğiyle ya da onun köklü sınıfsal karakteriyle ilgilenmiyor. Her ikisi de azınlık ırkların yaşamlarındaki sınıf koşullarıyla yüzleşme ihtiyacına ilgi göstermiyor. Her ikisi de beyazlığın, iktidar mekanizmasının bu görünen ama aynı zamanda da maskelenmiş halinin, öykünecek bir şey olmadığını ya da diğer etnisiteler ile bir tutulamayacağını kabul etmekten uzaklar. Parçalanması gereken sınıflar arası bir iktidar bloku göstergesi bu ve ancak emekçiler arasında kurulacak ırklar arası bir ittifak ile başarılabılır.

Eğer beyaz erkek ve kadın işçiler daha önceki nesillerin verdikleri mücadelelerle öğrendikleri şu iki gerçeği hatırlarlarsa bu ittifakın kurulmasına yardımcı olur. İlki demokrasinin bir resmi belgede yazdığı için elde edilen ya da denizaşırı topraklara gönderilen ordular tarafından getirilen bir şey değil fakat hayatın her alanına yayılan ve yurttaşlığın temel koşullarını garanti altına alan politik faaliyetin sonucu olduğudur. Azınlıklara karşı ırkçılık, yabancıları günah keçisi yapma bunun başarılmada işe yarayacak şeyler değildir, aksine daha büyük engellerin yükselmesine yol açar. İkincisi ise özgürlük nihayetinde karşılıklı özen ve toplumsal dayanışma sorunudur, sahip olunan maddi varlıklar ya da ait olunan zümrenin serveti değil. Hepimiz birbirimize bağımlıyız, tıpkı eski bir Püriten sözün ifade ettiği gibi; “herkes birbirine muhtaçtır” [members one of another]. Toplumsal yükümlülükler politik haklardan önce gelir.

48 “‘Kimlik siyaseti’ (...) çıkarların ve kimliklerin sosyal ve ekonomik gücün eşitsiz bir şekilde dağıldığı bir zeminde inşa edildiğini kavrayamıyor.” Joseph Schwartz, “Reconstructing the Left in an Age of Globalization and Social Differentiation” (makale *American Political Science Association*’ın yıllık toplantısında sunuldu, Washington, DC, Eylül 2000), 3.

Yeni yüzyılın başında gidişat ırkçılık uygulamalarının iki tarafında yer alanlar içinde son derece kaygı verici. Her iki taraf da işgüvencesi ve yaşam standartları bakımından ince bir buz tabakası üstünde. Beyaz işçilerin kazandıklarını düşündükleri hakları kaybettiği, azınlıkların kaydettikleri sandıkları ilerlemenin geri döneceği yeni bir döneme giriyoruz. İş güvencesi ortadan kalktı, kamu hizmetleri can çekişiyor, yaşam kalitesi düşüyor. Sermayenin işleyişinden anladığımız ve bildiğimiz, işçilerin doğru düzgün iş koşullarından ve sosyal haklardan mahrum kalışı artmaya devam edecek. Her iki grubunda geçmişte bağlı oldukları siyasi partilerinde artık bu konularla pek ilgilendikleri söylenemez. O halde önümüzdeki on yıl incelen buzun üzerinden onu kıracak basıncı alacak hiçbir şey yok. Bir şey hariç: Emekçilerin kendi politik mücadeleleri. Kaliforniya'nın 187 numaralı yasa önergesinin amaçladığı gibi, beyazlar ve kendini beyaz adayı görenler zayıflara sırtını döndüğünde, önümüze gelecek olan emekçileri ırklara göre yarma girişimlerine tepki mi vereceğiz? Yoksa bu tarihsel rutinin dışına çıkıp, ırklar arası bir ittifak kurmaya girişerek demokrasi için ortak bir mücadele mi yürüteceğiz? Bu sorunun yanıtı, dışımızdaki güçlere, ekonomik gidişata ya da ulusal liderlerin tavrına değil tamamen bizim kendi siyasal liderliğimiz ve örgütlenmemizin karakterine bağlı olacaktır.

II. BÖLÜM

KÜRESEL BİR EKONOMİDE SINIF

I. Bölüm'de Bill Fletcher, Amerikan işçileri arasındaki “emperyal bilincin,” Amerika'daki ırklar ve sınıflar arası gerginliği gidermeye engel teşkil ettiğini belirtmişti. Küreselleşme, tüm ülkeleri gitgide artan toplu bir ekonomik ve politik ilişki ağıyla sardı. II. Bölüm, küresel ekonomiye daha yakından bakıp, onun kurallarını ve olası sonuçlarını sınıfsal çözümleme aracılığıyla açıklayacak.

WILLIAM K. TABB şu gözlemlerle işe başlar; küresel ekonomide sınıf, tek tek kapitalist ülkelerdeki hareket şekline çok benzer şekilde hareket eder. Küreselleşme, ABD'nin kapitalist seçkinlerin gücünü genişletmek için kullandığı bir süreç. Açık pazarın genişlemesinin getirdiği ekonomik özgürlük; kapitalistlerin ticaretten, özellikle de sermayenin sınırlar arası dolaşımından kazanç elde etme özgürlüğüdür.

Tabb, bunun her yerde nasıl işçilerin ve çevrenin zararına çalıştığını gösterir. Küreselleşmenin yalnızca ekonomik bir süreç olmadığını, sınıfsal güç ilişkilerinin sergilendiği son derece politik bir süreç olduğunu ispatlar. 1999'da Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü'ne [DTÖ; World Trade Organisation-WTO] karşı protestolarla başlayıp yükselen küreselleşme

karşıtı hareketin, farklı tarzda bir küresel ekonomi ve ulusal ekonomiler için talepte bulunmak üzere, küresel bir adalet hareketi olarak kendini yeniden düzenlemesi gerektiğini iddia eder.

LEO PANITCH sınıf ve ekonominin politik yönlerini vurgular. Ulus-devletin, küreselleşmenin merkezi kurumu olarak süregiden önemini belgeler. Etkin gücün, yeni ve uyumlu uluslar üstü bir kapitalist sınıfın elinde olmadığını ileri sürer. Daha çok süper güç ABD'nin dünyanın ilk küresel kapitalist imparatorluğu haline geldiğini söyler.

Panitch, 11 Eylül'le ilintili bir unsur daha ekler: Son on yıllar boyunca kapitalizme ve imparatorluğa karşı laik sol muhalefetin sistematik imhası. Laik bir milliyetçi ya da komünist partinin yokluğunda, küresel kapitalizmin yaygınlaştırdığı adaletsizliklere ve ıstıraba karşı örgütlü bir muhalefet boşluğunu dolduran çoğu kez kökten dinci partiler oldu. ABD'nin buna yanıtı imparatorluğunu sağlamlaştırmaya çalışmak oldu. Askeri gücünü dünya çapında daha ötelere ve daha kalıcı bir şekilde büyüttü ve, diğer ülkelerin kendi askeri araçlarını Amerika'nın politik ve ekonomik hedeflerini desteklemek üzere kullanmaları konusunda baskı yaptı. Panitch, bu sürecin Üçüncü Dünya'da ve benzer biçimde gelişmiş ülkelerde yol açtığı çelişkilerin, en iyi şekilde anlaşılmasının ancak bu ülkelerin ve küresel ekonominin sınıfsal çözümlemesiyle mümkün olacağını ileri sürer.

KATIE QUAN tartışmayı ABD'ye geri getirir. Küreselleşmenin, giyim sektöründeki işçiler açısından etkilerini açıklar ve sermayenin uluslararası dolaşımının, Amerika'daki işçiler kadar Tayland ve diğer Üçüncü Dünya ülkelerindeki düşük ücretli işçilerin de işlerini tehdit ettiğini gösterir. Ne var ki Quan, uluslararası işçi dayanışmasının, özellikle de sınıf bilincinin yokluğunda, sürdürülebilmesinin zorluğunu da tespit eder. AFL-CIO'nun göçmenlere ve yabancı işçilere karşı tarihsel tutumunu inceler ve John Sweeney'nin liderliğindeki yeni politikaların daha sınıf-bazlı örgütlenme yolunu açması bakımından önemli bir fırsat sağladığını belirtir.

Neoliberalizm ve Sınıf Mücadelesi Olarak Şirket Karşıtı Küreselleşme

WILLIAM K. TABB

Toplumsal sınıfların küresel ekonomilerdeki işleyişi, tek tek ulus devletlerdeki işleyişinden çok farklı olmamakla birlikte, bir takım etmenler nedeniyle daha da karmaşık hale gelmiştir. Bu etmenler, emek pazarının, şirket yatırımlarının, üretimin ve satışın giderek artan biçimde küreselleşmesi, ekonomilerin uluslararası etkileşimleri nedeniyle sermayeyi elinde bulunduran sınıfın yeniden biçimlenmesi ve düzenlenmesi; ayrıca buna bağlı olarak mensupları bambaşka yerlerde ve bambaşka kültürel kimliklerle yaşamakta olmalarına karşın şimdi her zamankinden daha fazla birleşmesi gereken işçi sınıfının yeniden biçimlenmesi ve düzenlenmesidir. Şimdiye kadar sermayedarlar, Dünya Ekonomik Forum'u ve IMF gibi araçları kullanarak ekonomik, siyasi ve toplumsal alanların işleyişini kendi sınıfsal çıkarları doğrultusunda yeniden şekillendirme konusunda işçi sınıfından çok daha başarılı oldular. Ancak işçiler de artık sendikalar ve kitlesel hareketler yardımıyla bilinçlenmeye ve sahip oldukları yetenekleri sınıfsal çıkarları doğrultusunda kullanmaya başladılar.

Şirketlerin hâkimiyetindeki küreselleşmenin siyasi amacı, yumuşatılarak "serbest piyasa" ya da "serbest ticaret" olarak adlandırılan ve paranın serbestçe dolaşmasını sağlayarak Pazar dışı adalet ve eşitliği uygulanamaz hale getirecek ve demokratik denetim ve sosyal düzenlemeleri saf dışı bırakacak değişiklikler yaratarak emeğin daha da faz-

la sömürülmesi demek olan olgunun herkesçe kabul edilmesidir. Emek özel bir ilgi alanına dönüştü; devletler özünde totaliter yapılar olarak görülüyor ve temel toplumsal gereksinimlerin sağlanması için yeterli paranın olmadığı öne sürülüyor. Böylelikle sermayenin uluslararası alanda çalışmaktan en çok nasibini alan işkolları dünyayı kendi isteklerine göre yeniden yaratmak, başka bir deyişle bütün arzuların piyasa tarafından doyurulacağı ve piyasanın doğal düzenin bir parçası gibi görüneceği bir dünya yaratmak niyetindeler.

Bizim gibi küresel ölçekte başka türlü üretim tarzlarının ve toplumsal ilişkilerin kurulabileceğine inanan insanların bu değişimleri dikkatlice sorgulaması gerekmektedir; çünkü sınıfsal ilişkilerin kuramsal anlamda tutarlı biçimde anlaşılabilmesi için yalnızca küresel gelişmelerin değil, aynı zamanda bu küreselleşmenin farklı yerlerdeki yansımalarının kendine özgü dinamiklerinin de kavranması şarttır. Bu devasa görevi üstlenmiş bir insan olarak, öncelikle böylesi bir projenin yalnızca girişini oluşturacak bir bölümle, günümüzün çok fazla kullanılan anahtar sözcüklerinden “küreselleşmenin” anlamıyla¹ başlayacağım; neoliberalizmin sınıfsal doğası ve Washington Mutabakatı üstünde duracağım; ardından kuramsal bir yapı olarak sınıf kavramının kendisini inceleyeceğim ve son olarak küresel ekonomide sınıfların işleyişini çözümleyeceğim.

Küreselleşme

Hâlâ devam etmekte olan küreselleşmenin ortaya çıktığı dönem olarak adlandırabileceğimiz 1970’lerden bu yana değişen dünya sisteminin belirleyici etmenlerini tanımlayabiliriz. İlk ölçütler ticaretteki, yabancı yatırımlardaki ve sermaye dolaşımındaki artışlardır. Bunların sonuncusu özel bir vurguyu hak etmektedir; zira dönemin ana özelliklerinden biri finansın üretimin önüne geçmiş olmasıdır –bu durum geçen yüzyılın başlarında da görülmüştü; finans sermayesi bölgesel üreticileri ve ekonomik birimleri, o dönemin ekonomik yapısının değişmesinde büyük bir rol oynayan J.P. Morgan’a ithafen “Morganizasyon” adı verilen bir süreçten geçirerek ulusal kapitalizmlere dönüştürmüştü.

Finansın baskınlığının artması da daha sınırlı bir anlama sahip “üretim güçleri” yerine “sermaye birikimi güçleri” terimini kullanmamızı gerektirmektedir. “Birikim güçleri,” artı değerın tek satıcılı ve tek alıcılı piyasa gücü kullanılarak yeniden bölüştürülmesinin önemine işaret et-

¹ Anahtar sözcükler için bakınız, Raymond Williams, *Anahtar Sözcükler*, çev: Savaş Kılıç, İletişim Yayınları, 2011 İstanbul. Bu türden kullanım ve küreselleşmenin tariflenmesi tartışması için bakınız, William K. Tabb, *Unequal Partners: A Primer on Globalization* (New York: New Press, 2002), chap. 1.

mektedir. Bu piyasa ise gücünü, pazarlama, fikri mülkiyet hakları iddiasıyla alınan teknolojik kira bedelleri ve önce borçlandır sonra tahsil et, zincirinden alır. Sömürgecilik ve geleneksel emperyalizm dönemlerinde artı değerin yeniden bölüştürülmesi işi askeri fetihler sonucu iş başına gelen hükümetlerce yapılıyordu; şimdiyse hâlâ geçerli olan güç kullanımı (Irak örneğindeki gibi) ve şiddet tehdidi IMF ve DTÖ gibi paranın eşitsiz biçimde el değiştirmesini sağlayan uluslararası kuruluşların dayatmalarıyla destekleniyor.

Benim tamamen karşı olduğum geleneksel görüş, dünya piyasasının getirdiği liberalleşmenin gelişimi hızlandırdığını; etkili sermaye piyasasının kredi kuruluşlarıyla yatırımların en iyi şekilde değerlendirilmesini sağladığını ve yeni iş ilişkilerinin, takım üretiminin ve bir üretim ögesi olarak bilginin kazandığı değerin hem çalışanların özerkliğini arttırdığını, hem de yetenek ve yaratıcılığı sermaye sahibi olmaktan daha önemli hale getirdiğini savunuyor. Bu yeni durumun herkese ekonomik büyüme sağladığı söyleniyor. Keşke doğru olsaydı. Oysa gerçekte yaşanan şey, gelir ve güç eşitsizliğinin çevreye zarar veren ve toplumsal anlamda sorumsuzca olan bir dağılım örgüsü içinde hızla artması şeklinde seyreden eşitsiz ve bileşik bir gelişme sürecidir. Bu yeniden dağılım örgüsünden kaynaklanan büyüme üç şekilde gerçekleşmektedir. İlk olarak, yeni biçimlerde olsa da, tıpkı eskisi gibi, emeğin yarattığı artı değerin sermayenin giderek daha da hareketli hale gelmesiyle durumu zayıflayan üreticilerden/emekçilerden alınmasına neden olması yüzünden emekten sermayeye doğru bir yeniden dağılım görülmektedir. İkinci olarak, hem dayatılan düşük ücretler ve işçilerin örgütlü bir biçimde pazarlık edememeleri, hem de yoksul ülkelerin kendi seçkin kesiminin de desteğiyle, yabancı finans kurumları ve küresel ekonomi yönetim kurumları (özellikle IMF) tarafından yaratılan bir borç batağına saplanmaları nedeniyle yoksul ekonomilerin sürekli olarak sömürülmesi söz konusudur. Üçüncü olarak, kendini gezegenin zenginliklerinin hepsini toplu halde yağmalayarak yeri doldurulamaz doğal kaynakların yok edilmesi olarak gösteren sınıflar arası ve nesiller arası bir yeniden dağılım görülmektedir.

Küreselleşmeye geleneksel bakış, ulusal sınırların miadını doldurduğu ve devlet güdümlü pazar sınırlamalarının ekonomiye zarar verdiği yönündedir. İkincil savlar da hızlı teknolojik gelişmelerin yaşandığı bu çağda yaşam standartlarının yükselmesi emek-piyasasının esnekliğine bağlı olduğu için sınıf çatışmalarının zararlı olduğunu iddia etmektedir. Bunlar yeni söylemler değildir; bildik geleneksel düşünce biçiminin yeniden üretilmiş halleridir. Ancak, işin konumu ve yapısıyla ilgili çok

büyük ve temel değişimler yaşandığından ve bu değişimler toplumsal ilişkileri de etkilediğinden (gelişmiş ekonomilerdeki geleneksel, sanayi sendikalaşmasının kökünden sarsılması gibi), çalışan insanlar –elbette farklı yerlerde ve konumlarda– küresel kapitalizmin benzer sonuçlar doğurduğunu anlamaya başladılar. Küreselleşen sermayenin işleyişindeki zaman-mekân daralması, insanların her yerde neler olduğuna dair bilgilerini artırdı; herkes üretimin, dağıtımın ve tüketimin yeniden biçimlendirilmesi sonucu çalışan insanların yaşam koşullarının birbirine benzemeye başladığının, işlerinin garantisinin olmadığı ve geleceklerinin belirsizleştiğinin farkında-piyasa özgür ama insanlar değil.

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, merkezdeki devletler Büyük Buhran'ın yarattığı güven kırılması ve savaştan sonra Avrupa ve Japonya'daki sol kesimin kazandığı itibarı göz önüne alarak sistemi koruyabilmek için Ulusal Keynesçiliğe ve onun önerdiği refah devleti himayesine geçmek zorunda kaldılar. Dışarıdan bakıldığında, bu devlet popülizmi tam da yükselişe geçen sanayi sermayesi eski oligarşiye karşı müttefik olarak onlara ihtiyaç duydukları sırada şehirli işçi sınıfına görece (sadece görece) bir rahatlama sağladı. Merkez ve çevredeki devletlerin uyguladığı bu stratejilerin yerini şimdilerde hem şehirli, hem de kırsal nüfusa ceza gibi bir kemer sıkma politikası sunan küresel neoliberalizm aldı. Kapitalizmin DTÖ ve IMF gibi uluslar üstü kurumları –ki ben onları küresel devlet ekonomik denetim kurumları² olarak adlandırıyorum– ilkel düzeyde bir küresel devlet biçimi, önde gelen büyük devletlerin, özellikle ABD ve hükümetinin uluslararası eylemlerini derinden etkileyen sermaye sahibi sınıfın baskın sektörlerinin emperyal gücünün uzantısı olan bir yönetme ve denetleme kapasitesi sunmaktadırlar.

Günümüz küreselleşmesinin tabii sonuçlarından biri, daha önce de bahsettiğimiz üzere, bir direniş kültürünün oluşması ve küreselleşmenin her türden yerel gerçekliği nasıl istila ettiğine dair bir kavrayışın ortaya çıkmasıdır. Gerçekten milyonlarca insan küresel ölçekte düşünüp yerel bağlamda hareket etmeyi öğrenmekte ve küçük direnme gölcükleri artarak birleşmektedir. Naomi Klein³ Arjantin'deki durumla ilgili bir yazısında Buenos Aires'te yaşayan bir grubun evlerinin yıkılmasını engellemek için kendilerini binanın içine kapattıklarını ve dışarı çıkmayı reddettiklerini anlatıyor. Binanın dış cephesine el yazısıyla "IMF, cehenneme kadar yolun var," yazılmış. IMF, kendi açmazları ve ülkelerinin içinde bulunduğu durum arasındaki bağlantı onlar

² William K. Tabb, *Economic Governance in the Age of Globalization* (New York: Columbia University Press, 2004).

³ Naomi Klein, "Revolt of the Wronged: Argentina Was a Model Student. And It's Still Suffering as a Result," *Guardian* (London), March 28, 2002, Internet edition.

için çok açık ve gerçektir. Küresel düşünüp yerel hareket etmeyi, küresel kurumları hedef almayı, küreselin her yerdeki yereli istila edişini kuramlaştırmayı öğrenmişlerdi. İşsiz ya da düşük ücretle çalışan işçiler, yapısal düzenlemeler ve küresel devlet ekonomik denetim kurumlarınca dayatılan koşullar yüzünden sosyal hizmetlerden yararlanamayanlar da aynı bağlantıları kuruyorlar. Kuralcı neoliberalizmin etkisi, baskıcı küreselleşmenin yeni kuralları –yani kapitalizmin ulusal sınırların ötesine geçerek örgütlenişi– yeni bir düzenleyici rejim yaratıyor. Bu yeni küresel düzende yerel hükümetlerin liderleri satın alınmış komplocular olarak –uluslarüstü sermayeyle yönetilen daha organik ve tek dünya siyasi ekonomisinin küçük hissedar ve yönetici rollerini üstlenmiş durumdalar. İşbirliğini reddedenler ise “rejim değişikliği”ne uğrayacaktır.

DTÖ'nün emek haklarını meşru bir talep olarak görmeyi reddedişi ve IMF'nin açlığa yol açan, tecritleri artıran, zaten yetersiz olan sosyal hizmetleri yok eden, işsizliği çoğaltan ve ücretlerin düşmesini zorlayan daralma politikaları konusunda ısrarcı olması da bu büyük planın parçaları. Yerel kurumlarımız sınıf egemenliğini arttırıp nüfusun en yoksul ve en çok ezilen kesiminden daha çok artı değer toplamaya ve yeni istihdam imkânları yaratacağı bahanesiyle çıkarılan her yeni vergi 'kesintisi' bir kez daha halkın parasının zaten ultra zengin olan kesime verilmesine neden oldukça, aynı sonuçlar milyonlarca Amerikalının hayatını da etkiliyor.

Washington Mutabakatı'nı –özelleştirme, sendikasılaştırma, ücretler ve kamu hizmetlerinde kısıntı ve bütün bunların üstüne birde ceza gibi kemer sıkma– sınıf bağlamına çekmek bu politikaların birer hata, gelişme yolunda yapılan kötü seçimler değil, yöneten sınıfların dünyadaki çalışanları daha da sömürmek ve uzun süreli denetim ve sermaye birikimini sağlayacak bir sınıf hâkimiyetini yönetici sınıfın en güçlü kesiminin eline vermek amacıyla yapılan etkili dayatmalar olduğunu açıkça görmemizi sağlayacaktır.

İşçi sınıfıyla ilgili yapılan çalışmaların çerçevesini iyi çizersek, kapitalist sınıfı bu yapısal açıdan ve sistemli olarak tartışmamız mümkün olur. Yirmi birinci yüzyılın başlarında, on binlerce eylemci ifade ve örgütlenme özgürlüklerini şiddetle bastırmaya çalışan polise kafa tuttuklarında ellerinde taşıdıkları pankartlarda yazan “ONLAR ENRON, BİZSE ARJANTİN” cümlesi geniş yankı uyandırmıştı. Siyasi çıkarıcılık, sahtecilikle dolu muhasebe, görevin kötüye kullanılması ve küresel devletin ekonomik denetim kurumlarının borç tahsildarı haline gelmesinden nemalananlara karşı başlayan bu geniş kapsamlı isyan hareketi, hali hazırda var olan kapitalizmin temelden reddinin mümkün olduğunu

gösteriyor. “Serbest piyasa”nın çok yüksek toplumsal bedelleri olduğu ve neo-liberalizmin vaat ettiği amaçlara ulaşamadığı ortada. Tam aksine, büyümenin yavaşlamasına, eşitsizliklerin ve istikrarsızlığın artmasına ve nüfusun büyük çoğunluğunun acı çekmesine neden oluyor.⁴ Ancak, her ne kadar büyük bir kesimce dışlansa da, Washington Mutabakatı’nın politikaları son derece akılcı; zira vaat bile etmedikleri amaçlarına ulaştılar: ulusal ekonomileri büyük, uluslar üstü şirketlere açılmaya zorladılar, uluslararası finansörler için borç tahsil ettiler ve başka yöntemlerle güç dengesini sermayenin en etkili kesimi lehine değiştirdiler.

Washington Mutabakatı

Washington Mutabakatı’nın öğeleri şu anda açıkça ortada. John Williamson’ın 1990’da yazdığı çokça alıntılanan bir makalede derlenen⁵ ve IMF ile ismini Dünya Bankası’nın merkezlerinin bulunduğu şehirden alan(bu iki kurum birbirlerine ve ABD Maliye Bakanlığı’na çok yakın yerlerde konumlandırılmıştır) bu mutabakat, ticari ve finansal faaliyetlerde serbestliğe, rekabetçi döviz kurlarına, doğrudan yabancı yatırımların önünün açılmasına, özelleştirmeye, devlet denetiminin kaldırılmasına ve mülkiyet haklarının korunmasına ihtiyaç duyulduğu konusunda hemfikir olduğunu göstermektedir. Bütün bunlar işçi sınıfının daha önce yararlandığı korumaların kaldırılmasına, işsizlik riskinin artmasına, içinde yaşamaya zorlandıkları koşulların sertleşmesine yol açmakta ve sermayenin en güçlü kesimini kayırmaktadır. Mutabakat, toplumsal alanın herkesçe paylaşılan müşfik bir yer olduğunu yadsıyarak kamusal alanın daha da fazla metalaştırılmasını talep etmekte ve sermayenin etkinliklerini sınırlayan ya da onlara karşı çıkan sivil toplum kuruluşlarının karar verici rolü üstlenmesine izin vermemektedir.

Böylesi bir çerçevede, Washington Mutabakatı’nın “başarısızlığı” (nihai amaçlarının şimdilik sorunsuz olduğunu varsayarsak) herhangi bir ülkenin ekonomik ve toplumsal gidişatını, dış baskıların merkezi bir rol oynadığı küresel siyasi-ekonomik sınırlamaların etkisiyle değil, hükümetlerin beceriksizliğiyle açıklanmaya çalışılacaktır. Bu kabuller dahilindeki [düzgüsel-normatif] milliyetçilik⁶ sadece ideolojik bir okuma

4 Joseph E. Stiglitz, *Globalization and Its Discontents* (New York: W. W. Norton, 2002), Dünya Bankası eski ekonomistlerinden, Nobel Ekonomi Ödüllü ve ABD eski başkanı Bill Clinton’ın Ekonomik Danışmanlar Konseyi üyeliği yapmış olan Stiglitz de pek farklı olmayan değerlendirmeye de bulunmaktadır.

5 John Williamson, “What Washington Means by Policy Reform,” in *Latin American Adjustment: How Much Has Happened?* ed. John Williamson (Washington, DC: Institute for International Economics, 1990).

6 Deyim Charles Gore’a atıftır, “The Rise and Fall of the Washington Consensus as a Paradigm for Developing Countries,” *World Development*, fall 2002, 791.

olmakla kalmayıp devlet denetiminin ortadan kaldırılmasının, artan sermaye akışının, özelleştirmelerin ve köktenci piyasacılığın hâkimiyetinin diğer özelliklerinin istikrar ve büyüme üzerindeki etkileri de, en hafif tabirle hayal kırıklığı yaratmıştır.⁷ Elbette eğer nihai hedef bir kriz başlatarak dışal denetimin ve kaynak transferinin uluslar üstü sermayeye ve uluslararası finansörlere geçmesini sağlamaksa, Washington Mutabakatı'nın olağanüstü bir başarı kazandığı söylenebilir.

Devlet zoruyla dayatılan "bırakınız yapsınlar" düsturu, öfkeli yönetici sınıflar ve onların politika üreten teknisyen tüccarları tarafından çağın bilgeliği olarak sunuluyor. Entelektüel anlamda en sinsice tavır ise ortaya atılan burnu havada ve ideolojik bir iddia. Williamson⁸ Washington Mutabakatı'nın temelinde "bütün ciddi iktisatçılarca benimsenen ortak bir aklın" yattığını yazıyor. Mutabakat'a karşı olanları da "huysuz" olarak nitelendiriyor. "Bunu kanıtlamak," diye yazıyor, "dünyanın düz olmadığını kanıtlamak kadar kolay olmayabilir; ancak mantıklı insanların zamanlarını bunun doğruluğunu sorgulamakla geçirmeyecekleri kadar da sağlam olduğu söylenebilir." Bu cafcacılı sözleri sarf etmesinden on yıl sonra, yol açtığı acılardan nemalananlar ve serbest piyasa ideologları dışında hemen herkes⁹ Washington Mutabakatı'nın doğruluğunu sorgulamaya başladı. Başka türlü bir dünyanın mümkün olduğuna dair hegemonya karşıtı anlayış çoğalmaya başladı.

Bu türden politikaları benimseyen hükümetler duraklamaya, büyümeye ya da ekonomik krizlerle boğuşup çökmeye başlarken, sermayenin gücü kendini sözde güçlenmiş Washington Mutabakatı'yla göstermeye başladı ve Mutabakat'ın maddeleri arasına emek-piyasası esnekliğinin artırılması, rüşvete karşı önlemler, finansal düzenlemeler, yasal ve siyasi reformlar, DTÖ anlaşmaları ve -biraz da meşruiyeti olsun diye- sosyal güvenlik ağları ve yoksullukla savaş stratejileri vaatleri içeren ve borçlanmaları iyice artıracak maddeler ekledi. Bu yeni taleplerin Kabul edilmesinin yoksulluğu azaltacağı ya da sürdürülebilir gelişme sağlayacağı düşüncesi pek de güven verici değil. Ancak reformların benimsenmesi, itibarı sarsılmış küresel devletin ekonomik denetim kurumlarının diyaloga girme yönündeki istekliliği ve bazı sivil toplum örgütlerinin yeni kurallara uyum sağlamaları, eylemci hareketleri zora sokuyor.

7 William K. Tabb, "After Neoliberalism?" *Monthly Review*, June 2003

8 John Williamson, "The Political Economy of Policy Reform," in *The Political Economy of Policy Reform*, ed. John Williamson (Washington, DC: International Institute of Economics, 1994).

9 William Finnegan'da kolaylıkla ulaşılabilir üç değerlendirme mevcuttur, "The Economics of Empire: Notes on the Washington Consensus," *Harper's*, May 2003; Dani Rodrik, "Trading in Illusions," *Foreign Policy*, March-April 2001; and William Easterly, *The Elusive Quest for Growth* (Cambridge: MIT Press, 2001).

Bu türden farklılıkların kökeninde, kapitalizmin özüne, ulus devletlerin sistem içindeki konumuna ve dünyadaki kapitalist sistemin çözülmesi ile ona karşı yapılan mücadelelere dair sorular yatıyor. Küresel devletin ekonomik denetim kurumları ulus devletlerin reform ihtiyacı içinde olan organlar olduğuna dikkat çekerek sözde siyasi hatalar ve uygunsuz düzenlemelere işaret ettiklerinde, aslında ulusal egemenlikten geriye kalan son parçaların da uluslar üstü sermayeye, hükümler durumundaki sermaye sahiplerinin imtiyazına bırakılmasını talep ediyorlar. Sol ve hatta popülist sağ buna ulusal ayrıcalıkların savunmasını yaparak cevap verme eğiliminde. Sosyal demokrasilerin başarısızlığına ve sağın hiç var olmamış bir geçmişe yönelik gayri meşru özlemine bakıldığında, bunun kaybetmeye mahkûm olunan bir oyun olduğu ortaya çıkıyor.

Sosyal demokrat yönetimleri sürdürmek, ulusal Keynesçilik döneminde, yani savaş sonrası yıllardan 1973'e, başka bir deyişle küresel neo-liberalizme kadar çok daha kolaydı. Ulusal Keynesçilik, hükümetin merkezi bir rol oynayarak doğrudan harcama ve akliselim vergi kesintileriyle talep yarattığı, bir çeşit kapitalizmin yaralarını sarma dönemi idi. Ulusal Keynesçilik ayrıca örgütlü emek gücünün de dahil olduğu, sosyal koruma ve otomatik dengeleyiciler içeren bir koalisyona bağlı yeni bir sınıfsal denge de yarattı. Harcamaların artması pazarın genişlemesine yol açıyor; bu da kâr arttırıyor ve ekonomik büyüme fırsatları sunuyordu. II. Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımın ardından Avrupa'da sağ kanat partilerin Naziler ve faşistlerle birlik oldukları gerekçesiyle itibarlarını kaybetmeleri, sosyalistler ile komünistlerin ise direnişin başını çekmeleri nedeniyle itibar kazanmaları ve ulusal çapta iyileşmeye duyulan ihtiyaç, sosyal demokrat korporatist bir modelin, örgütlü emek gücü ve sol partilerin gücünün ülkeleri yeniden ayağa kaldırmak için izlenecek yolu belirledikleri bir refah devleti modelinin ortaya çıkmasını sağladı. ABD'de, Demokrat Parti çevresinde şekillenen bir liberal-işçi partisi koalisyonu, Yeni Sınırlar ve İyi Toplum programlarıyla iç siyaseti belirlemeye başladı. Latin Amerika'da, yeni oluşan endüstriyel ve şehirli şirketlerin çıkarları doğrultusunda oluşan koalisyon, o zamana kadar baskın olan politikalarla savaşmak için işçi sınıfının desteğine güvenmek zorunda kaldı; bir tür ithal ikamesine dayalı sanayileşme stratejisi, iç sanayiye yeni sermayedar sınıf ve örgütlü şehirli çalışanlar lehine korumayı başardı.

Yeni Ekonomi'nin ortaya çıkışının –yani ekonominin yönetiminin yeni sektörlere devredilmesiyle baskın gücün çelik gibi yirminci yüzyıl boyunca çok önemli olmuş temel sanayilerden, Microsoft gibi yazılım devlerine, Intel gibi bilgisayar yongaları üreticilerine ve Time Warner

gibi medya devlerine geçmesinin— serbest piyasa ekonomilerine alan açıldığında toplumun inanılmaz derecede zenginleşeceğini göstermesi gerekiyordu. Yüksek teknoloji sektörünü çevreleyen büyük aldatmaca balonunun sönmesi ve dolayısıyla bu türden yalan vaatlerle şişirilmiş olan borsanın durumu bu türden gelişmelere farklı bir gözle bakmamızı sağlıyor. Bu şirketlerin tamamen internete bağlı hale gelmiş olan dünyayı yeniden örgütleme ve ABD'nin birleştirici kültürünü-Hollywood, McDonalds gibi ürün paketinde sunulan yaşam tarzlarını yaşlı neslin hayal bile edemeyeceği bir şekilde yayma güçleri var. 1940'lardan beri ABD'de, şimdilerdeyse bütün dünyada var olan tüketicilik bireysel kimliklerimizin bir ögesi haline geldi; tüketim kültürü yeni bir güç kazandı ve güçlü firmalarca başlatılan yeni çalışma koşullarını, hizmet sektöründe yarı zamanlı emeğin ve düşük ücretin sendikasızlaştırılmış bir çevrede yaygınlaşmasını maskeleydi. Aynı iş gücü politikaları, envanteri kontrol eden ve üretimin ve dağıtımın zamanında yapılmasını sağlayan bilgi teknolojileri yardımıyla Wal-Mart'ın perakende satışı yeniden yapılandırmasını ve —aynen Henry Ford'un bir zamanlar yaptığı gibi— rakip firmaları da kendi yöntemini takip etmeye zorlamasını sağladı. Tıpkı Henry Ford'un baskıcı iş gücü politikaları gibi, teknolojik olanaklar da sermaye birikimi ve çalışanların baskılanmasına neden olacak şekilde yönlendirildi ve böylece teknolojinin vaat ettikleri sermaye tarafından belirlenmeye başladı.

Küreselleşme ABD'deki liberal-işçi koalisyonunun ve çevre ülkelerdeki popülizmin yarattığı sınıflar arası ittifakın maddi temellerini ortadan kaldırdı; uluslarüstü sermaye bir ülkenin çalışanlarını diğer ülkedekilerle karşı karşıya getirerek üretimi dünya çapında yeniden kurgulayarak her yerdeki güvencesizliği artırdı. Finansal pazarın küreselleşmesi borçların keskin bir şekilde artmasına neden oldu; OPEC fiyatlarını yukarı çekerken birçok ülke petrol alabilmek için borca girdi ve petrol fiyatlarındaki bu ani artış OPEC'e sonuçta yine bankalara dönecek artı parayı kazandırdı. Yüksek enerji fiyatlarıyla çıkışından çıkan enflasyon kemer sıkma politikaları üretti ve bunun sonucu olarak yükselen faiz oranları üçüncü dünya ülkelerinin borçlarını, özellikle Latin Amerika'da ödemez hale getirdi. Washington Mutabakatı'nın üçüncü dünya ülkelerinin borçları için bulduğu "çözüm," önceden de belirttiğim gibi olağanüstü önlem paketleri, devalüasyon, özelleştirme ve ulusal ekonomilerin büyüme stratejilerinin terk edilmesini içeriyordu. Yardım karşılığında öne sürülen bu koşulların genel örgüsü, Rusya ve Doğu Avrupa'daki değişken ekonomilere kadar uzanıyordu —ki buralarda devlet mallarına el konulması ve artan batı kontrolüyle Sovyet sosyalizminin kalan

parçalarının da yok edilmesine dayanan borç denetimi sayesinde yabancı danışmanlarca yönlendirilen yeni bir sermayedar sınıf yaratıldı. 1990'ların sonlarında Doğu Asya'da baş gösteren ekonomik kriz de aynı şekilde işledi ve nakit sıkıntısına düşünce ekonomilerini son derece imtiyazlı şartlarla Batılı yatırımcılara açmak zorunda kaldılar. Bu türden gelişmelerin sonucunda küreselleşme kapitalist hükümrânlığın yeni bir şekli, kuralları uluslar üstü şirketler ve uluslararası finans kurumlarınca konan yeni bir emperyalizm olarak ortaya çıktı.

Ulusal siyaset düzleminde direniş, sınıf dayanışmasını daha geniş, küresel bir ölçeğe çekerek sürmeli. İşçi sınıfının ne olduğuna ve yirmi birinci yüzyılın başında dünyadaki işçilerin nasıl birleşeceğine dair uzun soluklu sorular hem karmaşıklığını, hem de önemini koruyor. Üstüne üstlük şimdilerde kapitalist gelişmeyi, küresel yönetim kurumlarını ve sermayenin yapısal gücünü nasıl konumlandığımızla da ilişkili hale gelmeye başlıyorlar. Bunların hepsinin, bambaşka yerlerde mücadelelerini veren birbirinden tamamen farklı toplumların farklı kavrayışlarını ele alan dönüştürücü bir projenin parçaları olarak algılanması gerekiyor.

John Wiliamson ve diğerleri, hâlâ “teknokrat ilkeler bütünü” olarak sundukları Washington Mutabakatı'nın “siyasallaştırılması”na üzülüyorlar.¹⁰ Tabii var olan gerçek kapitalizmin sınıfsal doğasının politik bilinci geliştikçe, onların ortaya attıkları bu iddia son derece gülünesi hale geliyor. Özellikle kısa süreli vurguncu sermaye hareketlerini serbestleştirmekten fikri mülkiyet haklarını yeniden tanımlamaya kadar bir dizi politikanın toplumsal bedelleri düşünüldüğünde, Washington Mutabakatı'nın kimin çıkarlarına hizmet ettiği gayet açıkça belli oluyor. Tartışmayı yalnızca piyasa verimliliği üzerinden yürütmek de esas niyeti ve etkileri gizlemiş oluyor.

Bu bakış açısının hâkimiyeti etkin şekilde kırılmaya başladı. Popüler bilinçteki bu değişimin önemi küçümsenmemeli. Çeyrek yüz yıldır hâkim görüş, küresel ekonomiyi yöneten neo-liberal politikaların çok başarılı olduğu yönündeydi; geçiş masraflarının görece düşük olduğu ve zengin ülkelerce sermayesi eksik ülkelere yapılan yatırımların getirdiği ve yakında herkesin yararlanacağı kazanca fazlasıyla değdiği düşünülüyordu. Gelişmekte olan ülkelerin ihracat yönelimini ve liberal dünya pazarında uluslararası ticareti benimsemeleri sayesinde zengin ve yoksul arasındaki uçurum küçülüyordu. Şimdilerde bunların çok azının, hatta neredeyse hiçbirinin doğru olmadığı göz ardı edileme-

10 John Williamson, “What Should the World Bank Think about the Washington Consensus?” *The World Bank Research Observer*, August 2000, 255.

yecek şekilde kanıtlandı. Tam tersine, tasarrufların yoksul ülkelerden zengin ülkelere aktarılışının nedeni “verimli piyasa kuramının” modelin varsayımlarıyla mantıksal olarak örtüşmemesi değil, varsayımların ve modelin kendisinin gelişigüzel uygulandıkları gerçek dünyayı doğru şekilde açıklamamalarıydı. Küresel devletin ekonomik denetim kurumlarınca kullanılan model yanıltıcıydı ve dünya kapitalist sisteminin nasıl çalıştığını düpedüz yanlış anlatıyordu; modelin mantıksal temele oturtmaya çalıştığı politikalar da en basitinden ilintisiz ve daha çok da, tıpkı Arjantin üzerine olan yazıda belirtilği gibi, zararlıydı.¹¹

Döviz kurlarının serbestçe dalgalandığı bir sistemde sermaye hareketlerinin özgürlüğü, küçük ekonomilerin vurguncu sermaye akışıyla allak bullak olmaları anlamına gelir. Malların değerinin artması iç enflasyona ve patladığında döviz cinsinden aşırı miktarda borca sebep olarak uzun süreli para sıkıntısı ve toplumsal acı yaratacak balonların oluşmasına neden olur. Liberalleşme borç alma maliyetini düşürmedi ve bu yine verimli piyasa kuramının soyutlamalarının mantıksal olarak yanlış oluşu değil; var olan Pazar ilişkilerinin doğru şekilde tanımlanmamış olmasından kaynaklanmakta. Gerçek şu ki, borçlanma maliyeti artıyor. Çünkü liberalleşmiş küresel ekonominin yüksek riskleri, yatırımcıları daha yüksek risk primi talep etmeye itiyor. Düzgün temellere oturtulmuş bir iktisat kuramı, bu tür gelişmeleri kolayca açıklayabilir ama geçmişte de, önemli ölçüde şu anda da, ideolojik anlamda son derece katı serbest piyasa çözümlemeleri tarafından görmezden gelinmiş ve gelinecektir. Küresel ekonominin istikrarını ve büyüme oranını arttıracığı öne sürülen Washington Mutabakatı, ikisini de başaramadı.¹²

Sınıf

Küresel devletin ekonomik denetim kurumlarının ürettiği politikaların kapitalist sınıfın en güçlü ve en uluslararası ölçekte faaliyet yürüten işkollarının çıkarına nasıl işlediğini anlattım ama hâlâ sınıfın ne olduğunu açıklamadım. Sınıf kavramıyla ne ifade edildiğine dair genel karışıklık ve eski kavrayışların günümüzdeki hal ve gidişata –küreselleşme çağına– uygun şekilde genişletilmesi ve gözden geçirilmesi gerekliliği göz önünde bulundurularak atladığım bu kavramı ele almam gerekiyor.

Ben sınıfı bir yapı, hatta bir kategori olarak değil; insan ilişkilerinde olan ve olduğu gösterilebilecek bir şey olarak algılıyorum. E.P. Thomp-

11 David Rock “Racking Argentina,” [Köşeye Sıkıştırılan Arjantin] *New Left Review*, Septem-ber–October 2002.

12 Dünya Bankası ekonomisti Branko Milanovic’in kaleme aldığı bu önemli deneme için bakınız, “The Two Faces of Globalization: Against Globalization as We Know It,” www.networkideas.org/themes/inequality/aug2002/ie21_Globalisation.htm.

son geleneğinden bakarak¹³ sınıfın bazı kadınlar ve erkeklerin –miras alınan ve paylaşılan– ortak deneyimleri sonucunda hissettiği ve kendi aralarındaki çıkarlardan ve bu çıkarların kendilerinden farklı (ve genelde karşı) kişilerinkilerle çatışmasından doğan bir kimlik olarak ifade edebilecekleri bir “şeydir.” Sınıf deneyimi insanların içine doğdukları ya da sonradan girdikleri üretim ilişkilerince belirlenir ve sınıf bilinci bu deneyimlerle kültürel alanda baş etme şeklindedir. Bilinç, değerler sistemi, fikirler ve kurumlarca temsil edilir. Benzer şekilde konumlandırılmış ve benzer deneyimler yaşayan grupların tepkilerinde ortak bir mantık bulunsa da, bir bireyin özel tepkisini belirleyecek bağlayıcı bir kanun yoktur çünkü kişilik, bireysel tarih ve gruba ait olma duygusu (diğer kimlik göstergeleriyle beraber) sınıf farkındalığının önüne geçebilir.

Dahası, sınıf bilinci farklı dönemlerde benzer şekillerde ortaya çıkmakla beraber, hiçbir zaman bire bir aynı olmamıştır. Tarih belli bir noktada “durdurulabilseydi,” o zaman ortada sınıflar yerine farklı deneyimleri olan farklı bireyler olurdu. Ama bu kadın ve erkekleri bir toplumsal değişim dönemi sırasında gözlemlediğimizde, birbirleriyle olan ilişkilerinde, düşüncelerinde ve kurumlarında benzerlikler olduğunu görürüz. Sınıf, kendi tarihini yaşayan kadın ve erkeklerce tanımlanır ve eninde sonunda bundan başka tanımı yoktur; bu tanım gerçek insanların yaşamları ve o yaşamı anlayışları üstüne kuruludur. Böylesi bir yaklaşımı sınıf kavramına girişimiz olarak alırsak, küreselleşme denilen şeyin de ulus devletlerdeki yapıların sınıf bilinci bağlamında ve uluslararası düzeyde yeniden kurulması olduğu açıkça söylenebilir.

Kapitalist gelişimin bu aşamasında tek bir küresel ekonominin ortaya çıkışı bir kerelik münferit bir olay değil, zamanla sınıfın sınırlarını yeniden çizecek sürekli bir akıştır. Ulus devlet bağlamında bu sınırlar göçün sınırları aşan gücü ve küresel ölçekte uluslarüstü kuruluşlarca örgütlenen yabancı yatırımlar tarafından yeniden tanımlanmaktadır. Buna ek olarak, devletin işlevleri de küreselleştiğinden, milyonlarca, hatta belki milyarlarca insan küresel emek piyasasına dahil olmaya başladı; yeni üretim güçleri de giderek artan ve genişleyen bir biçimde eski üretim ilişkilerinin yerini almaya başladı. Eskiden köylü olan topluluklar proleterleşirken, emeğin uluslararası ayrımı yeni çizgiler üzerinde yeniden örgütlendi: Artık temelde çevre ülkelerde ham madde üreten sanayi merkezi yok; onun yerini Batılı olmayan dünyanın önemli bir bölümünün sanayileşmesi ve yüksek teknoloji, iletişim ve imalat yöntemleriyle uzaktan, ancak daha doğrudan denetlenen yeni

¹³ E. P. Thompson, *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu*, Çev: Uygur Kocabaşoğlu, Birikim Yayınları, İstanbul, 2007.

tür ürün zincirleri aldı. Böylece sadece üretim değil, toplumsal bilinç de yeniden biçimlendirildi.

Artan gelir eşitsizliği, sosyal devletin yok oluşu, ilerlemeci düzenlemelerin çöküşü, zorunlu geri ödemeler ve ekonomik güvensizlik dünyasının yaratılışı temelleri üstünde duran yeni dünya düzeninin ege-men ideolojisi, Strabucks'ta çok pahalıya içilen bir fincan kahve, ailece Wal-Mart'a gitmek gibi tüketim hazları aracılığıyla psikolojik olarak soğuruluyor. Bazı işçiler için sahip olmak istedikleri fantastik dünyaya girmenin simgesel yolu, Disneyland'ın ana caddesinden geçerken, McDonalds reklâmlarının ataerkil değerlerle yönetilen çatışmasız bir Amerika'ya dair dramatize edilmiş duygusal sahneler üretiyor oluşudur. Disneyland ve McDonalds, [aslında] hiçbir zaman var olmamış ve bütün iyiliklerin müşterilerine istedikleri şeyi vermek için iyi yollardan para kazanan iyi niyetli şirketlerden geldiği dünyaya dair bir nostalji yaratıyor. Düşük ücretli, sıkıca denetlenen işler ortaya çıkaran ve ellerindeki gücü neo-liberal bir sosyal Darwinizmi teşvik etmek için kullanan aynı uluslar üstü kurumlar, madde bağımlılığında olduğu gibi "o an" giderilmesi gereken yüzeysel tatminlerle dolu bir rüya dünya üretiyorlar. İşiniz ve ondan artakalan hayatınız çok kötü olabilir ama bugün bir molayı hak ettiniz. Gerçeklikten kaçmak en yakınınızdaki McDonalds'a gitmek kadar kolay.

Tarihte, dünyanın baskıcı yapısından zarar görmüş bazı insanlar dinde zayıfı koruyan ve Tanrı'nın peygamberlerce müjdelenen dünyada adalet kavramını kabul eden ilham verici bir yan bulmuşlardır. Diğerleri ise dini acılarını azaltmak, öfkelerini başka bir yöne çevirmek, bazı durumlarda tepki vermek için öteki dünyanın yetkisini almak için kullanmışlardır. Din, günümüz dünyasında da önemli bir güç olmayı sürdürüyor. Ancak, büyük şirketler küreselleşmesi çağında yaşamakta olan birçok insan için, kalpsiz dünyanın kalbi fast-food tacirlerince ve markaların getirdiği statülerce sunulan metalaştırılmış bir sevgi ve öz saygıda atıyor. Tüketim toplumunca içselleştirilmiş olan metalaşmış haz hem bedeni, hem de akli zehirliyor. Kolanın dişleri çürüttüğü ve hiperaktiviteye yol açtığı ya da Burger King'in insanları obezleştirerek kalp hastalıklarına ve başka sağlık sorunlarına yol açtığı biliniyor. Mc'leştirien işlerin [Mc Donald's lokantalarındaki iş ve çalışma koşullarının her yere yayılması -ç.n.] sömürüsü ve insanlara ve gezegene verdiği zarar arasında bağlantı kuran toplumsal hareketler, en azından potansiyel olarak eşitlik kampanyalarının ve kurumsal ittifakların bütünleşmesine işaret ediyor.

İmgelerle dolu dünyamızda kimliğimizin özü haline gelen metalara verdiğimiz önemin yarattığı büyük etkiler kasti yönlendirmelere ve tartışmalara açık. İncelemelerimizi sürdürürken grupsal –etnik, dini, ırksal vb.– kimliklerin toplumsal yaratımlar olduğunun ve uluslar üstü şirketlerin kimlik ve bilinç yaratmada en az bireyler ve toplumsal direniş hareketleri kadar belirleyici bir rol üstlendiklerinin farkındayız.

Küresel ekonomi, dünya çapında bir üretim biçimi olan kapitalizmin bağlantılarını daha da fazla açığa çıkarıyor. Üstelik, küreselleşme yalnızca yabancı yatırımların sömürülebilir emeğin olduğu yerlere doğru hareketinde değil, aynı zamanda insanların –göç yoluyla– hareketinde de gerçekleşiyor. Emperyalist müdahaleler, sermayenin yeniden yapılandırılması ve emperyal düzlemde finanse edilen ya da şiddetlendirilen savaşlar, dünyanın bazı yerlerini yaşanabilir olmaktan çıkararak buralardaki insanları hayatlarını sürdürebilmek için merkez ülkelere göç etmeye zorluyor. Büyük, metropoliten yerlerdeki eski varoşlar, inşaat, çevre tasarımı ve başka düşük ücretli işlerde kayıt dışı çalışan ve onların orada olmaya hakları olmadığını savunan milliyetçilerin zalimliklerine maruz kalan göçmenlerin hizmetçi odalarına dönüşmüş durumda. Bu varoşlarda yalnızca yirminci yüzyılın ırkçı Amerika'sının gettolarını değil, aynı zamanda göçmenlerin rüyaları ve başarı manzaralarını ve yeni sınıf mücadelesi alanını da görüyoruz.

Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'daki göçmen sayısı yerlilerin nüfusundan daha hızlı artmakta. Yirmi birinci yüzyılın başlarında, tahminen 130 milyon insan doğdukları ülkeden farklı bir yerde yaşıyordu ve bu sayı yılda minimum yüzde iki oranında artmakta. Sayılar kesin olmamakla birlikte, bu durum çağımızda gerçekleşen küreselleşmeyi anlayabilmek açısından hayati bir önem taşıyor. Dahası, dikkatler genellikle düşük ücretle çalışan göçmenler üzerindeyken, aslında beyaz yakalı çalışanlar da sınırlardan geçmeye ve dünyanın her yerindeki emek piyasasının parçalarını yeniden oluşturmaya başladılar. Amerikan iş gücündeki sayıları siyah nüfusunkıyla neredeyse eşit olan milyonlarca yeni göçmenin varlığı, hem Afro-Amerikalılar'ı, hem de diğer çalışanları etkilemekte. Bu durum, işverenlerin işçiye koruyan kanunları es geçerek emek-piyasası esnekliği yaratma ve böylelikle işe alım ve işten çıkarmaları kolaylaştırarak geniş ekonomik düzlemde daha çok geçici ve sözleşmeli işçi çalıştırma çabalarının da önemli bir parçasını oluşturuyor. Uluslararası emek dayanışması, kendi çıkarları ve başka ilkeler adına, tıpkı küreselleşme gibi, sadece “uzakta bir yerlerde” değil, burada, evimizde de varlığını koruyor.

Küresel Politik Ekonomide Sınıf

Küreselleşme karşıtı hareketi oluşturan güçlerin dinamizmi kapitalist kuralları reddetmesinden geliyor. Bir anlamda bu hareket (bu tür üyelerin coşkulu desteği ve katılımına haiz olsa da) sendikalar ve seçimlere dayanan eski, reformist işçi sınıfı hareketlerinin ötesine geçmiş durumda. Bu yeni hareket siyasi partilerden uzak ve özündeki başka bir dünyanın mümkün olduğuna dair inanca dayanarak tarih boyunca nice devrimci hareketi ateşlemiş olan ütöpik damarı temsil ediyor. Küreselleşme karşıtı güçler, var olan kurumsal kanallarla sınırlı iyileştirmelere karşı çıkıyorlar. Yönetim tarzları eski solunki gibi dikey değil. Şirket logolarından vatandaşlık haklarına kadar çeşitli simge ve kimliklerin anlamını yeniden tanımlar ve onlara meydan okurken, bireysel tanıklıkları ve kültürel tepkileri esas alıyorlar.

Bugünün küreselleşme karşıtı hareketinin küresel toplumsal adalet hareketi olarak adlandırılması gerektiğine inanıyorum çünkü küresel ekonominin parçası olma fikrine karşı değiller. Gerçekten de, bu hareketin özünde uluslararası dayanışma yatıyor. Adil bir katılım ve kapsayıcılık, herkes için dürüst ve eşitlikçi fırsatlar ve gezegenin korunması için mücadele ediyorlar. Radikal anlamda demokratik ve büyük şirketler karşıtı olsalar da, kapitalizme karşı değiller. Çünkü sermayenin bir sınıf olarak gücünü ve devleti yönetme yeteneğini küçümsediklerinden kurumları sömürüyü destekleyen ve yöneticileri sermaye birikimine hizmet eden yapısal olarak baskıcı bir sistemi değil kötü ve açgözlü adamları hedef gösteriyorlar. Bu yüzden de güç sahiplerini reformun herkesin yararına olacağına ikna etmeye çalışan hareket, sınıfsal güce karşı çıkmaktansa onunla uzlaşıyor.

Küreselleşme denen bu hızlı tarihi değişimleri hep birlikte ele alıp kuramsallaştırma süreci, yaşadığımız deneyimlere yetişemedi. Sermaye uluslararası hale geldi ve bahsettiğimiz gibi yerel seçkinler savaş sonrası Ulusal Keynesçilik dönemindeki ulusal koalisyonların, popülizmin ve bağlantısızlar birliklerinin üyeleri olmaktan çıkıp, neo-liberalizmin ve küreselleşmiş sermayenin kural koyucularının küçük ortakları haline geldiler. Merkez devletlerdeki sosyal demokrat liderler, artık taviz vermeye ihtiyacı olmayan ve sürekli bir geri ödeme ve yeni fedakârlıklar konusunda ısrarcı davranabilecek duruma gelen sermayeyle pazarlık etme güçlerini kaybettiler.

Ancak böylesi radikal değişiklikler hiçbir zaman direnişle karşılaşmadan gerçekleşmez. Küreselleşmenin yarattığı şok ilk anda değişikliklerin hızı ve boyutuyla sarsılan sol güçleri felç etmiş olsa da, sivil

toplum hareketleri 1990'larda geniş halk kitlelerine yayıldı ve büyük şirketler küreselleşmesini tehdit etmeye devam ediyor. Bir yandan Turtle-Teamstar ittifakının [işçi hareketi ile çevreci hareketlerin dayanışması -ç.n.] Seattle'daki iyimserlerin yansıttığından çok daha kırılgan olduğu anlaşılırken diğer yandan büyük şirketler küreselleşmesinin bedellerine dair uyarış yayılıyor. Şirket karşıtı [anti-corporate] bilinç, Enron, World-Com ve diğer şirketlerdeki yozlaşma ve çöküşle ve George W. Bush yönetimine karşı oluşan kendine güvenli tepkiyle besleniyor. İlerlemeci aydınlar (akademisyenlerle sınırlanmamalı) ve eylemciler – yani düşünen, sınıf bilinci olan Amerikalılar ve diğer milletlerin vatandaşları– sistemin mantığını, baskıcı yapısını ve yıldırma taktiklerini gözler önüne sermek için daha çok çalışırlarsa, bu hareketin yaygınlığı ve olgunluğu artacaktır. Bu görevi yerine getirebilmek için de sınıfların bugünkü işleyişini ve hegemonya karşıtı bir sınıf bilincinin sadece kiliselerde, sendika koridorlarında ve okullarda değil, aynı zamanda farklı politikaları birbirine bağlamak ve sınıf bilincinin, örgütlenmenin ve dayanışmanın tarihsel gücünü ifşa ederek de üretilebileceğini kavramaktan geçiyor.

Sınıfın Merceğinden 11 Eylül ve Etkileri

LEO PANITCH

Sınıf önemlidir ama doğru soru sınıfın önemli olup olmadığı değil, nasıl önemli olduğudur. Sınıfın önemli olup olmadığı konusuna olan ilginin dağılması ve son yıllarda bu konunun en azından sınıf çözümlemesinin bir parçası olarak akademik dünyada tüm cazibesini kaybetmesi bizleri sınıfın *ne manada* önemli olduğu konusunda daha iyi araştırma ve incelemelerden alıkoydu, oysa bu sınıf analizi yapanlar ve sınıf mücadelesiyle bağlar kuran insanların durmaksızın devam etmesi gereken bir hedef olmalı.

Elbette sınıf her şey değildir. Sınıf siyaseti ABD'de hiçbir zaman parti teşkilatının ve seçim faaliyetlerinin ana dayanak noktalarından biri olmadı ama son yirmi-otuz yıldır bu durum Avrupa'da da ortadan kalkmakta. Biz yine de şunda ısrarcı olmalıyız: Sınıf her şey demek olmasa da hiçbir şey demek de değildir. Özellikle de küreselleşme denilen –kapitalist toplumsal ilişkilerin dünyanın her köşesine ve hayatımızın bütün alanlarına yayılması demek olan– bu çağda dünya, sınıfsal çözümlemeleri içeren bir çerçeve olmadan anlaşılamaz. Gerçekten de küreselleşme en iyi, hareket halindeki sermayenin dünyanın her yanında sürekli artan emekçi sınıflara erişimiyle birlikte anlaşılabilir:

Küreselleşmeyi basitçe sermayenin artan dolaşımı olarak görme eğilimindeki çağdaş bilim dünyası ve siyasal söylem (...) birbirine bağlı üç yanlısı yapmaktadır. Sermayeyi fetişleştirilecek bir yapıda tahayyül etmek, sermayenin her zaman bir toplumsal ilişki olduğunu unutmak ve sermayenin büyümesinin ancak emeğin ürettiği değerlere artan bir şekilde el koymasıyla mümkün olduğunu göz ardı etmek Sermaye küresel olarak, bilişim teknolojilerinde yaşanan devrim ya da mali piyasalardaki düzensizlik yüzünden birdenbire bu kadar akışkan olmadı; coğrafi olarak geçmişte olmadığı kadar çeşitlendi ve yayıldı çünkü böylece sömürecek çok daha fazla işçi sınıfına ulaştı. Artık sınıfların olmadığı bir çağda yaşadığımızı ilân edenlerin dünyanın farklı bölgelerindeki üreticilerin artan sayısını ve -doğrudan ya da dolaylı- onların kendilerini yeniden üretebilmek için emeğini satmak zorunda olanlara bağımlılığını dikkate alması gerekir. Dünya Bankası bu rakamı 1995'te 2,5 milyar olarak açıkladı. Küresel proletarya yok olmuyor, tersine 1975'den bu yana sayısını ikiye katlayacak bir hızda genişliyor.¹

Üçüncü Dünya diye de anılan birçok ülkede bir yandan klasik işçileşme süreci yaşanırken diğer yanda sanayi üretimi içinde emeğin oransal olarak azaldığı gelişmiş ülkelerde hizmet ve serbest meslek sahalarında açıkça işçileşmenin yaşandığı bir sürece tanıklık ediyoruz. İşlerin giderek geçici ve yarı zamanlı olması sürecide buna eşlik ediyor. Bu gelişmelerin hiçbirisi yeni ve güçlü bir sınıfsal çözümlemenin yokluğunda tam manasıyla anlaşılamaz. Böyle bir çözümlemenin, sınıf mücadelesini eski sınıf politikalarının ötesine taşıyacak yeni stratejiler için bir temel olacağını umut ediyoruz.

Sınıf konusunun 11 Eylül ile bağlantısını kurmak istiyorum. İndirgemecilikle suçlanmak istemediğim için buradaki vurgunun "bağlantı kurmak" fiilinde olduğunu ve kesinlikle bir hafife alma anlamı taşımadığını belirtirim. 11 Eylül'ün dehşetini ve onun etkilerini basitleştirilmiş bir sınıfsal çözümlemeyle azımsamak gibi bir niyetim yok. Baktığımız her önemli sorunu, özellikle 11 Eylül gibi travmatik bir konu da dahil her şeyi sınıfa indirgemek fazlasıyla kolaycılık olur, sınıf tabii ki her yer de ortaya çıkar, öyle fazla derine de inmeden yüzeyden görülebilir. Kolaycı sınıf çözümlemeleri sadece itfaiyecilerin kaderi, Bruce Springsteen'in rolü ya da genel olarak felaketi temsil etmede kullanılan işçi sınıfı simgelerine olan ilgi üzerinden işçi sınıfı kimliği ile yurtseverlik arasında bir bağ kurularak yapılmıyor. Yapılan bazı haber programları ve röportajlarda bir ölçüde 11 Eylül'ün etkileri hakkında eleştirel bir sınıf bakışı yansıtıyor. *New York Times*'taki şu hikâyeyi alalım örneğin: Chinatown'daki küçük girişimciler çalışan başına büyük şirketlerin aldığı tazminatın yarısından azını alırken, Aşağı Manhattan'da ofisleri

¹ Editörlerin Önsözü içinde, *Working Classes/Global Realities: The Socialist Register* 2001, ed. Leo Panitch and Colin Leys with Greg Albo and David Coates (London: Merlin; New York: Monthly Review Press, 2000), viii-ix.

bulunan ülkenin en büyük şirketleri işleri sekteye uğradığı için (yaşamını yitiren çalışanlarına karşılık -ç.n.) çalışan başına 6.000 dolardan fazla tazminat alıyormuş ve pahalı bir muhitte oturan biri için, Doğu Yakası'nda ya da Chinatown'da oturandan çok daha yüksek bir tazminat ödeniyormuş.² Haber, dikkat edin, şu soruyla devam ediyor: Bir mali sektör çalışanı şehir için bir pastane sahibinden daha mı değerli ve milyon dolarlık bir dairenin sahibi yardıma küçük bir dairede yaşayan göçmenden daha mı çok muhtaçtır. Cevap bariz olmalı. Değer kavramının kapitalist toplumdaki tanımına göre cevap ancak evet olabilir. Öylemi olmalı, başka bir soru ve eğer *New York Times* bu konuda ciddiye sosyalistlerin bugünlerde kendilerine tuhaf yerlerde müttefikler bulduğu sonucuna varabiliriz. Bu soruları soran birisi çünkü ABD'nin sınıflı toplum yapısı hakkında çok derin ve hassas sorunları gündeme getirmektedir.

11 Eylül'ü ve etkilerini basitleştirilmiş ve kolaycı bir sınıf etkisine indirgeme konusunda son derece temkinli olmalıyız. Şunu kesinlikle söylemeliyim ki 11 Eylül'ün hemen sonrasında internet üzerinde bir ya da iki kişinin yaptığı -gerçekten de bir ya da iki- ve yaşananların dehşetini umursamayan, düşüncesizce yapılan yorumlara tahammül etmekte zorlandım, olay zaten Wall Street'te olmuşmuş, öldürülenler borsacıymış vb. Öldürülenlerin çoğunluğunun sınıfsal konumuyla ilgili yapılan yanlış açıklama bir yana, insan yaşamına yönelik -ister borsadaki broker isterse bir başkası olsun- bu iğrenç ve ahlaksız duruşa müsamaha gösterilemez. İnsan yaşamıyla ilgili bu kibirli tavır Sol'da pek rastlamadığımız bir şeydi. Aksine Amerikan ilerici medyasında neredeyse her yerde görüldüğü üzere bunun tersini kanıtlayan çok sayıda istatistik bulunabilir, özellikle de Bush'un teröre karşı savaş bağlamında uygulamaya koyduğu vergi kesintilerinin sıradan bir işçi sınıfı ailesinden çok zenginlere yaradığını ifade eden yayınlarda.³ Normalde ilerici medyada vergi ödeyenler içinde en tepedeki yüzde 1'in vergi indirimlerinin üçte birini aldığına dair haberler okuruz; Amerika'nın en zenginlerini oluşturan 1,3 milyon kişi bu nedenle en yoksul 78 milyon kadar faydalanmakta bu indirimlerden; askeri harcamalardaki 46 milyar dolarlık artış federal hükümetin tüm birincil ve ikincil derecedeki personel harcamalarından fazla; tüm bunlar olurken bir yandan da yemek yardımları kesilmekte vb.

Bu tip çözümler eğer tehlikeli değilse bile basit ve ucuz. Amerikan devletinin 11 Eylül'e "teröre karşı" görünüşe göre sınır tanımayan

² Edward Wyatt, "At Ground Zero, A New Divide, Some of 9/11's Neediest Get the Least Government Aid," *New York Times*, Haziran 5, 2002, B 1.

³ Bkz, örneğin, Robert Reich, "Take a Guess: Who's Going to Pay for the Terror Economy?" *Los Angeles Times*, Ekim 23, 2001, B13.

“savaş” olarak verdiği tepkide eğer vergiler artan oranlı ve daha eşit bir şekilde dağılıyorsa bir hata olmadığını ima ediyor, bize eğer sosyal harcamalarla dengeleniyorsa askeri harcamaların artmasında bir sakınca olmadığını söylüyor. 11 Eylül’ün etkileri hakkında böyle bir yaklaşım ki eleştirel bir sınıfsal çözümleme diye sunulmasına rağmen, en azından üstü kapalı –ve bazen de açık– bir şekilde savaş ilânına doğru gidişi 11 Eylül’e verilecek makul bir karşılık olarak meşrulaştırmaktadır.

Diğer taraftan, işçilere ve yoksullara şirin görüneyim derken, onların aşırı bir ekonomizmle değerlendiriyor. Yurtseverliği belirleyen şey soyut “vergi veren”in yaptığı ham bir maliyet-fayda hesabı değildir. Sadece Amerikan işçileri değil, genel olarak Kanada ve Avrupa’daki işçi sınıfları da 11 Eylül karşısında başlangıçta ABD’nin yanında ciddi bir “yurtsever” davranışı gösterdi. Bunu anlamak için –ve de neden sona ermediğini– politik sınıf çözümlemelerine ihtiyacımız var ve tabii ekonomik sınıf çözümlemelerinden de kaçınmaya.

20. yüzyılın son elli yılını belirleyen iki unsur bağlamında ortaya konmadıkça, 11 Eylül’ün ve sonuçlarının ciddi bir sınıfsal çözümlemesi yapılamaz. Birincisi, ABD’nin dünyanın tek süper gücü olarak ortaya çıkışı ya da daha uygun bir tarifile, ilk gerçek kapitalist imparatorluk oluşudur. İkincisi ise, aynı dönemde Sol’un tarihi yenilgisidir. Yirminci yüzyılın komünist, sosyal demokrat ve ilerici ulusalcı hareketlerinin [Ulusal Kurtuluş Hareketleri -ç.n.] tamamı sınıfı söylemlerinin, örgütlenmelerinin, hareketlerinin, ulusal ve uluslararası politikalarının merkezine yerleştirerek kurulmuşlardı. Her durumda istikrarlı bir şekilde uygulamamış olsalar da, siyasetlerindeki bu sınıf temeli onlara mantıklı, amaçlı, stratejik bir bakış kazandırdı. Solun bu yenilgisiyle birlikte kapitalizm ve emperyalizme muhalefet elbette ortadan kalkmadı. Fakat 11 Eylül’le ortaya çıkan eskiye ait düşünce yapıları sınıfı stratejik yönelişlerinin temeli olarak benimsemiş politik güçlerin yenilgisiyle bağlantılı bir şekilde ele alınmalıdır. Kendinden kaynaklı birçok hatanın da payı olmasına rağmen Amerikan imparatorluğunun hâkimiyeti bu yenilgide elbette ciddi bir rol oynadı.

11 Eylül’e ciddi anlamda sınıf merceğinden bakanların çoğunluğu çözümlemelerine Kuzey ve Güney arasındaki eşitsiz dağılımdan başladılar. *Economic Journal*’da yakın zamanlarda yayınlanan Branko Milanović’e ait bir makale belki de bu alandaki en iyi kaynaklardan biridir.⁴ Dünya nüfusunun yüzde 85’ini ve 91 ülkeyi kapsayan bir çalışmaya göre dünyadaki en zengin elli milyon kişinin geliri en yoksul 2,7

4 Branko Milanovic, “True World Income Distribution, 1988 ve 1993: First Calculation Based on Household Surveys Alone,” *Economic Journal* 112, no. 475 (2002): 51–92.

milyar kişinin gelirine eşittir, başka bir deyişle, en yüksek gelire sahip yüzde 1'in geliri dünya nüfusunun en alt gelire sahip yüzde 57'sinin gelirine eşittir. Bu geçtiğimiz on yıldaki artan sarsıcı eşitsizliği göstermekte. Fakat bu tarz istatistikler sadece belirli bir toplumsal biçimlenme içindeki artan eşitsizlikten bahsedildiğinde bir anlam ifade eder ve sınıf tamda burada devreye girer. Milanoviç'in gösterdiği gibi buradaki ana unsur Güney Asya ve Afrika'daki artmayan gelirler, Çin'deki kent ve kır arasındaki büyüyen ayrışma ve Doğu Avrupa ile eski Sovyetler Birliği ülkelerindeki gelir kutuplaşmasıdır. Elbette gelirlerdeki kutuplaşmanın zengin kapitalist ülkelerde de yaşandığı göz ardı edilmemeli. Zira bazen bu öyle bir noktaya varıyor ki, bazıları toplumsal olmaktan çok coğrafi bir içeriği olan ve Birinci Dünya'daki Üçüncü Dünya koşullarını ifade eden Üçüncü Dünya kavramını yeniden kurgulamak istiyor. Buna rağmen Milanoviç'in de işaret ettiği gibi, Amerikalıların en yoksul yüzde 10'unun dahi dünya nüfusunun üçte ikisinin daha iyi durumda olduğu ve dünya nüfusunun beşte dördünün zengin kapitalist ülkelerde yoksulluk sınırı olarak kabul edilen sınırın altında yaşadığı gerçeği inkâr edilemez. Birleşmiş Milletler ve Dünya Kaynakları Enstitüsü tarafından kısa süre önce yapılan tahminler bu ülkeleri gümrük vergilerini kaldırmaya ve yerli üretime verilen destekleri kaldırmaya zorlayan ekonomik politikaların –ki aynı zamanda bu ürünlerin ihracatçısı ülkeler tarafından dayatılmaktadır– on iki, on üç milyon çocuğun gereksiz yere ölümüne sebep olduğunu belirtmektedir.⁵

Bu tip bilgilerin 11 Eylül'le bağlantısını koparmak Sağ'da pek yaygındı ve bu korkunç eylemin orta sınıftan genç bir Suudi Arabistanlı tarafından yapıldığına işaret ediyordu. Bu iddia tamamen indirgemeci bir yaklaşımla, bir insanın sınıfsal kimliğiyle düşünce ve eylemleri arasında dolaysız bir ilişki kurup, o insanın içinde yaşadığı toplum ve dünyanın onun üzerindeki etkilerini dikkate almamaktadır. Böyle bir yüzeysellik örneğin, sırf Olaf Palme orta sınıf bir geçmişe sahip diye İsveç İşçi Partisi'nin sınıf karakterini inkâr etmişti. 11 Eylül'ü küresel gelir ve servet eşitsizlikleri bağlamında açıklamaya çalışan çözümlemelerin doğru olduğunu düşünsem de, bu yine de bana fazla bir şey söylemiyor. Bize neden ABD'nin hedef olarak seçildiğini ve neden dünyanın belli bir bölgesinden, belli özelliklere sahip insanlar tarafından yapıldığını söylemiyor. Tüm bu etkenleri dikkate alan bir çözümleme için biraz daha derine inmek gerekir.

Tam da bu noktada, az önce aktardığım istatistiklerin bazıları tarafından kullanılan "terör" sözcüğünü neden kullanmadığımla doğrudan

5 John Pilger, "The Real Story behind America's War," *New Statesman*, 17.12.2001.

bağlantılı olduğunu belirtmeliyim. Daha açıklayıcı olması bakımından, Amerika'nın en büyük 19. yüzyıl yazarlarından biri olan Mark Twain'den bu bağlamda bir alıntı yapmak istiyorum. *A Connecticut Yankee in King Arthur's Court*'ta neredeyse bir asır önce şöyle yazıyordu Twain:

Eğer hatırlamaya ya da gözümüzün önünde canlandırmaya çalışırsak "Terörün Egemenliği" diyebileceğimiz iki dönem vardır: Birinde cinayet bir cinnet halinde işlenir, diğerinde kalpsiz ve soğukkanlı bir şekilde; biri sadece bir kaç ay sürer, diğerinin bitmesi binlerce yıl alır; birisi on bin kişinin ölümüne neden olur, diğeri yüz milyonlarcasının; ancak biz sadece küçük ve anlık Terörün "dehşet"i karşısında ürpeririz. Şöyle de diyebiliriz: Baltayla gelen ani ölümün dehşeti ile karşılaştırıldığında ömür boyu çekilen açlık, soğuk, zulüm ve ıstırapla gelen ölümün yeri nedir? Yangın içinde yavaş yavaş gelen ölümle karşılaştırıldığında yıldırım çarpması ile gelen ani ölümün yeri neresidir? Şehir mezarlığı bizlere özenle öğretildiği üzere, karşısında ürperdiğimiz ve yas tuttuğumuz bu anlık terörün doldurduğu mezarlarla doludur; ancak bütün Fransa toprağı o eski ve gerçek Terör'ün mezarlarını sığdırmaya yetmez –o dillendirilmesi zor, acı ve korkunç Terör bize asla var olan genişliğiyle ve hak ettiği merhamet ile anlatılmaz.⁶

Twain bunu Fransız Devrimi'nin yüzüncü yılında yazıyordu ve öyle sanıyorum ki dünya kamuoyunun büyük çoğunluğunun Amerika'nın önce Afganistan'da sonra Irak'ta yürüttüğü "terörle savaş"ın neden karşısında olmayı seçtiğini ya da o tarafa geçtiğini anlamamıza yardımcı olacak gerekçeleri iki farklı terör pratiği ile açıklıyordu. Bu Ipsos-Reid araştırma şirketi tarafından dünya çapında yapılan bir dizi çarpıcı anketle ortaya konduğu gibi Amerikalıların yüzde 85'ile diğer grupta yer alan yedi zengin kapitalist ülkedeki insanların yüzde 58-66'sı Afganistan'daki savaşı desteklerken, dünyanın yoksul ülkelerinde insanların yüzde 70-75'i, buna Latin Amerika'da dahil, savaşa karşıydı.⁷ Bu ülkelerde çok büyük sayıda insan Twain'in "ömür boyu çekilen açlık, soğuk, zulüm ve ıstırapla gelen ölüm"ü halen bizzat yaşamakta. Doğrusu Kuzey Amerika ve Avrupa'nın zenginlik ve refahının garantörü rolündeki Amerikan devletinin bu işte bir parmağı olduğunu düşünmekte tamamen yanlış oluyor oldukları söylenemez.

Anketlerinde gösterdiği üzere eğer dünya nüfusunun çoğunluğu 11 Eylül tipi anlık terör eylemlerine karşı hiçbir sempati beslemiyorsa bunun sebebi pekâlâ simgesel bir tepki ve saldırıların illikliği de olabilir. Bir başka deyişle, tepki duyulmasının nedeni sadece masum insanların öldürüldüğü aşağılık bir eylem olması değil ama aynı zamanda

6 Maxwell Geismar, ed., *Mark Twain and the Three R's: Race, Religion, Revolution—and Related Matters* (New York: Bobbs-Merrill, 1973), 178–79.

7 "G-7 Countries Find Their Public Supportive of U.S. Military Action in Afghanistan But Serious Opposition Appears in Other Countries," Ipsos-Reid Media Center, 21.12.2001.

-Twain'in bahsettiği Fransız Devrimi'ndeki terörün aksine- gerici ve nafile bir dürtüyle yapılmış olmasıdır. Biraz daha ileri gidersek, Fransız Devrimi, geçici terörün her türlü korkunçluğuna rağmen, en nihayetinde eski rejimi yıkmıştı, oysaki 11 Eylül'ün temsil ettiği tarz politik eylemler sadece ters teper ve etkisiz olur. 11 Eylül'ün sonucu emperyal gücün hor gören tavrını körüklemek olabilir ancak.

Zengin ülkelerde hatta Amerika'nın dışında, insanların terörle savaş konusuna ilk anda dünya nüfusunun çoğundan farklı bakıyor olmasında tabii ki kendi devletlerinin askeri alanda o kadar olmasa da Amerikan egemenliğinin kültürel ve ekonomik alanlarda suç ortağı olmasının payı vardı. Bunun ne anlama geldiğine daha sonra, zengin ülkelerin ABD'nin Irak'ı işgaline muhalefeti bağlamında tekrar döneceğim ama burada öncelikle kullandığım "imparatorluk" sözcüğüne bir açıklık getirmek istiyorum. Bunu polemik amacıyla değil kelimenin gerçek anlamıyla kullanıyorum. Amerikan devletinin dünyada oynamakta olduğu ve köklü bir şekilde farklı olan rolü tarif edecek bir kavrama ihtiyacımız var. "Süpergüç" kelimesi bu durumu tam olarak yansıtmıyor zira sadece diğerlerinden daha güçlü olduğunu ima ediyor. Böylece Amerika'nın gücünün diğer devletlerin içine nüfuz etme şekliyle ve onları şekillendirmesiyle farklı bir güç olduğu gerçeğinin üzerinden atlamaktadır. İşte tam da bu nedenle imparatorluk kavramı -ki yakın zamana kadar sınıftan daha demodeydi- siyasal bilimciler arasında pek gözde (buna siyasal yelpazenin sağında yer alanlarda dahil). Hatta Tony Blair'in danışmanlarından biri daha geçenlerde yirmi birinci yüzyılda imparatorluğun yeniden sahneye çıkışını olumlayan bir çalışma yayınladı, muhtemelen onun insancıl ve liberal yanından dem vuran ama en nihayetinde on dokuzuncu yüzyıl imparatorluklarının "Beyaz adamın sorumluluğu hikâyesine dönen bir çalışma(...) ya da onun tarif ettiği şekliyle, dünyada zayıfın güçlüye, güçlünün ise düzene ihtiyacı hâlâ devam ediyor."⁸

Elbette Amerikan imparatorluğu eski kolonyal imparatorluklardan oldukça farklı. Bana göre Hobson ya da Lenin'in emperyalizm kavramını, emperyalist ülkeler arası bir rekabet ve savaşın belirlediği, kapitalizmin belirli bir aşaması olarak yeniden canlandırmaya çalışmak ciddi bir hata olur. Çok sayıda ham sınıfsal çözümlemenin yaptığı gibi, dar yerel çıkarları dünyadaki tüm Amerikan müdahalelerinin nedeni olarak görmek de öyle. Oysa bana kalırsa tam tersine, mevcut Amerikan devletini, günümüz "küresel kapitalizmin düzenini muhafaza etme" işlevini tek başına sırtlamış olarak tarif etmek çok daha doğru olur.

⁸ Robert Cooper, "The New Empire," *Prospect*, Ekim 2001, 22-26.

Büyük bir iktisatçı olan Kanadalı Harold Innis bir keresinde “Amerikan emperyalizmini kısmen de olsa bu kadar makul ve çekici kılanın onun ısrarla emperyal olmadığının iddia edilmesidir,” demişti.⁹ Bu yeni tip emperyalizmi özellikle etkin kılanın, onun Kanada devleti ve ekonomisi tarafından içselleştirilmesi olduğunu söylüyordu. Artık bugün dünyanın pek çok ülkesi için Amerikan emperyalizmini içselleştirdiği rahatlıkla söylenebilir.

II. Dünya Savaşı'ndan bu yana bu emperyalizmi “makul ve çekici” kılan şeyin elbette içerde liberal demokratik kurumların sağladığı meşruiyetle bir ilişkisi olduğu muhakkak ve Amerikan devleti de bu sayede dünya çapında zorbaca bir şiddeti uygulayabildi. Max Weber'in modern batılı devleti meşruiyet açısından tanımlarken, onun hedefleri ya da bir kısım eylemlerini değil şiddet araçları üzerindeki tekeli esas alması sosyal bilimler için hâlâ büyük bir önem taşımaktadır.

Fakat bu meşruiyet, Weber'in de onu anladığı şekliyle –her ne kadar bir sürü mantıksız, etkileyici ve geleneksel unsurdan uzak olmasa da– liberal demokratik kapitalist devleti oluşturan hukukun üstünlüğü, sorumlu bir hükümet, rekabete dayalı seçimler ve konuşma, toplantı ve örgütlenme alanındaki geniş özgürlüklerle bağlıdır. Küreselleşme sadece küresel kapitalizmin yayılmasına değil, dünya devletlerini Amerikan devletinin kopyası devletlere dönüştürmek de dahil olmak üzere, Amerikan devletinin küresel düzenin sağlanmasındaki polisliğinin meşrulaştırılmasına hizmet ediyor. Irak'ta, Yugoslavya'da ve Afganistan'da Amerika liderliğindeki savaşa az da olsa inanılmasını sağlayan şey tamda insan hakları, demokrasi ve özgürlük etrafındaki iddiaydı.

Bu tabii ki zannedildiği kadar yeni bir gelişme değil. II. Dünya Savaşı'ndan beri Amerikanın ulusal çıkarları konusundaki tercihler Amerikan devletinin özgünlüğünü ve onun toplumsal yapısını da yansıtan şey olageldi ama Amerikan devletinin rolü konusundaki anlayış giderek artan bir biçimde uluslararası alanda serbest ticaret ve özel sektörün önünü açarak Amerika'da “özel sektör”ün varlığını garanti altına almaya dönüşmekte. Bu en klasik şekliyle Başkan Truman'ın Mart 1947'de Baylor Üniversitesi'nde yaptığı ünlü korumacılık karşıtı konuşmada ifadesini bulmuştu: “Bugün, tıpkı 1920'de olduğu gibi tarihi bir dönüm noktasındayız. Ulusal ekonomiler savaşa altüst olmuş vaziyette, gelecek her yerde belirsiz, ekonomik politikalar sürekli hızla değişiyor. Kuşku ve tereddüdün hâkim olduğu bu atmosferde belirleyici unsur ABD'nin dünyaya edeceği liderliğin tarzıdır. Biz dünya ekonomisinin

9 Harold Innis, *Essays in Canadian Economic History* (Toronto: University of Toronto Press, 1956), 407.

deviyiz. Hoşumuza gitse de gitmese de gelecekteki ekonomik ilişkilerin seyri bize bağlı (...) Dışişlerimiz ve ilişkilerimiz siyasi ve iktisadi olarak ayrılmaz.”¹⁰ 1950'deki Ulusal Güvenlik Konseyi belgesinde yer alan (1975'e dek “Çok Gizli” olarak sınıflandırılmıştır) Amerikan devletinin “uluslararasılaşması” politikasını Gabriel Kolko “savaş sonrası dönemin en önemli belgesi” olarak değerlendiriyor. Bu belge en açık bir şekilde “İçinde Amerikan sisteminin yaşayacağı ve gelişeceği,” bir dünyanın inşası hedefini ifade etmekte... “Sovyetler Birliği var olmasaydı bile büyük bir problemle yüz yüzdük (...) uluslar arasında düzen eksikliği her geçen gün daha az izin verilebilecek bir hal almakta.”¹¹

O halde Amerikan emperyal sisteminin mahiyeti tam olarak nedir? Onu en iyi özgürlük ve demokrasi üzerinden mi yoksa kapitalizm ve sınıf üzerinden mi tarif edebiliriz? Bu çerçevede, teröristler Amerika'dan nefret ediyorlar çünkü “biz kendi liderlerimizi seçiyoruz” diyen Bush yönetiminin büyük bir hüsnü kuruntuya kapılmış olduğunu söylemek gerekiyor. Osama Bin Ladin'in Amerikalıların kendi liderlerini seçip seçemediğini umursamadığından emin olabiliriz; aynı şey, liberal demokratlar kabul etmek istemese de dünyadaki pek çok insan için de söylenebilir. Amerikan askeri gücünün küresel ölçekte görevlendirilmesi, kafada sadece dar Amerikan çıkarları ve güvenliği olmasa da, yapılan müdahaleler meşru bir gerekçeye dayandırılrsa da, hatta bazen uluslararası insan hakları gönüllüleri ve kuruluşları tarafından davet edilseler de, ille de insan hakları ve liberal demokrasinin yayılmasına yol açmıyor ya da en azından biraz daha fazla ekonomik eşitliğe. Gerçek meşruiyet sorununu bu yaratıyor. Teröre karşı savaş konusunda dünya nüfusunun önemli bir kısmının hissettiği şüphe hiç kuşku yok ki kısmen buradan kaynaklanıyor. Ama aynı zamanda Amerikan egemenliğinin demokrasi ve özgürlük yayma adına ilerici güçleri bastırmada kötücül bir şekilde oynadığı büyük rolün zengin hatıralarından da kaynaklanıyor.

11 Eylül bundan kaynaklanan, ancak 50 yıldan fazla bir sürede birikebilecek politik hıncın İslami ülkelerde büyük bir şiddetle patlayan “gaz kaçağı”ydı. “Gaz kaçağı” tabiri ilk olarak 1954'te Washington'da CIA ve Pentagon bürokratlarınca İran'daki milliyetçi sol Musaddık hükümetini devirme kararının sonuçları üzerine tartışmaları sırasında kullanılmıştı. İran'daki 1979 devrimi köklerini o günlerde salmıştı ve

10 “Address on Foreign Economic Policy, Delivered at Baylor University,” March 6, 1947, Başkanların Halka Hitabı, www.trumanlibrary.org/trumanpapers/pppus/1947/52.htm. Bu önemli konuşma için yapılan hazırlıklar için bkz. Gregory A. Fossendal, *Our Finest Hour: Will Clayton, the Marshall Plan, and the Triumph of Democracy* (Stanford: Hoover, 1993), 213-15.

11 William Appleman Williams, *Empire As a Way of Life* (New York: Oxford University Press, 1980), 189'dan alıntılандı; ayrıca bkz. Gabriel Kolko, *Century of War* (New York: New Press, 1994), 397.

devrimin siyasal İslam tarafından ele geçirilmesi anti-sosyalist olduğu kadar anti-Amerikan bir rejim üreterek, 80'ler boyunca İran-Irak savaşında Amerikanın Irak'ı desteklemesi de dahil bir dizi olayın başlangıcı olmuştu. 80'ler boyunca sırtını ABD'ye dayayan Saddam Hüseyin, böylece iki dünya savaşı arasındaki dönemde İngilizlerce suni sınırlar çizilerek yaratılmış Kuveyt devletinin Irak tarafından ilhakına ses çıkarılmayacağı düşüncesine kapıldı. Saddam yanıliyordu ama bunun sonucunda Basra Körfezi boyunca, özellikle Suudi Arabistan'a yerleştirilen Amerikan üsleri siyasal İslam'ın fitilini ateşledi ve bundan da öte, bir nesil önce belki de milliyetçi-sol ya da komünist partilere ilgi duyacak orta sınıftan çok sayıda parlak genç öğrencinin köktenci İslam'a ilgi duymasına yol açtı. Robin Blackburn Arap ve Müslüman ülkelerde laik sol'un yenilgisi ya da hatalarının bu ülkeleri kolonyal Amerika'da feodalizm ve kapitalizm arasında kalmışlığın püriten köktenciligi ürettiği bir tür melez koşullardan farklı olmayan sosyo-ekonomik şartların içine çektiğini iddia etmekteydi. Michael Walzer'in Püritenler [en tutucu, dinin saf haliyle sürmesini isteyen aşırı dindarlar -ç.n.] üzerine çözümlemesini kullanan Blackburn (terörle savaş konusunda Walzer'den çok farklı bir tavır almış olsa da) siyasal İslam'ın (ya da şimdilerde kullanılan kavramla "köktenci İslamcılık"ın) Püritenizm'e çok benzediğini, şeytan ve kâfir simgelerini politik olarak kullanışındaki benzerliğin hiç de azımsanmayacak düzeyde olduğunu iddia etmekteydi.¹²

Butespiti doğru kabul etsek dahi, kuşku yok ki "şiddet propagandası"nın siyasal İslam sürümü emperyal bir güce karşı tarihin en dikkat çekici terör eylemini üretti. Kuşku duyulabilecek tek şey belki de imparatorluğun buna yanıtının El-Kaide ya da daha geniş anlamda siyasal İslam'ın ötesine geçen stratejik emperyal kaygılar taşıyıp taşımadığı noktasındadır. Orta Asya'daki eski Sovyet cumhuriyetlerine kurulan Amerikan üsleri Afganistan'daki savaş bittiğinde oradan sökülmeyecek. Amerikan askeri üsleri artık dünyayı Japonya'dan Çin'in batı sınırlarına dek saracak. Rusya'nın Ulusal Füze Savunma Kalkanı inşasına (ki uzayın askerileştirilmesi demek) olan direnişi tam ve kesin olarak kırıldı ya da rüşvetle satın alındı mı demeliyiz! Ama bize hâlâ Pentagon'un konvansiyonel nükleer silahları, küresel düzenin temini için en korkunç terör araçlarını, nükleer silah sahibi olmayan ülkelere karşı bile beklenmedik durumlarda kullanmayı düşünebileceği ciddi ciddi söyleniyor.

Dahası, ABD tarafından 11 Eylül sonrasında inşa edilen teröre karşı koalisyon açıkça her ülkenin kendisine muhalif ve ayrılıkçı grupları ezmesini meşrulaştıracak ve durumu bu şekilde muhafaza etmesini sağ-

12 Bkz. Robin Blackburn, "Terror and Empire," www.counterpunch.org/robin1.html.

layacak şekilde tasarlandı. 11 Eylül sonrası Ruslara Çeçenya'da verilen hareket serbestisinden daha az bilineni Çinli Komünist-Kapitalist seçkinlere ülkenin en batısında yer alan eyaletteki [Sincan -ç.n.] Müslüman ayrılıkçılara karşı verilen hareket yürütme serbestisidir.

Çinli seçkinlere, ayrılıkçılara ne şekilde davrandığının Çin'in kapitalist dünya ekonomisine bütünleşme koşulları konusunda süren müzakerelerde Amerikalılarca sorun edilmeyeceği açıkça ifade edildi. Tutarlılık, elbette emperyal bir stratejinin ilkesi olmak zorunda değil. ABD'nin Yugoslavya'daki savaşın ardından yaptığından sonra bundan daha hızlı bir çark ediş de herhalde daha aşikâr olamazdı, eski komünist dünyadaki savaşın gerekçesinin talep eden her etnik milliyetçi grubun kendi kaderini tayin hakkı olduğu düşünüldüğünde.

ABD şimdi tüm devletlerden kendi baskı aygıtlarını Amerika'nın stratejik hedeflerine göre yeniden yapılandırmasını istiyor. Bu, emperyal otorite tarafından daha önce bildirilen ekonomik aygıtın yeniden yapılandırılması talebinin, kısaca neo-liberalizm olarak da bilinir, pekiştirilmesi olarak görülebilir. Pakistan'da olduğu kadar açık olmasa da gaz kaçağı ihtimali her yer için geçerli. Bütçesinin yüzde 90'a yakın bir kısmının borç faizine ve askeri baskı aygıtına gittiği bir ülkeden bahsediyoruz -yüzde 40'dan fazlası orduya, yüzde 40'tan fazlası ise dış borç ödemelerine gidiyor. Geriye neredeyse hiçbir şey kalmıyor. Genelleşmiş kamusal eğitim sisteminin olmadığı bir yerde, köktendinci partiler yüksek miktarda oylar alamadığı halde yoksul bir Pakistanlının eğitim alabilmesi için çocuğunu dini okullara göndermesinde ve onların da orada yatılı olması ve beslenmesi yanında köktendinci ideolojik bir eğitim almasında pek de şaşılacak bir yan olmasa gerek. Tabii emperyal gücün bu kez de Pakistan'ın nükleer silah stokları üzerindeki denetimi kaybettiği için endişelenmesine şaşmamak gerek.

Bu durumun sonuçları hesap edilemez çünkü her yerde askeri üssü olmasına rağmen bu kuvvet ancak dünyanın diğer devletleriyle birlikte ya da onlar vasıtasıyla yönetebilme kabiliyetine sahiptir. Ellen Meiksins Wood bu durumu çok güzel izah ediyor:

Ekonomik hâkimiyetin siyasal iktidardan bu kadar ayrılması sermayeye tarihte hiçbir emperyal gücün kapasitesinin ulaşamayacağı bir genişleme imkânı verdi ama bu aynı zamanda onun en zayıf noktasıdır(...) Ulusal devletler küresel ekonominin uygulayıcı ve itici gücü olurken, ona müdahale edebilecek de en etkin araç olma özelliğini muhafaza etmekte. Bu ise aynı zamanda ulusal devletin küresel sermayenin en kırılgan noktası olması demek, hem hâkim ekonomilerde muhalefetin hedefi olarak hem de başka yerlerde üzerinde direnişin yükseleceği bir araç olarak. Bu aynı zamanda her şeyin her zamankinden fazla devlet

içinde vücut bulmuş belli sınıf güçlerine bağlı olması demek ve yine sınıf mücadelesinin kapsamının da, ona olan ihtiyacında her zamankinden fazla olması demek.¹³

Burada imparatorluk ve küreselleşmeyle ilgili sunduğum perspektif açıkça emperyal olanda dahil her bir devleti sınıfsal güç dengeleri bakımından anlamaya yönelik bir sınıf analizini gerektiriyor. Küreselleşmeyi yükselen yeni ulusal burjuvaziler arasındaki rekabet açısından ya da diğer uçta yükselen uluslar üstü bir kapitalist sınıfın öncülük ettiği uluslararası bir yapı açısından ele alan farklı sınıfsal çözümlemelerde mevcut. Fakat bence, bu tip çözümlemeler devletin özellikle de Amerikan devletinin küreselleşmeyi mümkün kılan merkezi rolünü gözden kaçırıyorlar.¹⁴ Amerikan hâkim sınıfının 1970'lerde ortaya çıkan uluslararası iktisadi düzen krizine –ki bu düzene karşı dünya çapındaki sınıf mücadelesinin bir sonucu– vermiş olduğu stratejik yanıt son yirmi-otuz yılda fazlasıyla aşına olduğumuz neo-liberal, stratejik emperyal düzenin oluşumunda çok önemli bir yer tuttu. Fakat Amerikan emperyal siyasetini yerli kapitalist sınıfın kendi iç çekişmeleri ve dar çıkarları açısından anlamaya çalışırken çok dikkatli olmalıyız. Bugün Ortadoğu'daki askeri siyasetle petrol arasında bağlantı kuranlar yanılıyor değil elbette fakat petrol Amerikan devletinin dünya düzenini yönetme işinde bileşimi oluşturan etmenlerden sadece biri. Amerikan kapitalist sınıfı ile devleti arasındaki yapısal ilişki bu projede elbette önemli ama yarım yüzyıldan fazladır Amerikan kapitalist devletinin baskıcı yapısının ve uygulamalarının ürettiği, tabir-i caizse, "savaşçı sınıf"ın doğası ve özel rolü de bir o kadar önemli.

Neo-liberalizm nasıl evde daha küçük ve zayıf devlete yol açmayıp aksine baskıcı aygıtın güçlenmesine yol açıyorsa (tabii sosyal hizmetlerin kadroları boşaltılıp, hapishaneler doldurulurken), dünya ölçeğinde de emperyal devletin ihtiyaç duyduğu toplumsal düzenin denetimi için baskıcı aygıtın gelişmesine öncülük etti. Amerikan askeri ve güvenlik aygıtı 90'lar boyunca küresel bir nizamın oluşumuna nezaret ederken kendisi de dönüştü. Emperyal devletin baskıcı aygıtı olarak rolü baba Bush ve Clinton yönetimleri döneminde "korsan devletlere" verilen karşılıkla iyice ortaya çıkmıştı. ABD, BM'nin 1990–1991 Körfez savaşında desteğini kazanmak ve sonrasında da BM'nin Irak'a karşı uzun

13 Ellen Meiksins Wood, "Contradictions: Only in Capitalism," in *A World of Contradictions: The Socialist Register* 2002, derleyen Leo Panitch and Colin Leys (London: Merlin; New York: Monthly Review Press, 2001), 291.

14 Bkz benim makalelerim içinde "Rethinking the Role of the State" in *Globalization: Critical Reflections*, ed. James Mittelman (Boulder, CO: Rienner, 1996); "The State in a Changing World: Social-Democratizing Global Capitalism?" *Monthly Review* 50, no. 5 (Ekim 1998): 11–23; and "The New Imperial State," *New Left Review* 2 (Mart/Nisan 2000): 1–15.

süre uygulanacak ambargoyu denetim ve gözetim görevini üstlenmesini sağlamak için çok sıkı çalıştı. Fakat diğer devletler ABD'nin tek başına davranma eğiliminin artmakta olduğunu da hissederek bundan, sırf bir devlet olarak meşruiyetlerini muhafaza etmek için dahi olsa, giderek artan şekilde tedirgin olmaya başladılar. Kanada'nın BM elçisinin zamanında söylediği gibi, Körfez Savaşı BM'nin "ABD'nin, izlemek istediği politikaları tasdik ettiği ve başkalarının desteğini ya ikna ederek ya da zorla aldığı" bir yer olarak hizmet edebileceğini gösterdi. "BM sözleşmesiyle böylesine riyakârca" oynanması "olan bitene öfkeli ama herhangi bir şey yapma konusunda tamamen çaresiz durumdaki birçok gelişmekte olan ülkenin" sınırlarını gerdi –ABD'nin olağanüstü gücünün ve zincirlerinden boşaldığında nasıl bir etkisi olduğunun tipik bir örneği.¹⁵ Körfez Savaşı aynı zamanda Amerikan strateji uzmanlarının da istediklerini elde etmek için her seferinde geçmek zorunda kalacakları bir engelse, BM'ye ne kadar az güvenebileceklerini anlamalarına yol açtı.

Clinton yönetiminden oğul Bush yönetimine geçerken Amerikan imparatorluğunun yönetsel yapısının geçirdiği belki de en önemli değişim Hazine'nin devlet aygıtı içindeki tepe konumunu yitirmesi oldu. Amerika'da sürücü koltuğunda artık devletin şiddet araçlarını kontrol eden birimler oturuyor; Cumhuriyetçi Parti tarafından temsil edilen yönetim her zaman serbest piyasacılar, sosyal muhafazakârlar ve askeri şahinlerin bir koalisyonu oldu ama 11 Eylül'den sonra denge kesin şekilde askeri şahinlerden yana değişti. Amerikan devletinin artık gizlemeyip tüm dünyaya açıkça göstermeye hazır olduğu bu emperyal yüz tümüyle yönetmekte giderek zorlandığı gayrı-resmi küresel imparatorlukla alakalı; bu bir yönetimden diğerine değişmeyen, onları aşan bir problem.

Bu stratejik yönelişinde işaret ettiği üzere Amerikan imparatorluğu için sorun, merkezde yer almayan devletlerin çok çok azının günümüzdeki ekonomik ve siyasal yapıları ve toplumsal güçleri ile savaş sonrası Japonya ve Almanya gibi yeniden yapılandırılabilmesidir, hatta (özellikle böyle diyorum) Amerikan ordusu tarafından işgal edilse ve hatta küreselleşmenin kenarında kalmayıp daha çok bütünleşmiş olsalar bile böyledir. Dahası, son derece küstahça bir emperyal tavır içindeki Amerikan emperyalizmi emperyalist değilmiş gibi görünme özelliğini kaybetme riskini alıyor –ki tarih boyunca onu makul ve cazip kılan bu görünümdü.

15 Stephen Lewis, Jim Wurst ile yapılmış röportaj, "The United Nations after the Gulf War: A Promise Betrayed," *World Policy Journal*, Yaz 1991, 539–49.

Genişleyen bir imparatorluğun cumhuriyetçi özgürlükle bir arada olup olamayacağı kadim sorusu –Amerikan devletinin kuruluşunda ve onu izleyen iki yüzyıl boyunca bu topraklarda Amerikan emperyalizmine karşı çıkanların önündeki o soru– yeniden gündemimizde. Dışarıda müdahaleyi sürdürebilmek için gereken desteği harekete geçirme ve muhalefeti kısıtlama ihtiyacı, evde korkuyu körükleyerek ve baskıyı artırma yoluyla başarıyor, bu ise Amerikan devletinin dışarıda küstahça saldırganlaşırken içeride çok daha otoriterleşmesi beklentisini doğuruyor. İçeride ve dışarıda artık saklanamaz hale gelen imparatorluğun bu baskıcı yapısının irkinliğı anti-emperyalist mücadelenin –yoksul ülkelerdeki zorlayıcı olanlar kadar, zengin kapitalist devletlerin kalbinde de var olacak olan– muazzam bir yankı bulmasına yol açacak.

Amerikan emperyal devletinin dünyaya gerek askeri gerek iktisadi disiplinini dayatabilmesinin Sol’un sınıf politikalarının hataları ve yenilgileri ile alakalı olduğunu daha önce söylemiştim. Fakat hikâye burada bitmedi. Kurtuluş teolojisi ve özgürlükçü Marksizmin etkilediğı, yeni fikirlere sahip yeni işçi sınıfı ve köylü hareketleri çıktı ortaya ve tabii bir de küreselleşme karşıtı hareket. Bu harekette anarşizmin önemli bir rol oynuyor olması pek de şaşırtıcı değıl tabii, tıpkı 19. yüzyılın sonunda, işçi sınıfı partilerinin pek ortada görünmediğı, devlet iktidarınınsa demokratik bir dönüşüm geçirmesinin uzak bir ihtimal olduğu zamanlardaki gibi. Anarřizm bugün varlığını sürdürüyor, en çok da işçi sınıfının kendisinden duyulan kuşku nedeniyle –beyaz ve erkek olduğu için değıl (bu imge artık neredeyse kimseye inandırıcı gelmeyecek kadar demode) fakat daha çok aşırı şoven ve devletçi doğası gereğı ve sınıf işbirliğine fazlasıyla eğilimli olduğu için. Bu sınıf işbirliğinin, işçi sınıfının mücadelesini inşa ettiğı temelden kaynaklandığı düşünülüyor –yani emek-sermaye ilişkisinin parçalanması ve bu ilişkide işçi sınıfının sermayeye tabi konumunun sona erdirilmesi yerine, ücretli çalışanların koşullarının iyileştirilmesi mücadelesini vermesinden ötürü.

Buna iyi bir örnek, AFL-CIO’nun Aralık 1999’da Dünya Ticaret Örgütü’ne (DTÖ) karşı Seattle’daki protesto ruhunu küçük düşürme biçimidir. Bundan dört ay sonra Washington DC’de, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası’na karşı yapılan protestolarda, Amerikan sendika liderleri, tartışmayı, Amerikan Meclisi Çin’in DTÖ’ye dahil olmasını onaylamalı mı konusuyla sınırladılar. Sorun bizatihi “korumacılık” sorunu değıl (küreselleşmeye karşı her ciddi girişim yerel ve millî toplulukların “korunmasını” içinde barındırıyor); Amerikan hükümetinin Çin’deki büyük kitlelerin menfaatine olacak şekilde kendi piyasasına girme “imtiyazını” vermek için Çin’de “işçi hakları”nın yürürlüğe kon-

masını talep etmesinin altındaki zihniyet, ancak şoven korumacılık ve emperyal alçalma olarak adlandırılabilir. Bütün bu açıklama, Çin hükümetine karşı Amerikan hükümetinin, dünyanın yardımsever ve demokrasi havarisi “saygın” rolünü oynaması için yapılan bir talep şeklinde tezgâhlandı. Güçlü bir muhalif görüşün eksikliği ve bunun eksikliğinin yarattığı tehlike, kendini; belli başlı Amerikan sivil kuruluşlarının liderlerinin AFL-CIO’nun Çin’in DTÖ’ye girişiyle ilgili yürüttüğü dar bakış açısıyla tasarlanmış kampanyaya verdikleri şaşırtıcı destekle belli etti. Bu sivil toplum kuruluşları liderleri, Washington DC’deki gösterilerde küreselleşmeyi temsil eden IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlara karşı seferber olmalarına rağmen, AFL-CIO’nun DTÖ’yü meşru kılma çabasına da gerçekten desteklenmesi gereken bir şeymiş gibi katıldılar.

Seattle’dan sonra, Çin ile ilgili görüşmelerde, iki şey laf kalabalığında kayboldu: *Birincisi*, Çin’in DTÖ’ye dahil olmak için yabancı sermayeye verdiği devasa tavizler ve *ikincisi*, işçi hakları mücadelesine Çin’in yabancı olmadığı ve bunun ülke içerisinde yürütülen bir şey olduğu gerçeği (tüm gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi). Resmi tahminlere göre, Çinli işçilerin sadece 1999 yılında 120.000 grev girişimi oldu. Şayet AFL-CIO Çinli işçilere gerçekten yardım etmek istiyorsa, yerel işletmeleri aldıkları devlet desteğinden mahrum edecek ve nihayetinde milyonlarca Çinlinin işini kaybetmesine neden olacak DTÖ şartlarının kaldırılması için kampanya yürüttü. Bir zamanlar Polonya’daki Dayanışma hareketine sağladığı destek gibi, Çin’de bağımsız sendikalar kurma mücadelesi verenlere gerekli kaynağı ve desteği sağlamak gibi etkin bir eylemlilik içerisinde bulunurdu. (AFL-CIO Polonya’ya destek vermek için tabii ki Amerikan hükümeti tarafından teşvik edilmişti – şimdi ise Çin’de bağımsız sendikalaşma için verilmeyecek bir destek bu).

Lakin DTÖ’ye işçi haklarının dahil edilmesi çağrısında bulunanlara karşı emperyalizmi göreve çağıran Üçüncü Dünya seçkinleri hakkında da daha iyi şeyler söylemek mümkün mü? Üçüncü Dünya ülke-lerinin liderleri ve onların teknokrat akıl hocaları hakkında da yanıl-smaya kapılmamalıyız –onlar, yenedünya kapitalist düzeninin dışında kalmaktansa, ne pahasına olursa olsun yabancı sermayeyi kendilerine çekme kaygısıyla işçi haklarını rafa kaldırmaya hazır ve istekliler. Samir Amin’in zaman zaman yaptığı gibi, “faal çevre bölgelerdeki politik otoritelerin –ve onların peşi sıra tüm toplumun (toplum içindeki tezatlar da dahil)” “küresel hakimiyete sahip emperyalizmle çatışan” ulusal bir ekonomik kalkınma projesine ve stratejisine sahip olduklarından söz etmek yanıltıcıdır.¹⁶ Samir “faal çevre bölgeler” olarak Çin, Kore

16 Bkz Samir Amin, “The Political Economy of the Twentieth Century,” *Monthly Review* 52, no. 2 (Haziran 2000): 9.

ve Hindistan'ın yanı sıra Güney Asya ve Latin Amerika'da adını vermediği ülkeleri de sayar ve bunların "küreselleşmenin edilgin özneleri" olan "dışlanmış bölgeler"le tezaadına dikkat çeker. Ne var ki, Hindistan, Kore ve özellikle Çin'in politik seçkinleri yeni dünya düzeninde bir yer edinmek için etkin bir şekilde manevra yaparak küreselleşmenin edilgin özneleri olmasalar da, şu da bir gerçek ki bu ülkelerin her birinde ancak sınıflar arası ilişkilerin büyük bir dönüşüme uğraması, "küresel hâkimiyete sahip emperyalizmle çatışmayı" başlatabilir. Anti-emperyal bir konum almak isteyen Üçüncü Dünya seçkinleri için iyi bir başlangıç noktası, kendi ülkelerindeki sınıf mücadelesine uyguladıkları baskıyı kaldırmak ve derneklerin özgürlüğünü sağlamak olabilir.

Küreselleşme karşıtı hareketin umut verici bir tarafı, 1960'lardaki savaş karşıtı hareketle kıyaslanırsa, kendisini gitgide daha fazla anti-kapitalist olarak adlandırmasıdır. Bu, 1990'lar boyunca süregelen hareketlerin "serbest ticaret karşıtı" ya da "büyük sermaye karşıtı" gibi sıfatlarla anılmasına nazaran, önemli bir gelişme. Yine de, merkezîyetçi olmayan ve katılımcı düzen uzgörüsüne rağmen bu hareketin birincil hedefi, küreselleşmenin doğurduğu uluslararası ekonomik ve finansal kuruluşların protestosu oldu –oysa bu kuruluşların arkasında duran da, emperyal devletin kendisi ve onların aracılığıyla ve onlarla birlikte dünyayı yönettiği veya yönetmeye çalıştığı irili ufaklı, zengin fakir pek çok devlettir.

Uluslararası kurumlar ilgi odağı olmaya devam ettiği sürece, küreselleşmenin kurumları, bu kuruluşlara uygulanabilir bir alternatif görmeyen birçok işçi lideri, NGO ve Üçüncü Dünya lideri tarafından meşrulaştırılacaktır. Bu liderler, hareketin içinden arabulucu bulmaya çalışacak kadar protesto dalgalarından bunalmış seçkinlerden ayrıcalıklar koparabilecekleri, uluslararası toplantılarda sandalye kapma çabasında olacaklardır.

Küreselleşme karşıtı doğrudan eylem militanları kendisine masada bir yer arayanlar hakkında ciddi bir şüphe duyuyor. Fakat sadece protestonun yeterli olmadığı konusunda da giderek güçlenen bir duygu var. İnternet her ne kadar küresel çapta bir muhalefet ve direniş örgütleyebilme yeteneğini olağanüstü genişleten bir araç olsa da, Brezilya'daki topraksız köylülerin ve Chiapas'taki Zapatistaların oluşturduğu sınıfsal ve politik örgütlenmelerin kendi zeminlerinde gerçekleştirdikleri zorlu mücadelelerin yerini alamaz. İnternet dünyanın her yanından yüz binlerce eylemci Porto Alegre'deki Dünya Sosyal Forumu'nda bir araya getiren ve orada ortaya çıkan birçok bölgesel sosyal forumda "Başka bir dünya mümkün!" sloganının çok değişik anlamlarının tar-

tışılmasını sağlayan vazgeçilmez bir araç olabilir. Yine Irak'a yapılacak müdahale öncesinde, dünyanın bütün caddelerinde on beş milyon insan tarihin gördüğü en büyük savaş karşıtı protesto gösterilerinde bir araya gelirken onları bilgilendirme ve harekete geçirme konusunda aynı derecede önemli bir araç olabilir. Fakat her ülkede yeni sınıf temelli partilerin inşası ihtiyacını, komünizm ve sosyal demokrasi sonrası halk demokrasilerine geçiş ve iktidar için yarılan bir güce dönüşme becerisini gösterecek yeni yapıları ikame edemez. İnternetin yeni tip siyasal örgütlenmeler için kilit rolünü övdüğü bir makalesinde Naomi Klein şöyle ifade ve kabul ediyor bu durumu;

Kuşku yok ki internet üzerindeki hâkim iletişim kültürü hız ve ölçek bakımından eskiye göre daha iyidir. On binlerce insanı aynı caddenin köşesinde ellerinde pankartlarla buluşturabilir fakat aynı saflarda toplanırken ve eylem sonrasında ayrılırken gerçekten ne istedikleri konusunda anlaşabilmelerine çok daha az yardımcı olabilir. Belki de bu yüzden bu tarz büyük gösterilerde hep aynı tip eylemleri görmekteyiz; McDonald'sın camlarını indirmekten dev kuklalara, bunlar da birer McProtesto'ya benzemeye başlayacak gibiler. İnternet bu eylemleri mümkün kıldı ama bu onları özellikle yeni bir aşamaya taşımaya yardımcı olacağının kanıtı değil... Polis artık bu e-mail gruplarının tamamına abone oldu ve anarşistlerden gelecek sözde tehdidi, onlara çeşitli çatışma ekipmanları satarak, kazanç kapısı haline dahi getirdi. Daha da önemlisi, ...ne kadar adem-i merkeziyetçi olsa da, hareket, insanların gündelik yaşantılarını etkileyen konulardan ciddi şekilde kopmuş, uzaklaşmış görünme tehlikesi içerisinde.¹⁷

2002'de Porto Alegre'deki Dünya Sosyal Forumu'na giderken işçilerin yaz kamplarından birinde konuşmak için Şili'nin başkenti Santiago'ya uğradım. Orada aileleri 70'lerin başında silahlı mücadeleye karşımış, Allende'ye karşı Pinochet'in yaptığı darbe ve onu takip eden sola karşı girişilmiş büyük kitlesel katliamlar sonrasında Küba'ya kaçmış olan iki erkek kardeşle karşılaştım. Kardeşler Şili'ye genç birer delikanlıyken dönmüş ve ailelerinin silahlı mücadele yolunu reddederek, kararlı bir yönelişle, neredeyse Kuzey Amerikalı yeni nesil eylemcilerin söylemine çok benzer bir tonda, hem mahalle, hem de işyerlerinde ekonomik sorunları olduğu kadar geniş sosyal, kültürel ve çevresel sorunları gündeme alan yeni sınıf oluşumları ve politik örgütlenmeleri yaratmak için insanlarla birlikte çalışmaya başlamışlardı. Santiago'dan Porto Alegre'ye birlikte seyahat ederken onlardan bana bu örgütlenmeleri ne şekilde gerçekleştirdiklerine dair somut bir örnek vermelerini istedim. Verdikleri örnek kesinlikle doğrudan eylemi tarif ediyordu. Sendikaların ve toplu sözleşme düzeninin tamamen silindiği inşaat sektörün-

17 Naomi Klein, "Farewell to 'The End of History': Organization and Vision in Anti- Corporate Movements," Panitch and Leys, *World of Contradictions*, s. 9.

de örgütleniyorlardı, üstelik işçilerin tamamı geçici ve süreli sözleşmeliydi. Kardeşler uluslararası bir İtalyan inşaat şirketinin inşa ettiği Latin Amerika'nın en büyük planetaryum¹⁸ inşaatının işgali eylemine öncülük etmişti. Polis işgali kırmak için dışarıda birikmeye başladığında, içeride kilitli kalmış olsa da eyleme sempatiyle bakan İtalyan mühendisler işçileri bakanının işçilerle müzakere yürütmesi için ısrarcı oldular. Cep telefonu ile yapılan yetmiş iki saatlik pazarlığın ardından eylem asgari ücret ve belirli standartların garanti altına alındığı bir toplu sözleşmeyle sona erdi.

Bu tarz doğrudan eylem biçimleri Avrupa ve Kuzey Amerika'da eylemcilerin gündemine her geçen gün daha fazla gelebilir. Yeni nesil Sol muhalefetini ezme ve sömürünün küresel yapılarına karşı çıkan bir temelde kurmaya ve onu küreselleşme karşıtı ve yeni savaş karşıtı hareketler üzerinde inşa etmeye çalışırken, artan şekilde insanların kendi yaşadıkları toplum içindeki acil sorunlarıyla baş etmek zorunda kalacak, ki buna yukarıdaki gibi doğrudan eylemlerde dahil. Böylelikle Kuzey yarı-küredeki ülkelerde uzun dönemli bir sınıfsal oluşum ve siyasal örgütlenmenin yeniden doğuşuna da yardım etmiş olacak. Eğer bu süreç devlet tarafından terör ya da şiddet eylemi olarak görülerek bastırılacaksa, çok berbat bir zamandayız demektir.

Her ne kadar yeni sınıfsal oluşumlar yukarıdaki örnekte olduğu gibi her zaman yerel köklere sahip olacak olsa da aynı zamanda işçileri dünyayı değiştirme konusunda kendi rollerini yeniden tutkuyla düşünmeye davet edecek daha geniş bir stratejik uzgörüyü de sahip olmak zorunda kalacaktır. Çünkü artık kendi rolünü tek ülkede sermaye birikimiyle sınırlı gören ulusal burjuvaziler olmadığından bir işçi sınıfı stratejisi olarak, sınıf işbirliği de geçmişte herhangi bir dönemde olana kıyasla bugün güncelliğini daha fazla yitirmiştir. Ayrıca artık neo-liberal devletler işçi hareketlerini birkaç hak verip, yasal koruma altına alarak etkin bir şekilde düzene uyumlaştırıp bütünleştiremeyecek de. Mevcut işçi hareketleri kendilerini dönüştürene veya bu amaca uygun yenileri onların yerini alana dek işçi sınıflarından yeni ve dönüştürücü politikalar çıkmayacak. Hedefsendikaları ve diğer işçi sınıfı örgütlenmelerini sadece üyelerinin ırk, cinsiyet ve etnik köken kimlikleri bakımından değil, ama aynı zamanda üyelerinin tüm yaşam deneyimleri bakımından da "sadece işçi" olmaktan fazlasını kapsayacak ve kucaklayacak hale getirmek olmalı. Bu, toplu sözleşme pazarlıklarının öncelikli kılınmasında ve işyeri mücadelesinde yansımaları bulacaktır. Fakat aynı

¹⁸ Planetaryum, insanların içine girerek uzayı ve evreni bire bir 360° ve ayrıntılı olarak izledikleri kubbe biçimindeki salondur -yay.n..

zamanda, işçilerin iş dışındaki hayatlarında da etkileşimde bulundukları tüm sosyal alanlarla ilişkili olarak sendikaların limitleri hakkında kafa yormaları anlamına gelecektir –ve tabii, işçi sınıfı yaşantısının bu alanları uygun şekilde yeniden düzenlenebilirse, keyif alabilecekleri bir demokratik düzeye ulaşma ve kapasitelerini geliştirme konularını sorgulamak anlamına da.

Tüm bu sebeplerle işçi sınıfının sosyalist partilerine her zamankinden daha büyük bir ihtiyaç var ve bizleri 11 Eylül'e getiren dünyayı değiştirme konusunda da hâlâ büyük bir potansiyel taşıyor olabilirler.¹⁹

¹⁹ Bkz Leo Panitch *Renewing Socialism: Democracy, Strategy and Imagination* (Boulder, CO: Westview, 2001)

İşçiler İçin Küresel Stratejiler

Sınıfsal Çözümleme Bizi ve Onları Nasıl Açıklar

ve

Ne Yapmalı?

KATIE QUAN

Giriş

“Teamsters ve Turtles” (Nakliye İşçileri Sendikası ve Yeşil Eylemciler), 1999'da Seattle'daki Dünya Ticaret Örgütü toplantılarını protesto etmek için güçlerini birleştirerek tüm dünyada televizyon ekranlarında boy gösterirken, küreselleşme ve küreselleşme karşıtları her gün kullanılan terimler haline geldi. Birçok eylemcinin öngördüğü, bunun dünyanın kitlesel güçleri arasında yeni bir ortaklığın başlangıcı, çevreciler ve işçi sendikalarının büyük sermayenin açgözlülüğüne karşı yükselen mücadeleden lideri olacaktı. Lakin Seattle'dan beri emek ve çevre eylemcileri arasında güçlü ilişkiler inşa edilmiş olmasına rağmen, sendikalar daha sonraki küreselleşme karşıtı protestolarda aynı seviyede katılımı sürdürmedi. Bunun nedeni kısmen, işçi sendikalarının küresel sorunlarla ana görevi arasındaki ilişki hakkında duyduğu şüphe olabilir.

Amerikan işçilerinin, diğer ülkelerdeki işçilerle ve onların müttefikleriyle ilişkisi nedir? Bu konuda Amerikan sendikalarının tarihsel duruşu geniş bir çeşitliliğe sahiptir: Bazen yabancı işçileri “işlerimizi çaldıkları” için düşman olarak gördük, bazen de çalışma şartları kötü iş yerlerindeki aşırı sömürünün kurbanları olarak –bununla beraber nâdiren de olsa, küresel ekonomide iktidarın genel çözömlenmesinin bir parçası olarak ortak amaçlar ve hedefler paylaştığımız stratejik bir müttefik olarak. Bu bakış açısı, çok uluslu sermayeye karşı çok uluslu bir emek hareketinin inşasına çok daha büyük bir öncelik vererek ve aynı yönde hareket eden diğer gruplarla ittifaklar yaparak kendimizi şu anki halimizden daha farklı örgötlememize yol açabilir.

Bu ilişkinin ne olduğunu anlamamıza yardımcı olan bir araç, sınıfsal çözömleridir. Geçtiğimiz 25 yıl boyunca işçilerin bir “sınıf” olarak açık bir şekilde kavramsallaştırıldığı pek duyulmamıştır. İnsanlar ya sahiden kapitalist sınıfa karşı işçi sınıfının meselesinin gerçekliğini algılayamıyor ya da sınıf terimini geçen yüzyılın başarısız Marksist hükömetleriyle ilişkilerini kesmek için kullanmaktan kaçınıyor olabilir. Bununla birlikte, sınıf açısından düşünmemek bir talihsizlik, zira ideolojik kavrayışımız ne olursa olsun, sınıfsal çözömler bize iktidar ilişkilerini anlamlandırabildiğimiz bir dünyayı izleme imkânı verir. Küresel şirketleri yöneten seçkinler arasında kimin iktidar sahibi olduğunu ve bunu dünya çapındaki işçi sınıfına karşı nasıl kullandığını açıklar. Eğer işçi sınıfı çıkarlarını korumak ve daha fazla güce sahip olmak istiyorsa, belirli müttefiklerle ittifakını güçlendirmesi ve karşısına hedef olarak gücü elinde tutanları alması gerektiğini de görmemize yardımcı olur. Sınıfsal çözömler olmaksızın işçiler ve sendikalar, çıkarlarımızın nerede olduğunu anlamakta ya da çıkarlarımızı ilerletecek stratejilerin neler olduğunu bulmakta zorlanıldığı karışık durumlarda yolunu bulabilmek için gereken araçlardan yoksundur. Bunun yerine sık sık faydacı yaklaşımlara kurban gideriz, ya o anda en iyisi ne görünüyorsa onu yapar ya da daha kötüsü, çıkarlarımıza hiç de uygun olmayan politika ve inanışları benimseriz.

Bu bölümde, bir emek eylemcisinin gözünden küresel ekonomi ve sınıf hakkında konuşacağım. Bir tekstil işçisi ve sendika lideri olarak, tecrübelerimi küresel emek stratejilerinin ihtiyaçlarıyla ilişkilendireceğim. İşçi hareketimizin küresel emek stratejileri ihtiyacına yeterli etkinlikte cevap verememesinin bir nedeninin, sınıfsal çözömler eksikliğinden kaynaklandığını tartışacağım. Bu durum yabancı işçileri “bizim” parçamız olarak değil “onların” parçası olarak görmemize yol açtı ve küresel işçi sınıfını bölerek bizi zayıflattı. Bu bölünmenin örnekleri uluslararası ticaret üzerine olan tarihsel ve güncel tartışmalarda

görülebileceği gibi, sermayenin her geçen gün daha fazla egemenliğini pekiştirdiği günümüz küresel ticaret ve finans çağında, bu konuya verilen düşük öncelikte de görülebilir. Küresel ekonomideki bu güçler arasındaki mücadeleyi, zamanımızın en önemli sınıf mücadelesi olarak betimleyerek, işçi iktidarının sınıfsal çözümleme, strateji ve örgütlenme olmadan başaramayacağını söyleyerek tartışmamı sonlandıracağım.

Küresel Sanayi: Biz ve Onlar'ın Temeli

1970'lerde, New York City'de tekstil işçisiydim, parça başı ücretlendirmeyle her gün yüzlerce pantolona fermuar ve kemer biriti dikiyordum. Parça başı ücretlendirme her dikiş işleminin ücretlendirildiği berbat bir sistemdir ve daha fazla dikmen daha fazla para kazanman anlamına gelir. Parça başı ücretlendirme bir fermuar için 25 cent olabilir ve eğer siz yüz fermuar dikerseniz 25 dolar kazanabilirsiniz. Ben bu sistemi hem kölelik hem de köle kâhyalığı olarak adlandırıyorum. Siz kölesinizdir çünkü çok yüksek bir tempoda saatlerce çalışan, genellikle doğrudan dinlenme molaları ve öğle tatilleri olmayan birisiniz. Ama aynı zamanda kölenin kâhyasıınız çünkü işi siz kendiniz denetlersiniz, kendinizi daha hızlı ve daha hızlı iş için kamçılırsınız. O günlerde parça başı oranlar sendikalı iş yerlerinde bizim sendika sözleşmemize göre düzenlendi –genç ve hızlı çalıştığımından saatte 18 dolar kazanmak benim için zor değildi. Yine de bu ben ve diğer çalışanlar iyi durumdaydık anlamına gelmiyordu çünkü o endüstride işler mevsimlikti ve pek çok gün ve hafta işsizlik maaşlarıyla yaşıyorduk. Yine de, kendimizi kötü koşullardaki iş yerlerinin çalışanları olarak düşünmedik –biz kölelikten kurtulmanın, iyi bir yaşam elde etmenin ve özgürlüğe giden yolun yeterince hızlı dikmekten geçtiğine inanıyorduk.

Fakat düzen bizi alt etti. Çok çalıştık ve iyi para kazandık ama işverenlerimiz sonunda kepenkleri indirdi. "*Rekabet edemeyiz*. İşçi ücretleri çok yüksek" dediler. "Asgari ücreti ve sendikayla elde edilen ek hakları ödeyemeyiz." Bizleri işten çıkarıp, iş yerlerini ücretlerin düşük olduğu bölgelere taşıdılar. 1950'lerde birçok işveren yoğun bir şekilde sendikalaşmış kuzeydoğudan Amerika'nın güneyine kaçtı. Tekstil, hazır giyim sendikaları da güney eyaletlere taşınan bu iş yerlerini takip ederek işçileri orada örgütledi. Çok geçmeden Güneydeki işçilere de kuzeyde söylenenin aynısı söylendi: "*Rekabet edemeyiz*" ve işverenler daha güneye Porto Riko'ya, Karayiplere ve Latin Amerika'ya gittiler. 1970'lerde hazır giyim üretimi Asya'ya yayıldı ve 1990'lı yıllarla birlikte Asya dünyanın en geniş hazır giyim ihraç eden bölgesi oldu.¹

1 U.S. Department of Labor, Bureau of International Affairs, *The Apparel Industry and Codes of Conduct: A Solution to the International Child Labor Problem?* (Washington D.C. 1996)

Bizim işler gidince, işveren bize sonraki grup işçinin “işlerimizi bizden çaldığını” söyledi ve birçok işçi onlara inandı. Pensilvanya’dan bir beyaz kadının bana gelip parmağıyla suratımı işaret ederek, “Siz. Sizi Çin Mahalleli göçmenler *bizim* işlerimizi elimizden alıyorsunuz,” dediği anı hiçbir zaman unutamayacağım! Donup kaldım. Burada ben kölelik ve köle kâhyalığı düzeninde ölesiye çalışıyor, ancak geçinecek kadar kazanabiliyordum ve birisi gelip bana, onun işini aldığımı söylüyordu. Ona eğer çok istiyorsa, onun ve arkadaşlarının işlerimizi alabileceğini söyleyebilirdim, ama tabii bizim gidecek başka bir yerimiz olmadığını da. Bir göçmen kadın işçi olarak kötü bir İngilizce ve sadece bir iki pazarlanabilir yetenekle çok fazla iş seçeneğim yoktu, işverenler bu sayede bize Pensilvanyalı işçilerin razı geleceğinden çok daha düşük bir parça başı ücreti kabul etmeye zorlayarak durumdan yararlandılar.

Pensilvanyalı kadın ve ben bir çalıştay da beraberdik ve nihayet parça başı ücretle ilgili bir uyuşmazlığın çözümlenmesi tartışmaları sırasında ve diğer atölye sorunları konuşulurken, aslında ortak çok şeyimiz olduğunu fark ettik. Fakat bu olay işverenlerin mesajlarının, çalışanların düşüncelerini nasıl etkilediğini ve aynı alanda çalışan işçilerin birbirleriyle nasıl karşı karşıya geldiğini gösteriyordu. Bu mesajlar insanları sorunun biz olduğuna inanmaya yöneltiyordu, sömürülen Pensilvanya ve Çin Mahallesi işçilerine karşı, üretimi daha ucuz işçi ücreti neredeyse oraya taşıyan işverenler yerine, Pensilvanya işçi ve işverenleri, Çin Mahallesi işçi ve işverenlerine karşı. Sendikalardan veya diğer siyasi liderliklerden güçlü bir mesajın yokluğunda, “biz” ortak çıkarlara sahip işçi sınıfından, ister Pensilvanya, Çin Mahallesi, Latin Amerika ya da nereden olursak olalım işçiler, kolaylıkla işverenlerin söylediğine inanabiliriz.

1994’de Tayland’ın en büyük hazır giyim fabrikasına bir ziyarette, Thai Iryo fabrika müdürü ile bir araya geldim. Müdür Endonezyalıların nasıl daha düşük ücretler ödeyip ve fiyat kırdıkları ve onların ayağını kaydardıkları konusunda söylendi durdu. Wrangler kotları, London Fog yağmurlukları ve Liz Claiborne spor giysileri üretmeleri için işçilere günlük 8 dolar ödediğini oysa Endonezyalı fabrika sahiplerinin günlük sadece 1 dolar ödediklerini söyledi. “*Rekabet edemem*” dedi ve gelecek 24 ay içerisinde fabrikasını kapatabileceğini iddia etti. Endonezyalıların fiyat kırmaları hakkındaki şikâyetleri, Amerikalı işverenlerin onun hakkında söyledikleri gibiydi. Kuşkusuz Endonezyalı işverenlerin de fiyat kırarak rekabet üstünlüğü elde etmekle suçlayacağı bir diğer ülkedeki günah keçisi vardı. Dünya çapında bir dibe vurma yarışına yakalandığımız açıktı ve bu en düşük işçi ücretini bulma yarışıydı, çünkü hazır giyim fabrikalarındaki en büyük maliyet emektir.

Ayrıca Thai Iryo müdürünün anlattıklarından açıkça anlaşıyordu ki onlara sözleşmeyle işverenler tarafından yoğun bir baskı altındaydı. Hazır giyim endüstrisi, işverenlerin (onlar) birden fazla katmanla, işçilerin (biz) üzerinden zengin olmaya çalıştığı bir sömürü zinciri gibidir. Thai Iryo'nun sahibi kesinlikle zengin bir taşerondur –fabrikanın sahibi ve birkaç bin işçinin işverendir ve tabii ki günlük 8 dolardan çok daha fazlasını elde eder, yani bir yerde onların bir parçasıdır. Fakat Wrangler, London Fog ve Liz Claiborne'a kıyasla elde ettiği ancak bir çerez parasıdır, markaların sahibi bu şirketler muhtemelen bu yağmurlukları ve kotları büyük mağazalara Thai Iryo'ya ödediklerinin üç katına satıyorlar; bu imalatçı şirketlerde aynı zamanda onların bir parçasıdır. Fakat imalatçıların ötesinde Macy's ve Bloomingdale's gibi, Thai Iryo işçilerinin emeklerinden çokça kâr eden ve bu giysileri imalatçılara ödediklerinin iki katından daha fazlasına satan perakendeciler de var ve bu perakendeciler de onların bir parçasıdır. Perakendecilerin kâr için rekabeti, imalatçıyı sıkarak ve onlara daha az ödeyerek yapılır. Markanın sahibi ana imalatçı firmalar bu kayıplarını telafi etmek ve diğer imalatçılarla rekabet için taşeronları sıkarak ve daha az öder. Taşeronlar kendi kayıplarını telafi etmek ve diğer atölyelerle rekabet etmek için işçileri sıkarak ve onlara parça başı daha düşük ücret verirler. İşçiler zincirin son halkasıdır, sıkacak hiç kimseleri yoktur.

Eğer sömürü zincirindeki güç ilişkilerine bakacak olursak, "onlar," hazır giyim işçisinin emeğinden kâr eden perakendeciler, imalatçılar, taşeronlardır ve aynı zamanda, kendi kârlarını, zincirdeki bir sonraki düşük bağlantıyı sıkıştırarak yönetebilirler. "Biz" işçiyiz çünkü kendi çıkarımız için herhangi birinin fiyatlarını sıkıştıracak bir yola sahip değiliz. New York, Pensilvanya, Bangkok ya da her nerede çalışıyorsak, hepimiz aynı teknedeyiz. Sınıf çıkarlarımız aynıdır. Parça başı ücreti arttırabilmemizin tek yolu patronlarımızla toplu pazarlık yapabilecek güçlü sendikalar oluşturmaktır.

Aslında Thai Iryo çalışanları sendika aracılığıyla ücret artışı ve daha iyi koşullar için savaşıyordu. Günlük 8 dolar bir zamanlar Thai asgari ücretinin ve Tayland'daki diğer birçok hazır giyim işçisinin ücretinin iki katıydı. İşçiler iki diğer kadın topluluğu iki diğer vardiya olacak şekilde, 8 saatlik bir rotasyonla yaklaşık 60 metrekairelik yatakhanelerde yatarlardı. Çalışma ve yaşama koşulları çok iyi değildi belki ama çoğunlukla karşılaştırıldığında fena sayılmayacağını düşünüyorlardı ve Thai Iryo'daki birçok kadın işçi burada çalışmaya devam edebilmek için Thai geleneklerine karşı koyarak evlenmeyi erteliyordu. Sendika başkanı bana, "Biz Thai Iryo çalışanlarını 'yaşlı bakır kızlar' olarak bilirler," dedi.

Sendikanın merkez önderliğiyle tanıştığım zaman, bunların hafife alınmayacak bir grup kadın olduğunu anlamıştım. Sendika ofisinin duvarında hemen göze çarpan iki kadının fotoğrafı vardı. Gruba "Bu kadınlar kim?" diye sordum. "Dava için ölmüş olan şehitler," cevabı aldım. Birkaç yıl önce sendikal örgütlenme sırasında yaşanan mücadelede, birisi fabrika kapısında grev gözcüsüyken tır tarafından ezilmiş, diğeri ise yakınlarda bir kanalda başından vurulmuş bir şekilde ölü olarak bulunmuştu.

Onların hikâyelerini dinlediğimde, Wrangler, London Fog, Liz Claiborne'i milyon dolarlık şirketler yapan bu cesur ve güçlü kadınların, eninde sonunda biz ABD'deki hazır giyim işçilerinin karşılaştığı şeyle karşılaşacağını düşünerek büyük bir öfke duydum: Zorlu mücadelelerle kazanılmış ücretini ve iş standartlarını düşür ki işverenler rekabet edebilsinler, aksi takdirde işleri başka bir ülkeye taşıyacaklar. Amerika'da gerçek ücretler, işverenlerin dış kaynak tehdidi dolayısıyla işçileri daha az ücrete zorlamalarıyla birlikte düştü. 1970'lerde saat başı 18 dolar kazanırken, 20 yıl sonra konfeksiyon işçileri neredeyse aynı işi yaparak saatte ortalama 9 dolar kazanabiliyorlardı (enflasyona göre düzeltilmemiş, mutlak rakamlar). Fakat bu bile hazır giyim firmaları için Tayland'ın günde 8 dolarlık ya da Endonezya'nın günde 1 dolar'lık ücretleriyle karşılaştırıldığında, yeterli bir indirim değildi. Sonuç olarak vermiş olduğumuz tavizlere rağmen iş yerlerimiz işçileri sokağa terk ederek kapandı.

Fabrikaların kapanması sayısız işçi için geride pek anlatılmayan bir yıkıntı ve trajedi bıraktı. San Francisco'da 1990 yılında Uluslararası Kadın Giyimi Konfeksiyon Çalışanları Sendikası'nın (ILGWU) bölge ofisinin başına geçtim, binlerce sendika üyesi 40 yıldır çalıştıkları işlerinden çıkmaya zorlanıyordu. Bunların çoğu kadındı ve birçoğu da Çin'den veya Meksika'dan gelmiş göçmenlerdi. Dikiş dışında pek bir becerileri yoktu ve onlar emeklilik planları yaparken yeni bir kariyer için eğitilme durumu onları dehşete düşürüyordu. Parça başı ücretlendirmenin zorladığı aşırı çalışma ve güçlü bir sendikal örgütlenme ile elde ettikleri orta gelirli yaşam tarzı yıkılıp gidiyordu. Birçoğu evlerinin kredi taksitlerini [mortgage] ödemekte ve çocuklarını üniversiteye göndermekte sorun yaşıyorlardı. Hiçbiri aynı ya da daha iyi ücrete bir iş bulamadı. Herkes kızgın, yenilmiş ve güçsüz hissediyordu.

Şimdi de aynı şey Thai Iryo işçilerinin başına gelecekti. Küreselleşme, işçileri yoksulluğun daha da içine çekerken, kapitalistler arasında kâr için rekabeti cinnet seviyesine yükseltmişti. Şirketler tüm dünyada daha fazla kâr bulmak için yarışırken, bu milyonlarca işçinin işsiz kal-

masına neden oldu. Hâlâ bir işi olanlarsa, bazende abartılı bir iş yerini kapatma tehdidi sayesinde, etkisiz hale getirilmişti. Eylül 2000'de Thai Iryo ve onun kardeş fabrikası, kimisi orada 20 yıl kadar çalışmış olan 1.231 işçiyi işsiz bırakarak sonunda kapandı.²

Küreselleşme karşısında konfeksiyon işçileri güçlü sendikal örgütlenmeler oluşturmakta zorlandılar fakat geleneksel örgütlenme yollarının artık geçerli olmadığını fark ettiler. 20. yüzyılın ilk yarısında, sendikaların ana stratejisi, önce pazarın önemli bir kısmını örgütleyerek güç toplamak sonrasında ise toplu pazarlık yolu ile iş koşullarını zaman içinde iyileştirmekti. Hatta bazen yasal ve idari düzenlemeleri dahi iş gücü piyasaları üzerindeki etkilerini arttırmak için kullandılar. Ne zaman taleplerini bir adım öteye taşımak isteseler, pazarlıkta son çare olarak grevi kullanmaktan çekinmediler.³ Şimdi artık bu iş gücü piyasası küreselleşti, konfeksiyon sendikaları artık iş gücünün kayda değer bir kısmını temsil etmiyor ve onlar için yüksek ücretler ve iyi şartlar için pazarlık etme gücüne sahip değiller. Eğer greve giderlerse, işverenin iş yerini büyük bir ihtimalle başka bir ülkeye taşıyacak olma ihtimaline karşı hazırlıklı olmak zorundalar.

1960'lardan beri, ABD-Kanada sınırı boyunca gerçekleşen sınır-ötesi örgütlenmeleri bir yana koyarsak, sınır-ötesi örgütlenmeler konusunda zaman zaman girişimler oldu, ancak bu girişimlerin çoğu ya geniş çaplı olamadı ya da sürekli bir şekilde yapılmadı. 1970'lerde Amerikalı ve Avrupalı aynı çok uluslu işverenler için çalışanların oluşturduğu konseyler;⁴ 1980'lerde Guatemala, Honduras ve Kosta Rika'da muz işçilerinin federasyon oluşturma girişi⁵ ve 1991'de Maastricht Antlaşması ile Avrupa Sendika Konseyi'nde sınır ötesi toplu pazarlığa imkân verilmesi kısa süreli girişimlerin bazı örnekleridir.⁶ 1990'larda birkaç yeni küresel emek stratejisi denendi ve aşağıda kısaca bunlar ele alınacak.

Etik Kurallar hareketi, hazır giyim sanayinde en çok bilinen stratejidir. Bu yolla Nike, Gap gibi perakende ve imalat şirketlerinin kurumsal sorumluluk alarak tedarikçilerinin, yaşanabilir bir ücretin ödenmesi, fazla mesaiye bir sınır konması, çocuk ve mahkûm emeği

2 Penchan Charoensutthipan, "Factory's Sister Firms Collapse: Textile Plants Lay Off 1,231 Workers," *Bangkok Post*, September 10, 2000.

3 Katie Quan, "Legislating Sweatshop Accountability," April 20, 2001, www.nelp.org/docUploads/quan.pdf.

4 Norris Willatt, *Multi-National Unions* (London: Financial Times, 1974).

5 "Banana Union Feminism: Women's Networks, International Solidarity, and the Transformation of the Banana Labor Movement in Honduras and Central America" (paper presented at Institute of Labor and Employment conference, University of California, Los Angeles, May 20, 2003).

6 Jon Erik Dolvik, *An Emerging Island? ETUC, Social Dialogue and the Europeanisation of the Trade Unions in the 1990s* (Brussels: European Trade Union Institute, 1999).

kullanımının yasaklanması ve sendikal örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı gibi temel işçi haklarına saygı göstermeye zorlanması hedeflenir. 1990'ların başından bu yana, ABD'deki birçok hazır giyim şirketi bu kuralları benimsediler ve tüm dünyada bu kurallara uyulup uyulmadığını izlemek üzere ya çok sayıda personel işe aldılar ya da bu işi onlar adına yapacak firmalarla anlaştılar. Çalışma koşullarının bu hareket sonucunda iyileştiğine dair kısmen bir mutabakat olsa da hâlâ çok sayıda ihlal devam etmektedir. Etik Kurallar uygulamasının daha güçlü işçi örgütlenmelerine yol açtığı örnekler ise sadece birkaç tanedir.⁷

Bir diğer strateji ticari anlaşmalarda emek standartlarının kabul edilmesi oldu, bunun gerekçesiye yatırımcıların ekonomik gelişmeye haklarının olduğu yerlerde, işçilerin de sendikal örgütlenme ve diğer uluslararası kabul edilmiş en temel işçi haklarına sahip olmalarıydı. Kamboçya'nın emek standartlarına uyumu ABD ile genişletilmiş ticaretin bir koşuluymuştu, emek standartlarına uyumun iyileştirdiği atmosferin sendikal örgütlenme için fırsatlar yarattığını gösteren bazı kanıtlar vardır.⁸ Ancak başka bir durumda, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'na [NAFTA] yapılan emek yanlısı etik kural ekleri, ne Meksika'da uyumun sağlayacağı beklenen daha iyi atmosfere ne de uyum usûl ve süreçleri ihlallerinin ortadan kaldırma uygulamasına yol açmıştır.⁹ Aslında günümüz küresel ekonomisinde birçok ticaret anlaşması işçiler ve çevre için benimsenmiş standartları ortadan kaldırmayı amaçlar ki Dünya Ticaret Örgütü protestolarındaki bütün hadise de budur.

Bu amacın bir parçası olarak, bir ticaret anlaşması olan Çok Elyafılilar Anlaşması [Multi Fiber Arrangement-MFA] dünya çapındaki konfeksiyon işçileri için ciddi bir endişe kaynağıdır. Bu anlaşma geçtiğimiz 40 yıl boyunca, hazır giyim ithalatını kotalar yoluyla sınırlandırmış, böylece belli sayıda iş belli sayıdaki hazır giyim üreticisi ülkede kalmıştır. Ancak MFA, 2005 yılında yürürlükten kalkacak şekilde planlanmıştır, bunun anlamı kotaların fiyatının üretim maliyetlerine yansıtılmaması olacak ve birçok kişi bunun üretimde dramatik değişikliklere yön vereceğine ve üretimin Vietnam, Çin gibi çok düşük ücretli ülkelere kayacağına inanmaktadır.¹⁰

Bazı ekonomistler bu "dibe vurma yarışı"na, onun ücretleri işçiler için bütün ülkelerde aynı zamanda orantılı bir biçimde yükseltici etki-

7 Edna Bonacich and Richard P. Appelbaum, *Behind the Label: Inequality in the Los Angeles Apparel Industry* (Berkeley: University of California Press, 2000).

8 Jason Judd (AFL-CIO Solidarity Center), personal communication with the author, May 2003.

9 Human Rights Watch, "Trading Away Rights: The Unfulfilled Promise of NAFTA's Labor Side Agreement," April 2001, www.hrw.org/reports/2001/nafta.

10 Örnek için bakınız: Diao Xinshen and Agapi Somwaru, "Impact of the MFA Phase-Out on the World Economy: An Intertemporal Global General Equilibrium Analysis," October 2001, www.ifpri.org/divs/tmd/dp/tmdp79.htm.

si bakımından yaklaşmanın da bir yol olduğunu önermiştir. Geçmişte işçiler bazı ülkelerde toplu sözleşmeyle ya da diğer yollarla ücret artışı elde ettiklerinde bu diğer ülkelere karşı ücret avantajını görece kaybetmek anlamına geliyordu ve işverenleri üretimi başka yerlere kaydırmaya yöneltiyordu. Ancak, ücretlerin tüm ülkelerde orantılı bir şekilde yükseleceği ilişki ve mekanizması kabul edildiğinde ülkeler de göreceli ücret avantajlarını aynı şekilde sürdürecektir. Böyle bir mekanizma işlemedi fakat bunun işleyebileceğini göstermek üzere bazı araştırmalar yapılmaya devam ediyordu.¹¹

1990'larda birkaç sendika, sınırlar ötesi örgütlenmeyi ve toplu pazarlığı tecrübe ettiler. İletişim İşçileri sendikası İngiliz meslektaşlarıyla British Telekom ile MCI'nin birleşmesi beklentisinde olan telefon işçilerinin örgütlenmesiyle ittifak kurdular;¹² UPS ile müzakereler için uluslararası toplu sözleşme komitesi kuran Teamsters¹³ ile bir kaç uluslararası büyük gıda şirketiyle toplu pazarlık amacıyla şirket konseyleri kuran Birleşik Gıda İşçileri Sendikası da bu örnekler arasındadır.¹⁴ 1995'de Uçuş Görevlileri Birliği, United Airlines ile dünyanın neresinde çalıştığına veya hangi ülke vatandaşı olduğuna bakmaksızın, 40.000 uçak görevlisine aynı ücret artışı oranını ve koşullarını veren bir anlaşma imzaladı.¹⁵ Uçuş görevlilerinin sözleşmeleri hariç, tüm bu tecrübeler kısa süreliydi ve uzun dönemli bir işlevsellik kazanamadılar.

Tüm bu sınır ötesi strateji örnekleri bize, bazı yaratıcı tecrübeler edinilmiş ve bazı kesin zaferler kazanılmış olmasına rağmen, küreselleşme öncesinde var olan sendikal güce ulaşmak için gidecek daha çok yolumuz olduğunu gösteriyor. Dönüp geçmişe bakan biri, sanayi sınırları aşarken sendikaların niçin örgütlenmeyi orada durdurduğunu sormalı, hatta bugün dahi Kanada hariç neden hâlâ birçok sendikanın sınırları aşan sendikalar kurmayı kendi görevi olarak görmediğini de bu soruya eklemeli. Bunu yapmazsak kendi iş gücü piyasamızda da güç kaybedeceğimizi bilmiyor muyduk? Sınırlarımız ötesindeki yabancı işçilerle bizi birlik olmaktan alıkoyan neydi? Cevabın bir kısmı emek hareketimizin uluslararası ticaret karşısındaki duruşunun tarihinin gözden geçirilmesiyle öğrenilebilir.

11 Tamara Kay, "Raising Wages Globally" (paper presented at Sweatshop Watch conference on Living Wages in the Global Economy, University of California, Berkeley, July 1998).

12 Frank Borgers, "Global Unionism—Beyond the Rhetoric: The CWA North Atlantic Alliance," *Labor Studies Journal* 24, no. 1 (spring 1999): 107–22.

13 John Russo and Andy Banks, "How the Teamsters Took the UPS Strike Overseas," *Working USA* 2, no.5 (January/February 1999): 75–87.

14 Stanley Gacek, untitled presentation (University of California, Berkeley, Center for Labor Research and Education conference on Labor in the Americas, 1997).

15 Katie Quan, "A Global Labour Contract: The Case of the Collective Agreement between the Association of Flight Attendants (AFL-CIO) and United Airlines," *Transfer* (Brussels), spring 2000.

Uluslararası Ticaret: Biz ile Onlar Karışıyor

Kapitalistler uluslararası ticaretin genelde iyi bir şey olduğuna inanır, çünkü ürünleri satmak için pazarlar açar, yatırımlar için yeni fırsatlar yaratır ve işverenlerin ucuz iş gücüne erişmelerini sağlar. Genellikle, kapitalistler gümrüksüz, kotasız küresel ticaret yapabilmek için serbest ticaret politikalarından yanadır ki böylelikle daha rekabetçi olabilirler. Ancak, bir grup kapitalist kendisini rakipleri karşısında üstünlük sağlayamayacak durumda bulduğunda, fırsatçı ve çıkarıcı yapılarıyla uyumlu bir şekilde, hemen serbest ticareti reddeder ve yerine koruma duvarlarını dikmek isterler.¹⁶ Tekstil üreticilerinin 1970'lerden günümüze kadar kendi pazarlarını korumak için gümrük duvarlarını desteklemeleri ve bilgi teknolojileri alanındaki iş adamlarının, Dünya Ticaret Örgütü'nde entelektüel mülkiyet haklarının düzenlenmesi için şiddetle mücadele etmeleri bunun örnekleridir.

Diğer yandan işçi sınıfı için serbest ticaret genellikle kötü bir şeydir. Çok uluslu şirketler, işletmeler daha ucuza ürettiği zaman, tüketicilerin de daha ucuz fiyatlar ödeyeceğini iddia ederler. Ancak, eğer yüz binlerce işçi işini kaybederse pek azı bu ürünleri satın almak için bir alım gücüne sahip olacaktır. Malları üreten işçilere de az bir ücret ödendiğinde, onların pek bir alım gücüne sahip olmayacağı da aşikârdır. Dahası, ekonominin büyümesi, getirilerinin de illaki aşağıya, işçilere doğru dağılacığı anlamına gelmez. Gerçekten de, serbest ticaretin daha da yükseldiği bir dönem olan son 20 yıl içinde, fakirle zengin arasındaki uçurum genişledi, ülkedeki en zenginler en fakirlerden on kat daha varlıklı hale geldi, bu önceki dönemlere oranla eşitsizlikte önemli bir artış demek.¹⁷ İşçi hakları ve çevrenin korunması gibi sermaye üzerinde etkili alanlarda bir düzenleme olmaksızın serbest ticaret işçilerin çıkarlarına uygun bir şey değildir.

Problem şurada; ticarete düzenlemeler yapılmasını savunurken Amerikan emek hareketinin politik duruşu bazen rekabet üstünlüğü sağlamak için gümrük duvarları dikilmesini isteyen kapitalistleriyle örtüştü ve bu örtüşmede sendikalar kapitalist çıkarların söylemini ve bazen de ideolojisini benimsedi. Bunun en bilindik örneği korumacıların kampanyasını temsil eden "Amerikan Malı Al" sloganıdır. İlk önce firma çıkarlarını ve kendi pazarlarını korumak için çıktı, amacı hem kapitalisti hem de işçi sınıfını, millî birlik temelli ortak bir politika etrafında toplayıp Amerikan toplumunu birleştirmekti. Aslında biz, işçiler

16 Kitty G. Dickerson, *Textiles and Apparel in the Global Economy* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1995).

17 Jared Bernstein et al., "Pulling Apart: A State-by-State Analysis of Income Trends," Center on Budget and Policy Priorities, and Economic Policy Institute, Washington, DC, April 2002, www.epinet.org/studies/Pulling_Apart_2002.pdf.

ve onlar, kapitalistler olan; biz, Amerikalılar ve onlar, yabancılar oldu. Sonra sendikalar “Amerikan Malı Al” sloganını benimsediler ve kendi üyelerini onun etrafında harekete geçirdiler.

Amerikan Malı Al: Ekonomik Milliyetçiliğin Söylenmemiş Hikâyesi, adlı eserinde Dana Frank sendikalar arasındaki Amerikan pazarlarının ithal mallar üzerine gümrük konarak korunması hakkındaki tartışmayı anlatıyor. AFL başkanı Samuel Gompers 1881’de korumacılık hakkında şöyle demişti; “Eğer uygulanırsa bunu savunanlar ne ileri sürecektir, emeğin korunacağını, evet bu çok önemlidir ve bu şekilde kabul edilmelidir.” Böylece Amerikan işçilerinin işlerini korumak için yerli kapitalistlerle ittifak yaparak gümrükler ve kotalar yolu ile koruma duvarları inşa etme geleneği doğmuş oldu. Bu bir sınıfsal çözümlemeye dayanıyor değildi; işçilerin karşılaştığı bir sorunu pragmatik bir yaklaşımla çözme yaklaşımıydı. Aksine rakip sendikal grubu destekleyen Emek’in Şövalyeleri sınıfsal çözümlemeyi savundu, vergilerden 1889 yılında 600 milyon dolar toplandığını söylediler, “Her renkten ve sınıftan yaşamak için çalışan halkın cebine bir kuruş dahi gitmiyor, kibar zenginlerin sayısı artarken açlık çeken fakirlere milyonlar ekleniyor, korumacılık fetişi altında bu milyonların gündelik hayatı giderek çok daha çekilmez hale geliyor.”¹⁸

Aslında, emek hareketinin ticaret karşısındaki duruşu yakın vadeli çıkarlardaki görünüme bağlı olarak bir dönemden diğerine büyük ölçüde değişmektedir. 1930’lar boyunca, sendikalar William Randolph Hearst gibi zengin iş adamlarının başlatmış olduğu Amerikan Malı Al kampanyasını, bunun Amerikan işçilerinin istihdamını koruduğunu iddia ederek desteklediler. Hearts’ün nasıl sendika karşıtı olduğu göz önünde tutulursa, işçi hareketindeki birçok kişi için onunla müttefik olmak midelerinin zor kaldırılabileceği bir şeydi. Ancak 1950 ve 1960’larda Amerikan Malı Al kampanyası yatışmıştı, Soğuk Savaş doruk noktasındaydı ve anti-komünizm elbette ithal ikameci korumacılıktan daha büyük bir öncelik arz ediyordu. Bu noktada emeğin duruşu düzenlemesiz ticaret lehine kaymıştır. AFL-CIO başkanı George Meany, Lastik İşçileri Sendikası’nın bir işyeri temsilcisine şöyle yazdı:

Milyonlarca Amerikalı işçi geçinmek için ürettikleri malların deniz aşırı satışına bağımlıdır(…) Amerikan yapımı ürünler için deniz aşırı daha fazla pazar bulmak gerektiğini aklımızdan çıkarmamalıyız(…) Dünya-daki özgür uluslar ya bizimle ticaret yapacak ya da bu ticaretin yokluğunda, Sovyetler ve onun uydularıyla ticarete zorlanacak. Bu komünist davaya yardımcı olur(…) Amerikan Malı Al kampanyası(…) bunun ter-

¹⁸ Dana Frank, *Buy American: The Untold Story of Economic Nationalism* (Boston: Beacon, 2000).

sine çalışır, sadece AFL-CIO'nun politikasının değil ama aynı zamanda Amerikan işçilerinin en iyi çıkarlarının da aleyhinedir.¹⁹

1960'lar ve 1970'lerin sonlarında dünya yeniden değişti ve küresel taseron [dış kaynak-outsourcing] kullanımının etkileri giyim, otomotiv ve çelik gibi sanayilerde şiddetle hissedilmeye başlandı. Bir kez daha sendikalar "Amerikan Malı Al" kampanyasını başlattılar, yabancı işçileri kendi işlerini "çalmakla" suçladılar. 1970'lerde ILGWU'nun bir üyesi iken, kapanan fabrikaların ve azalan işlerin sorumlusunun "Kızıl Çin'de" ve diğer ülkelerde "ölçüsüzce" düşük ücretlere çalışan yabancı işçiler olduğu söylendi. Yabancı ülkelerde çalışan işçilerin düşmanımız olduğuna inandırıldık –bulunan günah keçisi sadece şirketleri sorumluluk almaktan kurtarmıyor, aynı zamanda Amerikalıları, tüm renklerden işçilere karşı kışkırtarak ırkçı ön yargılar üzerine oynuyordu.

Vincent Chin'in 1982'de Detroit'te öldürülmesine yol açan tamda böyle bir mesajdı. 1970'de Japon otomobilleri Amerikan pazarına girdi ve çok hızlı bir şekilde benzin tasarruflu, güvenilir araç isteyen müşteriler tarafından tercih edildi. Bunun sonucu olarak, Amerikan araçlarının satışı düştü ve binlerce otomobil işçisi işlerini kaybetti. Birleşik Otomobil İşçileri (UAW) sendikası tepki olarak Japon arabalarına karşı, milletvekillerini otomobil ithalatını sınırlamaya çağıran büyük bir kampanya başlattı. Kendi durumlarını dramatize eden UAW üyeleri, Japon arabalarını ABD Kongre Binası basamaklarında parçaladılar ve yanında başka Japon ürünlerini de yerlere attılar, bu yolla kökleri sadece Asyalılara karşı ırkçı önyargılara değil, aynı zamanda II. Dünya Savaşı'ndaki düşmanımız "Japs" propagandasıyla Japon karşıtı duygulara oynuyordu.²⁰

1982 yılında bir akşam Çin kökenli bir Amerikalı erkek olan Vincent Chin, Detroit'te bir bara yaklaşan evliliğini kutlamak için gider. İki işsiz otomobil işçisi onunla kavga etmeye başlar ve parmaklarıyla onu "Jap" diye işaret ederek işlerini elinden almakla suçlarlar. Park alanına dek onu takip eder ve sopayla döverek öldürürler²¹. Onların işledikleri cinayet, sendikanın Japon karşıtı laf cambazlığının Amerikan işçilerinin psikolojilerine derinlemesine sızdığını gösteriyor ve sonuçta düşmanlarının kendilerini işten atan şirketlerin patronları değil bir ırka mensup insanlar olduğuna inanıyorlar. Dana Frank 1882 tarihli Çinli Göçmen Yasağı Yasası'ndan, 1970'lerdeki Japon karşıtı söyleme kadar ırk tacizinin, sık sık ithal ikameci, korumacı düşünceye eşlik ettiğini söylüyor.

19 Age.

20 Age.

21 Alethea Yip, "Remembering Vincent Chin," *Asian Week*, June 5–13, 1997.

Daha sonra 1990'larda NAFTA üzerine tartışmaların başlamasıyla, Amerikan işçi hareketinden gelen resmi mesaj değişti. Çünkü muhtemelen emek hareketi içindeki birçok kişi 1970'lerde ve 1980'lerde yapılan hataları fark etmişti, tabii bir de bazı sendikaların Meksikalı sendikalarla önemli ilişkilere sahip oldukları gerçeği vardı. NAFTA tartışmaları boyunca sendikalar, yabancı işçileri işlerimizi çalmakla suçlamaktan kaçındılar. Bunun yerine onların endişeleriyle daha çok ilgilenmeye başladık. Bazı sendikalar Meksika'ya fabrikaları gezmek ve eylemci işçilerle ilişkiler kurmak için temsilciler gönderdi.²² Serbest ticarete karşı çıkmak veya sıkı düzenlemeler çağrısında bulunmak yerine sendikalar anlaşmanın ana gövdesinin işçi hakları dahil edilerek güçlendirilmesini ve "Adil Ticaret" talep etti.

Bu yeni duruş işçi sınıfı dayanışması bakımından büyük bir ilerlemeyi temsil ediyordu, bir ülkenin işçilerini diğer ülkenin işçilerine karşı kışkırtmaya son veriyor ve bunun yerine uluslararası kabul görmüş çalışma standartları ve işçi hakları için baskı yapmak üzere Kanadalı, Amerikalı ve Meksikalı işçi hareketlerinin buluşacağı ortak bir zemin arıyordu. Son birkaç yıl içinde çalışma standartları ve işçi hakları talepleri yükselen küresel emek hareketinin meydanlardaki cııııııı oldu ve aynı talepler siyaseti DTÖ, Dünya Bankası, İMF ve MAI [Çok Taraflı Yatırımın Anlaşması] gibi ulus üstü ticari ve mali kurumlar ile çok uluslu şirketler nezdinde de sürdürölmektedir. Kayda değeri bir şekilde, küresel emek hareketi sadece sendikaların taleplerini toplamadı ama aynı zamanda onları çevre standartları ve insan hakları ile ilgili ortak endişelerini dile getirmek için çevreci hareketle ve halk hareketleriyle de ilişkilendirdi.

Ancak, tam biz uluslararası bir işçi hareketi inşa etme yolunda ilerliyor gibi görünürken, 2001'de Kalıcı Normal Ticari İlişkiler (PNTR) üzerine Çin ile yaşanan tartışma, eğer uyanık olmazsak tekrar ırkçı tacizlerin ve işçilerin birbirlerine karşı kışkırtıldığı korumacılık tuzağına düşebileceğimizi gösterdi. PNTR'yi protesto eden sendika mitinginde, baştaki örgüt liderleri Çin'i "son yemek çubuklarınız" şeklinde tehdit ederken duyulabilir kalabalıktaki işçiler de linç edilmiş Çinli işçi çizimleriyle süslenmiş sendika tişörtleri giymiş halde görölebiliirdi.²³

Amerikan işçi hareketinin Amerikan işçilerini yabancı işçilere karşı kışkırtma eğilimi, işçilerin kendilerini sınıf çıkarları yerine milliyetçi çıkarlar ile tanımlamalarının da ne kadar güçlü olduğunu göstermek-

22 Tamara Kay, "Global Governance and Transnational Labor Cooperation in North America" (paper presented at the American Sociological Association annual conference, Atlanta, August 2003).

23 May Chen, interview with author, 2001.

tedir. Biz, güçlü bir işçi sınıfı bilincine sahip olmadan sınıf çıkarları diğer ülkelerdeki işçilerin çıkarlarıyla açık bir şekilde bağlantılı olan bir hareketiz. Uluslararası ticaret gibi küresel sorunlarla karşılaştığımızda sık sık işçi sınıfı dayanışmasını yaralayacak tepkiler verdik. İçimizden bazılarının sınır ötesi örgütlenme hakkında ciddi şekilde düşündüğüne şüphe yok. Eğer biz gerçekten tüketicileri sınıf çıkarlarımızı doğrultusunda bir şeyler satın almaları için seferber etmeyi isteseydik, seçeceğimiz slogan biz ve onları daha doğru tanımlıyor olurdu: “Amerikan Malı Al,” yerine “Sendikalarının Ürettiğini Al,” demek gerekirdi.

Yeni Biz ve Onlar

Sınır ötesi örgütlenmede isteksizliğin ve milliyetçiliğin sınıfın birliğinin önüne geçmesinin uzun tarihinin bir sonucu olarak, Amerikan işçi sınıfı ve onun dünyadaki müttefikleri 21. yüzyılda küreselleşen sermayenin meydan okumasına acınacak derecede hazırlıksız yakalandılar.

NAFTA'nın 11. Bölümü'nü ele alalım. Birçoğumuz NAFTA'nın üretimin Meksika'ya taşınmasını hızlandıracaklarını tahmin ettik ve öyle de yaptı. ABD'de 1994 ve 2000 arasında net üç milyondan fazla iş ve iş fırsatı kayboldu²⁴ ve ihracat nedeniyle ortaya çıkan yeni işler ise ithalat yüzünden işlerini kaybeden işçilerce doldurulamadı. Fakat birçoğumuz orada, NAFTA'nın 11. Bölümü'nde daha tehlikeli bir şey olduğunu, kamu hizmetlerinin özelleştirmesi, çevre ve çalışma ile ilgili standartları yeniden düzenlemek için şirketlere eş benzeri görülmemiş yeni güçler verdiğinin farkına varamadık.

UPS 11. Bölüm'e dayanarak, kamuya ait posta hizmetlerini sübvans ederken kendisine bir para yardımıyla bulunmadığı gerekçesiyle Kanada hükümetine gerçek ve beklenen kayıpları nedeniyle 230 milyon dolarlık bir dava açıyor. Niçin? Çünkü 11. Bölüm devletin ulusal anlaşmalar yapmasını ya da yerli ürün ve hizmetlerin yabancı şirketlerin rekabetine karşı korumasını yasaklıyor.

UPS Kanada hükümetinin kendi posta sisteminin parasal olarak desteklemesiyle [hizmetlerin ucuz tutulmasının] yerel kargo hizmetini kayırdığını, bunun UPS'e karşı rekabet dezavantajı yarattığını, bu nedenle de “ulusal anlaşma” yapmama maddesinin ihlal edildiğini iddia etti. Eğer UPS davayı kazanırsa, Kanada posta hizmetlerinin tamamı ya da bir kısmından vazgeçmeye zorlanabilir! Bunun üstüne, birçok Kanadalı posta hizmetinin tamamını kaybedebilir, çünkü bir kez bu hizmetleri devraldıktan sonra özel şirketlerin kârsız hizmetleri ortadan kaldırma-

²⁴ Robert E. Scott, “Phony Accounting and U.S. Trade Policy: Is Bush Using Enronlike Tactics to Sell Trade Deals to the Public?” October 23, 2002, www.epinet.org/content.cfm/Issuebriefs_ib184.

sını engelleyecek hiçbir şey yok. Eğer UPS Kanada hükümetine posta hizmeti için açtığı davayı kazanırsa, tüm kamu hizmetlerinin benzer özelleştirmelerin potansiyel hedefleri haline gelmesi uzun sürmez.

Bir başka 11. Bölüm davası, Methanex isimli Britanya Kolumbiyası'ndan bir kimya şirketi Kaliforniya eyaletine, tatlı su kaynaklarını kirleten bir akaryakıt katkı maddesi olan kanserojen MTBE'yi yasakladığı gerekçeyle gerçekleşen ve beklenen kayıplarına karşılık 970 milyon dolarlık bir dava açtı. Methanex yasağın kendilerini kazançlı Kaliforniya pazarından uzak tuttuğunu ve 11. Bölüm'de yer alan "yatırımcı hakları" ile ilgili koşulların ihlal edildiğini iddia etti. Bu koşul özel şirketlere serbest piyasa rekabetini kısıtlayan yasaları ve yönetmelikleri yasallaştıran hükümlere dava açma hakkı tanıyor. Eğer Methanex başarılı olursa, işçileri ve çevreyi koruyan geniş bir yelpazedeki yasa ve düzenlemeler –asgari ücret yasalarından, sağlık ve güvenlik yönetmeliklerine, örgütlenme hakkı kanunlarına dek– sorgulanır hale gelecek. Tarihte ilk kez doğrudan demokratik anlamda belirlenmiş olsalar dahi, şirketler için devletin koyduğu yasaları geri çevirme imkânı doğmuş olacak.²⁵

Şirketlere daha önce sahip olmadıkları devasa güçlerini sadece 11. Bölüm değil aynı zamanda ne seçilmiş ne de vatandaşlara karşı sorumluluğu bulunan ve bu davalarda karar verici mevkide bulunanlar da veriyor. Dahası insanlar, yani Methanex davasında mahkemeye verilmiş olan Kaliforniya vatandaşları kendilerini savunmak durumunda kaldığında, onları Birleşik Devletler hükümetinin ticari temsilcisi (USTR) temsil ediyor. Hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi yönetimler, hem NAFTA hem de 11. Bölüm üzerinde uzlaşmış ve desteklemiştir, dolayısıyla USTR'nın ulusal anlaşma ve yatırımcı haklarına etkileri karşısında güçlü bir savunma sergileyebileceğine inanmak biraz zor.

NAFTA şirketlere çarpıcı bir üstünlük sağladı ve bu üstünlük eğer 11. Bölüm Amerikalılar Serbest Ticaret Alanı (FTAA) anlaşması –Küba hariç tüm Güney ve Kuzey Amerika'yı içine alması tartışılan bir serbest ticaret anlaşması– içine de sokulursa bir kaç kat daha artacak. DTÖ, IMF, Dünya Bankası tarafından dünyayı kendi çıkarlarına uygun şekilde yeniden yapılandırmak için alınmış diğer önlemleri izliyorlar tabii halkların çekeceği zararları umursamadan. Artık küresel sermayenin yüzü tek tek büyük uluslararası şirketler değil; bugün onların bireysel şirket çıkarları, oyunun kurallarını gizlice belirleyen, dünyadaki tüm hükümetler ve yurttaşlar üzerinde hâkimiyetini her geçen gün pekiştiren uluslar üstü ticari ve mali kurumlar tarafından temsil edilmektedir.

25 Katie Quan, "NAFTA Realities and FTAA Dangers," *On the Move* (University of California, Berkeley, Center for Labor Research and Education Newsletter), Bahar 2003, 6-7.

Sermaye ışık hızıyla birleşir ve büyürken, sendikalar ve vatandaş grupları buna yeni yeni bir cevap vermeye başlıyor. Seattle, Montreal, Porto Negro, Katar ve Cancun'daki gösteriler halk hareketleri ağının geliştiğini gösterse de, hareket genel anlamda henüz hâlâ nispeten küçük ve sürdürülebilir bir birliktelikten ve belirgin bir stratejiden yoksun. MAI'nin hayata geçmesini geciktirmek ve DTÖ'nün Seattle, Ceno-va ve Cancun'da karar alamamasına katkıda bulunmak gibi küçük bir-iki muharebe kazanmış olsada FTAA için başkana "hızlı müzakere" yetkisinin verilmesine engel olma mücadelesini kaybetti. Genel olarak hareket, önce sermayenin gücü elinde toplama yönündeki atağını durduracak sonrasında ise, gelecek için bir uzgörü ve strateji tasarlamak için kendisini etkin bir şekilde örgütleyemedi.

21. yüzyılda küresel ekonomi sınıf mücadelesinin ana savaş alanı oldu. Dünya 1970'lerden bu yana değişti, o zamanlar "biz" New York'tan, Çin Mahallesi'nden, Pensilvanya'dan ve Bangkok'tan işçiler, "onlar" ise Thai Iryo, Liz Claiborne ve Macy's idi. Bir sınıfsal çözümleme bize "onlar"ın çok güçlü küresel sermaye güçleri olduğunu ve küresel ticaret ve finansın kurallarını kendi şirket çıkarlarına uygun olarak değiştirdiğini anlatır. "Biz" ise şimdi küresel sermayenin pekiştirilmesinden çıkarı olmayan herkes olarak tanımlanır -işçiler, çiftçiler, çevreciler ve dünyadaki diğer insanların çoğu. Sınıf mücadelesi elbette atölye düzeyinde parça başı fiyatlar üzerine hâlâ sürmekte ve hâlâ işçilerle, onların sömürü zincirinin çeşitli halkalarında yer alan patronları arasındaki sınıf mücadelesi devam etmektedir. Fakat küresel sermayenin kurumları ile dünyadaki tüm halklar arasındaki bu yeni düzeydeki mücadele, diğer tüm düzeydeki sınıf mücadelelerinin kurallarını tanımlayacak -çalışacak bir işimiz olup olamayacağından, bir ülkenin kendi posta hizmetine sahip olup olamayacağına ve sağlığını korumak için yasa yapıp yapamayacağımıza kadar her şey. Bu sadece ekonomik bir mücadele değil aynı zamanda politik bir mücadeledir, bir tarafında kimseye karşı hesap verme sorumluluğu olmayan küçük bir grup kapitalistin, diğer tarafında ise biz çalışan insanların olduğu.

Bunu anlayamamak, ne yapılması gerektiği konusunda uzağı göremeyen bir görüşü sürdürmeye devam etmek ve aslında merkezi bir öneme sahip olan küresel sorunlara düşük bir öncelik vermek anlamına gelir. Kaynaklarımızı işçilerin ve sınır tanımaksızın taban eylemcilerinin birleştirilmesine ayırmak yerine, kendimizi küresel kapitalistlerin yarattığı sorunlar yüzünden kolayca birbirimizi suçlar halde bulabiliriz. Maalesef eğer küresel sorunlar mücadelemizde merkezi bir öncelik kazanmazsa, mevzi kaybetmeye devam edeceğiz, çünkü stratejimiz savaşı

kazanmak değil, sadece çatışmalarda nasıl çarpışılacağını tasarlamak üzerine olacak.

Eğer küresel emek stratejileri inşa etmek konusunda ciddiysek, birçok soruya yanıt bulmamız gerekir. Kendimizi nasıl örgütleyeceğiz? Diğer hangi taban hareketleri bizim müttefikimiz olacak? Önderlikte kimler yer alacak? Hangi konuları ele alacağız? İşçi hakları, biyogenetik yiyecekler ve küresel ısınma gibi konuları aynı anda hedefimize koyacak ve bu sorunların karşılık bulduğu her yerde bir hareket inşa etmeye çalışacak mıyız? Borçların silinmesi gibi tek bir sorunu işaret edip tüm taban hareketlerini onun üzerine yoğunlaşmaları için mi örgütleyeceğiz? Örgütlenmeyi tamamlayıcı olması için hangi siyasi düzeyde çalışabilir? Özel yatırımcıların devlete/kamuya haksız rekabet davaları açmasını engelleyecek yasalar ve yönetmelikler çıkarılabilir mi? Davalar uluslararası hukuk çerçevesine çekilerek olumlu örnekler yaratılabilir mi? Bunların hepsini yapmamız için ne tür bir araştırmaya ihtiyacımız var?

Bu bağlam da Amerikan işçi hareketi yararlı bir rol üstlenebilir. John Sweeney AFL-CIO'nun başkanı olduğu 1995'ten bu yana, Latin Amerika'da ve başka yerlerde sendikalar arası ilişkilerin geliştirilmesinde önemli ilerlemeler kaydedildi, sınır ötesi kampanyalar için teknik asistanlık sağlandı ve uluslararası ekonomi politikalarında çalışma standartları koşullarının savunusu yapıldı. Tıpkı AFL-CIO'nun 2000 yılında ilerici bir göçmen politikasını kabul etmesiyle etnik azınlık eylemcilerinin yıllar boyunca savunduğu noktaya büyük bir ağırlık konmuş oldu ve böylece gerçek bir politika değişikliğinin masaya gelmesine yardımcı olmuş oldu. Aynı şekilde küresel sorunların merkezi bir öncelik haline getirilme kararı, halkların küresel hareketinin ilerlemesinde önemli bir etkiye sahip olabilir.

Sonuç

Küreselleşme yanı başımızda ve kaçınılmaz. Birçok ülkede işçiler için daha fazla güçlük yaratmakla kalmıyor, aynı zamanda yeni kurallarıyla, demokratik değerlerimizin ve haklarımızın özünü de tehdit ediyor. Amerikan işçilerinin önünde zor bir karar var, olayların gelişimine uzaktan seyirci kalmakla mı yetineceğiz yoksa müttefiklerimizle küresel ölçekte birleşip etkili bir mücadele mi yürüteceğiz.

Bu çabada, bizimle onlar arasındaki ilişkiyi açıklayan bir sınıfsal çözümlemenin yapılması yaşamsal öneme sahip. İşçilerin, "Amerikan Malı Al" kampanyasını desteklemek için patronların tarafında olmanın bizim çıkarımıza olduğunu ve "Japs" gibi yabancı işçilerin ve Vincent

Chin gibi göçmenlerin düşmanımız olduğunu düşündükleri bir geçmişin hatalarını tekrarlama lüksümüz yok. İş gücü piyasasının küreselleştiği bir dünyada sadece kendi yerel iş gücümüzü ilgilendiren stratejiler formüle edemeyiz –yoksa hiç gücümüz olmaz. Sınıfsal çözümlemeler ırk, göçmenlik durumu ve dar görüşlülük gibi bizi birbirimizden ayıran konuları bir temele oturtup anlamamızı sağlar. Giyim kuşam işkolunda gerçel ücretlerin düşmesinden, Thai Iryo'nun kapanmasına, Kanada posta hizmetinin devralınmasından, Kaliforniya su sisteminin kirlenmesine, bütün bunlardan kimin sorumlu olduğunu sorgulamamızı sağlar. “Onlar”ın tek başına Liz Clairborne ve Methanex'ler değil, küresel sermaye olduğunu, şimdi dünya ekonomisini denetimi altında tutan DTÖ gibi güçlü ticari ve mali kurumlar olduğunu görmemizi sağlar. “Biz”in, dünyanın geri kalan vatandaşları olduğumuzu, küresel sermayeden ciddi bir şekilde etkilendiğimizi ve sendikaların ve vatandaşların oluşturacağı grupların küresel stratejileri uygulamaya geçirmek üzere harekete geçmelerinin acil bir ihtiyaç olduğunu anlamamız için bize rehberlik eder.

III. BÖLÜM

SINIF VE EMEKÇİLER

İnsanlık tarihinde müdahale edilmesi ve düzeltilmesi gereken en daimi problem yoksulluktur. Kitabı Mukaddes'ten bu yana, yoksulların sıkıntısını hafifletici çeşitli yardım kuruluşları tertip edildi ve sosyal politikalar oluşturuldu.

ABD'de popüler sınıf dilinde bazen adlandırıldığı gibi “fakir fukara” ya da “alt tabaka,” Amerikan toplumunun genelinden ayrı tutulur; istikrarlı bir işi olan çalışanların ve kanunlara saygılı vatandaşların oluşturduğu geniş “orta sınıf”ın altında bir yere hapsedilmişlerdir. Sınıfı gelir ve yaşam biçimi şeklinde algılayan yoksulluğa bakış açısı, sorunu karıştırır.¹ Yoksulluğun kökeni, işsizlik ya da iş bulabilenler için de düşük maaşlardır. Bu, kurumsal işgücü piyasasının “esnekliğine” işaret eden geçici çalışma uygulamalarının dayattığı istikrarsız iş yaşamından kaynaklanmaktadır. Yoksulluk, yeterli çocuk bakımı ve sağlık hizmetleri olmadığı için, çalışanların, özellikle de kadınların işten ayrılmak zorunda olmasından kaynaklanmaktadır. Yoksulluk, kötü öğretim ve yetersiz eğitimden kaynaklanmaktadır. Herhangi bir yılda yüzde 12 ile yüzde 14 oranında bir nüfus yoksul olarak tanımlanabilecekken, 10 yıllık bir süreçte nüfusun yüzde 40'ı en azından bir yıl yoksulluğu yaşıyor çünkü yoksul insanların çoğu, ikide bir geçim zorluğuna giriyor ve

¹ Bkz Michael Zweig, *Amerika'nın En İyi Saklanan Sırrı: İşçi Sınıfı Çoğunluktur*, h2o kitap, 2012, Bölüm 4.

çıkıyor, uzun süre aynı durumda kalmıyorlar. Yoksulluk çalışan sınıfın başına gelen bir şey, toplumun dışında yaşayan marjinal “ötekilerin” değil.

FRANCES FOX PIVEN’in bölümünde gösterdiği gibi, yoksulların ve işçi sınıfının iç içeliği; 1990’ların ortasında, Başkan Clinton’ın “bilinen şekliyle yoksulluğu sona erdirme” sözünü yerine getirdiği “sosyal yardım reformu”nda merkezi bir rol oynadı. Sosyal yardım reformunun uygulamaya konması, işgücünü disipline etmek için yürütülen daha büyük bir kampanyanın ayrılmaz bir parçasıydı. 1996’da sosyal yardım reformunun uygulamaya konması, yoksulları damgalamak ve düşük ücretli işgücü piyasasını daha iyi kontrol etmek için iş çevrelerinin yürüttüğü on yıllarca süren bir kampanyayla sonuçlandı. Piven, 1970’lerden itibaren şirketlerin bağışlarıyla daha yaygınlaşan lobicilerin ve beyin takımının vasıtasıyla, kurumsal yapının gündeminin, yoksullara karşı gitgide artan bir biçimde siyasallaştığını gösterir. Piven’in araştırması kanıtlar ki; yoksulların durumunu iyileştirme çabaları, politik alanda ve işyerinde kurumsal güce meydan okuyan bir işçi sınıfı hareketi ile bağlantılı olmalıdır.

MICHAEL YATES işçi sınıfının deneyimlerini 1970’lerin başından itibaren bir bütün olarak değerlendirir. O da, işçi sınıfının yaşam standartlarını düşürmek için plan yapan kurumsal gücün, süregelen bir davranış biçimi sergilediğini düşünür. 1973’den başlayarak, işçi sınıfının yaşam standartlarındaki büyük çaplı düşüşü belgeler. 1990’ların sonunda piyasadaki canlılık, gerçek ücretlerdeki ilk sürekli artışı destekledi ve bu artış işçi sınıfının orta ve hatta alt gelir grubuna da ulaştı ancak o yıllarda bile eşitsizlik artmaya devam etti.²

Hem Yates hem de Piven, açıkladıkları sorunların ele alınması için, bir işçi sınıfı sosyal hareketi oluşturmaının önemine değinirler. Her ikisi de, teröre karşı savaşın uyandırdığı vatanseverliğin ve Amerikan askeri gücünün tüm dünyadaki varlığının, böyle bir hareket ihtimalini zorlaştırdığı gözleminde bulunurlar. Yates, savaş karşıtı ve büyük şirketler karşıtı bir işçi hareketinin doğma ihtimalini, John Sweeney’nin başkanlığını yürüttüğü ilk sekiz yıllık görev süresinde AFL-CIO’da sergilediği liderliği bağlamında değerlendirir. Beklentilerin birleştiğini ve hareketi, kesinlikle işçilerin katlandığı sıkıntıların kendiliğinden yaratacağını düşünür. Bu bölümlerde, tekrar, sınıf gücünün ve sınıf deneyiminin yerel ve uluslararası yönlerinin nasıl birbiriyle etkileşimde ve birbirinden ayrılmaz olduklarını görüyoruz.

² Edmund L. Andrews, “Economic Inequality Grew in the 90’s Boom, Fed Reports,” *New York Times*, Ocak 23, 2003, C1.

Neoliberal Sosyal Politika ve Emek Piyasasının Islahı

FRANCES FOX PIVEN

1930'lardan itibaren mevcut olan, yoksul annelerle çocuklarına maddi yardım sağlayan ulusal bir programımız var. Programın adı "sosyal yardım" [welfare]. Her halükarda, yardımın miktarı cüzi oldu. 1990'lardaki en iyi döneminde bile, ancak 5 milyon aile yardım alabildi; verilen yardım fevkalade cüziydi, aile başı ortalama 400 dolar ya da altındaydı. Programın bütçesi, federal hükümet bütçesinin sadece yüzde 1'i ile eyalet bütçelerinin küçük bir bölümünün toplamından oluşuyordu. Yine de bu küçük miktar yardım bile, çoğu cinsel ve ırkçı ima içeren, hatırı sayılır derecede hararetli siyasi tartışmayı fitilledi. Sosyal yardım, 1996'da bu konuda öncülük mücadelesi veren Demokratların ve Cumhuriyetçilerin yarattığı sanal söz düellosu karnavalının ortasında, Kişisel Sorumluluk ve İş Fırsatları Mutabakatı Kanunu'nun (PRWORA) ilgili bölümü doğrultusunda radikal bir yenilenme yaşadı. Sadece sosyal yardım konusuna odaklanarak, bu gelişimi anlamlandırmakta zorlanınız. Bu bölümde gösterdiğim, sosyal yardımın epeyce bir siyasi patırtı konusu olması esnasında, sosyal yardım programındaki değişikliklerin, halen süregitmekte olan Amerikan sosyal politikalarındaki kapsamlı değişimle bağlantılı olduğudur.

Çünkü sosyal yardım yenilenmesinde, hem Sağ hem de Sol simgesel bir anlam yüklemişti. Bu konuda ciltler dolusu kitabı dolduracak kadar yazıldı, çizildi, değerlendirmeler yapıldı ve sonuçları tartışıldı. Burada bu konuda yazılanları kısa keseceğim, çünkü odak noktamızı genişletmek ve sosyal yardım değişikliklerini, sosyal politikalardaki daha az dikkat çekmiş olan diğer bir dizi gelişmeyle ilintili konumlandırmak istiyorum. Ne zaman ki bu farklı politikaları birlikte değerlendiririz, o zaman güncel Amerikan sosyal politikasının altında yatan mantık gün yüzüne çıkar. Bu da, değişen ve şartları kötüleşen bir emek piyasasında düşük maaşla çalışmayı dayatan bir mantıktır. Bunun sonucu, ABD’de, durağan ve hatta düşen maaşlarla ve güvencesiz çalışma koşulları ile nitelendirilebilecek neo-liberal emek piyasamızla örtüşen, neo-liberal bir sosyal politika modeli gelişti.

Var olan sosyal yardım sistemine karşı sağcı beyin takımının, meslek örgütlerinin ve politikacıların başını çektiği, uzun yıllar süren muhalif kampanya sonucu, federal hükümetin, yoksul ailelere verilmek üzere yerel yönetimlere yaptığı para yardımı sona erdirildi. Onun yerine konan Muhtaç Ailelere Geçici Yardım (TANF) adı altındaki yardım politikası, yerel yönetimlere sağlanacak para yardımını topluca veriyor fakat bunu vermeyi koşula bağlıyor; eyaletin, para yardımını sınırlı bir süre için vermesi ve yoksul annelere yardım karşılığı çalışma zorunluluğu getirmesi koşuluna. Dahası, bu yardımın dağıtımı büyük ölçüde yerel yönetimlerin takdirine bırakılmış durumda; ve yardımın kullanmadıkları kısmını diğer programlara harcayabiliyorlar ve hatta nihai olarak vergileri düşürmek üzere bile kullanabiliyorlar. Bu da, eyalet yöneticilerini ve hatta devletin programın idaresini devrettiği taşeronları ya da yerel idareleri, yardımı, kısıtlayıcı şartlara bağlamaya teşvik ediyor. Bunun sonucu olarak, yardım talebinde bulunabilecek potansiyel yeni başvuruları geri çevirerek, reddederek ve “caydırarak” aslında yardım almak için başvurmalarını bile engelleyen sosyal yardım uygulamaları yaygınlaştı. Öyle ki, mevcut kullanıcılara da, yeni sistemin ayrıntılı kurallarından herhangi birini bile ihlal ettiklerinde yardım kesintisi yaptırımında bulunan ve pratikte aileleri sosyal yardımdan mahrum eden uygulamalar.

Yeni uygulamaları mazur gösteren, zaman zaman “önce iş” diye adlandırılan gerekçeye aşınayız: Bu iddiaya göre; eski sosyal yardım sistemi muhtemelen gayrimeşru çocuk sahibi olmayı ve sonrasında da kadınlar için maaşlı işi terk etmeyi teşvik ediciydi. Devamında da “yoksulluk kültürü” ile ilintili, bağımlılıktan suç işlemeye ve okuldaki başarısızlığa kadar, her alanda kötü akıbet kaçınılmazdı. Hatta çalış-

mamayı tercih eden yoksul annelere sunulan yardım, aslında yardımın sağlanmadığı durumun aksine yoksulluğu arttırıcı bir etki yapıyordu. Sosyal politika uzmanları bu iddialardan bir hayli yararlandılar ama ister Demokrat olsun ister Cumhuriyetçi, asıl olarak siyasetçiler, bunu halk arasında sürekli konuşulan bir gündem haline getirdiler.

Aynı siyasetçiler, yeni sosyal yardım sisteminin başarısını beyan etmekte ve bunun emsallerinin arttırılmasını istemekte gecikmediler. Başkan Bush, Kongre'den, sosyal yardım alanlar listesinde olup, yardımı alabilmeleri için herhangi bir işte çalışma şartı getirilen kadınların oranının yüzde 50'den yüzde 70'e yükseltilmesini ve bu kadınların çalışma saatlerinin de haftada 30 saatten 40 saate çıkartılmasını istiyordu. Buna ilaveten, "süper-feragat" adı altında, eyaletlerin, yoksullara yardım sağlayan diğer programlardaki düzenlemelerden vazgeçilerek, "önce iş" sistemini yaygınlaştırmalarını sağlayacak bir amir hüküm talebinde bulundu. 1996 politika değişikliklerinin şekillendirilmesinde büyük rol oynayan Kültür Zenginlikleri Vakfı'nın, toplu konut sakinlerine ve bedava yiyecek kuponu kullanıcılarına çalışma zorunluluğu getirilmesini, öncelikli yasama maddelerine ilave etmesi, tedirginlik verici.

Yeni sosyal yardım politikasının başarılı olup olmadığı, başarının ölçüm biçimine bağlı. Şunu biliyoruz ki, sosyal yardım almak için başvuranların sayısı yüzde 60 oranında düştü –ki bu da siyasetçilerin temel övünç kaynağı. Artık bekar anneler çalışıyor. Fakat genel olarak kazançları, bir ailenin ihtiyacının çok altında ve iş hayatında olmaktan kaynaklanan ek giderler de cabası. Bazıları çocuk bakımı için yardım alsalar da çoğunluk almıyor. Üstelik, daha çok annenin ucuz işgücüne zorlanması gibi şüpheli bir başarı, artık geçerli olmayan, 1990'lardaki fevkalade düşük işsizlik oranlarıyla mümkün olmuştu. Bu arada, ekonomik durgunluk devam ederken işini kaybeden kadınların, daha önce kendileri için gerçek bir işsizlik sigortası görevi gören sosyal yardım sistemiyle, fiili olarak ilişkileri kesilmiş durumda. Son olarak da, sosyal yardımı kesilen fakat iş bulamamış olan, ya da buldukları işleri kaybeden ya da sosyal yardım başvuruları geri çevrilen ailelerin durumları hakkında çok az bilgimiz var. Bildiğimiz şu ki; toplam yoksulluk oranı bir parça düşmüş olsa da, sefalet derinleşti ve acil durum yiyecek ve barınak sağlayıcıları, yardıma muhtaç insan sayısında muazzam bir artış olduğunu belirtiyorlar.

2000 yılı nüfus sayımından sonra raporlanan ve sosyal yardım reformuna atfedilen, toplam yoksulluk oranındaki mütevazı (ve geçici) düşüş bile yanıltıcı. Bir kere, 1990'ların sonlarından itibaren yükselen dönemde, ucuz emeğin pompalanması kesinlikle sosyal yardım refor-

mundan daha önemliydi. Ayrıca, yoksulluk oranları, 40 yıllık bir ölçüm formülüne dayanıyor; yani ev fiyatlarındaki, ulaşımdaki ve sağlık harcamalarındaki enflasyonu doğru düzgün dikkate almayan bir formüle. İstatistik Bürosu, çözemedikleri bazı teknik problemler yüzünden, ölçümün düzeltilemeyeceğini iddia ediyor. Fakat Michigan Üniversitesi Gerald Ford okulu Siyasi Bilimler Fakültesi dekanı Rebecca Blank, *Washington Post*'a verdiği demeçteki vurgusunda kesinlikle haklıydı: "Bunun nedeni teknik problemler değil siyasi tavırlardır."

İlk bakışta, siyasetle ilgisine anlam vermek zor gibi. Esas olarak bekâr annelere ve çocuklarına verilen görece ufak bir yardıma, niçin siyasetçiler bu kadar enerji harcıyor ve tepki gösteriyor? Bunun yanıtını ararken, kanımca sosyal yardımın ve sosyal yardım politikasının kendisinden öteye bakmamız gerekiyor; yani son 30 yılda aileye ilişkin sosyal politikalarda meydana gelen bir dizi bağlantılı değişikliğe. Birlikte ele aldığımızda, bu değişiklikler, büyük ve önemli bir politik tutum değişimini işaret ediyor. Birçok alanda yürütülen çok boyutlu bir kampanya, aslında ortak bir amaca hizmet ediyor: Emek piyasası, özellikle de ucuz işgücü üzerinde disiplini kuvvetlendirmek. Elbette bu politikayı haklı çıkaran siyasi konuşmalar genellikle başka konulara değinerek bunu yapıyorlar; örneğin sokaklarımıza ve mahallelerimize medeniyeti geri getirmekten ya da çift ebeveynli (geleneksel) aile kurumunu desteklemekten veya işçilere Amerikan rüyasına ulaşmak için bir şans tanımaktan bahsediyorlar. 19. yüzyıl sonlarında, Amerikan şehirlerinde düzeni ve sükûneti sağlamak ve yoksulların ahlakını iyileştirmek için yürütülen benzer bir kampanya da aynı yöntemi kullanmıştı. Bu tür gerekçelerle, sosyal yardım kaldırıldı ya da kesintiye uğratıldı ve "serseri" ya da "aylak" diye nitelendirilen kişiler de bir araya toplandı. Her iki dönemde de, konuşmalar bizatihi politikanın kendisiydi; çalışanların, daha makbul görünmeleri için –hatta kendilerine bile– disipline edilmelerini sağlayacak kampanya yürütme politikası.

Dolayısıyla daha büyük bir kampanyanın bazı unsurlarının ayrıntılı bir şekilde ele alınmasının, sosyal yardım reformunu daha anlaşılır kıldığını düşünüyorum. Buna, 30 yıldır sendikalara karşı işyerlerinde yapılan saldırılar ve politik hamleler dahil. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Amerikan işverenleri sendikalarla uzlaşmış görünüyorlardı ve işyerinde huzurun bedeli olarak işçilere daha yüksek maaşlar ve güvenli işyeri sağladılar. Fakat 1960'lardaki grev dalgaları ve aynı zamanda büyüyen uluslararası rekabet neticesi kâr payını koruma baskısı, bu durumu değiştirdi. 1970'lerin başından itibaren, büyük sermaye, sendikaları zayıf-

latmaya azmetti. Bu yeni tutum, ilk önce, 1970'lerde AFL-CIO'nun başkanı Lane Kirkland'in, işveren temsilcilerinin Başkan Carter'ın Geçinme Giderleri Konseyi'ndeki uzlaşmaz tutumundan duyduğu şaşkınlığı açıklayarak, büyük sermayenin sınıf kavgası ilân ettiğini söylediğinde, açıkça ortaya çıktı. Bu esnada, yönetim de toplu sözleşme müzakerelerinde uzlaşmaya yanaşmıyordu, örneğin yeni işçiler için ciddi miktarda düşük ücretler ve haklar içeren iki-kademeli anlaşmada ısrarcı davranmaya başlamıştı ki böyle bir düzenleme sendika dayanışmasına etkileri açısından kallesçeydi. Sendika karşıtı savaşın bu safhasında en öne çıkan olay, Başkan Reagan'la hava trafiği kontrolörleri sendikası arasındaki çıkmazdı. Olay, greve giden işçilerin toplu işten çıkarılmalarıyla sonuçlandı. Ondan sonraki on yıllar boyunca, örgütlü işgücüne karşı saldırı, daha az görünür hale geldi (hatta Clinton döneminde hafifledi) fakat iş çevreleri; kuralların değişimi için, ve toplu sözleşme haklarını yöneten Ulusal Çalışma İlişkileri Kuruluna işveren-yanlısı yönetim kurulu atamaları yapılması için lobi yapmaya devam etti, ki bu atamalar kurulu adeta etkisiz hale getirdi. Sonuç olarak, sendikalaşma 1930'lar öncesindeki seviyelere düştü.

Bush hükümetinin iktidara gelmesiyle birlikte örgütlü işgücüne karşı yürütülen kampanya tekrar bir savaşa dönüştü. Başkan Bush, örneğin, devlet dairelerinde işçi-işveren ortaklıklarını lağvetmek, devletin inşaat projelerinde sendikaları tanıyan anlaşmaları sona erdirmek gibi, bir dizi sendika karşıtı talimat yayınladı. İşçilerin, haklarına dair en basit güvenceleri bile ellerinden alan, "kestirme yoldan" iş yapabilme yetkisi konusunda bastırdı, bir dizi grevi baltaladı ve yeni adıyla Anavatanın Güvenliği Teşkilatı'nda çalışan 180.000 işçinin toplu sözleşme haklarını ellerinden alan şartlar için diretti. Anlaşılan o ki, sendikaların başını yasal olarak belaya sokmak üzere tasarlanan sendika raporlama yönetmeliklerinin eli kulağındadır. Bu arada, yeni Bush bütçesinde; işyeri sağlık ve güvenlik koşullarının sağlanması konusunda yaptırım için ayrılan bütçeler ile asgari ücret, çocuk işçi çalıştırma, aile ve sağlık problemleriyle ilgili izin konularında yasa ihlallerini araştırmaya ayrılan bütçeler iyice azalmış durumda.¹

Veyahut çağdaş, yeni-model, tepeden inme eğitim reformu önerilerine bir bakın. Alışlageldiği üzere, eğitimi mükemmelleştirmek üzerine tumturaklı sözler ediliyor. Fakat standartlara ve testlere, ezberci öğretim yöntemlerine, fonetik kurallarına ve sınıf disiplinine yapılan vurgu, daha ziyade ulusal eğitimin dilsizleştirilmesine yönelik gibi duruyor. Bu

¹ Bir özet için, bkz Robert L. Borosage, "Class Warfare, Bush Style," *The American Prospect*, Mart 2003, 25-26.

yeni eğitim biliminin, bu sisteme itiraz eden varlıklı banliyölerden çok, yoksul ve işçi sınıfı çocuklarının devam ettiği okullarda kök salması çok daha muhtemel. 2003 yılında, New York Valisi Michael Bloomberg, şehirdeki okullar için yeni ders programını açıkladı ama bunun yanında, genellikle daha iyi durumda olan öğrencilerin okuduğu daha başarılı okullar, bu programdan muaftı. Azınlıkların ve yoksul çocukların büyük çoğunluğu içinse “Herkes için Başarı” adıyla sunulan bu program, dakikasına kadar planlanmış bir program çerçevesinde, tekrara ve yinelemeye dayanıyor. Böyle bir öğretim biçimi, bu çocukların mahkûm olacakları düşük ücretli işlerle örtüşüyor olabilir. Ayrıca 19. yüzyılın sonunda, tekrarlarla, zillere ve düzen kaygısına dayalı eğitim biçimini çağrıştırıyor ki bazı analistler bu eğitim biçiminin, çocukları, o zamanlar ortaya çıkmaya başlayan fabrikalardaki seri üretim çalışma biçimine uygun şekillendirme çabasını yansıttığını düşünüyorlardı.

Ana eğitim reformunu yapan kişilerden oluşan kadro da manidar. Ulusal kadroda, iş dünyasının ana oyuncularını ve test firmalarını eğitim reformunda ön plandalar. Eyaletlerle yerel iş adamları arasında da eğitim reformcusu olmak için koalisyonlar oluştu;² bunlar özellikle okul yönetimlerinde tasarrufu sağlamaya odaklandılar. Bu uğraşın, Jonathan Kozol’un, okullardaki yoksul azınlık çocuklarına yapılan harcamalar için kullandığı terimle “vahşi adaletsizliği” düzeltme yönünde hayra alamet olmadığı belli.³ Çağdaş eğitim reformunun diğer bir yüzü olan özelleştirme yönündeki dayatma, ulusal eğitimi; tıpkı sosyal yardımın birçok idari yönetim alanındaki özelleştirmelerde olduğu gibi, üzerinden vurgunculuk yapılabilecek yeni bir iş sahasına dönüştürme fırsatı yaratıyor.

19. yüzyılda olduğu gibi, adalet sistemi, reformun odaklandığı bir diğer politika alanı. Son 30 yıldır yürütülen, “Suça karşı sertleşme politikası” kampanyaları, devlet ve eyaletlerde suça karşı cezalarının yükseltilmesiyle, zorunlu asgari mahkumiyet yasalarıyla, Üçte Katlamalı Yasası’yla,⁴ şartlı tahliyede kısıtlamalarla ve hukuki yaptırımlar ve cezaları için daha büyük mali kaynak ayrılmasıyla sonuçlandı. Belediye yetkilileri bir de evsizleri ve dilencileri “süpürme” uygulaması başlatıldılar ki bu da 19. yüzyılda yetkililerin aylakları ve serserileri toplama

2 Bkz Stefanie Chambers, “Urban Education Reform and Minority Political Empowerment,” *Political Science Quarterly* 17, no. 4 (kış 2002-2003): 643-65.

3 Jonathan Kozol, *Savage Inequalities: Children in America's Schools* (New York: Crown, 1991). The Education Trust’ta yakın bir zamandan çocuk başına sağlanan desteklerde en yoksul yüzde 25 en zengin yüzde 25’in aldığından 996 dolar daha az alıyor. The Education Trust, www.edtrust.org.

4 Three-strikes provision: Üçüncü kez işlenen ağır suçta cezanın ağırlaştırılmasını öngören yasa -ç.n.

işlemine benziyordu. Elbette bunun sonucu da, hapishanelerdeki insan sayısının artmasıdır. 1980'den 1990'a, devlet ve eyaletlerdeki cezaevi nüfusu iki katına çıktı. 1990'dan 2000'e kadar bu rakam tekrar ikiye katladı. Sonuç olarak şu an cezaevlerinde bulunan iki milyon tutuklu, ABD'yi, mahkûm sayısında dünya lideri yapıyor. İşin tuhaf yanı; eyaletler, vergi indirimleri ve ekonomik durgunluk sonucu şiddetlenen bütçe krizleriyle boğuşurken, sarmal etkisiyle artan cezaevi bütçeleri problem teşkil ediyor ve eyaletler masrafları düşürücü önlemler üzerine düşünüyorlar. Örneğin, Minnesota eyaletinde, mahkûmlardan yatak ve yemek bedeli alınıyor. Ne yazık ki, siyasetçiler arasında mahkûmların tahliye tedbirlerini bir çözüm olarak önerenlerin sayısı çok çok az.

Şimdi bir de emeklilik aylıklarını özelleştirme temayülü yayılıyor. Okulların, cezaevlerinin ve sosyal yardımın özelleştirilmesinde olduğu gibi, bu eğilimin çıkış noktası da sermayenin, piyasa sınırlarını bu yeni alanlara genişleterek, kâr miktarını arttırma umudu. Şayet emeklilik sistemindeki tasarruflar özel hesaba aktarılsa, Wall Street'in elde edeceği kâr, Sosyal Güvenlik'in özelleştirilmesini savunanların, talepleri konusundaki ısrarcı tutumu açıklıyor. Fakat emeklilik aylıklarının özelleştirilmesi sadece bu kazançtan ibaret değil. 401(k)'daki⁵ yükseliş bunun bir göstergesi. Başta emeklilik hakkı ve sağlık sigortası planları gibi işverenin sağladığı, çalışmaya bağlı sosyal haklar, hastalık ihtimali ve yaşlılık gerçeğiyle yüz yüze olan çalışanları, çalışma koşulları ne olursa olsun çalıştıkları işyerine mahkûm edici bir başka neden olması dolayısıyla, her zaman kuşku uyandıran programlardı. Çalışma ekonomisi tarihçisi Nelson Lichtenstein, bir keresinde bu programların bir nevi serflik⁶ olarak düşünülmesi gerektiğini söylemişti. 401(k)'ya gitgide daha fazla yaslanması, Lichtenstein'in söylediğini doğrular nitelikte. İşverenler uzun süredir farkındalar ki; nasıl devletin gelir desteği, işçilerin bağımsızlığını destekleyen bir önlemse, işverenin yetkisindeki emeklilik tasarrufları da, işçinin sadakatini ve bağımlılığını temin eder. Fakat Enron çalışanları şirket yetkisindeki 2 milyar dolarlık emeklilik tasarruflarının 1,3 milyar dolarını kaybettiler ve emeklilik tasarrufları Enron hisse senetlerine yatırılmış olan çalışanlar da ciddi zarara uğradılar.

Şirket katkılı emeklilik planları yayıldıkça, 1930'larda başlatılan ve 1960'larda büyüyen devlet gelir desteği programları azaltıldı. Bunu yoksullara sosyal yardım olarak verilen paranın miktarının düşürülme-

5 ABD'de çalışan katkılı özel emeklilik sistemini ifade eden ve adını Gelir Vergisi Kanunundaki 401. Madde'den alan düzenleme, bu programda işverenler de işçinin yaptığı katkı kadar katılabilir -ç.n.

6 Toprağa bağlı kölelik. Mülk sahibinin toprağını işlemek karşılığında geçimlik ürün elde edebilen mülksüz, mülke (toprağa) ve mülk sahibine bağlı olmak dışında "özgür" köylü -ç.n.

sinde görebiliriz ama bununla da sınırlı değil; Sosyal Yardım programındaki, işsizlik sigortasındaki, yiyecek yardımlarındaki, konut ve Tıbbi Yardım programlarındaki değişiklikler sonucu yardımlar iyice kuşa çevrildi. Birlikte ele alındığında, bu programların en büyük başarısı, çalışanları yaşlılık, işsizlik, hastalık ve sakatlık gibi durumlar karşısında güven altına almasıdır. İşsizlik sigortasından yararlanabileceğini bilen işsizler daha az endişeliydi ve önerilen herhangi bir işi, şartları kötü ise, kabul etme ihtimalleri daha düşüktü. 1970'lerin ortasında yaşanan ekonomik durgunluk sırasında, işsizlerin yaklaşık üçte ikisi bu sigortadan faydalandı. 1990'larda ise, aslen yardım almaya uygunluğu tespit eden formüldeki gizlilik nedeniyle, işsizlerin yüzde 40'ından bile azı işsizlik sigortasından yararlandı.⁷ Veyahut, Sosyal Güvenlik Programı dediğimiz Yaşlılık Sigortası'nı ele alalım. 1935'de yeni bir program olarak başlatıldığındaki söylem, kalabalık işgücü piyasasında zaten fazla şansı olmayan ve daha genç çalışanların pazarlık gücünü düşüren yaşlı nüfusu bu piyasadan çekmekti. Şimdi sessiz sedasız, Sosyal Güvenlik'e hak kazanma yaşı 65'ten 67'ye çıkarıldı, tepki çekmemek için de alıştırma alıştırma yılda bir ay arttırarak gerçekleştirildi. Bu ve emeklilik aylığı bağlanmadan önce yaşlılara verilen daha yüksek ödemeler düşürüldü ki, örneğin bir fast-food zincirindeki işe bile razı olur hale gelsinler. Yiyecek yardımına hak kazanma daha zor hale getirilmekle kalmadı, yiyecek ve konut yardım programlarının idaresi Tıbbi Yardım programına bağlı olduğu için, sosyal yardım programındaki kesintiler, adı geçen diğer yardımları alan insanların oranında belirgin bir düşüşe neden oldu. Adalet ve Sosyal Politika Merkezi, geçenlerde sefalet çeken ailelere sağlanan sağlık yardımının yüzde 14 düştüğünü ve PRWORA'nın uygulanmaya başlamasından itibaren de sefalet içindeki çocuklara sağlanan yiyecek yardımının daha da ciddi düşüş gösterdiğini açıkladı.

Cumhuriyetçilerin 2003 bütçesi, birçok sosyal yardım programının bütçesinde acımasız kesintiler öneriyor: Bunlara Yiyecek Yardımı programı, Çocuk Bakımı ve Gelişimi yardımları, sosyal yardım programından çıkıp işgücüne katılan kadınları destekleyen İşgücü Yatırım Teşvik programları, okullardaki öğle yemeği programları, Tıbbi Yardım Programı (93 milyar dolar kesinti) ve 65 yaş üstündekilerin Tıbbi Bakım Programı dahil. Yaşlıların kendilerine yapılacak tıbbi yardımın sağlanmaması durumunda buna itiraz etme haklarını da zorlaştıran yeni usûl ve süreç koşulları öneriliyor (ve milliyetçi hassasiyete bakılmaksızın, gazilerin hakları da büyük kesintilerin hedefinde).

7 U.S. Census Bureau, *Statistical Abstract of the United States: 2001*, 119th ed. (Washington, DC, 1999), table 537.

Üstüne, sosyal yardım reformunu takiben doğrudan para yardımında da kesintiler oldu. 2,5-3 milyon kadar kadın iş piyasasına zorla itildi, bunların bazıları iş buldu, bazıları ise sadece iş kovalıyor. Ailelerin ve toplumun esenliğine olan olumsuz etkisi bir yana, bu rakamlar ayrıca kayda değer. Sosyal yardım sayesinde çocuklarını yetiştirebilecekken, milyonlarca çaresiz kadın, iş bulabilmek için didiniyor. Bunun işsizlik oranına yaklaşık olarak etkisi, yüzde 2-3 artış. Tabii ki bu da, doğrudan, en fazla dar gelirlielerin pazarlık gücünü etkiliyor. New York şehrinde resmi işsizlik oranları 2003 yazında yüzde 9'a ulaşmışken ve gerçekte bunun da üstündeyken, belediye başkanı, sosyal yardımdan faydalanan hasta kişilerin işgücüne dahil edilmesini öneren garip bir çaba içerisinde.

Bush'un vergi kesintilerinin sonuçlarının görülmesinin ve milyarlarca dolar bütçe açığının eli kulağındadır. Ronald Reagan'ın bütçe yöneticisi David Stockman'ın mükemmel bir şekilde açıkladığı gibi, Reagan yönetiminin vergi kesintileri yoluyla bütçe açığı yaratması, sosyal harcamaların dayandığı bu fonlardan federal hükümeti mahrum edecek, kısmen kasıtlı bir stratejiydi.⁸

Aynı strateji yine işbaşında görünüyor, ve önümüzdeki 20 yıl için öngörülen bütçe açığı, kaygı verici boyutta. Kaldı ki, işçiler ve yoksullar sadece özelleştirilmiş sosyal güvencenin yükünü taşımakla kalmıyorlar, aynı zamanda vergi kesintilerinden sağladıkları fayda da göreceli olarak daha az. Buradaki temel politik saik, kuşkusuz tümüyle açgözlülük. Fakat Cumhuriyetçilerin, çocuk vergi kredisinin en yoksul ailelere ulaştırılması çabalarına inatla itiraz etmeleri, üzerinde durulmaya değer. Böyle aileler için bu kredi gerçekte bir devlet sübvansiyonu olurdu ve bu nedenle, herhangi bir kamu geliri desteği gibi, piyasaya karşı bir koruma sağlardı. Ve ayrıca, Gelir İdaresi (IRS)'nin, dar gelirli çalışanlardan alınan vergiler üzerindeki yoğun kontrolü ile şirketlere ve hali-vakti yerinde mükelleflere karşı olan nispeten gevşek tutumu arasındaki tutarsızlığa dikkatinizi çekirim. Yıllık hane geliri 35.000 dolarda az olanların hak ettiği Gelir Vergisi İadesi başvuruları yoğun incelemeye tabi tutuluyor ve IRS bu aileler için yeni zorlaştırılmış döküman şartları planları olduğunu açıkladı ki, bu da birçoğunun iade için başvuru yapmaktan bile vazgeçmelerini garantileyecektir. Buna mukabil, kurum, daha iyi durumda olanların ve şirketlerin vergi iadeleri için yapılan incelemeleri ve cezai kovuşturmaları azaltıyor –buna off-shore vergi cennetlerinden yararlanan şirketler de dahil. Bu politikalardaki

⁸ David Stockman, *The Triumph of Politics: Why the Reagan Revolution Failed* (New York: HarperCollins, 1984).

sınıf çarpıklığı kayda değer. Varsılın etki gücünün yüksek olduğuna şüphe yok. Fakat yoksulların ayrıntılı incelemeye alınmasından elde edilen kazanç, işverenlerin ve durumu iyi olanların vergi kaçırımlarından kaynaklanan muhtemelen muazzam büyük kayıpların yanında, oldukça cüzi olduğuna göre, bu IRS politikası, devletin yoksulları ve dar gelirlieleri finanse etme kapasitesini engellemeye yönelik daha büyük bir stratejinin bir parçası olabilir.

Bu teşebbüslerin, işçi disiplinini pekiştirici bir stratejik anlam ifade etmesine yardımcı olan bir de kültürel boyutu var. Fakat buna değinmeden önce, serbest piyasayı yücelten ve işgücü piyasası disiplinini destekleyen büyük kültürel kampanyadan biraz bahsetmek istiyorum.

Neo-liberalizmle bağlantılı olarak piyasaların göklere çıkarılması Amerikan siyasetini ele geçirdi. Bu durum, 19. yüzyılın serbest piyasa ekonomisinin ve onun, doğa kanunlarına uygun olarak çalışan piyasa tasvirinin Rönesansı [yeniden doğuşu] olarak değerlendirilebilir. Ancak bu defa, piyasaların yüceltilmesine karşı çıkmak; ticaretin küreselleşmesi sonucu Amerikan ürünlerinin ve nihayetinde Amerikalı işçilerin uluslararası piyasalarda, dünyanın her yerinde daha düşük maaşla çalışan işçiler tarafından üretilen ürünlerle rekabet etmek zorunda olmasından dolayı itibar kazanıyor. Ulusal hükümetlerin, iç yatırımını ve ticareti riske atmadan müdahale etmek konusunda çaresiz oldukları söyleniyor. Uluslararası rekabet belli endüstrileri mahvederken, çoğu çalışan için küreselleşme, kötüleşen koşullarının doğrudan sorumlusu olmaktan çok, işçileri korkutmak için kullanılan bir deyim anlamına geliyor. Ne var ki, küreselleşme tartışmasını ayrıntılı incelemenin şimdi sırası değil ve ben sadece küreselleşmenin, özellikle de Amerika'ya etkileri açısından, son derece abartıldığını iddia etmekle yetineceğim, çünkü devasa bir milli ekonomimiz var ve hükümetimizin de uluslararası ekonominin kurallarını belirleme konusunda muazzam bir ekonomik ve politik gücü var. Diğer birçok varsıl ülkeye göre uluslararası rekabete daha az maruz kalıyor olmasına rağmen, ABD, sendikalaşmada ve sosyal politikaları korumada daha büyük düşüşlerin yaşandığı ve varsıl ülkeler arasında eşitsizliğin en yüksek olduğu yer. Bu kesinlikle tek başına küreselleşmenin sonucu değil. Fakat abartılı bir şekilde onun sonucu olduğunu iddia eden ideolojik fanatikler, çalışanların hükümetten koruyucu önlemler talep etme demokratik hakkını elinden almaya çalışıyor.

Hatta neo-liberalizm ideolojisi ya da "neo-bırakınız-yapsınlar" (serbest piyasa ekonomisi), Wall Street'i içinde herkesin oynayabile-

ceği ve kazanabileceği bir oyun olarak betimleyen bir kampanya ile desteklendi. 401(k)'nın yayılması kısmen bu anlama geliyor. Emeklilik tasarrufları borsada değerlendirilen tavanmış işçiler, daha iyi bir yaşam umutlarını Dow Jones borsa endeksindeki rakamlarına bağlamış durumdalar. Bu yatırım ve bu aldatmaca, işçilerin gerileyen maaşlara ve kısıtlanan sosyal yardımlara duydukları kızgınlığı bastırıyor. Rulet tekerleğinin dönüşünü izlerken, kendi numaralarında duracağı boş umuduna kapılıp; daha iyi maaşlar, daha iyi işyeri koşulları ve daha iyi sosyal programlar için eskiden verdikleri mücadeleden uzaklaşıyorlar.

Sosyal yardım reformu da, bu kültürel dönüşümün bir parçası. Sosyal yardıma karşı kampanyanın kamuoyu üzerindeki etkisini bir düşünün; sosyal yardım alan kadınlar her yönüyle kötülendi: Devlet yardımı müptelası, cinsel aşırılık suçlusu, 19. yüzyıl tarzı ahlaksızlığın çağdaş varisleri... Yeni sosyal yardım rejiminin kendisi, yardım alanların haklarını ellerinden alarak ve onları göz önünde ve küçük düşürücü kamusal görevlere zorlayarak, bu tarz bir kültürel öğretinin altını çiziyor. Hükümetten mahsul kredisi alan çiftçiler, sosyal yardım alanların maruz kaldığı müdahaleci incelemeye tabi tutulsalardı, kamu nezdinde çiftçilerin konumu ve aldıkları devlet yardımının anlamı da gitgide değişirdi. 1986'da, Mickey Kaus, bakmakla yükümlü çocuğu olan ailelere yardım planının muhafazakâr eleştirmenlerinden, Betsy Smith'i sokak süpürerek ya da bina temizleyerek çalıştırmanın amacı, sadece onu gayri meşru bir çocuk yapmaktan caydırmak değil, aynı zamanda, gayrimeşru çocuk yaptıktan sonra "sokak süpüren Betsy Smith görüntüsü"nün genç kızları ve komşu kızlarını, onun yaptığını yapmaktan caydırması olduğunu söylerken, aşağılayıcı sosyal yardım sisteminin amacını açık seçik beyan etmiş oldu.⁹

TANF fonlarını evliliği teşvik edici faaliyetler için kullanma gayreti, kısmen muhafazakâr koalisyondaki Hristiyan köktendincilerin etkilerinin bir yansıması. Ancak, yardım alıcıların cinsel çarpıklığının altını çizerek aynı zamanda onların toplumda aşağılanmalarına katkıda bulunuyor ve tam da Kaus'un öngördüğü gibi, bu yeni sosyal yardım ritüelleri yoksul kadınlar üzerinde etkisini gösteriyor. Daha da önemlisi, tüm dar gelirliiler üzerinde etkili oluyor; sosyal yardım gitgide daha aşağılayıcı bir şey haline geldikçe, aksine çalışmak –hatta düşük ücretli ve saygınlığı olmayan işler bile– değer kazanıyor.

Öyleyse, bunu kim yapıyor ve neden? İş disiplini pekiştirici kampanyanın, 1970'lerin ilk yarısında Amerikan sermayesinin daralan kâr paylarıyla mücadele ederken başladığını düşünüyorum. Kâr oranların-

9 Mickey Kaus, "The Work Ethic State," The New Republic, Temmuz 7, 1986, 22–23.

daki düşüş, kısmen Japonya ve Batı Almanya'nın şiddetlenen rekabetinin neticesidir –Amerikan piyasasında beliren küçük ve verimli arabaların, otomobil endüstrisinde yarattığı çöküntüyü hatırlarsınız,– kısmen de yükselen hammadde fiyatlarının, özellikle de artan petrol fiyatlarının. Mamafih kârdaki düşüşün bir başka nedeni de, yükselen maaşlar ve maaşları destekleyen gelir destek programlarının artan masrafları. Ayrıca işyeri ve çevre yönetmeliklerinin yaptırımları da iş maliyetini arttırdı. Yükselen maaşların ve gelir destek programlarının maliyeti ve genişletilmiş yönetmelikler, 1960'lardaki protesto hareketleri ve onların harekete geçirdiği çalkantılar ve seçimlerdeki hezimetler nedeniyle elde edilmiş kazançları yansıtıyor. Muhafazakâr eleştirmenlerin "Büyük Toplum" lakabını kullanmalarına şaşmamak gerek.

Bu gelişmeler karşısında büyük sermayenin tepkisi, kârını arttırmak için, aslen işçilik maliyetini düşürerek rekabet gücünü yeniden kazanmaya çalışmak oldu. Bunun anlamı da işi yeniden düzenleyerek ücretleri ve çalışanların yan haklarını düşürmek oldu. Örnek olarak, daha fazla sayıda iş, sözleşme temelli ya da koşullara bağlı hale getirildi ve maaşlar, verimlilik ve kârdaki artışın çok gerisinde kaldı. Yine de, maaş maliyetini etkin biçimde düşürmek için, iş dünyasının; maaşları destekleyerek işçilere bir ölçüde koruma ve bağımsızlık veren sosyal politikaları da değiştirmesi gerekiyordu. Bir bütün olarak, bu azımsanacak bir iş değildi, nihayetinde işçi sınıfı politikalarının yaklaşık bir asırlık kazancını geri almak anlamına geliyordu. Bu işte ilerleme kaydetmek için, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki 25 yıl boyunca, Amerika, tartışılmaz bir ekonomik üstünlüğe sahipken hantallaşan ve tembelleşen iş hayatının liderleri, politika yapmak için harekete geçtiler. İş dünyasının başdöndürücü derecede başarılı olduğu savaş sonrası yıllarında neredeyse atıl hale gelmiş olan Ulusal Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği gibi eski örgütlenmeleri eski gücüne kavuşturdular ve yeni iş dernekleri oluşturdular. CEO'lar kendilerini geliştirdiler ve lobi yapmaya başladılar, "halkla ilişkiler" başkan yardımcısı görevi yaratıldı ve gelişen K Caddesi'nde sıralanan lobici ofislerin kanıtladığı gibi, iş dünyası Washington'da temel bir yer edindi. Son olarak, erişim ve etkileme gücünü elde etmek için, iş dünyası politikacılara ve onların kampanyalarına para akıttı.

Sosyal politika alanında ise, iş çevreleri politikalarını temkinli bir şekilde dışa vurdular. Gerçekte, sermayenin desteğini alan sağcı beyin takımını vitrine koydular ama bu kişiler de kendilerini sınıf hususunda tarafsız, politikalar konusunda entelektüel hakem olarak takdim ettiler. İsimlere aşınayız: Gelenek Vakfı, Cato Enstitüsü, Hudson Enstitüsü Amerikan Girişimciler Enstitüsü ve Manhattan Enstitüsü. Bunlar ve

benzeri beyin takımı, Yeni Anlaşma [New Deal] ve Büyük Toplum'dan [Great Society] miras kalan sosyal politikalarla cenk etmek üzere seferber olmuş iş dünyasının sözcüleri haline geldiler. George Gilder ve Charles Murray gibi devlet entelektüellerini desteklediler, kitaplar yazıp yayınladılar, kongre ofislerini politikalar hakkındaki görüşleriyle günlük rapor yağmuruna tuttular, TV açık oturumlarına kendi sözcülerini çıkartmayı başardılar, gazeteleri köşe yazarlarıyla doldurdular. Gündemleri, 20. yüzyılda büyük çabalarla oluşturulmuş sosyal koruma sistemini tasfiye etmek olan büyük sermayenin gündemiydi. Bu gündem önemli ölçüde başarıya ulaştı.

O halde, işçilerin ve yoksul Amerikalıların hayatlarına bir miktar güvence sağlayan sosyal politikaları yeniden inşa etmek için ne yapılabilir? Sanırım, Amerikan tarihindeki eşitlikçi reformların makul bir incelemesi, cevaba yönelik bazı ipuçları veriyor. 1930'lar bize işçi haklarının devlet tarafından güvence altına alınmasını ve ilk ulusal sosyal yardım programlarını getirdi. 1960larda bu programlar genişletildi ve geliştirildi; örneğin, sosyal yardımların idaresine hukuki düzenlemeler getirmek gibi. Bu iki dönemde de, yoksullar ve onların savunucuları protesto gösterileri yaptılar, yeni taleplerde bulundular, sorun çıkarttılar —siyasetçilere seçimler kaygısıyla baskı oluşturacak kadar ve hâkim seçmen koalisyonlarını tehdit edecek kadar sorun çıkarmaktan bahsediyoruz. Hatta daha eskilere, 19. yüzyıla dönersek, köleliğin kaldırılması için verilen uğraşlarda da benzer yöntemleri görebiliriz. Köleliği kaldırma mücadelesi verenler, konu ettikleri sorunlar ve çıkardıkları patırtı nedeniyle, hor görüldüler ve tartaklandılar ama ileri sürdükleri sorunlar ve yarattıkları sıkıntı, ulusal partilerin birliğini bozdu ve iç savaşa ve eşit haklara giden yolun koşullarını yarattı.

Peki, şimdi ne durumdayız? 11 Eylül'den önce, ABD'de, demokratik politikaların sermaye tarafından istismar edilmesi ile birlikte yayılan eşitsizliğin yeni bir protesto dalgasını beslediğinin bariz belirtileri vardı. Bunu, sermayenin küreselleşmesine karşı yapılan hararetli gösterilerde, işçileri sömüren işyerlerine karşı yerleşkelerde gerçekleştirilen kampanyalarda, işçi hareketinin yeniden güç kazanmasında, şehirlerdeki “insanca yaşayacak kadar ücret” kampanyalarında görebiliyorduk. Bu protestolar teröre karşı ilân edilen savaşa ve Irak'a karşı açılan savaşa susturuldu. Bu savaş, her ne kadar başka bir şey için olsa da, fırsattan istifade, Amerika'da ve dışarıda, zengini daha zengin, fakiri de daha fakir yapan sosyal politikaları gizleyen bir sessiz sinema oyununa da dönüştü.

Başkan yardımcısı Cheney teröre karşı sürdürülen mücadelenin 50 yıl sürebileceğini söyledi. Fakat iş dünyasının açgözlülüğünü besleyen ve işçi disiplinini zorlayıcı politikalardan ilgiyi başka yöne çeken bir yöntem olarak kullandıklarında, 50 yılda bile başanya ulaşması pek mümkün gözükmüyor. Bir seçim dönemi için bile işlemeyebilir. İnsanlar durdukları alanı geri kazanıyorlar ve bunun gerçekleşmesi için, muhalif seslerin yardımı önemli.

Ekonomik Kriz, İşçi Sınıfı ve Örgütlü Emek

MICHAEL D. YATES

Kapitalist ekonomiler her zaman genişleme ve daralma çevrimleri içinde hareket etmiştir. Bu ekonomiler doğaları gereği krize girmeye eğilimlidirler. Örneğin, ABD ekonomisi, 1991 yılından 2001 yılının ilkbaharına kadar uzanan on yıl boyunca genişledi ve bu tür uzun genişleme dönemlerinde genellikle tanık olunduğu gibi, uzmanlar ekonominin her türlü daralma eğiliminin üstesinden gelmiş olduğunu ve artık refahın sonsuza kadar sürebileceğini iddia etmeye başladılar. Alan Greenspan bile kesintisiz büyümenin mümkün olduğunu düşünüyormuş gibi görünüyordu; elbette, kendisinin ABD Merkez Bankası'nın [Federal Reserve] dümenini elinde tutmaya devam ediyor olması koşuluyla. Ne var ki, güzel günler, her zaman olduğu gibi, sona erdi. Ekonomi 2001 yılında resesyona [durgunluğa] girdi ve resesyon teknik olarak sadece bir yıl sürmüş olsa da (resesyon, ekonomide toplam üretiminin bir ölçüsü olan gayrisafı yurt içi hasılanın üst üste iki çeyrekte küçülmesiyle ortaya çıkar), ekonomi hâlâ tam anlamıyla toparlanabilmiş değil. Ekonomi, görece istikrarlı ve yüksek düzeyde seyreden işsizlikle birlikte, istihdam yaratmayan bir toparlanmaya saplanıp kalmış gibi görünüyor. 2003 yılının Mayıs ayında, işsizlik oranı ulusal düzeyde yüzde 6 oranındaydı ve beş milyondan fazla ya kısmi zamanlı [part-time] çalışan ya da iş bulma umudunu yitirmiş olduğundan artık iş aramayan insan vardı.

Ekonomik krizlerin her zaman sınıfsal boyutları vardır. İşçiler, işin doğası gereği, işverenlerden çok daha savunmasız konumdadır ve dolayısıyla ekonomi durakladığı zaman bundan daha fazla zarar görürler. Gelin yaşanan son krizi bir örnek olarak ele alalım.

İşçiler için bir krizin ne anlam ifade ettiği, kısmen onların ekonomik canlanma sırasında neler elde edebilmiş olduklarıyla bağlantılıdır. Bir ekonomik genişleme dönemi, işçiler için genellikle iyi sonuçlar doğurur. Uzun süreli büyüme işsizlik oranını azaltarak –ki bu da sırasıyla ücretleri yukarı iten bir basınç yaratır ve emekçilerin daha fazla güvenceye sahip olmasını getirir– işçilerin elini güçlendiren bir iklimin oluşmasını sağlar. Bu büyüyen istikrar algısı, işçilerin işverenlerine karşı daha saldırgan bir biçimde davranmaları olasılığını artırır. Düşen işsizlik oranı aynı zamanda azınlık ve beyaz işçiler arasındaki işsizlik farkını daraltır ve aralarında bir işbirliği atmosferinin ortaya çıkmasını kolaylaştırır. Artan gelirler, hükümetin vergileri artırmadan daha fazla gelir yaratmasını sağlar ve bu da sosyal harcamalarda artış yapılmasını savunmayı kolaylaştırır.

Genişlemenin uzun sürmüş olduğu göz önüne alındığında, işçilerin yaşam koşullarını iyileştirme yolunda kayda değer kazanımlar elde etmiş oldukları düşünülebilir. Gelgelelim, bu iyileşmeler daha ziyade mütevazı boyutlarda kaldı ve asıl olarak genişleme döneminin son yıllarında ortaya çıktı. Veriler, genişlemenin ilk yarısında emekçilerin bu durumdan pek bir fayda sağlamadığını göstermektedir. Aslında, tüm üretim alanında ve alt düzeylerde yönetici olmayan mevkilerde çalışan işçiler için reel ücretler (işçilerin cari parasal ücretlerinin satın alma gücü) 1996 yılında, 1991 yılından olduğundan daha düşüktü. Aslına bakılırsa işsizlik, genişlemenin ikinci yılı olan 1992 yılında artış gösterdi ve 1999 yılına kadar nispeten yüksek bir düzeyde kaldı. 1999 ve 2000 yıllarında ulaşılan düşük işsizlik oranları bile (sırasıyla, yüzde 4,2 ve yüzde 4) II. Dünya Savaşı sonrasının refah dönemindeki işsizlik düzeyleriyle kıyaslandığında, özellikle göz alıcı denebilecek kadar parlak değildi.

Yine de, işçiler ekonomik canlanmanın sonunda bazı kazanımlar elde ettiler. Örneğin, üretimde ve alt düzeylerde yönetici olmayan pozisyonlarda çalışan işçiler için enflasyondan arındırılmış saatlik ücretler 1989 ile 1995 yılları arasında yılda yüzde 0,6 oranında düşmüşken, 1995 ile 1999 yılları arasında yıllık ortalama yüzde 1,5 oranında artış gösterdi. (Buna karşılık, reel saatlik ücretler 1947 ile 1967 yılları arasında, II. Dünya Savaşı sonrasının uzun genişleme döneminde yılda yüzde 2,3 oranında artış gösterdi.) Gerçek ücretler 2000 yılında daha keskin bir şe-

kilde yükselmeye devam etti. 1996 yılından 2000 yılına kadar işsizlikte yaşanan büyük düşüş, işsizlik oranının 1950'lerden başlayarak 1980'li yıllara uzanan on yıllar boyunca gösterdiği artış eğilimini kırdı. Çok daha düşük düzeydeki resmi yoksulluk oranları (1993 yılında yüzde 15,1 iken 2000 yılında yüzde 11,3'e geriledi) ve çok az da olsa daha eşit hale gelmiş olan gelir dağılımı da son ekonomik canlanma yıllarına damgasını vurdu. Bunlar, özellikle azınlıklar ve kadınlar açısından olumlu sonuçlar doğuran eğilimlerdi.¹

İşçilerin bir ekonomik genişleme döneminde ne kadar kazanım elde ettikleri, kısmen, işçilerin ne kadar iyi örgütlenmiş olduklarıyla bağlantılıdır. Ayrıca, bir genişleme sırasında işçilerin örgütlülüğünün artması gerekir ve bu kendi başına emekçilerin alacakları payın, bunun olmadığı durumda alacakları paydan daha büyük olmasını sağlaması gerekir. ABD'de işçilerin çok iyi örgütlü olmadıkları bilinen bir gerçek; Amerika Birleşik Devletleri'nde sendikalaşma oranı (sendikalı işçilerin, çalışan işçilere oranı) dünyadaki en düşük sendikalaşma oranları arasında yer almaktadır.² Dolayısıyla, bu durum, ekonomik canlanma sırasında işçilerin elde ettikleri kazanımların sınırlı tutulmasına yardımcı oldu.³ Dahası, ABD'de yaşanan uzun genişleme dönemi işçilere genel olarak (mütevazı) bir rahatlık getirirken, buna örgütlü emekte görülen belirgin bir büyüme eşlik etmedi. Geçmişte ekonomik büyüme ile sendika üyeliği olumlu olarak ilişkilendiriliyor olduğu için, bu durum büyük önem taşımaktadır. Bir ekonomik büyüme döneminde sendika üyeliğinin artması, işçilerin ücretlerinde ve sosyal haklarında daha kalıcı artışlar elde etmelerine olanak verir ve bir bütün olarak işçi sınıfının gücünü artırır.

1995 yılında John Sweeney ve onun Yeni Ses listesinin AFL-CIO'nun yönetimine seçilmesinin sendikalaşma oranında uzun yıllardır yaşanmakta olan düşüşü tersine çevirmeye yardımcı olacağı sanılmıştı. Sweeney, sendikaların işçiler için esas olarak bir sigorta poliçesi olarak görüldüğü hizmet sendikacılığı modelinden radikal bir değişimle, örgütlenmeye dayalı bir modele geçme ve işverenlere karşı daha mücadeleci bir tutum alma sözünü verdi.

1 Gerçek ücretlere ilişkin veriler Lawrence Mishel, Jared Bernstein ve Heather Boushey'nin, *The State of Working America 2002/2003* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2003) adlı çalışmasında bulunabilir. Ekonomik Politika Enstitüsü'nden [Economic Policy Institute] (www.epinet.org) iktisatçılar bana, 11 Eylül'den bu yana ücret artışlarında yavaşlama sinyalleri görülmesine rağmen, gerçek ücret artışlarının 2001 yılı boyunca devam ettiğini gösteren en son verileri sağladılar. İşsizlik oranları, Çalışma İstatistikleri Bürosu'nun [Bureau of Labor Statistics] web sitesinde, www.bls.gov adresinde bulunabilir. 2003 yılının Mayıs ayına ait oranlar da bu kaynaktan alınmıştır. Yoksulluk oranları ABD Nüfus Sayım İdaresi'nin [U.S. Census Bureau] web sitesi, www.census.gov adresinde gösterilmektedir. Hızlı ekonomik büyümenin ikinci yarısında gelir eşitsizliğindeki artışın hız kestiğine dair bazı kanıtlar Mishel, Bernstein ve Boushey'nin *State of Working America* başlıklı çalışmasında bulunabilir.

2 Bkz. Michael Yates, *Why Unions Matter* (New York: Monthly Review Press, 1998).

3 Bkz. Mishel, Bernstein ve Boushey, *State of Working America*, 189-95.

Sweeney'nin seçilmesi ekonomik genişlemenin hız kazanmasına denk geldi ve bu durumun ona vermiş olduğu sözleri yerine getirmek konusunda kendiliğinden yardımcı olması gerekirdi. Ekonomik canlanmanın geri kalanı boyunca, çeşitli sendikalar kaynaklarını yeni üyeler örgütlemeye kaydırıldılar ve bu konuda bazı başarılar da elde edilmedi değil. 1999 yılında, sendika üyesi işçilerin sayısı 265.000 kişi artış gösterdi; bu, son yirmi yıl içinde elde edilmiş olan en büyük artışı. 1997 yılında reformcuların önderliğindeki Teamsters'ın (Kamyon Şoförleri Sendikası) United Parcel Service'e (UPS)⁴ karşı elde ettiği zafer, örgütlü emek için yeni bir dönemin habercisiymiş gibi görünüyordu. AFL-CIO, uzun yıllar boyunca ABD emperyalizmine verdiği kör desteği dahi tersine çevirerek, diğer ülkelerdeki işçilere ve küreselleşme karşıtı harekete elini uzattı. AFL-CIO, gayet anlamlı bir biçimde, elli yılı aşkın bir süreyle temel gıdası olan anti-komünist lakırdıyı bir kenara bıraktı. Sendikalar, siyasi olarak ilerici insanları, 1930'lardan bu yana görülmemiş ölçüde istihdam etmeye ve desteklemeye başladılar. Sendikaların üye sayısı 2000 yılında yeniden düşmeye başladı ve bugün sendikalaşma düzeyi yüzde 13 gibi cüzi bir orana inmiş durumda. Bu oran Sweeney'nin görevine başladığı zamanda olduğundan da daha düşük. Özel sektörde sendikalaşma oranı yüzde 9; bu, 1930 yılındaki oran ile aşağı yukarı aynı. Perakende ticaret, hizmetler ve sağlık alanlarında çalışan 44 milyon işçiden sadece yüzde 5'inden biraz fazlası sendika üyesi.⁵ Ekonomik genişleme sırasında başka başarılı grevler de oldu, ancak hiçbirisi UPS grevi kadar heyecan verici değildi. Daha da kötüsü, Teamsters sendikası yaşadığı iç kriz sonunda büyük bir iç çekişmenin içine sürüklendi. Reform yanlısı sendika başkanı Ron Carey, Demokrat Parti çalışanlarının karıştığı bir rüşvet tertibinde –belki de habersiz bir biçimde– yer aldığı için görevinden alındı. Üyeler onun yerine, babası Jimmy Hoffa'nın deneyim ve kavrayış gücüne sahip olmayan ve Cumhuriyetçi Parti ile yakın bağları bulunan biri olan James Hoffa'yı seçtiler. Birçok sendikacı uluslararası dayanışmayı sahiplenmeyi sürdürürken, AFL-CIO ve üyesi birçok sendika Çin'i Dünya Ticaret Örgütü'nden uzak tutmak için haddinden fazla enerji harcadılar. Bu, başarıya ulaşacak olsa bile, hem burada hem de yurtdışında işçilerin yaşamlarının iyileştirilmesine çok az katkıda bulunabilecek bir stratejiydi.

Şu halde, işçiler, hiç olmazsa uzun ekonomik canlanmanın ikinci yarısında, ortalama olarak bazı ilerlemeler kaydettiler. Emek hareketi,

4 ABD merkezli uluslararası kargo şirketi.

5 Sendikalaşma oranıyla ilgili veriler www.lraonline.org/tables/states_denstiy.php adresinde yer alan kullanışlı bir tabloda bulunabilir. Aynı zamanda bkz. Stephen Lerner'in www.labormotes.org/archives/2002/12/e.html adresinde yer alan, "Three Steps to Reorganizing and Rebuilding the Labor Movement," başlıklı makalesi; *Labor Notes*, sayı. 285 (Aralık 2002).

muhteşem kazanımlar elde etmemiş olsa da, en azından kendisini ulusal sahnede tekrar gösterebildi ve ezilenlerin savunucusu olarak eskiden sahip olduğu ihtişamının bir bölümünü geri aldı. Emek hareketi, başkalarının daha geniş "hızlı işlem" [fast track] ticaret yetkisine sahip olmasına neredeyse engel oluyordu ve birkaç nispeten ilerici kongre üyesinin seçilmesini de sağlayabildi. Yine de ne bir bütün olarak işçi sınıfı ne de onun örgütlü bileşeni, uzayıp giden bir ekonomik darboğazın ortaya çıkardığı emek karşıtı güçlere karşı durabilmek için gerekli olan türden bir atılımı gerçekleştirebildi. Hiç kuşkusuz, bu dönemde sağlanan ilerleme, II. Dünya Savaşı'nı izleyen yirmi beş yıl boyunca elde edilmiş olan kazanımlarla kıyaslanamayacak kadar mütevazı kalmaktadır.

Yani, yaşanan bu uzun genişleme dönemine rağmen, işçiler II. Dünya Savaşı sonrasının "altın çağına" sona ermesinin ardından başlayan kapitalist taarruz sırasında uğradıkları kayıpları telafi edemediler. Kabaca 1973 yılı ile hızlı büyümenin başlangıcı arasındaki bu dönemde siyaset keskin bir biçimde sağa kaydı ve şirketler savaş sonrasının uzun refah döneminin sonunu getiren kâr oranlarındaki düşüşü tersine çevirebilmek için "yalın üretimi" benimsediler. Tam anlamıyla işçilere yönelik bir işveren-hükümet saldırısı olarak adlandırılabileceğimiz bu taarruzun sonucu olarak, işçi sınıfının yaşam standartları büyük bir hızla geriledi ve örgütlü emek adam akıllı bozguna uğradı.⁶

İşçiler ve sendikalar 1991 ile 2001 arasındaki bereketli on yılın yardımıyla yeniden ayağa kalkmayı başardılar ancak 1973 ile 1991 arasındaki on sekiz yıllık kuraklık sırasında kaybettikleri gücü yeniden kazanmaları söz konusu olmadı. Genişlemenin son bölümündeki görece düşük işsizlik oranlarına rağmen sendikalar yapılan toplu pazarlıklarda önemli ücret artışları sağlayamadılar. Toplu iş sözleşmelerinde elde edilen ücret artışlarının düzeyi ekonomik canlanmanın başındaki düzeye ancak 2000 yılında ulaşabildi.⁷

Emek hareketinin yetersizliğinin bir kanıtı, 2000 yılında Demokrat Parti'yi bahtsız Al Gore'dan daha ilerici birini başkan adayı olarak göstermeye zorlayamamış olmasıydı. Tümüyle gerici ve emek karşıtı George W. Bush'un seçilmesine bile engel olamadı. Emek hareketi seçimlerden önce ne ulusal sosyal yardımın kaldırılmasını önleyebildi ne de hükümeti işsizlik sigortası sistemini güçlendirmeye zorlayabildi. Bu, bugünkü durgunluğun ve istihdam yaratmayan büyümenin etkisinin,

6 Ayrıntılar için bkz. Michael Yates, *Longer Hours, Fewer Jobs* (New York: Monthly Review Press, 1994) ve Kim Moody, *An Injury to All* (Verso, 1988).

7 Toplu iş sözleşmelerinin ilk yılında elde edilen ücret artışlarıyla ilgili verileri bana Washington D.C.'deki Ulusal İşler ve Sorunlar Bürosu'nun [Bureau of National Affairs] araştırma bölümü BNA PLUS verme nezaketini gösterdi.

geçmişte olsa ekonomik durum kötüye gittikçe her ikisi de mekanik olarak artış gösterecek olan sosyal yardımlar ve işsizlik ödeneğinin oluşturduğu “otomatik dengeleme” mekanizmaları tarafından pek de fazla yumuşatılmayacağı anlamına gelmektedir. Hâlihazırda işsizlerin yüzde 40'ından daha azı işsizlik yardımı almaktadır. Bu oran 1970'li yılların ortalarında işsizlerin yaklaşık olarak dört üçüne karşılık geliyordu.⁸ 1996 yılında refah devleti uygulamalarının kaldırılmasıyla kamu yardımı almaya getirilmiş olan sınırlamalara ulaşmış durumda ve buna rağmen yardıma duyulan ihtiyaç artmaya devam ediyor. Yardım alabilmek için çalışmaya zorlanan insanlar, işverenlerin tenkiset uygulamaları nedeniyle işlerini kaybettiler. Örneğin, New York City'de, sosyal yardımlardan faydalananlar metro lokomotiflerini temizlemek üzere “istihdam edilmişlerdi.” Bazıları Ulaştırma Müdürlüğü'nde insan onuruna yakışır ücretlerle düzenli bir iş sahibi olma olanağını da elde etmişlerdi. Şimdi Ulaştırma Müdürlüğü, işsizlik yardımı alanların yaptığı lokomotif temizleme işi dâhil, birçok işi ortadan kaldırmış durumda. Üstüne üstlük, bu işsiz insanlar bundan böyle hiç kamu yardımı alamayabilirler de. İşçi düşmanı Rudolph Giuliani yönetiminin son icraatlarından biri, şehrin parklarını temiz tutmak için istihdam edilmiş olan binlerce eskiden sosyal yardım almış insanı işten çıkartmak oldu.

Peki, kriz ve onu izleyen cansız toparlanma sırasında işçilere ne oldu? Derin yoksulluk içinde olanların ve işsizlerin yaşamakta olan krizden nasıl orantısız bir biçimde etkilendiklerini az önce ele almıştık. Ayrıca, işsizlik oranının, 1970'li ve 1980'li yıllarda yaşanan krizlerde görülen düzeylere yükselmemiş olsa da, ekonominin toparlanmaya başlamasıyla birlikte düşüş göstermediğini de belirtmiştik. Buna ek olarak, milyonlarca işçi ya sadece kısmi zamanlı bir iş bulabildi ya da tamamen işgücünün dışına düştü. Siyahî ve diğer azınlıklardan işçilerin elde etmiş oldukları kazanımlarda yaşanan belirgin aşınma özellikle dikkat çekicidir. 2003 yılının Mayıs ayında, siyahî işçiler arasında (genişleme döneminin zirvesinde yüzde 10 olan) işsizlik oranı yüzde 10,9'du ve Hispanikler için bu oran yüzde 7,5'ti. Beyaz işçiler arasında ise işsizlik oranı yüzde 5,2'ydi. İşsiz olanlar, çabucak yeni bir iş bulamadıkları için daha uzun sürelerle işsiz kalıyorlar. Bekleneceği üzere, zayıf emek piyasası gerçel ücretleri aşağıya doğru bastırmaya başladı. Yoksulluk oranı yeniden tırmanışa geçerek 2003 yılında nüfusun yüzde 12'sini geçti. George W. Bush yönetiminin ilk iki buçuk yılında ekonomide bir istihdam kanaması yaşandı ve özel sektörde iki milyondan fazla iş or-

8 ABD Nüfus Sayım İdaresi, *Statistical Abstract of the United States: 2001*, 119.baskı.(Washington, DC, 1999), tablo 537.

tadan kalktı.⁹ Ekonomide durgunluk ve sermaye kaçıışı nedeniyle imalat sanayi işleri ortadan kalktığından, örgütlü emek ekonomik krizden ağır bir darbe yedi. (Çin, milyonlarla ifade edilen işgücü fazlasıyla ve son derece düşük ücretlerle, mobilyadan bisiklete ve bilgisayar çipine, her şeyi üreten bir imalat canavarı haline geldi.)¹⁰ ABD yaklaşık olarak 1970'li yılların başında sahip olduğu miktarda imalat sanayi istihdamına sahip olmasına rağmen, sendikalar onlarca yıl sürdürülen ödün vermeye dayalı toplu sözleşmeler nedeniyle kaleleri konumundaki işyerlerinde yıkıma uğradıklarından, çok fazla sayıda işçi düşük ücretler karşılığında çalışmaktadır.

Her ekonomik kriz, kendine özgü bir takım toplumsal koşullar altında meydana geldiğinden, bu anlamda kendine özgüdür. Dolayısıyla, belirli bir krizin emekçiler üzerinde yaratacağı etki, bu krizi kuşatan özel etkenler tarafından belirlenir. Bugünkü ekonomik krize kendine özgü karakterini veren etkenlerden bazıları, 11 Eylül terör saldırıları, bu saldırıları izleyen teröre karşı savaş ve Afganistan ve Irak'ın işgalidir. Bu etkenlere biraz daha yakından bakmak, sadece bu ekonomik krizin daha öncekilerden ne tür farklılıklar taşıyabileceğini göstermek bakımından değil ama aynı zamanda 11 Eylül'den bu yana olanlar bize ABD'de işçi sınıfının deneyimi ve sınıf bilinci hakkında önemli şeyler anlattığı için de faydalı olacaktır.

İşverenler ve onların işbirlikçisi olan hükümetler açısından, bir krizde işçilere yaptıkları şeyler için bir günah keçisi bulmak her zaman kullanışlı bir durum olmuştur. Teröristler ve terörizm bu türden günah keçileri olarak çok yararlı bir hizmet görmüştür. Örneğin, bugün yaşanmakta olan ekonomik sıkıntıların esas olarak Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan saldırılardan, bu saldırıları izleyen, Irak'ın işgaline yönelik hazırlıkları da içeren teröre karşı savaştan kaynaklandığı öne sürülmektedir. Gelin ilk olarak bu savı ele alalım.

Terörist saldırıları bağlamına oturtabilmek için, Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yönelik saldırılar yaşanmamış olsaydı, emek bu krizden nasıl etkilenirdi sorusunu sormamız gerekir. ("Emek"ten söz ettiğim zaman, esas olarak örgütlü emeği kastediyorum. Örgütsüz işçilerin bir ekonomik kriz sırasında, krizin mağduru olmaktan başka yapabilecekleri çok az şey vardır.) 11 Eylül 2001 tarihinde ABD ekonomisinin zaten resesyonda olduğunu ve aynı durumun Japonya'nın, Avrupa'nın büyük bölümünün ve yoksul ülkelerin çoğunun ekonomileri için de geçerli olduğunu biliyoruz. Aynı zamanda, 11 Eylül'ün hemen öncesinde örgütlü

9 İstihdam, işsizlik ve yoksullukla ilgili bilgi için bkz. yukarıda 1. dipnotta belirtilen kaynaklar.
10 Bkz. Evelyn Iritani, "A Giant Awakens," *Los Angeles Times*, Ekim 20-22, 2002, A1.

emeğin durumu hakkında da ayrıntılı bilgi sahibiyiz. Dolayısıyla, gelin hem dışsal hem de içsel etkenlerin emek üzerinde ne tür olası etkileri olabileceğine bir göz atalım.

11 Eylül olayları meydana gelmiş olmasaydı bile, emek yine de ekonomik darboğazla başa çıkmaya çalışırken, muazzam dışsal engellerle karşı karşıya geliyor olacaktı. Akla bu türden dört engel gelmektedir. Birincisi, bir resesyon sendikaların kaynaklarını baskı altına alır ve işten çıkarılan üyelerinin ihtiyaçlarına cevap verebilme olanaklarını azaltır. Sosyal güvenlik ağı bir kuşak önce ulaşılmış olan düzeylerde korunabilmiş olsaydı, sendikaların kaynakları üzerinde oluşan bu baskı azaltılabilirdi. İkincisi, George W. Bush'un 11 Eylül'ün çok öncesinde başkan seçilmesiyle birlikte siyasi iklim emeğe karşı çok daha düşmanca bir hal aldı. Başkan Clinton tarafından işçilere verilmiş olan birkaç kırıntı Bush tarafından çabucak geri alındı ve terör saldırıları yaşanmamış olsaydı bile, Bush, Ulusal İşçi-İşveren İlişkileri Kurulu, mahkemeler, İş Güvenliği ve İş Sağlığı İdaresi ve Çalışma Bakanlığı gibi emekçilerle ilgili kurumların tamamına gerici atamalar yapmayı hiç şüphesiz sürdürecekti. ABD'de iş yasaları işçilerin önüne zaten büyük duvarlar dikmektedir ve şimdi bu yasalar, içlerinde kalmış olan her türlü emek yanlısı hükme kesin bir biçimde karşı olan insanlar tarafından yorumlanmaktadır.¹¹ İşverenler onlarca yıl boyunca işçilerin örgütlenmeye yönelik her türlü girişimine karşı çıktılar. Bunda da genellikle başarılı oldular. Onların şimdi Beyaz Saray'da, işçi sınıfının çıkarlarını desteklemiş izlenimi vermeye bile çalışmayan, pişmanlık duygusundan uzak bir dostları var.

11 Eylül öncesinde, örgütlü emek, Sweeney'nin önderliğinde elde etmiş olduğu kazanımlara rağmen, ciddi iç sorunlarla karşı karşıyaydı. AFL-CIO ve üyesi sendikaların neredeyse tamamı, tabandaki üyelerini kendilerini örgütlemeleri ve kendi sendikalarını inşa etmeleri için eğitmeye ve bu yolda teşvik etmeye istekli olmayan ya da bunu yapmaktan korkan, yukarıdan-aşağıya yönetilen örgütlerdi. Demokrasi, emeğin hasımlarının yönetim kurulu odalarında olduğu gibi, emek hareketinin geniş kesimlerinde de az bilinen bir şeydi. Emek hareketinin otokratlarını açıkça eleştiren bir emek önderine nadiren rastlanabiliyordu. Ne de herhangi bir sendika içinde var olan bir sendika demokrasisi hareketi, emek bürokrasisinden gelecek desteğe bel bağlayabilirdi. Buna ek olarak, sadece bir avuç sendika örgütlenmeyi bir hedef olarak önüne koydu ve elbette bunun sonuçları da kendisini sendika üyeliği alanında

11 Bkz. Bruce Feldacker, *Labor Guide to Labor Law*, 4. Baskı (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2000) ve Michael D. Yates, *Power on the Job: The Legal Rights of Working People* (Boston: South End, 1994).

gösterdi. Üyelerin esas olarak sendikanın verdiği hizmetlerin tüketicisi olarak görüldüğü, hizmet sendikacılığı modeli sıhhat ve afiyetteydi.

Örgütlü emek hem sendikal mücadeleler hem de daha geniş kapsamlı küreselleşme hareketi içinde yer alan diğer birçok ilerici gruba elini uzattı. Ancak, kapitalizme karşı olmak şöyle dursun, toplumsal değişimi hedefleyen geniş tabanlı bir kitle hareketi içinde önderlik rolünü üstlenmekten bile uzaktı. Bıçak kemiğe dayandığı zaman, örgütlü emek Demokrat Parti'ye hâlâ sıkı sıkıya bağlıydı.

Bu dışsal ve içsel güçler göz önüne alındığında, 11 Eylül manzaraları yaşanmamış olsaydı bile, işçi sınıfının önemli kayıplara uğramamasının pek de mümkün olmadığı görülür. 11 Eylül'den önce yaşanan ekonomik darboğaz, ekonomik genişleme dönemlerine kimi zaman eşlik eden aşırı iyimserliğe verilen (denetimden çıkmış hisse senedi fiyatlarında ve özellikle bilgi teknolojileri alanındaki çok büyük çaplı sermaye yatırımlarında yansımaları bulan) tipik tepkiyi yansıtıyordu. 11 Eylül saldırılarının yaşanmamış olması durumunda, ekonominin daralmaya devam etmeyeceğine inanmamız için hiçbir neden bulunmamaktadır. Şirketler aşırı kapasite nedeniyle sıkıntı yaşamaya ve hükümetler hızla değer kaybeden hisse senedi fiyatları nedeniyle zarar görmeye devam edeceklerdi.

Ne var ki, 11 Eylül oldu ve ABD hükümeti teröre karşı bir savaş başlattı. Bunların her ikisi de işçiler üzerinde, genel olarak, büyük ölçüde olumsuz bir etki yarattı ve bundan sonra da yaratmaya devam edecek. 11 Eylül'ün yaşanmakta olan krizi doğrudan doğruya daha kötü bir hale getirdiğine şüphe yoktur. Örneğin, saldırılar 11 Eylül öncesinde hâlâ makul ölçülerde sağlam durumda olan New York City ekonomisinin hızla irtifa kaybetmesine neden oldu. Saldırlardan sonra, *New York Times*, artan işsizlik, şirket iflasları, yaygınlaşan yoksulluk ve evsizlik ve hatta pahalı avukatlar ve Wall Street borsacılarına ödenen ikramiyelerin ortadan kalktığıyla ilgili hikâyelerle doluydu.

Saldırlardan iki yıl sonra, *New York Times* ve ülkenin dört bir yanında yayımlanmakta olan gazeteler hâlâ bu tür hikâyelerle doluydu. New York City'de olanlar bütün ülkeye yayıldı (ve New York City'nin ekonomik krizi de kötüleşmeye devam etti), dolayısıyla şimdi artık ülke haritası üzerinde resesyona girmemiş olan hemen hiçbir yer kalmamıştı. Eyaletlerde ciddi boyutlarda bütçe açıkları oluştu ve çoğu eyalet bütçesini dengelemek zorunda olduğundan ya vergileri artırmaya ya da daha tipik olarak harcamaları azaltmaya yöneldi. Bu yöneliş, kamu çalışanlarının toplu olarak işten çıkarılmalarına ve devlet okullarından sağlık hizmetlerine, hapishanelerden mahkemelere varıncaya kadar her alanda büyük çaplı kesintilerin yapılmasıyla sonuçlandı. Oregon'da,

mahkemeler gibi birçok devlet okulu da haftada dört gün faaliyet göstermeye başladı.¹²

Ekonomi 11 Eylül öncesinde resesyona doğru yol alırken, 11 Eylül saldırıları ve Afganistan ve Irak savaşları, işletmelerin ve tüketicilerin normal hesaplamalarına yeni bir belirsizlik unsuru eklemiş olabilir. Belirsizlik bir krizin derinleşmesine ve daha uzun sürmesine yol açabilir. Ayrıca, Arjantin'in borç yükümlülüklerini yerine getiremeyerek dikbaşlılık etmesinde ve Enron Şirketi'nin akıl almaz iflasında olduğu gibi, bizzat krizin tetiklediği olayların neden olduğu ekonomik kaygıları da artırabilir. Ancak, yine, teröre karşı savaş o kadar uzun bir zamandır sürüyor ki, bu belirsizliğin çoktan karar alma süreçlerine dâhil edilmiş olması kuvvetle muhtemeldir ve bu nedenle yavaş ekonomik büyümenin sürüyor olmasının teröre karşı savaşa bağlanması inandırıcı olmayacaktır.

Aynı zamanda, dışsal bir şokun bir krizin süresini kısaltması da mümkündür ve bu durum teröre karşı savaş ve Irak'ın işgali için de geçerli olabilir. Savaş harcamaları Büyük Buhran'ın sona ermesini sağlamıştı ancak bu harcamaların miktarı çok büyüktü ve birkaç yıl sürmüştü. Bu kez, askeri harcamaların görece küçük ve ABD'nin mevcut silah stokunun devasa boyutlarda olması aynı performansın tekrarlanmasını pek olası kılmamaktadır. Irak'ın işgali ve sonrasında bu ülkenin yeniden inşa edilmeye başlanmış olması ABD ekonomisi üzerinde muhtemelen bir miktar olumlu bir etki yarattı (en azından borsa Irak sonrasında iyi bir performans gösterdi), ancak bunlar çok büyük bir olasılıkla ABD'de talebin hızla canlanmasını sağlamak için yeterli olmayacaktır. Şu anda neredeyse tüm dünyanın bir kriz batağına saplanmış olduğunu akıldan tutmamız önem taşımaktadır. Bu durumda, bir ekonomik toparlanma için gerekli olan mal ve hizmet talebi nereden gelecektir?¹³

Terör saldırıları, teröre karşı savaş ve Irak'ın işgali emeği nasıl etkiledi? Burada yine dışsal ve içsel öğeleri birbirinden ayırmakta fayda var. Sendikaların ve sendika üyelerinin bu saldırılara verdikleri tepki bize sendikaların neden önemli olduklarını gösterdi. Dünya Ticaret Merkezi'nde çalışan işçilerin tamamına yakını sendika üyesiydi ve bu sendikalılar hep birlikte özverili bir biçimde davrandılar, felaketin ya-

12 Eyaletlerin yaşadıkları mali krizi konusunda bkz. Max B. Sawicky, "Altered States: How the Federal Government Can Ease the States' Fiscal Crisis," Ekonomik Politika Enstitüsü bilgi notu 187, 26 Şubat 2003, www.epinet.org/content.cfm/Issuebriefs_ib187.

13 Irak'taki savaş ve ABD ekonomisinin iyi bir irdelemesi için, bkz. Ekonomik Politika Enstitüsü başkanı Lawrence Mishel'in, "The Economy, the War, and Choosing Our Future" başlıklı konuşması (Amerikan Ekonomi Editör ve Yazarları Topluluğu'nun [Society of American Business Editors and Writers] düzenlediği toplantıda yapılan açılış konuşması, 17 Nisan 2003, Cambridge, MA), www.epinet.org/webfeatures/viewpoints/mishel_war-economy-future.pdf.

şandığı alanda yorulmak bilmez bir çaba gösterdiler ve yardıma ihtiyacı olan sendikalı işçilerin ailelerine destek oldular. Bu tutum, işverenleri-kiyle taban tabana zıttı. İşverenlerin attıkları ilk adım kendilerine kurtarma bütçeleri sağlanması için Kongre'de lobi yapmak oldu ve aralarından hiçbiri, kısa bir süre sonra işsiz kalacak olan çalışanları için herhangi bir yardım çağrısında bulunmadı. (Aslına bakılırsa, işverenler –özellikle de havayolu sektöründe– işçilerinden çok büyük ödünler talep ettiler ve bu ödünleri aldılar.) Ayrıca sendikaların yürüttükleri hızlı ve eşgüdümlü çalışmalar, işçilerin neden kolektif bir örgütün parçası olmaları gerektiğini de gösterdi. Örgütlenmediğimiz durumda, kendi başımıza kalırsınız ve bu, kurtlar sofrasına dönmüş olan bir dünyada son derece tehlikeli bir durumdur. Sendikalar bize ihtiyaç duyduğumuz anlarda, bir tür aile desteği sağlar.

Sendikal dayanışma 11 Eylül'ün hemen sonrasında kendisini çok parlak bir biçimde ortaya koymuş olsa da, bunun örgütlü emeğe bir avantaj sağladığı söylenemez. Sıfır Noktası'nda¹⁴ çalışan kahraman işçiler hakkında çok şey yazıldı, ancak sunulan imge, kolektif olarak tepki veren ve hareket eden kolektif örgütlerin üyelerinin değil, tekil kahramanların imajıydı. Gazeteler işçileri sendikalara katılmaya çağırarak başyazılarla dolup taşmıyordu, ne de politikacılar seçmenlerine bu yönde hareket etmeleri gerektiğini söylediler. Belki de sendikalar yeni üyeler kazanmaya çalıştıkları zaman, kendilerine tazelenmiş bir sempatiyle yaklaşan işçilerle karşılaşacaklar. Bunu zaman gösterecek. Buna karşılık, sendikaların örgütlenme sorumluları sendikaların neden önemli olduğunu göstermek konusunda, 11 Eylül'ün hemen sonrasında sendikaların yaptıklarından daha iyi bir örnek bulamayacak olsalar da, sendika yöneticileri bu mesajı duyurmak adına fazlaca bir çaba göstermediler. Yani, kendi üyelerine göz kulak olmaya çalışırken, işçi sınıfının dayanışmasını inşa etmek adına çok fazla şey yapmadılar. Burada neyi kastettiğim konusunda bir fikir verebilmek için, Avrupa'da sendikaların 2003 yılının ilkbaharında hükümetlerin emekli maaşlarını düşürmeye yönelik girişimlerine karşı yaptıkları eylemleri gözünüzün önüne getirmenizi öneririm. Yüz binlerce işçi sokaklara çıktı ve hem yerel hem de ulusal ekonomileri ciddi şekilde etkileyen iş bırakma eylemleri gerçekleştirdi.¹⁵ ABD'de, hükümetin teröre karşı savaşı sendikalara ve emekçilere saldırmak için bir paravan olarak kullandığını açıkça belli

14 Ground Zero: 11 Eylül'de ikiz kulelerin çöküşü, yıkıldığı yer, enkazı kast ediliyor. Yeryüzüne en yakın yükseklikte [bomba ya da hava taşıtının] patlama anı ya da Yeryüzü'ne çarpma noktası.

15 Bkz. Mark Landler, "West Europe Is Hard Hit by Strikes over Pensions," *New York Times*, 4 Haziran 2003, A9.

etmesinden sonra bile, buna benzer bir şey olmadı (bu konuda lütfen metnin devamına bakınız).

Emeğin parlayan imgesi ona Beyaz Saray'da ya da Kongre'nin koridorlarında fazlaca bir fayda sağlamadı. Emeğin 11 Eylül, Afganistan ve Irak'tan önce karşı karşıya olduğu dışsal güçlüklerin tümü hâlâ var olmaya devam ediyor; doğrusunu söylemek gerekirse, bu güçlükler bugün hiç olmadıkları kadar dirençliler. Kongre, saldırılardan etkilenen işçilere hiçbir şey vermezken, en çok zarar gören sektörleri, özellikle de havayolu şirketlerini kurtarmaya yönelik bir yasal düzenlemeyi derhal kabul etti. Kongre üyesi Dick Armey genişletilmiş işsizlik yardımlarının Amerikan bireyciliğinin ruhuna uygun düşmediğini ima etti. Başkan Bush, terör saldırılarının ardından ortaya çıkan yurtseverlik çılgınlığı içinde, her şeyi kabul etmeye hazır haldeki bir Kongre'den sivil özgürlüklere yönelik çok acımasız kısıtlamaları alelacele geçirdi. Hükümet teröre karşı savaş ilân ederek sadece hayatı yurttaş olmayan göçmenler için zorlaştırmakla, binlerce insanı tutuklama emri olmadan ayaküstü tevkif etmekle ve terörist olduğundan şüphelenilen insanların askeri mahkemelerde "yargılanmalarını" mümkün hale getirmekle kalmadı. Bunu da ötesinde, tüm siyasi iklimin daha da sağa kaymasına neden olan bizzat bu hükümetti. 11 Eylül'ün hemen sonrasında yazmış olduğum gibi:

"Terörizm" birçok anlama gelebilen bir sözcüktür. ABD hükümeti ve müttefikleri, bu sözcüğü Kolombiya'daki ve Latin Amerika'nın başka yerlerindeki belirli isyancı güçleri ve aynı zamanda çok büyük bir olasılıkla Küba hükümetini içerecek şekilde, mümkün olduğunca geniş bir biçimde tanımlayacaktır. Kendi hükümetinin yaptıklarına karşı çıkan bireyler ve örgütler terörist yaftası ile damgalanacak, yakından gözetim altında tutulacak ve diğer daha incelikli (ve o kadar da incelikli olmayan) taciz biçimlerine maruz kalacaktır. Daha şimdiden bazı profesörler ve gazeteciler hükümetin terörle mücadele adına yaptıklarını eleştirdikleri için işten çıkarılmıştır. Bunun devamının gelmesini bekleyebiliriz. Ayrıca, küreselleşme karşıtı ve çevreci hareketlere yönelik daha küstahça saldırıların yapıldığını da göreceğiz. Her iki hareket de yurtsever olmayan ve zengin ülkelerde yaşayan insanların çoğunluğunun ekonomik refahına düşman olan güçler olarak resmedilecektir. "Teröre karşı savaş," petrol boru hatlarının ve dünyanın ekosistemlerini tahrip eden diğer projelerin inşa edilmesi için mükemmel bir kılıf olacaktır. "Serbest ticaret," "teröristlerin" o "ilkel" ekonomik ve kültürel görüşlerinin karşısına konulacaktır ve böylece serbest ticarete karşı çıkanlar, Başkan Bush'un en sevdiği ifadeyi kullanacak olursak, "şer güçleri" ile ilişkilendirilecektir. Bütün bunların neden olacağı ekonomik ve çevresel yan etkiler, yaşam tarzımızı korumak için hepimizin yapması gereken, talihsiz ama gerekli fedakârlıklar olarak sunulacaktır... Grevlere ve diğer türden işçi eylemlerine yurtseverlikten uzak ve en nihayetinde teröristlere destek sağlayan eylemler olarak kara çalınacağını düşünmek zorlama bir yorum olmayacaktır.¹⁶

16 Michael Yates, "A Note from the Associate Editor," *Monthly Review*, Ocak 2002, www.monthlyreview.org/inf1ae01.htm.

Her türden sosyal yasal düzenleme ya askıya alınmış ya da tamamen gündemden çıkarılmıştır. Yeni siyasi atmosfer, sağcı ekonomik gündemi uygulamaya koymak için mükemmel bir kamuflej sağlamaktadır. 1999 Seattle olaylarından beri giderek hız kazanan küreselleşme karşıtı hareket neo-liberalizmi bir ölçüde savunmaya geçmeye zorlamıştı. (Neo-liberalizm, gerek sermayenin hareketleri üzerindeki bütün sınırlamaların gerekse de sosyal hizmet programlarının kaldırılmasının ve kamu hizmetlerinin çoğunun özelleştirilmesinin azami ekonomik performansın ortaya çıkmasını sağlayacağını öne süren dogmanın adıdır. Bu dogma, II. Dünya Savaşı sonrasının hızlı ekonomik büyüme döneminin sona ermesinden bu yana işçilere yönelik olarak neredeyse kesintisiz bir biçimde süren saldırıyı akılcı kılmak amacıyla kullanılmaktadır.) Ancak teröre karşı savaş, neo-liberalizme yeni bir soluk verdi. Sağcı güçler, (Kongre'yi, ticaret kanunu tasarısını ancak bir bütün olarak –üzerinde hiçbir değişiklik yapılmaksızın– oylayıp kabul ya da reddetmeye zorlayan) “hızlı işlem” ticaret kanununa ek olarak, azalan oranlı vergi indirimi¹⁷ ve yeni şirket kurtarma operasyonları için de hanidir bastırırmaktaydılar ve en sonunda her ikisinin de uygulamaya konulmasını sağladılar. Basın daha şimdiden, son derece gerici bir biçimde milyonlarca yoksul vergi mükellefini dışarıda bırakan vergi indirimlerinin aşırı derecede azalan oranlı karakterine işaret etmiş durumda. Başkan Bush ve şürekâsı, aşırı sağcı isimleri sessizce kilit öneme sahip idari makamlara yerleştirdi, işçi yanlısı kimi başkanlık kararnamelerini yürürlükten kaldırdı, Adalet Bakanlığı'nın belirli dairelerinde çalışan işçilerin sendikalaşmalarını (güvenlik gerekçesiyle) yasakladı, Çalışma Bakanlığı'nın işyeri güvenliği konusunda hazırlamakta olduğu kapsamlı planı rafa kaldırdı ve Çalışma Bakanlığı'ndaki Kadın Bürosu'nun bölge ofislerini kapattı.¹⁸

2002 yılının sonbahar aylarında, federal hükümet Batı Yakası liman işçileri ile büyük gemicilik şirketleri arasındaki iş anlaşmazlığına, etkin bir biçimde işverenlerden yana taraf olarak müdahale etti. Sendikayı tehdit yoluyla teslimiyete zorlamak için ulusal güvenlik gerekçeleri kullanıldı ve hükümetin herhangi bir iş anlaşmazlığına benzer gerekçelerle müdahale etme düşüncesinden uzak olmadığı böylece açıkça ortaya konulmuş oldu. Bu vakada, sendika ve işverenler en nihayetinde işçilerin lehine olan koşullarla bir anlaşmaya vardılar, ancak burada bu iş anlaşmazlığına taraf olan sendikanın, Uluslararası Liman İşçileri

17 Düşük ve orta gelirlilerden çok, zenginlere avantaj sağlayan vergi indirimi –ç.n.

18 www.aflcio.org/issuespolitics/bushwatch adresinde bu türden yüzden fazla örnek aktarılmaktadır.

Sendikası'nın (ILWU), bu ülkede var olan az sayıdaki solcu ve sınıf bilincine sahip sendikalardan biri olduğunu belirtmek gerekir.¹⁹

Örgütlü emek, 11 Eylül'den bu yana işçileri bir nebze bile umursamayan muamele karşısında şoke oldu. Teamsters'ın Hoffa'sı bile Bush'un işçilere yönelik tutumunu eleştirmeye başladı.²⁰ Ne var ki, örgütlü emek gördüğü bu muamele karşısında çok fazla şey yapamadı. AFL-CIO hiçbir cüretkâr inisiyatif önermedi. Afganistan'dan sonra, işçi önderleri, ABD'de sivil özgürlüklerin kısıtlanmasını şiddetle kınadılar ve göçmen işçilerin haklarını savunmayı sürdürdüler (göçmen işçiler sendikalaşmanın en güçlü savunucuları olduklarından bu rastlantısal bir durum değildi), ancak aynı zamanda Afganistan'ın işgal edilmesine de neredeyse oybirliğiyle destek verdiler.²¹ Bunu yaparak, teröre karşı savaşın gerici mantığına zımni destek vermiş ve kendi liberal karşı çıkışlarının içini boşaltmış oldular. Dünyanın en yoksul halkının yaşamını tahrip eden bu baştan sona hukuksuz ve kanlı savaşa destek verdikten sonra, dönüp hükümetin göçmenleri hedef almayacağını ve sivil özgürlüklere saygılı olacağını umduğunu söylemek naif bir tutumdur. Diğer bir deyişle, teröre karşı savaşın yaptığı her şey ve işçilere verdiği zarar ortadayken, işçi önderleri nasıl olur da aynı zamanda hem işçilerden hem de savaştan yana olabilirler? Ne var ki bu, örgütlü emeğin tartışmaya hazır olduğu bir soru değildir.

11 Eylül ve teröre karşı ve Irak'ta yürütülen savaş, emeği bir ikilemele karşı karşıya bırakmaktadır. Sweeney ve arkadaşları için toplumsal sendikacılığın gerekliliğinden söz etmek nispeten kolaydı. İşçilerin bu kadar uzun bir süredir yaşadıkları güçlükler ve adamakıllı güçlenmiş olan küresel kapitalizmin gerçekleri göz önüne alındığında, örgütlenmeyi, ilerici gruplarla ittifaklar oluşturmayı ve uluslararası emek dayanışmasına ağırlık vermeyi savunmak zor bir iş değildi. İşçiler bu tür şeyleri duymaya hazırdılar. Sendikalaşmak, işverenleriyle göğüs göğse gelmek istiyorlardı ve yoksul ülkelerde işçilerin katlanmak zorunda kaldıkları koşullar karşısında dehşete kapılıyorlardı. AFL-CIO bir dereceye kadar doğru işler yaptı. AFL-CIO ve üyesi bazı sendikalar örgütlenmeye ve dayanışma göstermeye daha fazla ağırlık verdiler. Ama güç olan ve Sweeney'nin yapmadığı şey, üzerinde bir hareketin inşa

19 David Bacon ve Freda Coodin, "Bush Threatens West Coast Dockers' Right to Strike," *Labor Notes*, sayı 282 (Eylül 2002), makaleye www.labornotes.org/archives/2002/09/b.htm adresinden erişilebilir. Bu iş anlaşmazlığına taraf olan Uluslararası Liman İşçileri Sendikası'yla ilgili olarak, bkz. Steve Rossworm, editör, *The CIO's Left-Led Unions* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1992).

20 Bkz. Lee Sustar, "AFL-CIO Criticizes War," *Socialist Worker Online* 443, 7 Mart 2003, www.socialistworker.org/2003-1/443/443_11_LaborAndWar.shtml.

21 Hal Leyshon, "AFL-CIO Stays the Course," *Labor Notes*, sayı 274 (Ocak 2002): 1, 12-14; JoAnn Wypijewski, "Labor in Las Vegas," *CounterPunch* 8 (1-15/12/2001), 1.

edilebileceği temeli oluşturacak sağlam bir emek ideolojisi, bir sınıf ideolojisi geliştirmekti. Bunu yapmak hem işverenler hem de işverenlerin kontrolündeki hükümetlerle bir sınıf çatışmasını gerektirir. Özellikle de, tüm dünya kapitalist sistemi içinde merkezi güç konumundaki ABD hükümetiyle bir çatışmayı gerektirir. Bunu yapabilmek için çok sayıda sorunun sorulması gerekir ve bu soruların en zor olanı örgütlü emeğin ABD hükümetinin en açık biçimde emek karşıtı olan uluslararası politikalarına ve eylemlerine neden katıldığı ya da bunlara neden destek verdiği olacaktır. Asıl üstesinden gelinmesi gereken –deyim yerindeyse, işverenlerin sınıf egemenliğinin nihai zorlayıcı gücü olan– ABD hükümetinin baskıcı ve emperyalist gücüdür. Emek hareketi eğer buna karşı durmazsa, sorunlarının köklerine hiçbir zaman inemeyecektir.²²

11 Eylül'den bu yana yaşanan olaylar emeğin bir hareket olmaktan ne kadar uzak olduğunun görülmesini sağladı. Dikkate değer bir kaç istisnai durum dışında, emek güçlerinin en ilerici kesimleri bile Afganistan'daki savaşa destek verdi ya da en azından bu konuda söz söylemekten geri durdu. Gazeteci JoAnn Wypijewski bir makalesinde şöyle diyordu: "Eskiden Vietnam savaşı karşıtı bir aktivist olan ve şimdi AFSCME'nin uluslararası örgütlenme direktörlüğünü yapan Paul Booth onları ilerici bir emek yanlısı ve küreselleşme karşıtı koalisyon olan Jobs with Justice'ı (Adaletli İşler) savaş konusunda bir pozisyon almanın hiçbir yararı olmadığı konusunda uyardı. JwJ'nin ulusal ofisi, göçmen işçilere destek veren ve Müslüman karşıtı bağnazlığa karşı halkı uyaran bir bildiri yayımladı, ancak savaş konusunda sessiz kaldı."²³

Solda yer alanların bir bölümü, ekonomik krizin kendisinin işçileri sistemin doğasını sorgulamaya iteceğini düşünüyormuş gibi görünüyor; ne var ki, bu bir hüsnükuruntudur. Emekçilerin çoğunun sistemin kendilerinden yana olmadığını anladıklarından eminim. Ekonominin, giderek daha fazla kendi emeklerinden tüm parayı çekip alan ve bunu zenginlerin ellerine akıtan büyük bir emme basma tulumba gibi hareket ettiğini her gün görebiliyorlar. Önderlerin açık fikir alışverişini ve tartışmayı teşvik ederek, bu konular hakkında konuşmaları gerekiyor. Bu tür tartışmaların yapılabilmesi için demokratik örgütlerin var olması gerekir. Sendikaların çoğu bu türden örgütler değil, dolayısıyla sendika önderleri bir tartışma ortamı yaratmak isteseler bile bunu genellikle sağlayamazlar. AFL-CIO'nun Las Vegas'ta yapılan 2002 kongresinde

22 Emek hareketinin, özellikle emperyalizm ve ırk sorunları bağlamında karşı karşıya olduğu sorunların mükemmel bir özeti için, bkz. Bill Fletcher, "Can U.S. Workers Embrace Anti-Imperialism? Trade Unionism and Anti-Imperialism in the Current Situation," *Monthly Review* 54 (Temmuz/Ağustos 2003): 93-108.

23 JoAnn Wypijewski, "What Workers Talk About When They Talk About War," *CounterPunch* 8 (1-15 Kasım 2001): 1.

çok sayıda ilerici karar önergesi kabul edildi, ancak delegeler arasında bu karar önergeleri üzerine kesinlikle hiçbir tartışma yapılmadı. Savaşa destek verilmesi ise az çok doğal bir durummuş gibi ele alındı. Dahası, son derece tehlikeli bir isim olan Jesse Jackson dışında, bu ilerici karar önergelerine karşılık gelecek türden eylem çağrılarını yapan herhangi biri yoktu.

Wypijewski ve diğerleri, haklı olarak, emeğin evinde umut verici işaretlerin olduğuna dikkat çektiler.²⁴ Irak konusunda, eski AFL-CIO başkanı George Meany'nin Vietnam için talep ettiği türden savaş yanlısı bir çılgınlık söz konusu değildi. Terör saldırılarından doğrudan etkilenen şube örgütlerinde bile sendikacılar muhalif görüşlere karşı genel olarak saygılı bir tutum aldılar. Sweeney ve müttefikleri, üye sendikalar ve sendika üyeleri tarafından savaşa karşı çıkılmasına saygınlık kazandırdılar ve hiçbir biçimde bu karşı çıkışı sınırlandırmaya çalışmadılar. Hükümetin yaptıklarına verilen destek karışık ve genellikle çelişkiliydi. Sendikalı işçilerin çoğu göçmenlere karşı bir savaş yürütülmesini istemiyor, kendi sivil özgürlüklerinin ortadan kaldırılmasını ve sosyal programlarda daha fazla kesinti yapılmasını arzu etmiyordu. Birçok sendika bugün de örgütlenme çabalarını sürdürüyor; göçmenler sendikalaşmaya özellikle sempatik yaklaşmaya devam ediyor ve bazı sendikalar ve müttefikleri uluslararası dayanışma kampanyalarını etkin bir biçimde hızla ileriye doğru taşıyor. Sweeney'nin başında yer aldığı önderlik AFL-CIO'nun hem içinde hem de dışında binlerce emek yanlısı eylemciyi harekete geçirdi ve bu öncü birlikler bundan sonra da mücadeleden vazgeçmeyeceklerdir. Muhafazakâr emek önderleri, şirketlerin ödünler istemeye devam etmesi karşısında üyelerinin öfkelerini bastırabilmek konusunda ciddi güçlükler yaşamış olabilirler. Lee Sustar'ın belirttiği gibi, "Bunun da ötesinde, pek çok sendika önderi, çoğu durumda da şube yöneticileri, sendikalarının fiilen yok olması riskini göze almadan daha fazla geri adım atmak istemeyecektir ya da geri adım atamayacaktır... 1980'li yıllarda uğratıldıkları kayıpları hâlâ geri alamamış olan sendikalı işçiler, bugün fedakârlık yapmaları gerektiği konusunda aynı eski açıklamaları kabul etmeye daha az istekli olacaklardır."²⁵

En cesaret verici gelişmelerden biri de Irak işgali öncesinde işçi sendikalarının gerçekleştirdikleri savaş karşıtı etkinlikler olmuştur. Chris Kotalik ve William Johnson'ın 2003 yılının başlarında kaleme aldıkları bir haberde anlattıkları gibi:

24 Bkz. Tom Robbins, "Waiting for Labor to Rise," *VillageVoice*, 26 Aralık 2001-1 Ocak 2002, www.villagevoice.com/issues/0152/robbins.php.

25 Lee Sustar, "Labor's Challenge in the Recession," *International Socialist Review*, Ocak-Şubat 2002, 57-63.

Son aylarda ABD ve tüm dünyadaki emek hareketi içinde, Irak'ta yaklaşmakta olan savaşa karşı, eşitsiz bir biçimde de olsa, giderek artan bir kitlesel karşı çıkış yaygınlık kazanmaktadır.

2002 yılının sonbaharından önce, savaş planlarına yönelik sendikal muhalefet çoğunlukla, Savaşa Karşı New York City'li İşçiler ve San Francisco Körfez Bölgesi'ndeki Barış ve Adalet yolunda Emek Komitesi gibi, esas olarak büyük şehirlerde bulunan, küçük ve *ad hoc* [geçici] işçi komiteleri biçiminde örgütlenmiş grupçukların içine sıkışmış ve yalıtılmış durumdaydı.

Sonbaharla birlikte ABD'deki emek gruplarından giderek daha fazla sayıda savaşa karşı karar önergesi gelmeye başladı. Böylece bir kaç dağılık yerel unsurla başlayan mücadele, nispeten daha büyük organlarda önemli bir sıçrama gerçekleştirmiş oldu. Kaliforniya Öğretmenler Federasyonu, SEIU sendikasının 1199 numaralı şubesi ve Teamsters'ın 705 numaralı şubesi gibi daha büyük örgütlerden gelen ilk karar önergeleri, daha fazla sayıda sendikanın bu çağrıya destek vermesine alan açtı. 1 Ocak 2003 tarihinde, 100 temsilci, ulusal düzeyde Savaşa Karşı ABD İşçileri örgütünü [U.S. Labor against the War-USLAW] kurmak üzere bir araya geldi.

2003 yılının Mart ayına gelindiğinde yaklaşık olarak 130 şube örgütü, 45 merkezi emek konseyi, 26 bölgesel organ, 11 ulusal/uluslararası sendika ve AFL-CIO'nun Yürütme Konseyi, Bush yönetiminin Irak'la ilgili olarak yaptıklarını kınayan ve farklı derecelerde eleştiren çeşitli karar önergelerini kabul ettiler. Savaşa karşı muhalefet, savaşın -işçilerin yaşamlarına ve vergi gelirlerine olan- devasa ceremesi ve Bush yönetiminin savaşı işçilerin haklarını daha fazla kısıtlamak için bir bahane olarak kullanacağı korkusu üzerinde duruyordu. Özellikle kamu çalışanlarının sendikaları, hem halka hem de kendi üyelerine zarar verecek olan kaçınılmaz bütçe kesintileri konusunda uyarılarda bulundular.²⁶

Ne var ki, bu umut verici gelişmelerin karşısında, daha az hayırlı olanları da kaydetmek gerekir. Karar önergelerini kabul etmek bir şeydir; eyleme geçmek ise başka bir şey. Irak'ın işgalini önceleyen haftalarda yapılan, emek güçlerinin kitlesel olarak katıldığı kitlesel gösteriler, işgal başlar başlamaz yerini emek hareketinin görece sessiz bir biçimde katıldığı, çok daha küçük boyutlu protestolara bıraktı. Örgütlü emeğin, bizzat işgale karşı verebileceği hiçbir tutarlı savaş karşıtı cevabı yoktu. Dünyanın diğer bölgelerinde (örneğin, İskoçya ve İtalya'da) düzenlenen işi durdurmak ya da savaş malzemelerini yüklemeyi, boşaltmayı ya da teslim etmeyi reddetmek gibi somut eylemler, ABD'de yaşanmadı.²⁷

Üstelik John Sweeney genç bir adam olmadığı gibi, düşmanlarını da yenilgiye uğratmış değil. Hoffa ve diğerlerinin önderliğindeki geri-

26 Chris Kotalik ve William Johnson, "Within Unions, Anti-War Forces Mobilize Opposition," *Labor Notes*, sayı 289 (Nisan 2003), makaleye www.labornotes.org/archives/2003/04/a.html adresinden erişilebilir.

27 Bkz. David Bacon, "Global Labour Rejects and Iraq War," *Spectrezine*, www.spectrezine.org/war/Bacon.htm.

ciler bir kenarda sahneye çıkmayı bekliyorlar. Sweeney, muhtemelen yönetimi elinde tutmasına ve sağladığı kazanımları genişletmesine ve derinleştirmesine yetecek ölçüde güçlü bir delege tabanı inşa etmedi. Sweeney'nin düşmanlarının yönetimi ele geçirmeleri ve AFL-CIO'yu bahtsız Lane Kirkland'ın başkan olduğu zamandaki haline geri götürmeleri akla hayale sığmayacak bir durum değildir. Sweeney'nin müttefikleri onun ardından yönetimi ellerinde tutabilecek olsalar bile, yukarıda sözü edilen tüm sorunlar, en önemlisi de işçilerin ülke sevgisi ile emperyalizmi birbirinden ayırt etmelerini sağlayacak bir sınıf ideolojisinin yokluğu, emek hareketinin karşısına çıkmaya devam edecektir.

ABD'de örgütlü emeğin sınıf-temelli bir ideoloji geliştirme konusundaki bu başarısızlığıyla bağlantılı olarak, bununla ırk sorunu arasındaki kritik ilişkiden söz etmek önem taşımaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde örgütlü emek, tarihinin büyük bir bölümü boyunca beyazlarla ilgili bir şey olmuştur. 1930'lu ve 1940'lı yıllarda yönetiminde solcuların yer aldığı bazı sendikaların ırk eşitliği için zorlayıcı bir tutum aldıkları kısa bir dönem olduysa da, ilerici sendikalar 1949 yılında CIO'dan tasfiye edildiler. II. Dünya Savaşı sonrasında emek ile işverenler arasında varılan sözde "anlaşma"dan çoğunlukla beyaz işçiler yararlandılar. Bugün bu anlaşmanın geçerliliği kalmadı ve işverenler örgütlü emekle bir ittifaka artık ihtiyaçlarının kalmadığını açıkça ortaya koymuş durumdalar. Beyaz işçiler bu durumu anlamaya başlayınca, Pat Buchanan gibi insanların sağcı ve ırkçı popülizmine açık hale geldiler. Örgütlü emeğin önderleri, ırk sorunu ile hiçbir zaman yeterince uğraşmadıklarından, birçok beyaz işçinin desteğine sahip olan bu sağcı popülizme karşı koymakta zorlandılar.²⁸

Bu bölümde kendimi en iyi bildiğim şeyi –ABD'deki emek hareketini– incelemekle sınırlandırımdı. Ancak, bu sınırlandırma yazdıklarımda belirli bir miyopluğun ortaya çıkmasına da neden oluyor. Bakış açımızı dünyanın geri kalanını kapsayacak biçimde genişletirsek, çok sayıda cesaret verici olayın yaşanmakta olduğunu görürüz.²⁹ Güney Kore, Güney Afrika ve özellikle Güney Amerika ülkelerinden Arjantin, Ekvator, Kolombiya, Venezüella ve Brezilya'da güçlü ve radikal işçi hareketleri serpilip gelişiyor. Bu ülkelerde radikal ve sınıf-temelli bir ideoloji ve bu tür bir ideolojiden kaynaklanan eylemler daha yaygın olarak görülüyor. İşçi sınıfı hareketlerinin gelecekteki rotası buralarda kararlaştırılıyor olabilir ve bizim köprüler kurmamız gereken güçler onlardır. Yani, sendikalarımızı yeniden inşa etmek ve daha geniş ölçekte emek hareke-

²⁸ Bkz. Fletcher, "Can U.S. Workers."

²⁹ Bkz. James Petras, "The Unemployed Workers' Movement in Argentina," *Monthly Review* 53 (Ocak 2002), 32-45.

ti içinde solun varlığını yeniden güçlendirmek için mücadele ederken, aynı zamanda dünyanın dört bir yanındaki ilerici emek örgütlerine elimizi uzatmamız gerekiyor.

Bizim emek önderlerimiz Arjantin'de işsizlerin karayollarını kesme eylemlerini, Ekvator'da köylülerin topraklara el koymasını, Brezilya'da Lula da Silva gibi solcu önderlerin siyasi kampanyalarını ve Küba'nın yıllardır ABD'nin utanmazca yürüttüğü saldırıya karşı verdiği mücadele dâhil, diğer birçok benzer türden mücadeleyi kucakladıkları zaman, ABD'de emeğin işçi sınıfının kurtuluşu konusunda ciddi olduğunu bileceğiz. Bu ölçüte dayalı bir değerlendirme yaptığımızda, önümüzde alınması gereken ne kadar uzun bir yolun uzandığını görebiliriz. Aynı zamanda, önümüzde duran zorlu mücadeleleri de görebiliriz.

IV. BÖLÜM

SINIF VE GENÇLİK

Sınıflar verili bir anda bir diğeriyle ilişki içinde var olurlar ama aynı zamanda nesiller boyunca yeniden üretilirler. Amerika'da işçi sınıfı ailelerinin çocuklarından bir kısmı orta sınıfa geçer ve hatta bazıları kapitalist dahi olurken, bazıları da aşağı doğru hareket eder ama çoğunluk için söz konusu olan ailesinin mesleğini seçerek aynı yoldan devam etmektir.¹ Toplumumuz emek piyasaları ve eğitim sistemi aracılığıyla yeni nesil işçileri yaratır, tıpkı yeni nesil kapitalistleri şekillendirdiği gibi.

Sınıf deneyimi genç insanların yaşamına derinlemesine nüfuz eder. Ailenin, üyesi olduğu sınıfın tipik davranış kalıpları ve beklentileri, o bunları kişisel gözlemleri ve uyguladığı talimatlar yoluyla içselleştirirken ikinci doğası haline gelir. Çocuklar büyür, toplumdaki yerlerini alır ve deneyimlerinde bunu yansıtırken otomatik olarak olan bu şey bir yandan da sorgulanmaya ve yeniden değerlendirmeye tabi tutulabilir. Bu bazen bir iş deneyimi üzerinden olur, bazen üniversitede okunan dersler üzerinden. IV. Bölüm'deki makaleler çalışan, aynı zamanda da yüksek öğrenim gören gençlerin durumu hakkında çözümlemeler sunuyor ve bize sınıf düşüncesinin kendisine yeni nesiller arasında yer bulduğu koşullar hakkında bir parça fikir veriyor.

¹ Daniel P. McMurrer, Mark Condon, and Isabel V. Sawhill, "Intergenerational Mobility in the United States" (1997 yayınlanmamış tez Urban Institute'den temin edilebilir), s. 8. ABD'de sınıfsal hareketliliğe dair daha geniş bir tartışma için bkz. Michael Zweig, *Amerika'nın En İyi Saklanan Sırrı: İşçi Sınıfı Çoğunluktur*, h2o kitap, 2012, s. 79-90.

GREGORY DEFREITAS ve NIEV DUFFY gençlerin kazançlarının ailenin toplam geliri içindeki öneminin giderek arttığını buluyorlar fakat 1980'lerden bu yana düşmekte olan ücretlerden en çok etkilenenler de (üniversite mezunları dahil) yine genç işçiler oldu. İşgücünün geri kalanıyla karşılaştırıldığında da gençler en yüksek işsizlik oranına ve en düşük sağlık sigortası kapsamına sahip grup. Gençliğin ilgisiz olduğuna dair geleneksel düşüncüyü sorgularken DeFreitas ve Duffy öğrenciler ve genç işçiler arasında toplumsal eylemliliğe dair ciddi kanıtlar buldular ve sendikalara yaşı ileri olanlara kıyasla daha geniş bir sempati beslendiğini gördüler, özellikle göçmen işçiler arasında.

Üniversite eğitimi, vatandaşlık ve insani gelişim konusundaki genel önemini bir yana koyarsak, yukarı doğru sınıfsal hareketlilik için etkili tek araçtır. 2000 yılında hâlâ 25 yaş ve üstü nüfusun ancak yüzde 26'sı dört yıllık üniversite, yüzde 8'i iki yıllık yüksek okul mezunu.² Bu sınırlı imkânlar temelinde, mali kriz tüm eyaletlere yayılıp daha yüksek üniversite harçları ve daha düşük öğrenim kredilerine yol açarken, genç erkek ve kadın işçiler için fırsatlar iyice daralıyor. Bir kredi imkânı olsa dahi işçi sınıfından gelenler için bir üniversiteye gitmek mali açıdan büyük bir külfet. Hatta bu kredi yükünün kendisi başlı başına üniversiteye gitmenin sorgulanmasına yol açmakta.³

İşçi sınıfından gelme öğrenciler üniversiteye gittiklerinde mali yükün ötesinde sıkıntılarda yaşarlar. Dört yıllık yüksek öğrenim kurumlarının ve üniversitelerin çoğunda (yerel yönetimlerin yönettiği eğitim kurumları hariç) işçi sınıfından gelen öğrenciler azınlıktır.

MICHELLE TOKARCZYK'in de gösterdiği gibi bu öğrenciler genellikle bu ortamda öğrenme güçlüğü çekerler çünkü işçi sınıfı liseleri ve ailelerin beklentileri onların üniversiteye hazırlık sürecini desteklemez. Orta sınıftan gelen öğrencilerin doldurduğu ve öğretim üyelerinin etraftaki herkesin orta sınıftan geldiğini varsaydığı bir denize dalmış olan işçi sınıfı öğrencileri, sınıfın açıkça telaffuz edilmediği bir ortamda görünmez olurlar. Önce bir öğrenci sonrada profesör olarak kendi deneyimlerinin yardımıyla Tokarczyk üniversite ve akademilerin işçi sınıfından gelen öğrencilerinin ihtiyaçlarına kurumsal olarak cevap verebileceği bir çok değişik yol keşfediyor.

İşçi sınıfı üzerine çalışmalar yapan akademisyenler işçi sınıfı öğrencilerine genel anlamda öğretmen dinamiklerini keşfetmek ve herhan-

2 ABD Nüfus İdaresi (U.S. Census Bureau, *Statistical Abstract of the United States: 2001*, 119. baskı. (Washington, DC, 1999), tablo 217.

3 Greg Winter, "Üniversite Eğitim Kredileri Artıyor, Mezunların 'Hayalleri' Ölüyor," *New York Times*, Ocak 28, 2003, A1.

gi bir öğrenciye sınıf kavramını öğretmek üzerine bir kaç kitap yayınlamıştır.⁴ Bu alanda üretici olan yazarların ve araştırmacıların çoğu da bizzat işçi sınıfından gelen kişilerdir ve bir yandan kendi özel tarihlerini anlamlandırmaya çalışırken bir yandan da arkadan gelen genç işçilerin hayatını kolaylaştırmaya gayret etmekte.

BARBARA JENSEN gerek kişisel deneyimi, gerek öğretim üyesi ve gerekse de danışman olarak tanık olduğu durumlara dikkat çekerek sınıf atlayan öğrencilerin, birinden diğerine geçerken yaşadığı psikolojik süreçleri anlatıyor. Başka birçok sorunun yanında, karşılıklı yardımlaşmanın esas olduğu ve kişisel arzuların ailenin ve çevrenin bekası adına baskılandığı işçi sınıfı ortamında yetişen birinin bireysel başarı ve kişisel ilerlemenin tüm beklentileri yönettiği bir ortama adım attığında büyük bir çatışma yaşadığını keşfeder. Bu öğrenciler için sorun kendi işçi sınıfı kökenleri ile üniversite deneyimini bağdaştırmaktır. İşçi sınıfı çalışmalarının da problemi aynıdır ama tersinden: İşçi sınıfı deneyimini bir keşfe dönüştürmek ve bunun bilgisini yaratmak.

4 C. L. Barney Dews ve Carolyn Leste Law, *This Fine Place So Far from Home: Voices of Academics from the Working Class* (Philadelphia: Temple University Press, 1995); Sherry Linkon, *Teaching Working Class* (Amherst: University of Massachusetts Press, 1999); Ira Shor, *When Students Have Power: Negotiating Authority in a Critical Pedagogy* (Chicago: University of Chicago Press, 1996); Janet Zandy, *What We Hold in Common* (St. Paul, MN: Consortium, 2001).

Genç İşçiler, Ekonomik Eşitsizlik ve Kolektif Eylem

GREGORY DEFREITAS ve NIEV DUFFY

Genç Amerikan nüfusu 1990'ların ortalarından bu yana çarpıcı biçimde arttı. Ebeveynlerin doğum oranındaki ani artışın adeta bir "bebek patlaması"na yol açmış olması ve 1970'lerden beri devam eden kitlesel göçün etkisiyle, 16-24 yaş arasındakilerin bu on yılda yüzde 13 artacağı tahmin ediliyor -bütün diğer yaş gruplarından daha hızlı bir büyüme. Bu artışın toplumsal, siyasal ve ekonomik hayatta muazzam ölçüde etkileri olacaktır.

Geleceğin Amerikan işçi sınıfı, kesinlikle bugünün gençliğinin tutumları ve işteki deneyimleri tarafından şekillenecek. 2010 yılı itibarıyla 16-24 yaş arasındakiler, işgücünün tahmini yüzde 16,5'ine ve 16-34 yaş grubunun tamamı da tüm işçilerin yaklaşık beşte ikisine tekabül edecektir.¹ Bu grupların gelirlerindeki gelişme, milli gelir ve tüketim alışkanlıkları açısından ve bebek patlamasından emekli olanların kitlesel Sosyal Güvenlik ihtiyaçlarının maliyetini karşılamak açısından çok önemli olacaktır.

¹ Howard Fullerton Jr. ve Mitra Toosi, "Labor Force Projections to 2010: Steady Growth and Changing Composition," *Monthly Labor Review* 124, no. 11 (2001): 21-38.

Bu makale, gençlik içerisindeki sosyoekonomik eğilimler ile gençliğin patron, sendikalar ve sınıf kimliği karşısındaki tutumları hakkında yeni bulgular sunuyor. İlk bölümde ele alınan başlıca sorular şunlar: Geçtiğimiz on yıldaki ekonomik patlamadan genç işçiler ne kadar nasiplendi? Yetişkinlere kıyasla gençlerin istihdam, gelir ve sağlık hizmetleri göstergeleri ne durumda? Hem ulusal hem de New York eyaletine ait veri yığınına araştırdık. Bulduklarımız gösteriyor ki, gençlerin görece sosyoekonomik konumlarında ve uygun fiyatlı yükseköğrenime ve sağlık hizmetlerine erişimlerinde genel bir bozulma mevcut.

İkinci bölüm, gençlerin kendi ekonomik konumlarına ve geleceklerine nasıl baktıklarını ve kendi işleriyle ilgili gelecek beklentilerini iyileştirmek için destekleyecekleri siyasi seçenek ve örgütlenme biçimlerinin ne olduğunu sorguluyor. Ek olarak, ulusal araştırmaları irdelerken, Long Island gençliği hakkındaki yeni bir anketten elde edilen ilk bulguları paylaşıyoruz. Sonuçlar yetişkinlerden ziyade gençler arasında genel olarak sendika yanlılığına yönelik sempatinin ve kolektif işçi eylemi seçeneklerinin daha güçlü olduğunu gösteriyor.² Sonuçlar aşağıdaki ihtilaflı kamu politikası konularının genç işçilerin gelecekteki işlerinde ve yaşam standartlarında öneminin arttığına işaret ediyor: Asgari ücret, sağlık sigortası masrafları ve sigorta kapsamı, üniversite için hükümetin mali yardımı, yeni iş yaratma programları, sendikal örgütlenme hakları ve göçmen yasası reformu.

Eşitsizlik Göstergeleri

Gençler hakkındaki iki önyargı, bugün bütün siyasi çizgilerdeki yetişkinler arasında yaygındır. Bunlardan ilki, bağımsız, benmerkezci milyarderler olmak isteyen, internet zenginlerine öykünenler olduklarıdır. Bu bakış açısına göre, lise ve üniversite çağındaki gençler boş vakitlerini gündelik ticaret yaparak ve ihtiyaçları olmayan şeyler için alışveriş yaparak geçirmektedirler. Yarı zamanlı bir işe girme zahmetine girseler de, kazandıkları parayı lüks ve tamamen yakında bir parçası olmayı umdukları yönetim ile tanımlanan şeyler için harcarlar. Sorumsuz aylaklar ise diğeridir. Birçok okul ve kariyer sahibi olunamayacak iş arasında amaçsızca gidip gelen, yönünü bulamamış, ahlak yoksunu gençler görüntüsü. Public Agenda araştırma merkezinin iki bin yetişkinle son zamanlarda yaptığı bir anket, gençlere yönelik mevcut yetişkin karşıtlığının eski nesillerin bilindik eleştirilerini aştığını gösteriyor. Tüm yaş gruplarında, ebeveyn olsun olmasın çoğu yetişkin, gençler hakkında endişeli ve hatta onlardan korkmakta ve tedirgin olmakta: ankete katılanların üçte ikisi genç yaştakileri tarif etmek için “kaba,” “yabani” ve “sorumsuz” sözcük-

2 Yazarlar araştırmadaki değerli yardımlarından dolayı Daniel Golebiewski'ye müteşekkirdir.

lerini tercih etti ve yetişkinlerin sadece yüzde 37'si bugünün gençlerinin "bir gün ülkeyi daha iyi bir yer haline getireceğini" düşünüyor.³

Bu önyargılar, çelişkili olduğu kadar yanıltıcı da. Farklılıklarına rağmen, her ikisinde de genç işçilerin ve onların iş deneyimlerini değersizleştirmenin etkisi var. Bu yüzden, daha yüksek asgari ücretin ilerici destekçileri bile, asgari ücretle çalışan işçilerin sadece küçük bir azınlığının genç yaştakiler olduğuna vurgu yapmaktadır. Böylelikle, bugünün gençlerinin ya daha yüksek bir ücrete ihtiyacı olmayacak kadar ayrıcalıklı ya da ebeveynler tarafından onu hak etmeyecek ölçüde şımartıldığını söyleyen eski muhafazakâr nakarat zımnen kabullenilmektedir.

Aslında, 1970'lerden bu yana, milyonlarca düşük gelirli ve artan sayıda orta gelirli aile için genç insanların işleri hane halkı gelirinin önemli ve güvenilen bir bileşeni olarak görülüyordu.⁴ Bunun yetişkinler tarafından bugün anlaşılması zor olabilir, çünkü bundan yirmi beş yıl veya daha önce bugünün yetişkinlerinin genç işçiler olarak çalıştığı zamanlarda, gerçel olarak, bugün gençlerin alabileceğinden çok daha yüksek ücretler ödeniyordu. Aynı dönemde yükseköğretimin ekonomik olarak daha zor karşılanabilir hale gelişi, üniversiteli gençliğin seçeneklerini iyice kısıtladı, yapabileceği şey gerek lisede gerekse de üniversite öğrenimi sırasında bulabildiği bir işe, ne olursa tutunmaktı.

Düşen Göreli Ücret Haddi

1980'lerde ve 1990'ların başlarında genel ücret düşüşlerinden en çok etkilenen genç işçiler oldu. Aslında genç ve yetişkin işçiler arasındaki ücret farkı birçok gelişmiş ülkede giderek açılıyordu ancak bu fark, ABD'de diğerlerine oranla çok daha fazla oldu.⁵ Tablo 1, 1970'lerin başından bu yana enflasyona göre düzeltilmiş ücret hareketlerinin gençliğin cinsiyet ve eğitim durumuna göre dağılımını göstermektedir. 1973'ten 1995'e kadar, 19-25 yaş arasındaki lise mezunlarında (üniversite mezunları hariç), gerçel ücretler erkeklerde yüzde 30, kadınlarda da yüzde 18.3 geriledi. Sadece 1990'ların sonlarında bu gruptaki gençler nihayet bazı ücret kazanımları sağladı ama bu kaybettiklerini telafi etmeye yetecek kadar değildi: 1999'da genç erkekler hâlâ 1973 ücret düzeyinin yüzde 25, genç kadınlar da yüzde 13 altında ücret alıyorlardı.⁶ Genç üniver-

3 Public Agenda, *Kids These Days: What Americans Really Think about the Next Generation* (New York: Public Agenda, 1997).

4 David S. Johnson ve Mark Lino, "Teenagers: Employment and Contributions to Family Spending," *Monthly Labor Review* 123, no. 9 (2000): 15-25.

5 David G. Blanchflower ve Richard B. Freeman, "The Declining Economic Status of Young Workers in OECD Countries," *Youth Employment and Joblessness in Advanced Countries* içinde, derleyen Blanchflower ve Freeman (Chicago: University of Chicago Press, 2000), 19-56. Aynı zamanda bkz. Paul Ryan, "The School-to-Work Transition: A Cross-National Perspective," *Journal of Economic Literature* 39 (2001): 34-92.

6 Lawrence Mishel, Jared Bernstein, ve John Schmitt, *The State of Working America 2000/2001* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2001), tablo 2.22.

site mezunları da, kendi nesillerinin üniversiteli olmayan üyelerinin ki kadar olmasa da, beklenmedik ücret düşüşlerinden nasiplerini aldılar. 1973-1995 periyodu boyunca, saatlik ücret üniversite mezunu erkeklerde yüzde 11,5, kadınlarda ise yüzde 3 düştü. Fakat her iki cinsiyet de 1990'ların sonlarında kaybettiklerini, sırasıyla yüzde 15 ve yüzde 9,4 ücret artışı yakalayarak geri kazandı.

Tablo 1. Saat başı ücret oranı ve ücret eşitsizliğindeki değişim, 1973-99

Gerçek ücret değişimi	1973-95 (%)	1995-99 (%)	1973-99 (%)
Lise mezunları, 19-25			
<i>Erkekler</i>	-29.8	+6.3	-25.4
<i>Kadınlar</i>	-18.3	+6.2	-13.2
Üniversite mezunları, 19-25			
<i>Erkekler</i>	-11.5	+14.9	+3.0
<i>Kadınlar</i>	-3.0	+9.4	+6.2
Genç/yetişkin ücret oranı	1973 (%)	1995 (%)	1999 (%)
Lise mezunları			
<i>Erkekler</i>	0.70	0.63	0.65
<i>Kadınlar</i>	0.87	0.73	0.74
Üniversite mezunları			
<i>Erkekler</i>	0.62	0.61	0.63
<i>Kadınlar</i>	0.84	0.75	0.77
Lise/üniversite ücret oranı			
<i>Erkekler</i>	0.75	0.60	0.55
<i>Kadınlar</i>	0.66	0.56	0.54

Kaynak: Lawrence Mishel, Jared Bernstein, ve John Schmitt tarafından yapılan ABD Sayım Bürosu Mevcut Nüfus Araştırması Çözümlemesi, *The State of Working America 2000/2001* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2001), 158.

Not: Genç/yetişkin ödeme oranı 19-25 yaş arası işçilerin saat başı ücretinin 34-40 yaş arası işçi ücretlerine bölünmesiyle hesaplanmıştır.

Genç üniversite mezunlarının 1999'da saatlik ücret ortalaması 1973'teki düzeyinden erkeklerde sadece 0,28 dolar, kadınlarda ise 0,85 dolar daha fazladır. Gerçekte, genç ve üniversite mezunu olmayanların yaşlı işçilerden ya da üniversite mezunlarından daha sert ücret düşüşlerine katlanmış olması gerçeği, yaşa ve eğitime göre ücret eşitsizliğinin keskin biçimde arttığı anlamına geliyor. 1973'te genç lise mezunlarının ücreti yaşlı lise mezunlarının aldığı ücretin yüzde 70'i kadardı, 1999'da ise bu oran yüzde 65'e düştü; üniversite mezunu olmayan kadınlarda, uçurum daha da büyüdü: 1973'te yüzde 87 olan genç-yetişkin ücret oranı, 1999'da yüzde 74 oldu. Aynı dönem boyunca, lise mezunları

ile üniversite mezunları arasındaki eğitim kaynaklı ücret farklılıkları her iki cinsiyet için de çift hanelere ulaştı. Üniversiteli olmayan genç erkekler 1973'te aynı dönemdeki üniversite mezunu genç erkeklerin kazancının yaklaşık yüzde 75'i kadar ücret alırken, 1999'da sadece yüzde 55'i kadar alabiliyordu. Üniversiteli olmayan genç kadınlarda, bu oran yüzde 66'dan yüzde 54'e düştü.

Ana akım ekonomi kuramı bu eğilimi açıklarken bir hayli sıkıntıya düşmüştür; aslında 80'lerin başında çoğu ekonomist bunun tam tersini tahmin etmekteydi. Sonuçta, bu ekonomistler, doğum oranı düşen kitle içindeki genç nüfusun payının küçülmesinin, 1970'lerin bebek patlamasının ortaya çıkardığı işgücü piyasası kalabalığının iş ve ücret beklentilerini besleyeceği kanaatine vardı. Geleneksel "genç-ağırlıklı" hizmet ve perakende ticaret işkollarına yönelik endüstriyel geçişin işverenler için genç işçi talebini yükseltmesi bekleniyordu. X-Kuşağı [Generation-X; bebek patlaması kuşağı] gençlerin, yaşlı işçilere göre yüksek eğitim düzeyleri ve bilgisayara aşinalıkları güçlü ilave avantajlar gibi görünüyordu.

Gençliğin ücret erozyonuna bir başka önemli sebep de federal hükümetin asgari ücret değerini 1960'lar seviyesine getirmesindeki isteksizlik oldu. Asgari ücretle çalışanların üçte birini yirmi yaş altı gençler oluşturuyordu ve 1970'lerden bu yana satın alma güçleri ciddi erozyona uğramıştı. 2002'de 5,15 dolar olan enflasyondan arındırılmış federal asgari ücret, son artışın yaşandığı 1997 seviyesinden yüzde 10 ve 1981'dekinden yüzde 19 daha düşüktür.⁷ Gençlerin kazançlarının düşmesinin ardında yatan bir başka etken de, daha sonra tartışacağımız bir konu olan, genç işçiler arasında sendikal korumanın azalmasıdır. İşverenler, bir yandan ücret artışlarına direnerek sendikaların gücünü kırarken bir yandan da işçilerin ücretlerine göz dikip işten sayılmayan sorumlulukları çoğaltarak ve işin tanımını değiştirip yönetimin esnekliğini arttırarak federal asgari ücretten azami avantaj elde etmiştir. Perakende ve gıda hizmetlerinin çoğunda yarı zamanlı çalışanların ihtiyaç duyulduğunda mesaiyi tamamlamaya hazır ve nazır olması bekleniyor. ABD Çalışma Bakanlığı'na göre, bu iki endüstri ücret ve mesai yasalarını en kötü şekilde ihlal eden iki endüstri. Dahası, 1980'lerin başında işe giriş seviyesinde, sendikalı olanlar arasında dahi, giderek artan sayıda gencin iki katmanlı ücret tarifesinin kurbanı oldukları görüldü. Ronald Reagan'ın 1981'de hava trafik kontrolörlerinin grevini bastırarak göz-

7 Jared Bernstein ve Jeff Chapman, Time to Repair the Wage Floor (Washington, DC: Economic Policy Institute, 2002). 1996 tarihli federal asgari ücret yasasına göre 19 yaş ve altı işçilere her işverendeki ilk 90 günlerinde saatte sadece 4,25\$ olan "alt-asgari ücret" ödenebiliyordu.

dağı vermesi, birçok sendikanın işe yeni girenlerin "çekirdek" kıdemli çalışanlardan daha düşük ücret almasına yönelik işveren taleplerini kabul etmesiyle sonuçlandı. Bundan dolayı, Uluslararası Nakliye İşçileri Sendikası (International Brotherhood of Teamster-IBT), 1982'de, kargo şirketi United Parcel Service'de (UPS) iki katmanlı ücret tarifesini kabul ettiğinde, yarı zamanlı çalışanlar işgücü içinde küçük bir azınlıktı ve ortalama ücret oranları da tam zamanlılarla hemen hemen aynıydı. Fakat 1982'den 1997'ye kadar UPS, saat başı ücret düzeyini ortalama 9 dolarda tutarak daha çok yarı zamanlı çalışan istihdam etmeye başladı. Aynı dönemde tam zamanlı çalışanlar (çok daha kötü bir genç-yetişkin ücret eşitsizliği pahasına) onların kazançlarını ikiye katlayarak 20 dolar saat ücreti aldılar.⁸

Yükselen İşsizlik ve Eksik İstihdam

1990'ların ekonomik canlılığının bitmesi, eğer bir geri dönüş olmazsa, genç işçilerin son on yılda ücretlerinde görmüş oldukları sınırlı iyileşmeyi de tehdit etmektedir. Durgunluğun şamarını ilk yiyen genellikle genç işçiler olur ve "işe son giren, ilk kovulandır" ilkesi hâlihazırda yaşadığımız sıkıntılı ekonomik dönem için de aynen geçerli olmaktadır. ABD Çalışma Bakanlığı'nın mevsimsellikten arındırılmış hesaplamalarına göre, 1990'ların genişlemesinin zirve noktası olan bu oran, 2000 yılının ilk çeyreğinde genel ulusal işsizlik oranı yüzde 4 iken yirmini yaş altı gençlerde yüzde 13,3 oldu; bu, yıllardır en düşük orandı (gerçi halen yetişkinlerin düzeyinden üç kat fazla). Ekonominin yavaşladığı sonraki iki yılda, 2002'nin ilk çeyreğinde genel işsizlik oranı 1,6 puan yükselerek yüzde 5,6'ya ulaştı. Ancak gençlerdeki artış çok daha yüksekti ve bu oran yüzde 16'ya çıktı. Siyahi gençler arasında işsizlik bu aynı dönemde yüzde 23,9'dan yüzde 29,9'a yükseldi.

Alternatif bir gösterge kullanır ve nüfusun istihdam edilen kesimi itibarıyla bakarsak da, durgunluğun gençliğe daha sert vurduğunu yine görebiliriz. Nüfustaki genel istihdam oranı 2001'de yüzde 64,6'dan

⁸ 1997'de, ücret yapısındaki eşitsizlik ve tam-zamanlı işlerdeki azalış sendikalar için en ciddi sorunlar haline geldi. Teamsters (Nakliye İşçileri Sendikası) UPS işyeri temsilcileri 1997 ilkbahar ve yazını üyelerini ve halkı UPS'in, nakliye ve lojistik işkolunun 65 Milyar dolarlık bu devinin adil olmayan ücret politikaları konusunda eğiterek geçirdi. 4 Ağustos'ta 185.000 nakliye işçisi UPS'e karşı ülke çapında greve çıktı. Grev şirketin işlemlerini ciddi ölçüde sekteye uğratmanın yanında yapılan anketlere göre kamuoyunda büyük ölçüde desteğini kazanmayı başardı. Onbeş günlük işbirakmanın ardından işçiler tüm temel taleplerinin kabul edildiği beş yıllık bir sözleşmeye imza attılar. Bu sözleşme adeta bir dönüm noktasıydı ve şunları içeriyordu: (1) yarı-zamanlı çalışanların saat ücretlerine 4,10 dolar, tam-zamanlı çalışanları saat ücretlerine 3,10 dolar artış; (2) Yarı-zamanlı çalışan 10.000 işçinin tam-zamanlıya çevrilmesi; ve (3) işverenin her altı yeni tam-zamanlı iş konumundan en az beşinin hâlihazırda UPS'te yarı-zamanlı olarak çalışan işçiler tarafından doldurulacağına dair taahhüt vermesi. Louis Uchitelle, "Strike Points to Inequality in 2-Tier Job Market," New York Times, Ağustos 8, 1997.

2002'nin başlarında yüzde 62,8'e geriledi; gençliğin oranı iki kat daha hızlı düştü, yüzde 45'ten yüzde 40,4'e. Bu, büyük olasılıkla hem resmen işsiz olanları (hâlâ etkin olarak iş arayanları) hem de işgücü terkinde işsizlerin iş aramaya devam etme cesaretinin kınılmasına sebep olan eksik istihdam artışını yansıtmaktadır. Durum büyük şehirlerde ulusal figürlerin öne sürdüğünden belirgin ölçüde daha kötü. Bizim henüz yayınlanmamış olan son Nüfus Anketi verilerine dayanarak hazırladığımız tahminler, New York şehrinde her beş gencin birinden bile daha azının iş bulabildiğini gösteriyor!⁹

Daralan Sağlık Sigortası Kapsamı

Gençler birçok şekilde de eşsiz ve hassas bir grup meydana getirirler. İhtiyaç duydukları becerileri öğrenirken, aynı zamanda hem psikolojik hem de mali olarak ebeveynlerinden bağımsızlık kazanma sürecini de başlatmış olurlar.

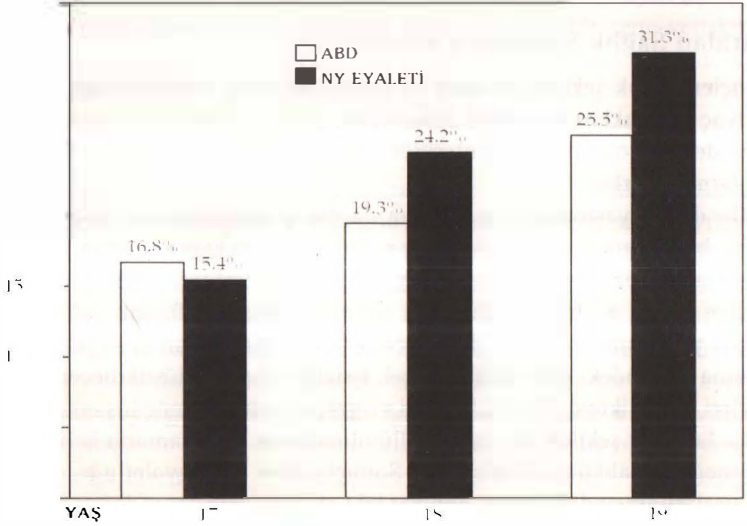
On dokuz yaşından gün alan ya da daha öncesinde aile evini terk eden birçok ergen, ebeveynlerinin sağlık sigortası kapsamından yararlanamaz. Hâlihazırda bunların pek azı, iş deneyimi veya eğitimi edinmeden ya da az biraz edindikten sonra, işveren tarafından sağlanan sağlık yardımına erişmektedir. İşveren tarafından sağlanan sağlık yardımına erişimdeki yetersizlik yüksek işsizlik oranı ve düşük beceri düzeyleri ile birlikte daha da kötüleşti ve gerçek şu ki bu genç insanlar çok daha fazla bir şekilde, hiç de gönüllü olmaksızın, yarı zamanlı istihdam seçeneğine mahkûm edilmişlerdir. Sonuçta, New York eyaletinde, 17 ve 19 yaşları arasındaki ergen gençlerdeki sigortasızlık oranı ikiye katlanarak yüzde 15,4'ten yüzde 31,3'e çıkmıştır.¹⁰

Aslında "işveren tarafından sağlanan" sağlık sigortası kapsamının (işçinin patronundan veya sendikasından doğrudan elde etmiş olduğu sağlık sigortası kapsamı) kaybı, 1990'lar boyunca ABD'de yaşlı ergenler ve genç yetişkinler arasında özel sağlık sigortalılığındaki düşüşün en önemli sebebidir. 1989'dan bu yana işverenin kendisi tarafından sağlanan sağlık hizmetleri kapsamı çalışan genç yetişkinler için, özellikle de 25 yaşın altındakiler için dramatik bir şekilde düşmüştür. İşveren tarafından sağlanan sigorta kapsamındaki azalışın vebali sıklıkla, gençler arasında yarı zamanlı ve geçici istihdamın artışında görülse de, genç işçiler arasında sağlık sigortası hizmetlerinin genel düşüşü yıl boyunca

9 Gregory DeFreitas, "Recession and Rebuilding in the New York Economy," *Regional Labor Review* 4 (2002): 3-18.

10 Detaylı tahminler için bkz. Niev Duffy, "The Coming Health Care Crisis for New York Parents," *Regional Labor Review* 4 (2002): 29-33; ve Niev Duffy, "A Crisis in Coverage: Falling Adolescent Health Insurance: Its Impact on Youth and Their Health Care Providers," Mount Sinai Adolescent Health Center Policy Report (NY: Mount Sinai Adolescent Health Center, 2002).

ca tam zamanlı çalışan işçilerin oranındaki düşüşten kaynaklanmıştır. 1990'ların başından sonuna kadar, işverenin kendisinin sağladığı kapsaman oranı yıl boyu tam zamanlı çalışan işçilerde belirgin biçimde düşmüştür, özellikle de New York eyaletinde. Aynı yıllar boyunca 19-29 yaş arası genç işçiler ile 30-64 yaş arasındakilerin karşılaştırılması açıkça genç işçilerin kapsamında keskin bir düşüş olduğunu göstermiştir. Sonuç, genç yetişkinler ve 30 yaş üstündekiler arasındaki uçurumun ciddi biçimde derinleşmesi oldu (bkz. Şekil 1).

Şekil 1. 1990'lı yılların sonuna doğru ABD ve New York eyaletinde, genç yetişkinler arasında özel sağlık sigortası olmayanların oranları.

Yüksek Öğretim, Daha Düşük Karşılabilirlik

Üniversite eğitiminin düşük ücretler ve güvensiz işlere karşı çözüm olduğu yaygın olarak kabul edilir. Hane halkı geliri düşük olanlar da dahil olmak üzere gençlerin çoğu son on yıllarda öncekinden daha fazla üniversiteye gitme imkânı buluyor. Ancak, 25 yaş üstü Amerikalıların dörtte üçü hâlâ üniversite diploması almış değil. Gençliğin üniversite eğitime erişimini yaygınlaştırmakta giderek daha önemli hale gelen bir engel de üniversiteye harcanan masrafların hükümet ve üniversitenin mali yardımından çok daha hızlı arttığı gerçeğidir. 1980'den 2000'e harçlar ve ücretler kamu okulları ve üniversitelerde yüzde 107 arttı ama buna karşılık ortalama üniversite öğrencisi başına düşen dev-

let harcamasındaki artış sadece yüzde 13'te kaldı. 1986'da dört yıllık devlet okulları harçlarının yüzde 98'ini kapsayan Federal Pell hibesi, şimdi sadece yüzde 57'sini kapsamakta. 1980'den bu yana, öğrencilere yapılan federal yardım da doğrudan hibe sisteminden, sürdürülemez bir üniversite ücreti borçlanması varsayımıyla birçok alt ve işçi sınıfı ailelerini korku içinde bırakan kredi tabanlı bir sisteme dönüşmüştür.

Sonuç şu ki, yüksek öğretime erişimin belirlenmesindeki sınıfsal arka planın önemi artarken, yüksek öğretim daha az karşılanabilir hale geldi. Yüksek gelirli ailelerden gelen yüksek başarılı öğrencilerin yüzde beşine kıyasla, yüksek başarılı düşük gelirli öğrencilerin yüzde yirmi beşi üniversiteye kayıt yaptırmamaktadır.¹¹

Üniversite masraflarını karşılamaya gücü yeten düşük gelirli öğrenciler büyük ihtimalle iki yıllık bir programı seçmek zorunda kalacaktır ve bu programlar onlara vasıflı bir işçi sınıfı meslek eğitiminden öte bir şey vermez. Gelir piramidinin en zengin dörtte birindeki aileler arasından lise mezunlarının üçte ikisi dört yıllık üniversitelere giderler, ailelerin fakir olan çeyreğinde ise bu oran beşte birdir.¹²

Son zamanlarda yapılan resmi bir araştırma mali engellerin üniversiteye gitmeye hak kazanmış 4,4 milyon öğrenci için katlamalı bir şekilde büyük kayıplar üreteceğini ve bu on yılın sonuna kadar üniversiteye gitmekten baştan vazgeçen iki milyon öğrenci olacağını tahmin etmiştir.¹³

Bu sınıf farklılıkları ırksal ve etnik eşitsizlikleri şiddetlendirmektedir: 2001'de 25-29 yaş arasındakilerde, beyaz olanların üçte biri lisans ya da yüksek diploması alırken, siyahların sadece yüzde 18'i, Latinlerin de yüzde 11'i aynı başarıyı gösterebilmiştir.¹⁴

Gençlik ve İşçi Sınıfının Görüşleri

Hızla büyüyen genç işgücünün karşı karşıya olduğu sorunlu eğilimler -yaşlı işçilere göre büyüyen ücret eşitsizliği, daha yüksek işsizlik ve eksik istihdam, daralan sağlık sigortası kapsamı ve karşılanabilirliği azalan yüksek eğitim- onların sosyoekonomik beklentilerini ve işveren

11 Michael S. McPherson ve Morton O. Shapiro, *The Student Aid Game: Meeting Need and Rewarding Talent in American Higher Education* (Princeton: Princeton University Press, 1998). Aynı zamanda bkz. National Center for Public Policy and Higher Education (NCPPE), *Losing Ground: A National Status Report on the Affordability of American Higher Education* (San Jose, CA: NCPPE, 2002).

12 Michael Zweig, *Amerika'nın En İyi Saklanan Sırrı: İşçi Sınıfı Çoğunluktur*, h2o kitap, 2012.

13 Advisory Committee on Student Financial Assistance, U.S. Department of Education. *Empty Promises: The Myth of College Access in America* (Washington, DC: U.S. Department of Education, 2002), 31.

14 National Center for Education Statistics, *The Condition of Education, 2002* (Washington, DC: U.S. Department of Education, 2002), 174.

ve sendikaların bu süreçte nasıl bir rol oynadığı hakkındaki görüşlerini etkiliyor mu? Buna cevap olacak muhtemel bir yaklaşım sınıf çözümlemesinden geçmektedir.

Sınıf kimliğini benimsemenin gençler için, yetişkinlere kıyasla daha zor olması beklenebilir. İlk olarak, hangi durumun sınıfla daha ilintili bir gösterge olduğu hiçbir şekilde açık değildir: işçinin kendi mesleğinin mi yoksa ebeveynlerinin mesleki durumu mu? Gençlerin ebeveynleriyle ortalama ikamet etme süresinin uzaması, ebeveynlerin sınıf kimlikleriyle özdeşleşmelerini güçlendirmiş olabilir. Diğer bir sorun, genç işçiler arasında daha yüksek olan işten ayrılma/iş değiştirme oranlarındadır. Gençliklerinde ve yirmili yaşlarının başlarında işçilerin girdiği türlü işler, gerçekte amaçladıkları kariyer yollarıyla pek alakalı değildir. Dolayısıyla aile geçmişi sınıf aidiyetinde gençlerin kendi işlerinden daha az etkili olsa bile, gençliğin sınıfsal kimlikle ilgili sınırlarını çizmesinde bu erken dönem işler de genellikle belirleyici olmaktan uzaktır. Bireylere açıkça kendi sınıf kimliklerinin sorulduğu ve tüm yaş gruplarını kapsayıp, belirli yaş gruplarından düzgün yanıt alabilmiş ulusal çapta çok az anket bulunmaktadır.

Gençler kendi sınıfsal konumlarını nasıl tanımlamaktadırlar? Bu sorunun yanıtına bir giriş olarak, 2002'de Ocak ayının sonlarında New York Long Island'daki özel bir üniversitede öğrencilerin katıldığı küçük bir araştırma gerçekleştirdik. Anketler, çoğunlukla farklı disiplinlerden profesörler tarafından bahar döneminin ilk haftasında dağıtıldı. Öğrencilere bunun tamamen "üniversite öğrencilerinin özgeçmişleri, faaliyetleri ve tutumları" üzerine gizli ve gönüllü bir üniversite araştırma anketi olduğu söylendi. Hiçbir isim kaydedilmedi ve her bir profesör tamamlanan anketleri dönem sonunda topladı. Cevaplama oranı yüzde 90'ın üzerindeydi ve tamamlanmış olan 271 anket toplandı.

Nispeten varlıklı bir banliyö bölgesinde özel bir üniversitede kayıtlı, ailelerinin geliri ortalamanın üstünde olan öğrencilerin daha çok serbest meslek ve yönetsel kariyer hedeflerine ve üst/üst orta sınıf bakış açısına sahip güçlü bir kimlik oluşturmaları bekleniyordu. Dolayısıyla, bulgularımızın gençliği temsil etmesini beklemiyorduk ama her yaş ve eğitim düzeyi için yapılan ulusal anket sonuçlarına yakın bir sonuç bekliyorduk.

Araştırma yapılan öğrencilerin üçte ikisinden fazlası daha önce bir işte çalışmıştı ve yüzde 99'u da ya hâlihazırda çalışıyor ya da geçmiş iki yılda bir işte çalışmıştı. Bunların yüzde 93,7'si herhangi bir yönetsel sorumluluğu olmayan "işçi sınıfı" işleriydi ve çoğunlukla perakende ve hizmet işkolundaydı. Ancak doğrudan "Hangi sınıftansınız?" diye so-

rulduğunda “işçi sınıfı” ya da “alt sınıf” diye cevap veren yüzde 14,3'e kıyasla yüzde 70,5 “orta sınıf” dedi. Açıkçası, bizim üniversite öğrencileri örneğimizin seçici doğası göz önüne alındığında, doğru bir çözümleme için farklı eğitim seviyeleri ve kurumlarından daha geniş bir gençlik grubuyla yapılacak araştırmalara ihtiyaç var.

İkinci olarak, sınıfsal aidiyet konusunda doğrudan olmayan bir yaklaşım daha umut verici olabilir: işverenlerin ve işçilerin kilit özellikteki davranışlarıyla aynı fikirde olup olmama derecelerini sormak. Yeni yapılan başka anketlerle karşılaştırılabilirlik imkânı verebilirsin diye hazırladığımız bir dizi soruyu, öğrencilerin işveren ve işçiye yönelik “dayanışmacı duygularını” değerlendirmek için aynı öğrencilere sorduk.¹⁵ İlk olarak, öğrencilere işverenlerin işlerini aşağıdakilerden her birinde “iyi ya da yeterince iyi yapıp yapmadıkları” soruldu: Kârların paylaşımı, işçilerin sağlık sigortasının sağlanması, dostça bir işyeri ortamı sağlanması ve sendika yanlısı çalışanlara adil muamele.

Öğrencilerin üçte ikisi işverenlerin çalışanlarıyla kârlarını paylaşıırken “işlerini yeterince iyi yapmadığını” söyledi. Beşte ikisi de işverenlerin diğer üç önemli alanda işlerini yeterince iyi yapmadığını hissettiğini söyledi: Çalışanlar için karşılanabilir sağlık hizmetlerinin sağlanmasında, sendika yanlısı çalışanlara adil davranılmasında ve dostça bir işyeri ortamı sağlanmasında.

Daha yakın bir çözümleme, yanıtlayıcının işi, işvereni hakkındaki fikirleri ve sınıfsal kimlik arasındaki bağlantıları ortaya koymaktadır. Örneğin, sağlık sigortası ve sınıf algısı birbiriyle bağlantılı görünüyor. Bu nedenle sağlık sigortası kapsama oranı kendisini “üst sınıf” olarak tanımlayanlarda daha yüksek görünmektedir. İşverenlerin çalışanlara yeterli bir sağlık sigortası sağlayıp sağlayamadığı konusundaki algı, sınıfla yakından alakalı. “Üst sınıf”tan öğrencilerin büyük çoğunluğu işverenlerin sağlık sigortası sağlamada yeterli olduğunu düşünüyor, kalan öğrencilerin sadece yarısından biraz fazlası işverenlerin yeterli olduğunu düşünüyor. Bu da aslında öğrencilerin aileleri kendi şirketlerine sahipse ve bu şirketin çalışanları da varsa kendilerini üst sınıfta görmeye daha yakın olduğu gerçeğini gösterebilir. Diğer grupta da işverenlerin sağlık sigortası sağlamasından duyulan memnuniyet her durumda yüksekti. İlginç olan şu ki, işverenlerin çalışanlara gerçekten sağlık sigortası sağlamasıyla, bunu yapmanın işverenin sorumluluğu olarak kabul edilmesi arasında bir bağ kurulmuyor.

15 Sınıf bilincinin bir göstergesi olarak “dayanışmacı duygular” hakkında daha ayrıntılı bir çözümleme için yakın zamanlarda Amerikan sınıf ilişkileri üzerine yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biri olan Class Counts'a bakılabilir. Erik Olin Wright, Class Counts (New York: Cambridge University Press, 1997).

Seçilen ğrenci gruplarındaki bu araştırmanın sonuçları gösteriyor ki, bir üniversite ortamında bile, sağlık sigortası kapsamı örnekleri ulusal düzeydeki eşitsizlik seviyesini geniş bir şekilde yansıtmaktadır. Sağlık sigortası kapsamı oranı ırksal ve etnik azınlıklarda (Asyalılar dışında), vatandaş olmayanlarda ve evliliklerinde bozulma deneyimi yaşayan hane halklarında önemli ölçüde düşüktür. Kapsam oranı, çalışan öğrenciler arasında biraz daha düşüktür, ekonomik olarak dezavantajlı öğrencilerde de okula devam ederkenki çalışma oranı daha yüksektir.

Sonuç itibarıyla, üniversite ğrencilerinin küçük bir kısmı kendilerini açıkça “işçi sınıfı” olarak tanımlarken, işverenin işçilere davranışı ile ilgili bir dizi soru sorulduğunda işvereni eleştirme daha büyük orandadır. Fakat işverenlerin işçilere karşı davranışı ile ilgili eleştirel görüşler sendikaları desteklemeye kadar uzanır mı?

Gençlik ve Sendikalar

Bugün 16–24 yaş arasındaki işçilerin sadece yüzde 5,2’si sendika üyesi, bu tüm yaş gruplarının en düşük oranı. Sendikalı gençlik oranı, Çalışma İstatistikleri Bürosu’nun yaş gruplarına göre yıllık sendika üyelikleri oranını tespit etmeye başladığı ilk yıl olan 1983’teki yüzde 9,1 seviyesinden neredeyse yarısı kadar düştü.

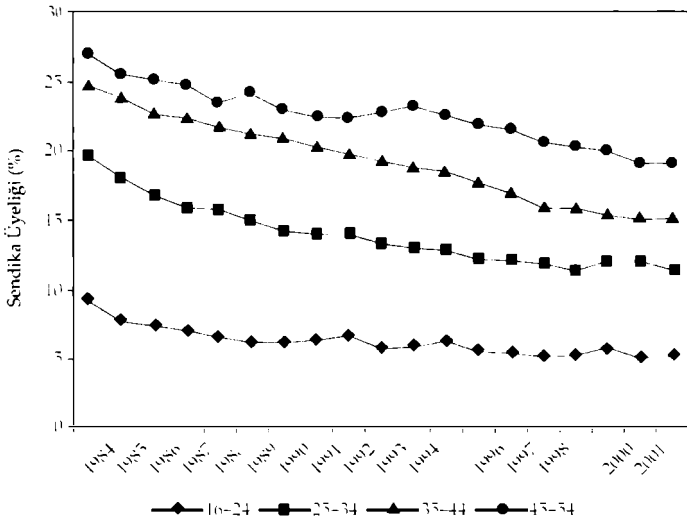
Aynı zamanda, Şekil 2’de gösterilen zaman eğilimlerinde olduğu gibi, sendikalaşma oranı yaşlı işçilerde daha fazla düştü: 1983’te yüzde 19,6’dan 2001’de 25–34 yaş arasında yüzde 11,5’e ve 35–44 yaş arasında yüzde 24,8’den yüzde 15’e düştü. 25 yaş altı gençliği ve yaşlı işçilerdeki sendikalaşma oranı arasındaki uçurum bu dönemde daha da derinleşmiştir. 1990’ların ortalarından beri, sadece yüzde 5 üzerindeki bir noktaya ulaşarak gençliğin sendikalılaşma oranındaki düşüş durmuş oldu. Şimdi sendika üyesi olan 25 yaş altındaki 1,034 milyon genç işçi (1983’te bu sayı 700.000’in biraz üzerindeydi); tüm sendika üyelerinin yalnızca yüzde 6’sını oluşturuyor.

Genç işçiler arasındaki sendika üyeliğindeki bu düşük oran gençler arasında sendikadan yana zayıf veya sendika karşıtı güçlü duyguların mı bir yansıması?

Hayır. Eski ve yeni birkaç kamuoyu araştırmasında, gençlere sendikalara yönelik tutumları soruldu. 1977’de ulusal ölçekteki İstihdam Kalitesi Anketi’nde sendikasızlara ve özel sektördeki ücretli işçilere “Gizli oy ile bir seçim gerçekleştirilseydi, sizi temsil edecek bir sendikanın veya işçi örgütünün olması lehinde mi yoksa aleyhinde mi oy kullanırdınız?” diye soruldu. 25–44 yaş aralığındaki işçilerin yüzde 32’sine ve 45–54 yaşındaki işçilerin sadece yüzde 26’sına kıyasla, 25 yaş altındaki

işçilerin beşte ikisi (yüzde 40'ı) sendika “yönünde” oy kullandı. Beyaz yakalı çalışanlar arasında bile gençlerin yüzde 36'sı sendikadan yanaydı ve bu 25–54 yaş grubundan yaklaşık yüzde 10 daha yüksek bir orandı.¹⁶ 1970'lerin ortalarındaki ekonomik stagflasyon¹⁷ yılları boyunca ifade edilen bu duygular, günümüz gençliğinin ifade ettiği duygulara benziyor mu?

Ülke genelinde, Amerikalıların çoğunluğu, özellikle de gençler arasında giderek daha çok kişi işverenlere karşı işçi sendikalarının yanında olduklarını söylüyor. Ağustos 2001'de Associated Press 18 yaş ve üstü 1.010 Amerikalı ile yaptığı ankette, onlara “Son iki veya üç yıldaki çalışma anlaşmazlıklarında, sendikalara mı yoksa şirket yönetimine mi sempati duyduklarını,” sordu. Ankete katılanların sadece yüzde 27'si şirketlerin yanındayken, yüzde 50'si sendikaların yanındaydı.

Şekil 2. Yaşa göre sendika üyeliği oranı. Kaynak: Veriler *Employment and Earnings*'den (ABD İşgücü İstatistikleri Bürosu yayını), çeşitli sayılar, 1984–2002.

Bu, son birkaç yıldan bu yana sendika yanlılığında kayda değer bir yükselişin olduğunu göstermektedir. Aynı soru 1999'da ulus genelinde yapılan Gallup anketinde sorulduğunda, katılımcıların sadece yüzde 45'i sendikalardan yana olduğunu söylemiştir.

16 Bkz. 1977 İstihdamın Kalitesi Anketi bulguları Richard B. Freeman and James Medoff, *What Do Unions Do?* (New York: Basic Books, 1984) içinde.

17 Ekonomide durgunluk ve enflasyonun bir arada olması durumu -ç.n.

2001'deki anket sonuçlarında (Şekil 2) kadınların erkeklere nazaran sendika yanlısı sempatiilerini daha çok ifade ettikleri ortaya çıkmıştır: yüzde 51'e yüzde 48. Ancak özellikle gençler ve yaşlılar arasındaki uçurum apaçık ortada. 65 yaş ve üstündekilerin beşte ikisinden azının sendikaların yanında olmasına kıyasla, 18-34 yaş arasındaki her beş gençten yaklaşık üçü sendikaların yanında.

Bu, çoğunlukla gençlik üzerine odaklanan bir başka ulusal anketin bulgularıyla uyumludur. 1999 baharında, (AFL-CIO ile yapılan sözleşme kapsamında) Hart Research Associates anketörleri 18-34 yaşları arasındaki 752 işçiyle anket yaptı. İşçilere işyerinde sendika seçimlerinde oy kullanma şansları olsa ne yapacakları sorulduğunda, işçilerin sadece yüzde 38'i sendika yönünde oy kullanmayacaklarını söylerken, yüzde 54'ü "kesinlikle" ya da "muhtemelen" sendika yönünde oy kullanacaklarını söyledi. Yükselen sendika yanlısı duygular, 1996 Hart Associates anketindeki benzer bir soruyla karşılaştırıldığında açıkça görülmektedir. Sendika yanlılığı ve karşıtlığı arasındaki bölünme o tarihte çok daha dardır: yüzde 47 evet, yüzde 45 hayır (Tablo 3).

2001 yazında, sendikalara yönelik kamunun eğilimini araştıran, New York'taki Newsday/Stony Queens anketi, Nassau Brook ve Suffolk ilçelerine odaklandı. Telefon görüşmeleri, 18 yaş ve üzeriyle, (listelenen ya da listelenmeyen tüm muhtemel telefon numaralarını kapsamak için) rastgele rakam çevirerek oluşturulan telefon numaraları kullanılarak 1.511 kişi örneği ile gerçekleşti.

Örnek büyüklükleri Queens'de 600 ve Long Island'da 911 oldu. Sonuçlar Long Island'dakilerin yüzde 24'ünün o dönemde sendika üyesi olduğunu, diğer yüzde 20'sinin de geçmişte sendikalarda bulunduğunu ama o dönemde üye olmadığını gösterdi. Sendikanın konumundan bağımsız olarak, çoğunluk sendikalar hakkında genellikle olumlu bir tavır sergiledi. Örneklerin sadece dörtte biri günümüzün küresel ekonomisinde sendikalara artık ihtiyaç olmadığını söyledi.

Tablo 2. Sendikalara dönük kamu sempatisi ulusal AP anketi, 2001

	Tümü, 18 yaş ve üstü (%)			18-34 Yaş (%)	65 Yaş+ (%)
	Toplam	Erkek	Kadın		
Sendikadan yanayım	50	48	51	59	38
Şirketlerden yanayım	27	32	23	24	25
Bilmiyorum/Yanıt yok	23	20	26	17	37

Kaynak: Associated Press anketi, APby ICR (Media, PA) için, 22-26 Ağustos 2001'de gerçekleştirildi. Anket artı-eksi üç puanlık yanıtıma payı öngörüyor.

Tablo 3. Sendikalara yönelik genç tutumları üzerine National Hart Associates,1996, 1997 ve 1999 yılı anketleri.

Genç işçi yüzdesi	1999	1997	1996
Kesinlikle/muhtemelen sendikaya OY VEREN	54	48	47
Kesinlikle/muhtemelen sendikaya OY VERMEYEN	38	48	45
Bilmiyor/Yanıt yok	8	8	8

Kaynak: 1996, 1997 ve 1999 Mart'ında AFL-CIO için 18-34 yaş arasındaki alt düzeylerdeki işçi gerçekleştirilen anket. 1999 örneği 18-34 yaş arası 752 işçiden oluşmaktadır. Anket artı-eksi üç yanılma payı öngörüyor. Bkz. AFL-CIO, "High Hopes, Little Trust" (1999), www.bctd.workingfamilies.com/articles/high_hopes.

Sendika üyelerinin onda dokuzu ve sendika üyesi olmayanların üçte ikisi sendikaların kendi üyelerine "sıklıkla yardım ettiğini" söylüyor ve benzer oranlarda sendikaların iş güvenliği açısından gerekli olduğunu kabul ediyor.

30 yaşın altındakiler, 30 ve üzeri yaştakilere oranla sendikalı olma ihtimalleri çok daha düşük de olsa sendikalar hakkında çok daha olumlu bir yaklaşıma sahipler. Sendikalı olmayan işçiler arasında, genç insanlar 30 yaş üstündekilere nazaran sendikalı olsalar çok daha iyi bir durumda olacaklarını düşünüyor.¹⁸

2002'de Long Island üniversitesindeki öğrencilerle yaptığımız küçük araştırmada, öğrencilere "sendikal-toplu sözleşmeyle kapsanan bir işe sahip olmak için oylama yapma şansları olsaydı" neye oy vereceklerini sorduk. Kesinlikle veya muhtemelen sendika için oy vermeyeceğini söyleyen dörtte bire kıyasla, öğrencilerin üçte biri "kesinlikle" ya da "muhtemelen" sendikaya oy vereceklerini söyledi. Tüm örneklerde, yüzde 43,1 bilmediğini söyledi veya "yanıt yok" diye işaretledi.

Çeşitli özelliklere göre seçme tercihlerinin ayrıntıları Tablo 4'te gösterilmiştir. Genelde, o dönem bir işe sahip olan katılımcılar, özellikle de haftada yirmi saatten fazla çalışanlar, sendika yanlısı katılımcılar arasında çoğunluğu oluşturuyordu. Öğrencilerin, zamanında sendika üyesi olmuş olan yüzde 9'unun yaklaşık üçte ikisi, sendikalı olmayan yüzde 32,5'ine kıyasla sendika için oy vereceklerini söyledi. Yine ebeveynleri ya da büyükleri zamanında sendika üyesi olmuş olan gençler daha çok sendika yanlısı olarak görüldü.

¹⁸ Katia Hetter, "Organized State of Mind: Poll Shows Enduring Support for Unions," *Newsday*, Eylül 3, 2001.

Tablo 4. New York'taki üniversite öğrencileri araştırması, 2002: Sendikalara oy vermedeki isteklilik [Soru: "Sendika sözleşmesiyle kapsanan bir işe sahip olmak için oylama yapma şansınız olsaydı, oy verir miydiniz?"]

	Sendika için oy veririm (%)	Sendika için oy vermem (%)	Bilmiyor/ Yanıt yok
Toplam	32.3	24.5	43.1
1 işte çalışan	30.9	26.7	42.4
2 işte çalışan	39.3	14.3	46.4
Saatlik/haftalık çalışma: 1-20	28.7	16.7	54.6
Saatlik/haftalık çalışma: 21-34	36.7	23.3	40.0
Saatlik/haftalık çalışma: 35+	38.6	38.6	22.8
Sendika üyesi	65.2	17.4	17.4
Sendikasız	32.5	28.4	39.2
Ailesi sendika üyesi	41.9	22.3	35.8
Ailesi sendika üyesi değil	21.1	26.8	52.0

Kaynak: Araştırma, Center for the Study of Labor and Democracy tarafından, Hofstra Üniversitesi'nde gerçekleştirildi. Büyük bir özel üniversitedeki birinci ve ikinci sınıf öğrencileri okulun ilk haftası, 28 Ocak-1 Şubat 2002'de, yazılı bir anket yanıtladı.

Öğrencilere sendikaların etkileri ve değeri hakkındaki görüşlerinin ne olduğu sorulduğunda, sonuçlar sendikalar için açıkçası daha olumluydu. Tablo 5'te gösterildiği gibi, yaklaşık yüzde 80 şu cümlede hemfikir: "Sendikalar üyelerinin maaş ve işlerini iyileştirir." Daha geniş bir önerme olan "Sendikalar ekonomi için çoğunlukla iyidir," de öğrencilerin üçte ikisinin onayını aldı. Küçük bir farkla da olsa hâlâ çoğunluk olan bir oran ise şu görüşe katılmamaktadır: "Sendikalar şirketlere kıyasla çok daha güçlüdür." Nihayet öğrencilerin yaklaşık dörtte üçü "Günümüz küresel ekonomisinde sendikalar gerekli değildir," cümlesine katılmamışlardır.

Tablo 5. New York'teki üniversite öğrencileri, 2002: Sendikalara yönelik tutum [Soru: "Aşağıdaki cümlelerin hangisine daha çok katılıyorsunuz?"]

	Evet (%)	Hayır (%)
Sendikalar üyelerinin maaş ve işlerini iyileştirir.	79.0	21.0
Sendikalar ekonomi için çoğunlukla iyidir.	67.9	32.1
Sendikalar şirketlere kıyasla çok daha güçlüdür.	44.2	55.8
Günümüz küresel ekonomisinde sendikalar gerekli değildir.	26.4	73.2

Kaynak: Araştırma Center for the Study of Labor and Democracy tarafından Hofstra Üniversitesi'nde 2002'de gerçekleştirildi.

Kurulu'nun (NLRB) fiili olarak gerçekleştirdiği sendika seçim sonuçları ile de uyumludur.¹⁹ Demek oluyor ki, gençler yetişkinlerden daha çok sendika yanlısı bir tutuma sahip. Peki, bu durumda, onların düşük sendika üyeliği oranı nasıl açıklanabilir?

Çoğunlukla gençlerin bulunduğu işlerin ve onları çalıştıran şirketlerin doğası, bu durumu açıklamada büyük bir pay sahibi. İlk olarak, gençler çoğunlukla küçük işletmelerde giriş seviyesinde, vasıf gerektirmeyen ve yarı zamanlı ya da geçici konumlardaki işlerde çalışmakta –tüm bu özellikler oldum olası düşük sendikalılık oranı ile bağlantılı olmuştur.

İkincisi Richard Freeman ve James Medoff'un belirttiği gibi, büyüyen firmalarda yeni iş yaratımı orantısız bir şekilde genç işe alımlar lehine olmaktadır. Geleneksel olarak sendikasız hizmet sektöründeki firmaların yeni yaratılan işlere de büyük ölçüde hâkim olmasından dolayı, gençlik çok daha fazla bu tip sendikasız işkollarında başlangıç seviyesinden işe girme imkânı buluyor.²⁰ Sonuçta, bugün daha çok gençlerin istihdam edildiği işlerin büyük çoğunluğuna herkesin bildiği gibi varlıklı ve sendika karşıtı patronlar sahip. 218 milyar dolar yıllık satış geliriyle dünyanın en büyük perakendecisi olan Wal-Mart, ülkenin en büyük sendikasız işvereni konumunda. İşçilerin aşırı çalışma saatlerine, düşük maaşlara ve bazen dağıtım merkezlerindeki tehlikeli koşullara yönelik öfkesi 1971'de Missouri'de, 1976 ve 1981'de Arkansas'ta örgütlenmelerine yol açtı. Fakat Sam Walton'ın örgütlenmeye katılan mağazaları kapatmayla tehdit etmesi ve sendika yanlısı işçileri belirleyerek cezalandıran mağaza yöneticileri yetiştirmek için sendika-düşmanı saldırgan hukuk şirketlerini kullanmasıyla bu örgütlenmeler yenilgiye uğratıldı.²¹ Diğer perakende zincirlerinin çoğunun ve McDonald's gibi fast-food zincirlerinin de işçinin sendikalaşma çabasını engellemek için en sert şekilde mücadele eden ve muazzam kaynaklar ayırdığı uzun bir geçmişi vardır. Son olarak, sendikaların kendileri de, genç işçileri örgütlemeyi ihmal etmiş ve vasıflı-kıdemli çalışanlarının koşullarını iyileştirmeyi bazen gençliği feda etme pahasına tercih etmişlerdir.

Yeni Bir İşçi Eylemliliği İçin Olanaklar

1990'ların sonları son yirmi yıldaki en büyük gençlik hareketi dalgasının yükselişine tanık oldu. 1980'lerin başlarındaki apartheid karşıtı hareketin ya da 1960'ların savaş karşıtı gösterilerinin aksine, son on

19 Henry Farber ve Daniel Saks, "Why Workers Want Unions: The Role of Relative Wages and Job Characteristics," *Journal of Political Economy* 88 (1980): 349-69.

20 Freeman and Medoff, *What Do Unions Do?*

21 Bob Ortega, *In Sam We Trust: The Untold Story of Sam Walton and How Wal-Mart Is Devouring America* (New York: Times Books, 1998); Wendy Zellner, "How Wal-Mart Keeps Unions at Bay," *Business Week*, Ekim 28, 2002.

yıldaki yükseliş dalgası emek sorunlarıyla ilgili üç bölüme odaklandı. İlk olarak, ülke genelinde yüzlerce yerleşkede öğrenciler, ABD'deki üniversiteler adına giysi ürettirilen yurtdışındaki fabrikalardaki sefalet ücretlerini ve çalışma koşullarını protesto etti. Brown'da, Columbia'da, Cornell'de, Duke'da, New York Üniversitesi'nde ve 90'ın üzerinde yerleşkede kötü koşullarda işçi çalıştırma karşıtı hareket, idarenin üniversite logolu sweatshirt ve spor kıyafeti üretilen yurtdışı tesislerinde izlenmesi gereken iş ve etik standartları belirlemesi ve bu koşulların bağımsız denetimi için başarılı bir şekilde baskı yaptı. Öğrencilerin önderliğindeki düşük ücretli ve kötü koşullarda işçi çalıştıran işyerlerine karşı örgütlenme, özellikle Düşük Ücrete Karşı Birleşik Öğrenciler (United Students against Sweatshops) ve İşçi Hakları Konsorsiyumu (Worker Rights Consortium) en büyük hazır giyim sendikası UNITE ile artan bir işbirliği içinde çalışıyor.

Sadece daha yüksek bir emek ve çevre standardına sahip küresel ticaret ve ekonomik gelişme için yapılan bu geniş kampanyada bile, genç öğrenciler ve işçiler merkezi bir öneme sahip. 1999'da Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) karşı düzenlenen Seattle gösterilerinden bu yana, gençler büyük şirketlerin çıkarları için politikalar inşa eden Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın toplantılarına karşı yapılan ve geniş katılımlı protestolarda itici güç konumunda.²²

ABD'deki düşük ücretli işçilerin kötü durumu, bir dizi öğrenci hareketinin ilgi kaynağı oldu. 2000 yılı baharında, Johns Hopkins ve Wesleyan'daki öğrenciler, yoksulluk sınırında maaş alan temizlik ve güvenlik görevlileri için "yaşanabilir ücret" talep ettiler. Bir sonraki baharda da, Harvard'da öğrenciler tam zamanlı ve geçici, taşeronlaştırılmış, düşük ücretli yerleşke çalışanları için yaşanabilir ücret olan 15 dolarlık saat ücreti talebinde bulunmak üzere basında geniş yer bulan üç haftalık bir oturma eylemi düzenledi. Uluslararası Hizmet Çalışanları Birliği (SEIU) ve ulusal AFL-CIO etkin olarak oturma eylemini destekledi. Harvard, en düşük ücretli işçilere ve taşeron işçilere ödenecek ücrette büyükçe bir zam yapmayı (saatte 11 doların üzerinde ortalama ücreti) ve üniversitenin doğrudan işe aldığı işçilerinkine benzer işlerde çalışanlara aynı ücreti ödemeyi kabul etti. Büyük ölçüde öğrenci baskısı sonucu, dört üniversite artık düşük ücretli işçiler için yaşanabilir ücret politikaları konusunda anlaştılar.²³

22 Steven Greenhouse, "Activism Surges at Campuses Nationwide, ve Labor Is at Issue," New York Times, Mart 29, 1999.

23 Rochelle Sharp, "What Exactly Is a Living Wage?" Business Week, Mayıs 28, 2001.

Burada sonunda bazı Amerikan sendikalarının gençlere ulaşmak için yaratıcı yollara başvurduğunun artan işaretleri var. AFL-CIO'nun yönetimine geçen "Yeni Ses" (New Voice) liderliğinin ilk girişimlerinden biri "Sendika Yazı" (Union Summer) oldu. 1996 yazında yirmi iki farklı şehirden sendikaların düzenlediği bu üç haftalık staj programına ülkenin her yerinden binin üzerinde öğrenci ve işçi katıldı. Etkinliği destekleyen sendikalar katılımcıların sendikalar ve yerel kampanyalar hakkında çalışmalarını ve emek tarihi, örgütlenme stratejileri ve diğer konularda akademik çalışmalar yapmalarını karşılığında barınma, ulaşım ve burs imkânı sağladı. Sonrasında program bir yaz döneminde dört haftaya yayıldı. Şimdiye kadar, stajyer sayısı yavaş yavaş arttı ve katılımcı sendikaların sayısı görece düşük kalmaya devam etti: Otuz AFL-CIO üyesi sendika programda yer aldı ve 2.300 genç programdan mezun oldu.²⁴ Ancak üniversite yerleşkelerine dönüp baktığımızda gençlerin eğitiminin ve pratik deneyiminin kalıcı etkileri olduğu görülüyor. Columbia Üniversitesi'ndeki düşük ücretli işçi çalıştırma karşıtı kampanyanın bir liderine göre: "90'ların anlatılmamış en büyük hikâyelerinden birini Sendika Yazı hemen hemen yoktan var etti, yerleşkelerdeki eylemliliklerde emek sorunları bugün öğrenciler için önde gelen konular arasında."²⁵

Bir dizi umut verici yeni sendika örgütlenmeleri genç işçileri merkeze alıyor. Örneğin, "işyerinde sesini çıkar" teması üzerinden yürüten kampanyalar, üniversitede rutin olarak sınıflarda ders veren ve sınav kâğıtlarını okuyan düşük ücretli asistanlar arasında ülke geneline yayılmış bir şekilde sürüyor. Üniversiteler bu son derece zorlu ve zaman alıcı akademik görevler için tamamen asistanlara bel bağlamış olmasına rağmen, onlara normal öğretim üyesi maaşlarının sadece bir kısmı ödeniyor ve öğretim üyelerinin yararlandığı hiçbir ilave haktan yararlanamadıkları gibi, işlerinde bir özerklik sağlanmıyor ve iş güvencesi sunulmuyor. Kaliforniya ve New York da dâhil olmak üzere on eyalette devlet üniversitelerindeki öğretim görevlisi asistanlar, yıllar önce sendikaya üye olma hakkı kazandı. Fakat özel üniversitelerdeki asistanların sendikalı olma hakları çok daha belirsiz. Değişim 2000 yılı sonlarında geldi; Ulusal İşçi İlişkileri Kurulu (NLRB) 1.700 New York Üniversitesi öğretim görevlisi asistanının, özel sektör çalışanı olduğuna ve seçilmiş sendikalarının tam temsil hakkıyla beraber Birleşik Otomobil İşçileri [United Auto Workers-UAW] sendikal örgütlenmesine onay verdi. New York Üniversitesi öğrencilerinin bu zaferinden sonra, Brandeis'de Brown'da, Columbia'da ve Pennsylvania Üniversitesi'ndeki öğretim gö-

24 Union Summer figürleri için bkz. AFL-CIO Web sitesi: www.aflcio.org (July 2002).

25 "Activism Surges..." Greenhouse'dan aktarılmıştır.

revlisi asistanları arasında sendika örgütlenmesi hareketi başladı. Nisan 2001'de, Temple Üniversitesi öğretim görevlisi asistanları Amerikan Öğretmenler Federasyonu tarafından temsil edilmeleri yönündeki oylama büyük bir oranla kazanıldı. Aynı ay, Michigan State Üniversitesi'ndeki asistanlarda sendikalaşma için oylama yaptı. Bu ülkenin genç nüfusunun büyük bir bölümü yurtdışı doğumlu. Göçmenler uzun süredir "örgütlenmesi pratikte mümkün olmayan" ve yerleşik Amerikalıların iş ve maaşlarını tehdit eden bir grup olarak görülüyordu.²⁶ UNITE gibi bazı sendikalar, yıllar önce yasal statülerine bakılmaksızın etkin bir şekilde tüm göçmenlerin örgütlenmelerine girişti. Ancak diğer birçok sendika aynı şeyi yapmak için uzun süre yetersiz ve isteksizdi. Kendilerini bazı kısıtlayıcı ulusal kabul politikalarını desteklemek zorunda hissediyordu. Bugün, AFL-CIO kararından kısmen ilham alınarak bazı sendikaların daha kapsayıcı örgütlenme stratejilerinde ABD'deki belgesiz milyonlarca işçiye yönelik genel af politikasına destek verilmesinde artan değişim işaretleri mevcut.

Son zamanlardaki bir dizi sendika kampanyası göçmen işçilerce desteklenmiş ve yürütülmüştür. Bunlar SEIU'nın, Kaliforniya'daki on binlerce Meksikalı ve Orta Amerikalının evde sağlık bakımı hakkı için büyük ölçekli zaferinden; Asyalı limuzin sürücüler, Doğu Avrupalı asbest sökücüleri ve New York'ta yaşayan Meksikalı bakkal işçilerine kadar bir dizi küçük ama mücadeleci sendikal yengiyi sonuçlanan örgütlenme başarıları da elde edilmiştir. Son zamanlarda en iyi bilinen örneklerden

26 Örnek için bkz. Vernon M. Briggs Jr., *Immigration and American Unionism* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2001). Fakat öte yandan başka bir çok tarihsel araştırma göçmenlerin katıldığı sendikal faaliyetler hakkında geniş ve yeterli kaynağa sahip. Bkz. James D. Cockcroft, *Outlaws in the Promised Land: Mexican Immigrant Workers and America's Future* (New York: Grove, 1986); Hector Delgado, *New Immigrants, Old Unions: Organizing Undocumented Workers in Los Angeles* (Philadelphia: Temple University Press, 1993); and Robert Asher and Charles Stephenson, eds. *Labor Divided: Race and Ethnicity in U.S. Labor Struggles, 1835-1960* (Albany: State University of New York Press, 1991). De Freitas çok sayıda genç işçiyle yapılan görüşmelere dayalı deneysel araştırmasında göçmenlik statüleri ve diğer etmenlerin etkisi dikkate alındığında Asyalı beyaz ya da Latin göçmenler arasında sendikali olma isteği bakımından ciddi bir fark olmadığını buldu. Buradan hareketle genç göçmenlerin sendika isteklerini gerçekten sendikali bir işe dönüştürme fırsatlarının ciddi ölçüde az olduğu sonucuna vardı. Bu kısmen onların büyük ölçüde sendikalaşmış olan kamu sektörüne sınırlı erişimini ve sendika yönetiminin yurt dışı doğumlu göçmenlerin daha yoğun olduğu küçük işletmelerde örgütlenme isteksizliğini yansıtabileceği gibi, kuşku yok ki kısmen de sendikaların süregelen ilgisizliğini ve göçmen emek sorununu nadiren gündeme getirmelerini de yansıtmakta. Kendilerinden önce siyah ve kadın işçilerin maruz kaldığı gibi göçmenlerde sıkça ayrımcı önyargıların kurbanı olmaları ve hatta örgütlenebilir olduklarından daha yavaş olduğu küçük işletmelerde işverenler tarafından çok kolay manipüle edilebildikleri, bu nedenle de ücretlerin düşmesine, işçi dayanışmasının zayıflamasına ve çalışan işçilerle yerlerinin değiştirileceğine dair güçlü bir algı uzundur mevcut. Her ne kadar bu bakış açısına yol açan şey geçmiş yaşanmışlıklar olsa da, yakın zamandaki ekonomik araştırmalar göçmenlerin yarattığı faydaların, getirdikleri maliyete ağır bastığını ve neticede ne ücretler ne de istihdam, dolayısıyla yerli işçiler, üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermiştir. Bkz Gregory DeFreitas, "Unionization among Racial and Ethnic Minorities," *Industrial and Labor Relations Review* 46 (1993): 284-301; ve *Inequality At Work: Hispanics in the U.S. Labor Force* (New York: Oxford University Press, 1991).

biri de SEIU'nın binalardaki binlerce sendikasıız hizmet işçisinin örgütlendiğı "Temizlik İşçileri için Adalet" (Justice for Janitors) kampanyası olmuştur. Kaliforniya ve Kolorado'daki ilk başarılarından itibaren kampanya New York'un merkezindeki ofis temizlikçileri arasında hızla yayıldı. SEIU'nın Doğu Bölgesi örgütlenme lideri Hector Figueroa, durumdan şöyle bir sonuç çıkardı:

Burada bir mesaj vermemiz ve sorumluluk ve kaynaklarımızı bu mesajla güçlendirmemiz gerekiyor, bu da 21. yüzyıl için yeni bir sivil haklar hareketinin, birçok renkten göçmenlerin de olduğu düşük ücretli hizmet işçileri için mücadele ettiğidir. Sivil haklar için bir sonraki mücadele işte burada başlamaktadır. Bana göre, eğer bunu yaparsak, genç insanların ilgisini çekmek için çok daha büyük bir fırsatımız olacak. Birçok temizlikçi, çok ama çok genç. Bu mesaj buradan dışarı taşmalı, sadece Temizlik İşçileri için Adalet için değil, diğer bütün hizmet işçileri için de söylenmeli. Otel çalışanlarına bakın, çoğunlukla genç işçiler. Binalardaki temizlikçilere bakın, onlar da çoğunlukla genç işçiler. Bu yüzden işte ve üniversitelerde bir gençlik hareketine ihtiyacımız var.²⁷

27 Bkz. Gregory DeFreitas, "Can Unions Win at Region-wide Low-wage Organizing? An Interview with Hector Figueroa," *Regional Labor Review* 4 (2001): 12-24.

Sözünü Tutmak

İşçi Sınıfı Öğrencileri ve Yükseköğretim

MICHELLE M. TOKARCZYK

Michael Bérubé ve Cary Nelson'ın şimdiye dek yaygın olarak benimsenmiş sözleriyle "Üniversiteler bir zamanlar yarınn liderlerinin oluşmasına yardımcı olan bir araçken, şimdi sosyo-ekonomik eşitsizliklerle mücadele edilen bir araç olarak görülmektedir."¹ Üniversite eğitimi fakir gençlerin fakirlikten kurtulabileceği ve işçi sınıfı gençlerinin orta sınıfa geçebileceği bir, belki de tek imkânı sunar. Gerçekten de yaşanabilir ücretin ödendiği sendikalı işlerin yerini düzenli ve sürekli olarak asgari ücretin ödendiği hizmet işkolu işleri alırken, üniversite eğitimi gençlerin kendilerine bakabilecekleri bir iş bulabilmeleri için giderek tek umut haline geliyor.² Üniversite eğitimi işçi sınıfı için önemlidir, bu yalnızca onlara yaşanabilir ücretli bir işe girmelerini sağlamasının dışında aynı zamanda onların ilk ve orta öğretimde yapmayı başaramadıkları eleştirel düşünebilen bireyler olmalarına imkân sağlar. Fakat işçi sınıfından

1 John Alberti, "Returning to Class: Creating Opportunities for Multicultural Reform at Majority Second-Tier Schools," *College English* 63, no. 5 (Mayıs 2001): 565.

2 Hizmet işkolundaki işlerin bu korkunç durumunun kaçınılmaz olduğunu söylemi bir yorum elbette. Bu işkolu/işyeri ve işlerde sendikalaşmalı, yaşanabilir bir ücret ödenmeli ve ek menfaatler sağlanmalıdır. Umuyorumki bir gün bunlarda olacak ama bu işlerin şu anki doğasının bir neticesi olarak çok sayıda yoksulun ve işçi sınıfından öğrencinin üniversite eğitimine yaşamlarını iyileştirecek bir fırsat olarak bakmaları gayet mantıklı.

öğrencilerin üniversitede başarılı olmalarının karşısında zorlu engeller vardır. Bu engellerin bazıları, üniversite hazırlık aşaması da dahil, akademiiktir ama çoğu kurumsaldır ki bunlar da işçi sınıfından öğrencilere karşı pek dostane olmayan politika ve davranışlardır.

Sosyal Bilimler Fakültesi'ndeki bir öğretim üyesi olarak, işçi sınıfından öğrencilerin bu ortamda karşılaştığı pek çok zorluğa tanık oldum. şehir üniversitesinde³ okuyup ve daha sonra şehir ve devlet üniversitelerinde çalışan, işçi sınıfına mensup bir kadın olarak, ben de bu kurumlarda yaygın olan pek çok sorunla karşılaştım. Benim ve öğrencilerimin tecrübeleri, bu alanda son dönemlerde yayımlanan çalışmalarla birlikte, işçi sınıfından öğrencilerin yaşadığı kurumsal zorlukları göstermekte. Bazı üniversitelerde geliştirilen yenilikçi programlar işçi sınıfından öğrencilere yükseköğretimde başarılı olmak için yollar önermekte.

2000 yılında Ulusal Meclis de yapılan Irk ve Etnik Köken konularındaki Konferansa katılmamı sağlayan; Goucher'da vekil dekan Gail Edmons'a özel teşekkürlerimi sunarım. Bu bölüm ayrıca benim öğrencim R.H.A ile yaptığı konuşmalar ve kaynak bulmamda gösterdiği paha biçilemez yardımlarından dolayı Goucher'da örnek kütüphaneci Randy Smith'in destekleriyle oluşmuştur.

İşçi sınıfından öğrencilerin ihtiyaçları karşılanmaz çünkü fakülte ve üniversitelerdeki varlıkları çoğu kez göz ardı edilir. Örneğin, *New York Times*'da yayımlanan bir dizi makale, üç lise son sınıf öğrencisinin üniversiteye başvururken yaşadığı zorlukları anlatıyor.⁴ Başvuruda bulunan her bir öğrenci nihayetinde rekabetçi bir sosyal bilimler fakültesine veya seçkin bir üniversiteye kabul ediliyor. Fakat John Alberti'nin de belirttiği gibi "ABD'deki birçok öğrenci özel seçmelerle girilen ya da seçkin dört yıllık fakültelere başvurmuyor."⁵ Öğretim üyeleri genellikle seçkin kurumları yükseköğretim için model olarak görüyor: Fakülte ve öğrenci için tek gerçek eğitim ortamı. Alberti'nin söylediği gibi "işçi sınıfı" okulları ve öğrencileri aslında böylece görünmez kılınıyor.

Bazı akademisyenler seçkin bir kurum kişinin ders vermesi gereken yegâne yer olduğu görüşüne karşı direnirken, bazıları da bu "gerçek" kurumlarda görev almayı istiyor. Elbette seçkin fakültelerde ve üniversitelerde ders vermenin somut faydaları var: Sınıfın boyutları ve iş yükleri genellikle daha idare edilebilirdir ve bazı iyi kurumlarda ücretler kesinlikle daha iyidir. Fakat kurumların itibar kaybına içerleyen bazı

3 ABD'de federal/merkezi hükümete değil eyalet veya yerel yönetime bağlı üniversiteler -ç.n.

4 Bkz. Jane Gross'un *New York Times*'daki yazı dizisi: "Different Lives, One Goal: Finding the Key to College," Mayıs 5, 2002; "Preparing Applications, Fine Tuning Applicants," Mayıs 6, 2002; "At Last, Colleges Answer, and New Questions," Mayıs 7, 2002.

5 Alberti, "Returning to Class," 563.

yöneticiler sıkıntılarını öğrencilerine yansıtıyor. Stephen Garger böyle bir sıkıntıyı, girmiş olduğu daha alelade bir sosyal bilimler fakültesinden hatırlıyor. Özellikle de fakülte yöneticilerinin fakültelerinin amacını tanımlarken söylediklerini: “İlk nesil göçmen çocuklarına çatal bıçakla nasıl yemek yeneceğini öğretmek.”⁶ Bazı devlet üniversiteleri ve daha alelade özel kurumlar, öğrencilerin bireysel ihtiyaçları olduğunu kabullemiyorlar. İlk nesil göçmen çocuğu olan öğrencilerini okula hazırlayabilecek öğretim yöntemleri ve eğitim politikaları benimsemek yerine sanki gerçekte de seçkin bir kurumda eğitim veriyormuş gibi davranıyorlar. Bu yüzden işçi sınıfı öğrencilerinin işçi sınıfı içinde de seçkin fakültelerde de benzer engellerle karşılaşılıyor olması şaşırtıcı değildir.

Pek çok devlet ve şehir üniversitelerindeki daha ciddi bir sorun da kaynakların azlığıdır. Okullar, kolayca öğretim üyesi alamamaları nedeniyle, sahip olduklarının iş yüklerini artırmaktadırlar. Dört yıllık üniversitelerdeki öğretim üyeleri bir dönemde dört ders verirler; ikili öğrenim yapan bölge üniversitelerindekilerde iş yükü genellikle bir dönemde beş derstir. Yirmi beşten fazla öğrenci gelişimsel yazma sınıfına kayıt olabilir; Ulusal İngilizce Öğretmenleri Birliği (National Council of Teachers of English) gibi meslek örgütleri bu sınıfları 15 ile kısıtlamayı öneriyor. Bölüm dersleri de yine aynı şekilde fazla öğrenciyle doldurulmuş. Öğretim üyelerinin sözleşmelerinin yenilenebilmesi için gerekli yayınlanmış makale miktarı artmaya devam etmektedir. Böylesi ağır iş yükü koşullarında, öğretim üyelerinin öğrencilere danışmanlık için daha çok zaman ayırması son derece güçtür.

Önemli bir nokta, yeni öğrenciler için teknik ve yeni program geliştirmeye çok az vakit oluşudur. Birçok fakülte ve üniversite –seçkin olanları bile– hazırlıksız öğrenciler için gelişimsel ve öğrenme becerileri sınıfları sunarken, genellikle işçi sınıfı öğrencilerinin üniversite beklentilerine uyum sağlamaları için hiçbir şey yapmıyorlar. Ülke genelinde üniversiteye yeni başlayanlar sıklıkla üniversite derslerinin lisedekilerden daha zorlu olmasına şaşırırlar. Kendilerinden az şey beklenen vasat liselerdeki öğrenciler özellikle ağır bir darbe alır. Yükseköğrenim gören işçi sınıfından öğrenciler üzerine bir makalede, “üniversitenin hiç hata affetmeyen acımasız bir yer” olduğunu söyleyen bir öğrenciye atıfta bulunulmuştur. Üniversite, kuralları öğrenmeyenlerden ziyade yerleşkeye gelmeden önce kuralları bilmeyenler için affedici değildir.⁷ Okullardaki

6 Stephen Garger, “Bronx Syndrome,” *This Fine Place So Far from Home: Voices of Academics from the Working Class*, ed. C. L. Barney Dews and Carolyn Leste Law (Philadelphia: Temple University Press, 1995), 46.

7 Richard A. Greenwald and Elizabeth A. Grant, “Border Crossings: Working-Class Encounters in Higher Education,” in *Teaching Working Class*, ed. Sherry Lee Linkon (Amherst: University of Massachusetts Press, 1999), 35.

az sayıdaki akademik kadro ve çok sayıdaki işçi sınıfı öğrencileri bıkkın hale gelebilir. Bu yorgun ve bıkkın akademisyenler de öğrencilere oyunun kurallarını öğretmekten ziyade -çalışma alışkanlıkları başarı için gereklidir- bazen derslerini aşırı basitleştirir. Bu şekilde, akademisyenlerde, ilköğretim okullarında başlayan sınıf temelli eğitimi farkında olmadan sürdürmektedir: işçi sınıfından öğrencilere temel kavramlar ve ezberlemeleri için bilgi verilirken, orta ve üst sınıftan öğrencilere eleştirel düşünme öğretilir.⁸

İşçi sınıfı öğrencileri kısmen de olsa genellikle eğitimlerinde zorluk çeker, çünkü -seçkin olan ve olmayan- birçok fakülte ve üniversite pek çok öğrencinin çalışması gerektiğini kabullenmez. Eğitim Araştırmaları Ulusal Merkezi'ne göre, "1995-96'da, lisans öğrencilerinin beşte dördünün ortaöğretim sonrası eğitime kayıtlı iken çalıştığı bildirilmiştir. [Öğrencilerin] yarısının çalışmasının birincil sebebinin eğitim masraflarını karşılamak olduğu bildirilmiştir... Giderlerini ödemek için çalışan öğrencilerin okula devam ederken haftada ortalama 25 saat çalıştığı bildirilmiştir."⁹ Uzun çalışma saatlerine ek olarak, işçi sınıfı öğrencileri sıklıkla erken mezun olmak adına ağır ders yükleri almaktadır ki böylece eğitim masrafları azalmaktadır. Örneğin, Northern Kentucky Üniversitesi'nde bir dönemlik 15-18 kredi, beş ya da altı ders yaygındır. Üst sınıfların aksine işçi sınıfından öğrenciler kendilerinde üniversite eğitimi alma hakkını doğal bir şekilde görmediği, aileleri, okul personeli ve arkadaşları da onların okuma arzularını sürekli olarak desteklemedikleri için, bu öğrenciler zorlandıklarında üzerlerindeki olağanüstü yükü sorumlu tutmak yerine kendilerinin yeterince zeki olmadığına inanmaktadır. Başarısız olma korkusu sadece sıradan öğrencilerde yok, liyakat bursu almış olanlar da sürekli not ortalamalarının gerekli seviyenin altına düşmesinden ve sonrasında üniversite masraflarını karşılamaya güçlerinin yetmeyeceğinden endişe etmektedir.

Genellikle öğrencilere yol gösterecek bir danışman yoktur. Danışmanlar atanmış olsa bile, mezuniyet koşulları konusunda pek az bir yol göstermektedir. Gittiğim şehir üniversitesinde özel bir İngilizce programına ve seçici bir deneysel müfredat programına onur öğrencisi olarak yerleştirildim. Danışmanlarım da atanmıştı ama henüz kimse bana yirmi okuma gerektiren bazı derslerle ve haftada 16-30 saat çalışma ile onur derecesi dersini tamamlamanın ne kadar zor olduğunu söylemeyi düşünmemişti. Kimse bana bir işte çalışıp çalışmadığımı bile sormamış-

⁸ İşçi sınıfı öğrencilerinin ilk ve orta öğrenimleri hakkında bir analiz için bkz. Jonathan Kozol, *Savage Inequalities: Children in America's Schools* (New York: Crown, 1991); ve Lisa D. Delpit, *Other People's Children: Cultural Conflict in the Classroom* (New York: New Press, 1996).

⁹ Alberti, "Returning to Class," 573.

tı. Belki de daha önemlisi, kimse bana, beni lisans eğitimine hazırlayacak dersleri tavsiye etmeyi düşünmedi.

İşçi sınıfı öğrencilerinin anılarını okuyan biri, üniversitede işçi sınıfının yaşam gerçeklerini görmezden gelen bir dizi politika ve davranışlara defalarca tanık olmaktan sarsılabilir. Elizabeth A. Grant, Oswego kampüsüne gitmek için engebeli New York taşrası boyunca iki mil yürümek zorunda olduğunu söylüyor. Ayaklarının donmasından endişe ettiğinden, Fransızca sınıfında botlarını çıkardı, öğretmen onları giymesini, sınıftan çıkmasını ve "medeni" olana kadar geri dönmemesini emretti. Müzik tarihine giriş dersindeki çömez bir öğrenci olarak, sınıfın büyük bir kısmı ile birlikte, vizelerde çok kötü bir sonuç almıştım. 1971 yılıydı, New York Şehir Üniversitesi'nde herkese açık kayıt politikasının ilk yılında, hoca kaçımızın açık kayıt ile gelmiş olduğunu sordu. Nasıl cevap vereceğimden emin değildim; bu yıl gelmiştim ama aslında notlarım zaten girmeme yeterdi. Yine de öğretmen tiksintiyle kaldırılan elleri incelerken utanarak elimi kaldırdım.

Özel üniversitelerdeki profesörler, özellikle sosyal bilimler fakültelelerinde, nadiren bu tür açıktan küçük düşürücü tavırlar sergilerler. Çünkü asıl görevleri gereği okula yeni öğrenciler kaydetmek zorundadırlar ve bir yere kadar da tüketici olarak onları memnun etmeleri gerekir ki okulun yüksek aidatlarını ödemeye devam etsinler. Elbette, bu okullardaki öğrencilerin çoğu öğretim üyelerinin kolayca tanıyabileceği, görece hazırlıklı orta sınıftan öğrencilerdir. Küçük sınıflar ve öğretim amaçlı pek çok sosyal bilimler fakültesi işçi sınıfı öğrencilerine okul harçlarını ödeyebilecekleri, çalışma, burs ve bir aileyle yaşama gibi bir bileşim sunarak okuma imkanı sağlarlar. Ancak yine de işçi sınıfı öğrencilerinin bu okullarda bir azınlık olduğu ve onları özel zorlukların beklediği bir hakikattir.

Öncelikle, işçi sınıfından öğrenciler genellikle akranları için bir normal değildir. Goucher'deki bir işçi sınıfı öğrencisi bana, diğer öğrencilerin, ailesiyle birlikte yaşamasını ve üç ayrı yarı zamanlı işte birden çalışmasını anlamadığını söyledi. Çünkü bu öğrencinin arabası yoktu ve kendisini sürekli yerleşkeye gelip giden otobüs saatlerine göre ayarlamak zorundaydı. Öğrenciler ona sanki bir yabancıymış gibi bakıyordu, bu yüzden kendi durumuyla ilgili konuşmayı, arkadaş bulmayı denemeyi bıraktı ve kendi içine kapandı.

Okul elemanları da öğrenciler kadar anlayışsız olabiliyor. Bazı üniversiteler, özellikle arabası olmayan öğrenciler için son derece zaman alıcı olabilen staj ya da diğer yerleşke dışı deneyimler istemektedir. Benim üniversitemde şu andaki en hararetli tartışmalardan biri, öğrencile-

rin yurtdışına gidecekleri veya başka bir bölgede katılacakları kültürler arası bir proje için dört Ocak ayı programına ihtiyaç duyulup duyulmadığıdır. Birkaç fakülte işçi sınıfı öğrencilerinin gezi masraflarını karşılamayacağına dikkat çekti. Masraflar tazmin edilse bile, işçi sınıfından öğrenciler işlerinden o kadar uzun bir zaman ayrılamayabilirler. Önerilen Ocak ayı sömestrinin bütün öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanıp tasarlanmayacağını göreceğiz.

Pek çok işçi sınıfı öğrencisi, elbette başarılı olmaktadır. Onların başarısı sıklıkla öğrencilerin kendi yollarından gitmesini teşvik eden ve bunu sağlayan bir danışmana bağlanabilir. Mike Rose, Loyola Üniversitesine katılan güney Los Angeles'lı bir genç, onu destekleyen lise öğretmeni Jack MacFarland'a daima şükranlarını sunmakta.¹⁰ Rose bocalarken, MacFarland üniversiteyle bağlantıya geçip Rose'un ihtiyacı olan yardımı sağladı. Bu tür danışmanlıkları kurumsallaştırmak güç çünkü insanlar ırksal veya cinsiyet farklılıklarının genellikle farkındayken, sınıf eşitsizliklerinden sadece kabaca haberdardır. Pek çoğu farkında olmadan herkesin orta sınıf olduğu, herkesin çalışırsa başaracağına dair Amerikan mitini benimser ve bu yüzden işçi sınıfından olma durumunun etkisini kabul etmekte gönülsüz olabilirler. Caroline Pari bir yazısında, çalıştığı devlet üniversitelerinde sınıf tartışması yapmanın güçlüklerine gönderme yapmaktadır.¹¹ Bazı öğrenciler ABD'nin sınıfsız bir toplum olduğunda ısrar ediyor, diğerleri de sınıfın anlamlı bir işaret olmadığını, sadece ırkın anlamlı olduğunu öne sürüyor.¹² Sınıf ve yukarıya doğru hareketlilik üzerine kendi kompozisyon dersimde, verildiği her dönem bana ya da sınıfa kendilerinin işçi sınıfından olduğunun farkına vardığını söyleyen bir ya da iki öğrencim oluyor. Bu tür idrakler bu ülkede sınıfın varlığı hakkında sadece birkaç haftalık bir dersin ve alt sınıf konumunun damgalanmasının ardından geliyor. Bazı öğrenciler bana kendi sınıfsal arka planlarını söylüyor ya da yazabiliyorlar ama alenen tartışmaktan da imtina ediyorlar. Onlarla özellikle ilgilenmeye çalışıyorum. Danışmanlık işçi sınıfı öğrencileri için çok önemli ama bu sınıf bilgisini artıran ve öğrencilerin ihtiyaçlarına ve korkularına uyum sağlayan bir programın parçası olmalı.

Böylesi zorluklara karşın, bazı üniversiteler ilk nesil öğrencilerin üniversiteye geçişlerine destek olmak için programlar geliştiriyor. Kaliforniya

10 Mike Rose, *Lives on the Boundary: A Moving Account of the Struggles and Achievements of America's Educational Underclass* (New York: Penguin, 1990).

11 Caroline Pari, "Just American: Reversing Ethnic and Class Assimilation in the Academy," *Teaching Working Class*, içinde derleyen. Sherry Lee Linkon 123-41.

12 Sınıfa karşı Afro-Amerikalılar arasındaki bu tutum bell hooks [adını kasıtlı olarak küçük harfle yazan Amerikalı kadın hakları savunucusu ve yazar, asıl adı Gloria Jean Watkins -yay.n.] tarafından *Where We Stand: Class Matters* (New York: Routledge, 2000)'da incelenmiştir.

niya'daki La Verne Üniversitesi öğrenciler için "müdahale alanları"na odaklanan bir yaklaşıma sahip. Bunlar, bazı ev ziyaretleri de dâhil olmak üzere öğrencilerin aileleri ile iletişimi ve yerleşkedeki süreçler ve yapılarda değişikliklere gitmek gibi kurumsal uyum programlarını içermekte.¹³ Program, ilk nesil öğrencilerin farklı renkteki öğrenciler olduğunu dikkate alır, bu nedenle bazı sosyal müdahaleler gerekli olabilir. Örneğin, üniversite yetkilileri, polis memurlarının Afro-Amerikan erkekleri sürekli durdurup sorgulamasını tartışmak için yerel polis şubesiyle görüştü.¹⁴

James Irvine Vakfı tarafından desteklenen La Verne'deki program, alt sosyoekonomik sınıfın öğrenim üzerindeki derin etkilerinin öneminin farkında. Öğrencilerin mali ihtiyaçları sadece harç ve barınma giderlerinden ibaret değildir, hiç nakit birikimlerinin olmaması sebebiyle sürpriz kitapların parasını ödemek, geciken havaleler ve benzeri durumlar içinde acil bütçe ihtiyaçları vardır.¹⁵

La verne programının özellikle etkileyici bir özelliği, programın nasıl seyredeceğinin ve nasıl geliştirilebileceğinin öğrenilmesi için araştırmanın sürekliliği. Böylece fakülte, ırk ve etnik hatlar boyunca danışmanlık ihtiyaçlarının nasıl değiştiğini öğreniyor. Danışmanın en önemli nitelikleri yoklandığı zaman, Afro-Amerikalı öğrenciler ırkı vurguladı. Latinler, ırka bakmaksızın danışmanların arkadaş ve eğitici olmaları gerektiğini vurguladı. Asya kökenli Amerikalılar ise ırka nispeten kayıtsızlardı ve danışmanların daha yaşlı ve kendi alanlarında başarılı olmalarını istediler.¹⁶ Bu sonuçları gösteren rapor, işçi sınıfının küçük bir grubunu oluştursa da beyaz öğrencilerin ne tercih ettiklerine dair herhangi bir şey yansıtmıyor ya da beyazların alt sosyoekonomik sınıflarda temsil edilmediği toplumsal varsayımını yansıtıyor. Bununla birlikte, bu üniversitenin öğrencilerinin danışmanlık tercihleri hakkında topladığı bilgiler, şüphesiz daha iyi bir danışmanlığın kurulmasını sağladı.¹⁷

Kaliforniya'daki bir devlet üniversitesi olan Mount San Antonio Üniversitesi, ilk nesil öğrenciler için öğrencilerden, öğretim üyelerinden ve danışmanlardan oluşan öğrenme topluluklarının kurulmasına odaklanan benzer bir programa sahip. Bu topluluklar sadece öğrenmeyi

13 Mary Prieto-Bayard, "First Generation Student Success Program" (Yüksek Öğrenimde Irk ve Etnisite üzerine Ulusal Konferansa sunulan makale, Santa Fe, NM, Mayıs 2000).

14 Gloria Morrow, "African-American First-Generation Students" (Yüksek Öğrenimde Irk ve Etnisite üzerine Ulusal Konferansa sunulan makale, Santa Fe, NM, Mayıs 2000).

15 Ann Wichman, "The Ecology of First-Generation Students and Their Families" (Yükseköğrenimde Irk ve Etnisite Üzerine Ulusal Konferans'a sunulan makale, Santa Fe, NM, Mayıs 2000).

16 Prieto-Bayard, "First Generation."

17 La Verne Üniversitesi'ndeki farklı ırk ve etnik kökenden öğrencilerin eğitim danışmanı (mentor) tercihleri hakkındaki bulgular bu derece etkileyiciyken, biz bunları genelleştirmeden önce bu konuda daha fazla araştırma yapılabilirdi.

sağlamıyor, aynı zamanda işçi sınıfı öğrencilerinin okula başladığında hissettikleri soyutlanma ve yabancılaşma ile de mücadele ediyor.

İlk nesil öğrenciler için bir programı olan tartıştığım iki kurum, sınıf sorunları ırkla birleşik olan önemli sayıda farklı renklerden öğrenciye sahip. Bu yüzden bu üniversiteler bu tip programları geliştirmek için keskin bir ihtiyaç hissetmiş olabilir. Ancak, diğer üniversitelerinde işçi sınıfı öğrencilerine mali, eğitsel ve sosyal yardımda bulunan benzer programlar geliştirmemesi için bir sebep yok. Eğitim çabası öğretim üyeleri ve yönetim ile başlayabilir. Birçok üniversite özellikle etnik ya da ırksal gruplarla yüzleşen elemanlarını aydınlatmak için çaba gösteriyor ama sınıf sorunlarına dokunmuyor. Bana ve pek çok diğer işçi sınıfı araştırmacısı akademisyene çarpıcı gelen bir şey, ırkçı olarak algılanabilecek bir deymi ya da tanımı asla kullanmaya yeltenmeyecek öğretim üyelerinin sınıfsal düzeyde küçük düşürücü olarak algılanabilecek "trailer trash" ya da "white trash"¹⁸ gibi [yoksul beyazları tanımlayan -ç.n.] argo deyimleri rahatlıkla kullanılmıyordu. Açıkçası bazı fakültelerin eğitimlerinin bir düzeni var.

Benzer şekilde, pek çok üniversite birinci sınıf öğrencilerinin çeşitliliğin bir bileşenini içeren bir dersi almayı üniversiteye geçişte zorunlu kılıyor. Irk, etnisite, cinsel yönelim ve din tartışılıyor ama ders genellikle müfredatın bir parçası olmuyor. Eğer bu tür dersler eğitimin bir parçası ise, üst ve orta sınıftan öğrenciler ekonomik farklılığa karşı daha hassas olmaya başlıyor ve işçi sınıfı öğrencileri de kendilerini daha az yaftalanmış hissediyor.

Üniversitelerin tipik bir öğrencinin artık on sekiz yaşında orta sınıf beyaz erkekler olmadığını kabul etmesi önemlidir. Farklı kökenlere sahip öğrencilerin işçi sınıfından olması olasılığı daha yüksektir ve üniversiteler bu öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorundadır. Kurumlar, yurtdışında harcanması gereken zaman ya da zorunlu staj gibi politikaların işçi sınıfı öğrencileri için etkilerini dikkate alarak bunu yapmaya başlayabilir. Yerleşkede işçi sınıfı öğrencilerine danışmanlık yapmaya ilgi duyan işçi sınıfı kökenli öğretim üyelerini işe alabilirler. Kurumlar ayrıca, kitaplar, bebek bakıcılığı, araba tamiri vb. acil öğrenci ihtiyaçları için kenara bir miktar para koymalıdır.

2002 baharında, Goucher öğrencileri etnisite ve ırk üzerine bir dizi atölye çalışması örgütledi. Burada Porto Riko'lu bir öğrenci azınlıkların sıklıkla üniversitelere, işyerlerine ve diğer kurumlara beyazlarca kabul

¹⁸ "Trailer trash" ev alamayacak kadar yoksul olup da karavanda yaşayanları (karavan çöpü), "white trash" da, özellikle kölelik geçmişi olan ülkeler düşünüldüğünde "beyaz" olmanın, başta muhafazakarlar nezdinde olmak üzere beyazlar arasında nimetten sayılması rağmen ve buna gönderme olarak "beyaz çöp."

gören kurallara göre oynamaları kaidesiyle kabul edilmesinden dem vurdu. Ben de tüm ırksal ve etnik geçmişine bakmaksızın fakülte ve üniversitelerdeki işçi sınıfından öğrencilere benzer davrandığımızı ileri sürebilirim, üstü kapalı da olsa onların da orta ve üst orta sınıftan genç insanlar gibi davranabileceklerini ve de davranacaklarını kabul ederiz. Zaman, bunu tüm öğrencilere öğretmenin bir yolunu bulma zamanıdır.

Babam önce New York'taki Whitestone Köprüsü'nde, sonra da Henry Hudson Köprüsü'nde geçiş ücreti toplayıcısıydı; annem ev kadını olmadıktan önce ofis çalışanıydı ve farklı mevkilerde yaklaşık on sekiz yıl çalıştı ve bir arabanın bagajına sığacak kadar birikim yapamadı. Hayatım ebeveynleriminkinden daha kolay olduğu için minnettarım. İşimin faydalı olduğunu belirtmekten mutluluk duyuyorum. Fakat en çok ailemde gördüğüm eleştirel düşünme ve sözel ifade gücünü geliştirebileceğim imkânlarla sahip olduğum için minnet duyuyorum. Lehman College'da lisans öğrencisiyken, bir öğrenci yıllarca kafamı kurcalayan bir soru sormuştu. Başka sözlerle ifade etmek gerekirse "Yoksullar kendilerini ve dünyalarını anlayabilmek için nereye gider? Zengin insanların nereye gittiğini biliyoruz: Harvard'a. Peki, yoksullar nereye gider?" Yükseköğretim, yukarı doğru hareketlilik için sadece bir şans vaat etmiyor. Aynı zamanda daha doygun bir anlama ve kişinin kendisiyle, içinde yer aldığı toplulukla ve daha geniş anlamda toplumla etkileşime girmesini vaat ediyor. Bunlar bizim verdiğimiz ve tutmamız gereken sözler ve sözümüzü ancak eğer onu kime verdiğimizizin farkında olursak tutabiliriz.

“Sınıf Arkandan Gelecektir, Başka Şey Umma!”

Sınıf Atlama ve Kültür Çatışması

BARBARA JENSEN

Shelly sınıftan koşarcasına çıkarken, kendi kendine perma yaptığı saçlarının sarı bukleleri, yüzündeki gözyaşlarına karışmıştı. “Tannın, çok üzgünüm,” diye haykırdı. Bundan sadece yirmi dakika önce, sevdiği bir üniversite dersi olan “kadın psikolojisi”nde yapılan canlı bir tartışmanın ortasındaydı. Shelly daha önce kadın olmak üzerine bu kadar kafa yormamıştı ve düşündükçe bunun heyecan verici ve rahatlatıcı bir şey olduğunu fark etmişti.

Sınıf, kadın-erkek ilişkileri üzerine tartışıyordu. Tartışma konusu yakınlıktı. Öğrenciler, kadının ve erkeğin bu konudan ne anladığını ve yakınlığı nasıl ifade ettiğini tartışıyordu. Shelly evliliğindeki birtakım sorunları anlamaya başladığını hissediyordu. Belki işleri düzeltebilirdi. Tartışmaya oldukça istekli ve canlı bir şekilde katıldı.

Ancak bir şeyler ters gitti. Shelly evliliğindeki gittikçe azalan yakınlıktan ve üniversiteye gitmesinin kocası ile ilişkisini nasıl “garipleştirdiğinden” bahsediyordu. Kocasını sadece üniversiteye gittiği zamanlarda

evden uzak olmasından yakınmıyordu; ayrıca ona, tam bir “inek” ve “entel” haline geldiğini söylüyor ders çalışmasıyla dalga geçiyordu. Shelly sınıftakilere, “Hatta bir gün eline ders kitabımı alıp duvara çarparak, 65 dolarlık kitabın sırtını paramparça etti”ğini sonra da “Bu boktan şeye bana ve çocuklara verdiğinden daha fazla değer veriyorsun!” diye haykırarak evden çıkıp gittiğini anlattı. Biraz zaman geçtikten sonra bu “konuyu konuştuklarında” kocası, Shelly’nin artık eğlenceli biri olmadığını ve hiçbir şeyle ilgilenmediğini söylemişti. Sınıf bunu duyunca kahkahalara boğuldu; çünkü Shelly sınıfta her şeyle ilgileniyordu. Bu tepkiden destek alan Shelly, “Duyduklarına inanamamıştım! Benim onunla ilgili düşüncem de aynen buydu! Asıl o... Ben şimdi daha önce aklımdan bile geçirmediğim şeylerle ilgileniyorum, ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Ona ‘Neyle ilgilenmiyorum?’ diye sorduğumda, bana ‘Georgie ve Bill ile bowling oynamak ve televizyon seyretmek,’ cevabını verdi. Sanki şu anda bunları yapmaya zamanım varmış gibi! Sanki o, benim ne zamandır çalıştığım şeylerle ilgilenmiş gibi.”

Shelly gözyaşlarından gözleri bulanmış bir şekilde sustu; soluk teni kıpkırmızı kesilmişti. Sınıftaki yaşça büyük bir iki kadın, kendilerinin de “yeni bir başlangıç yapmak” ve “kendilerini keşfetmek için” nasıl kocalarından boşanmak zorunda kaldıklarını nazikçe ve içtenlikle anlatmaya başladı. 40 yaşlarındaki bir kadın, kocasının onun üniversiteye gitmesini gerçekten istediğini ve Shelly’nin de bu tarz bir desteği hak ettiğini söyledi.

Bir adam, şiddete uğramış kadınlara hizmet veren bir sığınağın kurulundaydı, Shelly’nin böyle bir desteği hak ettiğinin ve erkeklerin, kendilerinin her zaman sahip olduğu şeyleri kadınlara sunmayı öğrenmeleri gerektiğinin üzerinde durdu.

Konuşmasına devam ederek, Shelly’yi “suçluluk psikolojisi” konusunda uyardı ve erkeklerin nasıl “eşlerinin bağımsız olmasını destekleyemediklerini ve kontrolü bu şekilde sağladıklarını” anlattı. İşçi kesiminden olan diğer kadınlar alışılmadık bir biçimde sessizdi.

Shelly hayal kırıklığı içinde “Demek istediğim bu değil!” diyerek ayak diredi. Sesi, “Anlamıyorsunuz..,” derken, anlaşılma ve doğru sözcükleri bulma çabası içinde azaldı. “O, o iyi bir koca, bilirsiniz işte... O... ailem beni ona ve çocuklarıma karşı sorumluluklarım konusunda uyarırken... ilk başta benim tek desteğimdi. O çok iyiydi, o...”

Kendini eski bir şiddet kurbanı olarak niteleyen bir kadın ile bahsi geçen kadın sığınağının kurulunda görev alan adam bakiştılar. Shelly bunu gördü ve sınıftakilerin gözünde yarattığı imgeyi değiştirmek için çırpınmaya başladı:

“Demek istediğim bu değil! O gerçekten okula gitmeme itiraz etmiyor. Kulağa nasıl geldiğini biliyorum... genelde bana bağırır biri değil ve o ana kadar bana ne vurmuştu ne de bir şey fırlatmıştı, anlatabiliyor muyum? Eşim bana çok iyi davrandığı, çocuklarla iyi anlaştığı ve çok yakışıklı olduğu için kadın arkadaşlarım bana hep imrenirler. Demek istediğim... insanlarla nasıl konuşulacağını hep iyi bilir, yani, üniversiteli insanlarla değil ama... bilirsiniz işte, sıradan insanlarla nasıl konuşulacağını bilir. Ayrıca ilişkimiz hiç eskimedi, yani onun için hâlâ deli oluyordum, o olay... o olay olana kadar... biliyorum.”

Shelly artık konuşamaz hale geldi ve sonunda sustu. Tam başka biri konuşmaya yeltenmişti ki, “Onu seviyorum! Onu kaybettiğimi düşününce...” deyiverdi. Gözyaşlarına boğuldu ve başını iki yana doğru sallamaya başladı. “Sanki dünya tersine dönmüş gibi!” Gözyaşları, kıpkırmızı olmuş yüzünden aşağı doğru akmaya başladı. Koşarak sınıftan çıktı ve koridorun sonundaki lavaboya gitti.

Shelly, daha çok “bıraktıkları eğitimlerine devam etmek için dönen” yaşı büyük öğrencilerle ilk kez üniversiteye gelmiş öğrencilere hizmet veren, şehir içindeki küçük bir üniversitede öğrenciydi. İsveç ve Alman asıllı Amerikalılardan oluşan, geniş çiftçi ailesiyle bağlarını koruyordu ve aile içinden üniversiteye giden ilk kişiydi. Kocas ve arkadaşları hep işçi sınıfındandı. Patronu üniversiteye gitmezse işini kaybedebileceğini ve gitmesi halinde masrafları şirketin karşılayacağını söylemeden önce, üniversiteye gitmeyi aklından bile geçirmeyen Shelly, bundan şaşkırtıcı bir biçimde zevk alıyordu. Derslere büyük bir istekle çalışıyor, derslerde konuşmayı sürpriz bir şekilde oldukça kolay buluyordu. Ayrıca konuştuğunda, genellikle diğer öğrenciler söylediklerini takdir ediyordu. Bazen çok fazla konuştuğunu düşünüyor; ama aslında “sadece heyecanlanıyordu.” Sınıftaki diğer bir kadının ifadesiyle, “fikir yürütmeyi sevdiğini” nasıl olup da daha önce fark etmediğini merak ediyordu. Otuz iki yaşındaydı ve iki çocuk doğurmuştu. Bir defasında sınıfta, “Bu kadar zaman ben neredeydim?” demişti.

Sınıftakilerin tümü gittikten sonra, Shelly gelip benden özür diledi. Beni, iki yıldan fazla süren üniversite hayatı boyunca “hiç bu kadar amatörce” davranmadığına ikna etmeye çalıştı. Birkaç kez özrünü yineledi. Omuzları düşmüştü. Başını eğdi ve gözlerini ayakkabılarına dikti. “Belki de eşim haklı, belki buraya ait değilim.” Utanmıştı ve korkuyordu.

Shelly'nin hem iç dünyasında hem de dış dünyada yaşadığı bu durum, karmaşık, heyecan verici ve yorucuydu. Dönüşümlü olarak şu duyguları yaşıyordu: Heyecan, kaybolmuşluk, sevinç, kızgınlık, utanç, minnet-

tarlık ve "hissizlik." Aniden geçmişti bugününe uymamaya, geleceği de belirsizmiş gibi gelmeye başlamıştı; yani artık hiçbir şey "olması gerektiği" gibi değildi. Shelly, önceden tanıdığı arkadaşlarının şu anda içinde bulunduğu durumu anlayamadığını, hatta bazılarının bu duruma içerlediğini biliyordu. O gece, yeni arkadaşlarının da bunu anlamadığını fark etti. Şu anda işçi sınıfının yaşadığı bir "sınıf atlama" deneyiminin ortasında ve bu, okula dönüp, hukuk sekreterliği işini elinde tutmak için gereken "diplomayı alırken" yaşayacağını tahmin etmediği bir şey. Başlarken neyin içine girdiğini bilmiyordu, yeni bir dünyaya âşık olabileceği hakkında hiçbir fikri yoktu. Hele ki *başka biri haline gelmeye* başlayabileceği kesinlikle aklına gelmemişti. Öğrendiği yeni şeylerden oldukça hoşlanmasına karşın, bu dünyada öğrendiği hiçbir şey şu anda içinde olduğu durumu açıklamıyordu. Bu deneyimi alışkın olduğu hayata uyarlamasını sağlayacak ve hatta açıklayacak sözcüklerden veya kavramlardan mahrum bir halde, kendini bu deneyimle birlikte gelen çelişkilerin içinde yiyip bitiriyordu.

Bu tek başına yaşanan geçiş durumu acılarla doludur, ifade edilmez, başkaları tarafından fark edilmez. Dışarıdan bakıldığında başarılı görülen bu süreçte, acılar özellikle kafa karışıklığından doğar. Yazının bu bölümünde, Shelly'nin bir keresinde; "Ben artık kimim?" sorusuna cevap bulma çabası olarak ifade ettiği süreçle birlikte, sınıf atlayan kişinin yaşadığı çelişkilerin, duyguların ve değerlerin toplamı işlenmiştir. Sonuç olarak Shelly'nin mücadelesinin, işçi sınıfından birçok kişinin orta sınıfa geçişte yaşadığı, bu duruma özgü iç ve dış (psikolojik ve sosyolojik) etkenlerin en ciddilerinden oluştuğuna inanıyorum. Bana göre, işçi sınıfından gelen bireylerin "sınıf atlama" sürecinde taşıdıkları psikolojik benzerlikler çok çarpıcıdır. Bunun, görünmeyen ve "içsel olarak yaşanan" bir deneyim olması da eşit ölçüde çarpıcıdır. Ben bir psikologum (rehber ve toplum psikologu); ayrıca üniversiteye yeni başlamış öğrencilerin öğretmeniyim ve işçi sınıfından gelen, yetişkinliğini farklı dünyalar arasında ileri geri mücadele ederek geçiren bir kişiyim.

Bu bölümde bahsi geçenler, tıpkı benim gibi, serbest meslek sahibi orta sınıf ile geçmişten gelen işçi sınıfı kültürleri arasında kalarak büyük zorluklar yaşamış kişilerdir. Bizler sıklıkla, çatışma içinde olan bu farklı dünya görüşleriyle meşgulüzdük (veya meşgul olmamak için çaba sarf ederiz). Bu durum genelde *bilişsel uyumsuzluk* yaşamaya veya duygusal ve zihinsel karmaşa yaratan bir içsel çatışmaya yol açar. Bu duruma verilen tepkiler genelde: Kızgınlık, utanç, üzüntü (kaybolmuşluk), "kimlik hırsız (impostor) sendromu" ve madde bağımlılığıdır. Bunlar bazen o kadar çok bastırılır ki çatışmayı yaşayan kişi bile

varlıklarından haberdar olmayabilir. Tepki olarak ortaya çıkan olağan davranışlar, benim gördüğüm kadarıyla: uzaklaşmak, karşı durmak ve üretmek/yaşadığı hayata uyarlamak.

Bana göre, “sınıf atlama deneyiminin” merkezinde varoluşsal bir ikilem vardır. “Varoluşsal”dan kastım bunun bir varolma problemi olduğudur: kişinin kendi hayatını nasıl yaşayacağı, hayatın en iyi nasıl yaşanacağı ve insanın, hayatı ve kendi hayatını anlamlandırmaya duyduğu ihtiyaç ile ilgili bir problemdir. Ayrıca bu ikilemin merkezinde, tek özelliği bu olmamakla birlikte, serbest meslek sahibi kişilerle işçi sınıfından gelenler arasındaki kültürel farklılıklar yatar. Kimsenin duymadığı, kimsenin dillendirmediği o kadar çok hikâye, fedakârlık, utançla gizlenen gerçek vardır ki... Bu kültürel farklılıkların duyulması ve görülmesi, serbest meslek sahibi orta sınıfın sahip olduğu kültürel önyargıların *ötesini* görebilmek, işçi sınıfından olanların yaşadıklarını anlayabilmek adına çok önemlidir. Bu yoksa kişinin işçi sınıfı için büyük bir iyi niyetle beslediği “dayanışma” duygusu hiçbir anlam ifade etmez. Politik Sol’da faal, işçi sınıfından gelen bir öğrencim, “Beni hep aşağıladıklarını hissediyorum. Ama belki ben aptalımdır çünkü dürüst olmak gerekirse, bazen neden bahsettikleri hakkında hiçbir fikrim olmuyor,” dedi.

“Yukarıya doğru hareket” etmeye aday işçi sınıfı mensupları için Serbest Meslek Sahibi/Yönetici sınıfından insanlar yüksek öğrenim, terfi, evlilik, psikoterapi vb. sınıf atlama fırsatları için bir araçtır. Shelly’ye, Standart İngilizceyi kullanarak nasıl yazacağını ve konuşacağını, yemek yerken peçeteyi masaya değil kucığına koyacağını ve çetin müşterilerle nasıl pazarlık yapacağını gösterebilirler. Ama nereden geldiğini ve geldiği yerin onu nasıl bir insan yaptığını ya da nereye gidiyor olabileceğini söyleyemezler.

Bu bölümde, işçi sınıfından yüksek öğrenime (ve sınıf atlama yolunda seçilecek başka yollara) başvuran insanların, sınıf farklılıkları yüzünden yaşadıkları zorlukların ilk bakışta fark edilmeyen yanlarından bahsedeceğim. Kişilerin, cinsiyetleri, etnik kökenleri ve “ırkları” yüzünden elde ettikleri haksız avantaj ve dezavantajları göstereceğim. Yüksek öğrenimdeki (diğer her yerde olduğu gibi) bu bilinmeyen geçiş zorlukları, işçi sınıfından gelen öğrencilerin, belli fırsatlardan ve ayrıcalıklardan yararlanmasının önüne geçer. Öyle ki bu kişiler kendi iç dünyalarından bile beslenemez hale gelir. Serbest meslek sahibi orta sınıftan gelen diğer arkadaşları ise, yüksek öğrenimde verilen kültürel değerleri, kullanılan dili ve benimsenen gelenekleri kendilerinininkine yakın bulmaktadır. İşçi sınıfından gelen öğrenciler, yeni kurallar, yeni

değerler ve yeni bir dilden oluşan bir labirentin içinde geriye doğru psiko-sosyal taklalar atmak zorundadır. Benim endişem ikiye katlanmış durumdadır: Shelly gibiler için taşıdığım endişe ve bir kesimin diğer bir kesim üzerinde sahip olduğu haksız çıkar ile kültürel (ayrıca ekonomik) hâkimiyeti yaratan, efsaneleştiren ve kişiselleştiren toplum için taşıdığım endişe. İdeal olan ile gerçek olan arasındaki acı verici uzaklık en çok ihmal edilenler tarafından hissedilir. İşçi sınıfına ait kişiler sınıf atlama sürecinde yaşadıkları olumsuzlukları kendi “aptallıklarına, yeteri kadar hırslı olmamalarına, başarısız” olmalarına veriyor ve hatta süreci psikopatolojik (depresyon, madde bağımlılığı ve diğerleri) tepkiler geliştirerek geçiriyor. Bunlar sınıf atlama sürecindeki işçi sınıfı üyelerinin ödemesi zorunlu ciddi, görünmez bedellerdir. Bu görünmez kimlik krizi için öne sürülebilecek ilk çare ise onu görünür kılmak ve ondan bahsetmektir.

“Hayatta Kalma Suçluluğu” ve Kültürel Çatışma

Serbest meslek sahibi orta sınıf, işçi sınıfından gelen ve sınıf atmış kişilerin farkına bile varmaz çünkü orta sınıf insanı iç ve dış dünyalarının “normal” olduğunu varsaymayı öğrenmiştir. “Karşı tarafı kandıracak” kadar orta sınıf gibi davranmayı öğrenmişseniz, orta sınıf insanı hep onlardan biri olduğunuzu varsayacaktır, tabii derinizin rengi beyaz olduğu sürece. Geçiş sürecini başarılı bir şekilde sonlandıranlar da size yardımcı olamaz. Zira büyük bir ihtimalle, Basil Bernstein’in ifade ettiği gibi, bulundukları yere varmak için içinden geçtikleri kültürel süreç ve yapmak zorunda kaldıkları seçimler sonucu, “kafese girmiş”lerdir bile.¹

Bana göre, sınıf atlama deneyiminin görünmezliği ve bunu yaşayanların bilinçsizliği, bu geçiş sürecini oldukça acı verici, yıpratıcı ve hatta yıkıcı kılabilir. İkilem kendini birçok sözde (ve samimi) kişisel sorunların açığa çıkması ile belli eder. Eğer sınıf atlayan kişiler bu deneyimin bilincinde değilse, deneyimin sebep olduğu problemler birçok şahsi görüşün arkasına saklanabilir. Shelly için bu bir evlilik problemi. Bir başkası için “cahil” ebeveynleriyle ilgili bir problem. Bir başkasına göre de problem bir “kimyasal dengesizlik”. Birçoklarına göre de bu, sınıfı asma veya sarhoş olma dürtüsü ya da bir anda önemli bir sınavdan “kaytarma” oluyor. Belki de sadece, her an “hüzünlü” dolaşma anlamına geliyor. Evlilik problemleri, depresyon, madde bağımlılığı, başarı korkusu ve aileden kaynaklanan problemler ele alındığında, en azından, bunlarla nasıl başa çıkılacağı, bunların nasıl değiştirileceği, iyileştirileceği ve yönetileceği ile ilgili yeterli ölçüde bir kolektif bilgi

¹ Basil Bernstein, *The Structuring of Pedagogic Discourse* (London: Routledge, 1990).

mevcut. Deneyimlerime göre işçi sınıfından serbest meslek sahibi orta sınıfa geçişteki süreç, son derece kişiselleştirilen ve kişiyi darmadağın eden psikolojik, sosyolojik ve kültürel bir kargaşadan ibarettir. Filozof Ludwig Wittgenstein'in dediği gibi, dile getirilmeyen şeylerin, genellikle varlığı bile yok sayılır.

Geraldine Piorkowski yukarı tırmanmada potansiyel vadeden öğrencinin sahip olduğu sosyolojik engelleri tasvir etmek için ender rastlanan bir girişimde bulundu. Piorkowski, sınıf atlama deneyiminin başka bir yönünü anlatır ve bize kültürel çatışmayı gözden geçirmemiz için bir başlangıç noktası verir, Chicago'daki Roosevelt Üniversitesi'nde, öğrenci danışma merkezinde çalışırken gözlemlediği bir olayı "hayatta kalma suçluluğu" olarak tanımlamıştır. Piorkowski "Düşük gelirli, şehirden gelen, birinci nesil üniversite öğrencilerinde hayatta kalma suçluluğu, özellikle akademik anlamda çektikleri zorlukları açıklamada kullanılan önemli bir kavram olarak ortaya çıktı" der ve devamında şunları söyler:

Azınlıktan olan bir kadın, şehrin güney mahallesinden üniversiteye giden tek kişinin kendisi olduğunu ve bunun kendisinin yaşadığı en stresli deneyim olduğunu söyledi. Başka bir öğrenci aile bireylerini, kendi iyilikleri için (örneğin, eğitimlerine devam etmeleri veya bir iş bulmaları), olumlu adımlar atmaları adına ikna etmeye çalıştığında başarılı olamamanın getirdiği hayal kırıklığını anlattı. Dil bilgilerini geliştirmek için çalışan diğer birinci nesil üniversite öğrencileri konuşma biçimlerinin aile bireyleri arasında alay konusu edildiğini gördü. Bunun nedeni ise öğrencilerin benimsedikleri konuşma biçiminin, ailevi kabullere uymaması nedeniyle bu bireyler tarafından tehdit edici bulunmasıydı. "Bizden çok mu üstünsün yani?" cümlesi, ailesinin sosyoekonomik seviyesinden kurtulmaya çalışan her aile bireyinin sıklıkla duyduğu bir laftır. Kişi "özel olmak" gibi narsistik çabaları kendine yakıştırmıyorsa, hayatta kalan olma durumu uyumsuzluk yaratma eğilimindedir. Bundan dolayı bu öğrencilerin çoğu için ailenin içinde olduğu şartlardan kurtulmayı temsil eden akademik çalışmayı sürdürmek, büyük iç mücadeleleri atlatmadan oldukça zordur.²

Robert Lifton'ın doğal ve insan kaynaklı felaketleri atlatıp hayatta kalmış kişilerle yaptığı çalışma, hayatta kalanın yaşadığı akıldan çıkmayan ve kişiyi işlevsiz kılan ikilemi teşhis eder: "Neden onlar ölüirken ben hayatta kaldım?"³ Piorkowski bu ikilemi işçi sınıfından gelen sorunlu öğrencileri düşünerek yeniden düzenliyor: "Neden onlar başarısız olurken ben başardım?" Piorkowski ve meslektaşları hayatta kalma suçluluğunun bu öğrencilerin neden belirli konularda zorluk yaşadığını açıklamaya yardımcı olacak bir kavram olduğunu buldu. Öğrencilerin zorluk yaşadığı konular: "Pişmanlık oranının yüksek olması, düşük GPA'lar,

2 Geraldine K. Piorkowski, "Survivor Guilt in the University Setting," *Personnel and Guidance Journal* 61(1983): 620.

3 Örnek için bakınız: Robert J. Lifton and Eric Olson, *Living and Dying* (NY: Praeger, 1974).

ebeveynlere daha az şefkat göstermede yaşanan belirgin uyuşmazlık, zamanı yönetmeyle ilgili yaşanan problemler, düşük öz-saygı ve [yurtta kalan, orta sınıf] yaşatlarına kıyasla kendilerinde daha fazla görülen psikosomatik problemler.” Piorkowski ve diğerleri ayrıca, danışmanlık seanslarında ve seminerlerde hayatta kalma suçluluğu kavramının kullanılması (ve açıklanması), öğrencilere yardım ettiğini ve bu kavrama delil gösterilecek olayları açığa çıkardığını gördü:

Başka bir öğrenci olan, 26 yaşında, evli siyahî bir kadın çalışma becerileri seminerinde hayatta kalma suçluluğu kavramından bahsedildiğini duydu. Bu kadın seminerde öğrendiği en önemli şeyin hayatta kalma suçluluğu kavramı olduğunu söyledi... “Eğer başarılı olamamış bir aileden geliyorsan, başarmaman gerektiğini düşünüyorsun. Kız kardeşim işini kaybetti ve ben neden bir işe sahibim diye düşünerek kendimi suçlu hissediyorum. Bu benim ailemde her zaman olan bir şey, birileri hep işini veya başka önemli bir şeyini kaybeder. Ailem ve ben aynı problemlere sahip değiliz. Onların yanındayken olumlu herhangi bir şeyden bahsetmeye hakkım yokmuş gibi hissediyorum. Çünkü onların söyleyecekleri olumlu hiçbir şey yok.” Ailesinden üniversiteye gitmiş tek kişi oydu ve seminere kronik depresyonu olduğu ve evliliği ile ilgili sorunlar yaşadığı için gelmişti.⁴

Piorkowski'nin çalışmasını bulduğumda bir yandan işçi sınıfından gelen insanlar ve psikoterapi üzerine yüksek lisans tezimi yazıyor, bir yandan da hissettiğim üzüntü ve iç rahatlamasından dolayı gözyaşı döküyordum. Ancak hissettiğim kayıp, suçluluk duygusundan daha karmaşıktı. Sonuç olarak onun araştırmalarını diğerlerinininkiyle birleştirdim ve sonuç bölümüne kendi bulduklarımı yazdım: Hayatta kalma suçluluğu işçi sınıfından olan öğrencilerin karşılaştığı psikolojik zorluklar yelpazesinin sadece bir kanadıydı. Piorkowski'nin bu alandaki başarılı çalışması kendi tezini tanıtıyor ve bana göre, bu çalışma ayrıca kültürel bir ayrışmanın psiko-sosyal sonuçlarını da açıklıyor. Orta sınıfa ait kariyerler peşinde koşan emekçilerin yaşadığı varoluşsal ikilemin bir parçası, her kültürün kusurlar kadar değerli şeyleri de barındırdığı gerçeğidir. Önceden kocası ve evliliği ile mutlu olmayı bilen Shelly için, artık ufukta parlayan yeni bir yıldız var, akıl dünyası. Bu, işleri karmaşıktırıyor çünkü Shelly hem işçi sınıfı köklerine bağlı kalmak, hem de akli becerilerini geliştirmek istiyor. Kocasını seviyor ve “hayatı birlikte sürdürmeme” düşüncesine katlanamıyor. İlişkisindeki kararsızlık, kendisinin bu hale getirdiği kararsızlığa, kendi hissettiği “kopukluğa” (sadece üniversitede başarılı olmak ve başarısız olmak arasındaki kopukluk değil; ayrıca hayatta bir şeyler başarmış olmaktan ne anlaşıldığı ile ilgili iki ayrı fikir arasındaki kopukluk) ayna tutuyor.

4 Piorkowski, “Survivor Guilt,” 620–21.

Ben ve diğerleri, işçi sınıfı kültürünün, değerli olduğu anlaşılan ve merkezinde yer alan özelliklerini ve bu özelliklerin nasıl orta sınıfın kültürüyle tezat oluşturduğunu açıkça ifade etmeye çalıştık. Bütün bunları bu bölümde tarif etmek ve desteklemek imkânsız; ancak benim birkaç cümleye sığdırdığım şekli şöyledir: İşçi sınıfından olanların eğitimi daha çok içinde bulundukları anda olanlara karşı hassasiyet geliştirmeye yöneliktir, bu hassasiyet hem eylemlerine hem de dünya görüşlerine yansır. Bireyselliğin (kişilikle eş değerdir) önemi, güçlü bir toplum ve sadakat bilinci ile hissedilen içsel bir "aidiyet" duygusu uğruna azaltılmıştır. İşçi sınıfı kültürü, ayrıca etnik (Anglosakson olmayan) geleneklerle daha çok bütünleşme eğilimindedir ve bunun için de doğası gereği daha fazla çeşitlilik gösterir. Buna karşılık orta sınıf kültürü daha homojendir (ve Anglosakson) ve bireysel başarılarla, genel anlamda planlanmış (ve herkese mal olmuş) her tür başarıya ve benim "olmak" diye tabir ettiğim, elde edilen bu başarılarla kendini tanımlamaya daha çok değer verme eğilimindedir. Bunlar bakış açılarındaki ve hayata yönelik yaklaşımlardaki temel farklılıklardır.⁵

Bundan sonra anlatacaklarımı örnekler vererek sunacağım. Karma sınıflardan gelen evli çiftlerle yaptığım danışmanlık seanslarında, bireyler arasında oluşan kültür çatışmasının oldukça yaygın olduğunu görüyorum. İşçi sınıfından bir kadın, Carla, orta sınıftan olan kocası Steve'e, "Aileme karşı çok soğuksun, gelmelerinden rahatsızlık duyduğun hissine kapılıyorlar," dedi. Steve, "Neden onlarla çok fazla zaman harcamak zorundayız ki? Artık birer yetişkiniz!" diyerek eşine cevap verdi. Başka bir seansta Steve, "Neden patronumun karısına içini döküyorsun ki? Eğer işimi kaybetmek istemiyorsam, bu insanların gözünde doğru bir imge oluşturmak zorundayım!" dedi ve Carla cevabı yapıştırdı, "O zaman, neden onlarla dışarı çıkmak zorundayız ki? Hem de Cumartesi gecesi! Senin eğlenceden anladığın bu mu? Patronunla beyaz şarap yudumlamak mı?" Birbirleriyle bu şekilde konuşmaya devam ettiler. Carla'nın yaşadığı hayat ona ilişkilerin kişiye zorluk çıkarmaktan ziyade, destek olması gerektiğini öğretmişti. Ailesiyle bağlarını koparmamak, onun kültüründe, kendisini gelişime kapatmakla aynı anlama gelmiyor. Ayrıca Carla toplumsal becerilerini, toplumsal ilişkilerin tü-

5 Bernstein, *Structuring*; and Basil Bernstein, *Class, Codes, and Control*, vol. 1: *Theoretical Studies towards a Sociology of Language* (London: Routledge, 1971); Pierre Bourdieu, "Cultural Reproduction and Social Reproduction," in *Power and Ideology in Education*, ed. J. Karabel and A. H. Halsey (New York: Oxford University Press, 1977); Barbara Jensen, "The Silent Psychology," *Women's Studies Quarterly* 26, nos. 1 and 2 (1998): 202-15; and "Becoming versus Belonging" (unpublished, 1997); Jack Metzgar, *Striking Steel* (Philadelphia: Temple University Press, 2000); Irvin Peckham, "Complicity in Class Codes: The Exclusionary Function of Education," in *This Fine Place So Far from Home: Voices of Academics from the Working Class*, ed. C. L. Barney Dews and Carolyn Leste Law (Philadelphia: Temple University Press, 1995), 263-76.

münün kendisi gibi olanları kapsadığı varsayımına dayanarak şekillendirdi: İş hayatı söz konusu olduğunda, ondan konumca üstte olanlarla ilişkiler geliştirmek, ona “doğru gelmiyordu” ve ayrıca istemiyordu da. İşçi sınıfından gelen kadınlar birbirlerini çok iyi tanımasalar da sıklıkla birbirlerine özel hayatlarıyla ilgili problemlerinden bahseder, buna karşı tarafı “kendilerinden biri gibi” hissettirme arzusu da dahildir. Orta sınıfta ise kibar ve mesafeli olmak başkalarına ve kendilerine (ki bu en değerli olanıdır) duydukları saygının bir göstergesidir. Daha yeni tanışılan biriyle mahremini paylaşmak ya kabalık ya da en basitinden seviyesizlik olarak algılanır. Buna karşılık, konulan bu duygusal mesafe işçi sınıfına soğukluk gibi gelir (yani birilerine onlarla birlikte olmak istemediğini anlatmak veya basitçe kaba olmak). Aynı davranışlar farklı şekilde anlamlandırılır.

Stephen Garger, işçi sınıfından akademisyenlerin kaleme aldığı makalelerden derlenen *This Fine Place So Far from Home* adlı kitapta, bir gün sunum yaparken bir meslektaşının nasıl üç kez aynı savla sözünü kesmeye çalıştığını anlatır:

Benim geldiğim yerde, bir meslektaşınızın yaptığınız bir açıklamaya üç kez karşı çıkmasına verilen en acil ve etkili cevap, hem gerçek anlamda hem de mecazi anlamda, nara atarak boğazına sarılmaktır. Üniversitedeki kariyerimin ilk yıllarında bu tarz bir cevabı bastırmanın tek yolu sessiz kalmaktı ve o anda yaptığım şey de buydu... Bana soruyu yönelten kişinin dediklerinden alınacak tek ipucu; bana hakaret edildiği ve kavga çıkarmak istendiği idi. Ancak, şahsın fiziksel tavırları söylediklerinden edinilen bu izlenimle tam bir tezat içindeydi. Aldığım karmaşık sinyaller daha sonra yazılı olmayan bir [işçi sınıfı -y.n.] kuralı çiğnediğimizi fark ettiğimde iyice belirsiz hale gelmişti. Kural; birlikte zaman geçirilen insanlarla kavga edilmemesi gerektiği idi.⁶

Garger'ın bir arkadaşının kendisine, entelektüel tartışmanın akademisyenler arasında bir çeşit eğlence sporu olduğunu anlatması üzerine Garger derin düşüncelere dalar ve kendini şu şekilde ifade eder: “Soruyu soran John sadece eğlenceye açılan kapıyı aralamış olabilir. Ben protokole karşı gelince, o da bana tekrar ve tekrar sorusunu yöneltti. Hiç şüphe yoktu ki; o da karmaşık sinyaller alıyordu.” Sonucu da şöyle bağlar: “*Sanki ikimiz de diğerinin hangi kurallara göre oynadığını anlamadığımız, birbirinden farklı iki ritüel ile meşguldük*” (vurgu bana ait).⁷

Sınıf atlayan bireyin uyması gereken kurallar değiştiğinde, ailevi problemler de artar. Bazı ebeveynler sevgilerini göstermek ve kendi zor iş yaşantılarına bir anlam kazandırmak adına çocuklarını “iyi, temiz işlere” yönlendirir. Ancak bu fedakârlıklarına karşılık aldıkları ödül kimi

6 Stephen Garger, “Bronx Syndrome,” in Dews and Law, eds., *This Fine Place*, 40–50.

7 Age.

zaman acı vericidir. Eğer çocukları başarılı olursa ki, genellikle böyle olur, çocuklar serbest meslek sahibi/yönetici sınıfın kültürünü, tarzını ve sınıfçılığını da benimsemiş olur. Ebeveynlerin birçoğu okula göndermek için çok çalıştıkları çocuklarının, kendi kültürlerine yabancı bireyler haline gelmelerini utançla ve kafa karışıklığıyla izleyip kendilerini geri çeker. Çoğu zaman olduğu gibi; kendi çocuklarının “aşağı sınıftan, geri kalmış” ailelerinden utanç duymalarından korkarlar.⁸

Bu çocuklar yüksek öğrenim kapılarından geçer geçmez başlayan, onlara acı veren sınıf ayrımlarını Julie Charlip şu şekilde anlatır: “Annemle birlikte Bates Akademisi’ne gidişimizi ayrıntılı bir biçimde hatırlıyorum. Mevsimlerden kıştı ve Maine’de hava soğuktu. Annem, pembe yakasını kendi diktiği, ben kendimi bildim bileli sahip olduğu sağlam, yün paltosunu giymişti. Dekan bizleri konforlu odasında karşıladı ve anneme tepeden tırnağa süzerek kibirli bir ifadeyle dudağını büzdü. Bizi kendi seviyesinin altında gördüğü, küçümsediğini saklamamasından belliydi. Kendimi önemsiz ve yetersiz hissettim, annemin düştüğü duruma ise çok üzüldüm. Ben, beklenildiği gibi, Bates tarafından geri çevrilmiştim.”⁹

Genelde, bu öğrenciler kültür çatışmasından kaynaklanan uyumsuzluk ve “hayatta kalma suçluluğu” ile baş edebilmek için, okulda ve daha sonraki orta sınıf kariyerleri boyunca, çareyi ailelerinden uzaklaşmakta bulur. Bu durum sadece ebeveynleri altüst eden bir trajedi olmayıp, sınıf atlayan kişiyi de psikolojik olarak derinden sarsar. Diğer ebeveynler çocuklarının “fazlasıyla hızlı büyümesinden” korkar veya bu olursa kendilerini hakarete uğramış hisseder. İkinci grup ebeveynler ki, Piorkowski bu kişileri ders verdiği öğrencilerin başarılarını sabote edenler olarak tanımlıyor, bir ihtimal, daha ufak çaplı bir trajedi yaşar. En azından bu ebeveynler çocuklarıyla ilgilenir. Piorkowski’nin “gülünç” olarak nitelediği şey ise ailenin, herkesin iyiliği için bireyi tekrar aynı kapana kısırmaya çalışması olabilir. İşçi sınıfı, yaşamakta olduğu hayatın sadece “hayatta kalmak için” mecburen yaşanan bir hayat olarak görülmemesi veya kişinin elleriyle iş yapmasının, işin doğası gereği, bayağı olarak kabul edilmemesi gerektiği konusunda ısrar ediyor, ben de ısrar ediyorum.

İşçi sınıfından gelen insanların göğüs gerdiği kurumsal adaletsizlikleri (less pay for new coatsher-yeni kat için daha az para) alıp, insanların yaşamlarını ve kültürlerini daha basit bir hale dönüştürüp, onlara bundan başka bir şey bırakmayan şey orta sınıfın kibridir. An-

⁸ Richard Sennett and Jonathan Cobb, *The Hidden Injuries of Class* (NY: Random House, 1973).

⁹ Julie Charlip, “A Real Class Act: Searching for Identity in a ‘Classless’ Society,” in Dews and Law, eds., *This Fine Place*, 34.

nem, lisansımı aldıktan sonra bana kızgın bir şekilde, "Aldığın onca eğitimden sonra elektrikli bir konserve açacağı kullanabileceğini düşünürdüm" demişti. Üniversiteye gitmeme içerlemiş gibiydi. Shelly gibi, ben de büyük ve birbiriyle sıkı bağları olan bireylerden oluşan bir aileden üniversiteye giden ilk kişiydim. Ebeveynlerim ben üniversiteye gitmeye ilk karar verdiğimde bundan oldukça rahatsız olmuştu. Babam gerçekten endişeli bir şekilde, "Neden işe yarar bir şey yapıp devlet çalışanı olmuyorsun?" demişti. Ona göre kendimi harcıyordum. Annem, bir miktar parasal yardım istediğimde, bu "üniversite işinin" ne yarar olduğunu sormuştu. Ben de, "Henüz bilmiyorum, sadece öğrenmek istiyorum," dedim. Buna karşılık, annem dehşet içinde: "Oraya sadece öğrenmek için gidiyorsan biz hiçbir masrafını karşılamayız!" demişti. Öyle bir "öğrenmek" demişti ki, sanki ben oraya eroin kullanmaya gittiğimi söylemiştim. Açıkça (ve kültürel açıdan); ebeveynlerim üniversitenin bir zaman ve para kaybı olduğunu düşünüyordu. Adil olmak gerekirse, sanırım, bunun yanında üniversiteye gitmenin beni onlardan uzaklaştıracağından korkuyorlardı. Bu onların dünyasına uymuyordu ve değerleri ile çatışıyordu. Ben de orada durmuş, bu geçişin büyük bir savunucusu olarak, daha on yedi yaşındayken annemin İngilizcesini "düzeltmekle" uğraşıyordum.

Egemenlik ve Kültürel "Sermaye"

Annem, mükemmel düzeydeki, renkli İngilizcesini geliştirmek adına ortaya koyduğum hararetli çabaya karşı direnç gösterdi. O tam bir savacıydı ve bahsettiğim mücadele sadece basit bir, farklı kültürlerden gelme meselesi değil de bir kültürün diğerine egemen olması meselesiydi. İşçi ailelerinin hayatlarını zorlaştırmakta payları olduğunu bildiği insanlara çocuklarını kolayca teslim etmemeleri şaşırtıcı mı? İş dünyasında, serbest meslek sahibi/yönetici sınıf, çok zengin kesim tarafından, "alt sınıfa ait" çalışanlar üzerinde acı çektirici düzeyde kontrol sağlasın ve çalışanların gereksinimlerini ihmal etsin diye işe alınır. İşçi sınıfına mensup olanlar eşit ekonomik fırsatlara sahip değildir. Bu, bana göre, hayatta kalma suçluluğunun, Piorkowski'nin açıkladığı gibi, en geçerli olduğu konumdur. *This Fine Place So Far from Home* [Evden Öylesine Uzak ki Bu Güzel Yer] adlı kitaba katkısı olan diğer bir yazar, Irvin Peckham, kendi hayatı ile babasınıninki üzerine şu sözleri söyledi: "Bütün gününü, yanında patron varken, bir tezgahın arkasında durarak geçirmek ile bir İngilizce profesörü olmak için endişe etmekle geçirmek arasında sadece bir karşılaştırma yapabilirim. Bu karşılaştırmayı düşünmek bana acı verir."¹⁰

¹⁰ Peckham, "Complicity," 265.

Bu egemenlik daha kibar biçimlerde de kendini gösterir; bu, Bourdieu'nün "kültürel sermaye" diye adlandırdığı bir yol ile gerçekleşir. Serbest meslek sahibi sınıfın toplumsal tarzı, dili ve bilgisi bir çeşit toplumsal para birimi oluşturur. Bunları öğrenmiş insanlar bildiklerini akademiye (iş dünyasında ve devlette olduğu gibi) girmek ve akademide bir yere kadar güç sahibi olmak için kullanabilir. İşçi kesimini bu sınıfa dahil etmenin önünde duran kültürel engeller, bu süreçte, en az (belirgin) ekonomik engeller kadar ve belki onlardan daha fazla etkilidir. Başka bir yerde de dediğim gibi işçi sınıfından gelenlerin birçoğunun anadili gerçek anlamda kullanılan sözcüklerden çok mecazi anlamda kullanılan sözcükleri içerip, soyut ve evrensel olmaktan ziyade kişisel ve somuttur. Dışadönük olmaktan çok içedönüktür ve belirli bir kesime hitap eder. Ayrıca daha kuvvetli, renkli ve hikâye tarzındadır.¹¹

Dil, orta sınıfla işçi sınıfı arasındaki kültürel farkları yansıtır. Okulda iyi notlar alabilmeleri için öğrencilerden kullanması beklenen yazı ve konuşma dilinin tam tersidir. Bu da okulda "başarıya ulaşmayı" oldukça güçleştirir. Gerçekten de, işçi sınıfından gelen öğrencilerin "başarıya ulaşmaktan" ne anladığı ailelerinin, ebeveynlerinin ve onlardan önce öğrenci olmuş kişilerin anladığından oldukça farklıdır. İşçi sınıfı kültürüne karşı beslenen önyargı ve var olan kültürel farklılıklar bir araya gelip, "yukarı hareketlenen" öğrencilerin önüne engel olarak çıkar. İşçi sınıfından öğrenciler yüksek öğrenimde (ve sıklıkla orta sınıftan gelenlerle yaptıkları evliliklerde) başarıya ulaşmak için orta sınıfın kültürünü benimseyip kendi kültürü haline getirmelidir. Bu kültür çifte vatandaşlık kabul etmez. "Alt sınıfa ait" davranış tarzınızı, "kötü" İngilizcenizi, alçakgönüllülüğe ve katılımcılığa (gösteriş yapıp "önemli biriymiş" gibi davranmayın; çünkü bu kendinizi başkalarından üstün gördüğünüz anlamına gelir) verdiğiniz değeri ve daha birçok şeyi, hatta sevdiğiniz insanları bile, "arkanızda bırakmalısınız"! Yetişkinliğin ilk yıllarında, farklılaşmanın getirdiği gelişmeye yönelik ödevler gündemdedir ve bana göre bunlar genç öğrenciye istediği sıcrayışı gerçekleştirmesi için gereken gayreti vermeye yarar. Ancak bahsedilen sürecin, telafisi olmayan büyük bir boşluk yaratması da onun dayanılması zor ve beklenmedik bir sonucudur. Uzun zamandır üniversitede öğretmenlik yapan Donna Burns Phillips'in dediği gibi, "Tutarlı bir kimlik bulmak benim için dahi bu kadar zorsa, düşününki ben hayatını ve kariyerini çatışan değer sistemlerinin etkilerini ortadan kaldırmaya çalışarak geçirdim, acaba kendileri için planladığımız değişimlerden tamamen habersiz

¹¹ Bernstein, *Class, Codes and Control*, vol. 1; Bourdieu, "Cultural Reproduction"; Jensen, "Silent Psychology" and "Becoming versus Belonging."

olarak sınıflarımıza gelen ve bu süreçte tamamen hazırlıksız yakalanan öğrenciler için nasıldır?”¹²

Bu mücadele sadece süreci dışarıdan gözlemleyenler tarafından değil ama ne acıdır ki, mücadeleyi veren kişi tarafından da fark edilmez. Laurel Johnson Black, “Üniversitedeki ilk yılımdı, Şükran Günü gelmişti ve ben eve gidip artık orada kalmak istiyordum. Zengin çocukları için var olan bu yerde ben ne yapıyordum ki? Elime ne geçiyordu? Aileme nasıl yardımcı oluyordum? Sesi çıkmayan biriydim, alkoliktim ve derslere gitmezdim,” dedi.¹³ Orta sınıftan gelen bir danışman Black’in sorununu başarı ve başarısızlık, geçmişle bağlarını koparma ya da koparamama olarak görür. Orta sınıf bakış açısı, bilmediği işçi sınıfı kültürünü gözden kaçırmakla kalmaz, bir de onu –görünür stereotiplere bakarak– küçümser. Potansiyel olarak “ayakta kalacak” bu öğrenciler hemen her gün buna maruz kalırlar. Michael Schwalbe görünmezlik ve sınıfçılığın yarattığı uyumsuzluğu şöyle tasvir eder:

Bir kere bir profesör ile odasında görüşüyordum, başka bir profesör kapıda durup içeri doğru eğilerek, “Az önce sınavdan kaytarmanın yeni bir yolunu duydum. Bir öğrenci, bugün gelemediğini çünkü bir karavan evi taşımak zorunda kaldığını söyledi” dedi. Benim konuştuğum profesör güldü ve “Bak bunu hiç duymamıştım. Sanırım bu hikâye tam anlamıyla bir işçi üniversitesinde olduğumuzu anlatıyor,” diye cevap verdi. Bir yanımda bu konuşmaya ortak olmaktan hoşnuttu. Bunun onlardan biri gibi olduğum anlamına geldiğini düşünmüştüm. Ancak bir yandan da öğrenciye acımıştım. Bir karavan evi bir yere taşımak için sınavı kaçırabileceği bana mantıklı gelmişti. Bunun neresi komikti ki?¹⁴

Aynı derlemeye katkısı olan diğer bir kişi de durumu şöyle açıklamış: “İşçi sınıfından gelmek insanların size tam olarak neden güldüğünü hiçbir zaman anlayamamaktır.”¹⁵

Serbest meslek yolunu seçmenin sonuçları öğrenciyi etkilemeye başladıkça, ortaya çıkan kafa karışıklığı ve kararsızlık onun sadece okuldaki başarısını değil, kendini “tam” hissedebilmesi için gereken benlik duygusu ile kişiliğini de etkiler.

Uyumsuzluk, Uzaklık ve Direnç

Sınıf odaklı kültürler arası geçişteki bu zor, ağır ve kaynağı belli olmayan süreç “bütünleşmeyi” [entegrasyonu-uyumlaşmayı] zarara uğrata-

12 Donna Burns Phillips, “Past Voices, Present Speakers,” in Dews and Law, eds., *This Fine Place*, 230.

13 Laurel Johnson Black, “Stupid Rich Bastards,” in Dews and Law, ed., *This Fine Place*, 21.

14 Michael Schwalbe, “The Work of Professing: A Letter to Home,” in Dews and Law, eds., *This Fine Place*, 309–31.

15 Rosa Maria Pequeros, “*Todos Vuelven*: From Potrero Hill to UCLA,” in Dews and Law, eds., *This Fine Place*, 96.

bilir. Bütünleşme sürekli gelişen bir anlayış, kişinin kendi hikâyesinden ne anladığı, olduğu şeyden ve gelecekle ilgili beklentilerinden ne anladığı, yaratmak için, eski deneyimlerin üzerine yeni deneyimlerin inşa edildiği psikolojik bir süreçtir. İşçi sınıfı ile orta sınıf arasındaki temel farklılıkları alın, onları işçi sınıfından gelen öğrencinin edindiği yeni kültürün karşılaşılan her durumda sorgulamadan yeni olanın daha üstün olduğu varsayımıyla karıştırın. Daha sonra da herkes için özgürlük ve eşitlik diyen ulusal efsanelerle sarıp sarmalayın; sonuçta elde ettiğiniz şey, kişisel bütünleşme sürecini bozmak ve derin bir bilişsel uyumsuzluk (akut bir zihinsel ve duygusal karmaşa) yaratmak için gereken reçetedir. İşçi sınıfından gelen bir akademisyen olan Renny Christopher mezun olduktan sonra büyük bir üzüntüyle hissettiklerini şu şekilde açıklıyor: “Bu süreçten sonra, bu hayatın öncesi ile sonrasını bir araya getirmeye hiçbir güç yetmeyecektir.”¹⁶

İşçi sınıfından gelen öğrencilerin çoğu için bu uyumsuzluk öylesine derin ki, bu öğrenciler ya yeni kültürü reddeder (son sınıflarda üniversiteyi bırakan öğrencilerin oranının yüksek olmasının bir sebebi) veya önceki kültürü benliklerinden çıkarmaya çalışırlar. İşçi sınıfından gelen akademisyenlerin seçimleri incelendiğinde, genelde hikâyenin ucu kendilerini önceki yaşantılarından ve ailelerinden uzaklaştırdıkları gerçeğine uzanır. Bu, “bu hayatın öncesi ile sonrasının” yarattığı uyumsuzluğu ortadan kaldırmak için başvurulmuş yaygın bir yoldur. Kendilerini uzaklaştıranlar için ifade edilmeyen ve anlaşılmayan bir kayıp söz konusudur. Yukarıda bahsettiğim problemler bir üst sınıfa çoktan atlamış kişiler (özellikle hâlâ köklerine sadıklarsa) için de doğru kabul edilmektedir. Babasının hayatıyla kendi çalışmasını karşılaştırdığında aklına gelenlerden dolayı canı yanan Irvin Peckham açıkça belirtiyor:

Çok azımız geldiği yerle olan bağlarını koparmayı, “yanlış” taraflarını veya gözümüzü içinde açtığımız dünyanın “yanlış” bir sınıfa ait olmasından ötürü onu inkâr etmeyi başarıyor. Diğerlerinin bunu nasıl başardığını bilmiyorum; ancak ben kendimdeki yanlışları evi çok az ziyaret ederek düzelttim. Zaman içinde ebeveynlerimin ve kardeşlerimin kim olduğunu unuttum. Kabul etmek zor olsa da şunu söylemek zorundayım: Ben evi terk ettikten sonra, ebeveynlerimle ve kardeşlerimle ilk kez, ebeveynlerimin evliliklerinin yirmi beşinci yılını kutladıkları gün bir araya gelmiştik. Sanırım bundan sonra bizi bir araya getirecek şey bir cenaze olacaktır. Bu geçmiş silmekti.¹⁷

Üniversiteye gittiği ilk yıl “sessiz sedasız bir alkolik” olan Laurel Johnson Black, artık kendini şöyle ifade eden bir akademisyen, “Kardeşlerimle konuştuğumda dünyam öyle bir çözülüyor ki, sonunda bayılacak hale geliyorum.” *This Fine Place so Far from Home* adlı kitapta yer alan

16 Renny Christopher, “A Carpenter’s Daughter,” in Dews and Law, eds., *This Fine Place*, 137–50.
17 Peckham, “Complicity,” 274.

makalesinin adı “Aptal Zengin Piçler”dir. Black yaşadığı bilişsel uyumsuzluğu açıkça dile getiriyor: “Bazen toplantılarda ve sınıflarda koltuğa oturuyor ve başka kim saçmalamayı bir kenara bırakıp gerçekten ne hissettiğini söyleyecek diye düşünüyorum. Havada durup sallandığımı hissediyorum. Ayağımı bir yere koyarsam, oraya kök salacağımım gibi geliyor. Zenginlerin, başkalarını hor görenlerin, bir bakışıyla veya bir sözcüğüyle beni bir çalışmanın nesnesi haline getirebilecek kişilerin arasında hareket edemiyorum. Onlar gibi konuşamıyorum, onların yaşadığı evlerde yaşayamıyorum, vefasız olmadan onlar gibi davranamıyorum.”¹⁸

Direncin izini aramak daha zor çünkü direnç kendini üniversiteye gitmemekle, ödevlerini yapmamakla ve bunun gibi diğer şeylerle gösteriyor. Eğer işçi sınıfı ile orta sınıf arasında kültürel farklılıklar varsa ve her ikisinin de kendi içinde güçlü yönleri varsa; o halde büyük denebilecek ekonomik ve fiziksel zararlara maruz kalınacak olunmasına karşın işçi sınıfında kalmayı seçmek mantıklı bir karar olacaktır. Çoğu insanın yaptığı şeyin bu olduğuna inanıyorum. Ne yazık ki birçoğu daha düşük ücretlerle ve otoriteyle cezalandırılıyor. Erkek kardeşim Eddie gibiler kültürlerini değiştirmeden sadece işlerini ve gelirlerini değiştirmeyi başarıyor.

Eddie ve ben yetişkinlik hayatımız boyunca mesleklerimizi icra ettik. Ancak ben üniversiteye gittim (ve okuldan mezun oldum), o ise işe postacı olarak başladı ve zaman içinde Minneapolis şehrindeki birçok postanenin yöneticisi oldu. Ben toplumu örgütlemeye çalışan bir solcu oldum ve şimdilerde bir danışman olarak fakirler ile işçi sınıfından gelen çocuk ve yetişkinler üzerinde çalışıyorum. Ayrıca tiyatroya, Beethoven'a ve “seçkin yemeklere” düşkün oldum. Genç bir yetişkin olarak, ironi oluşturacak biçimde, hem işçi sınıfından gelenler için çalışmaya kendini politik olarak adanmış biriydim hem de yeni eylemci arkadaşlarımı “cahil” ailemle yaşadığım eve getirmeye utanıyordum. Erkek kardeşim sağcı oldu ama buna rağmen emekli olmadan önce postanelere “çalışanların katılımını” esas alan bir yönetim tarzı getirmek için çok çalıştı. Hâlâ elektrogitar çalar, karaoke yapar, kovboy şapkaları giyer ve benim bahşış diye verdiğim parayı bir yemeğin tamamı için vermeyi aklı almaz (benden daha fazla para kazanmasına rağmen). Geniş ailemizin birçok bireyiyle bağlarını koparmadı ve hep onlarla zaman geçirmekten büyük zevk aldı. İkimizden hangisi daha avantajlı, hangisi dezavantajlı olandı? Cevabın kolay olduğunu sanıyor olabilirsiniz ama hiç de öyle değil.

¹⁸ Black, “Stupid Rich Bastards,” 24–25.

İşçi sınıfına diğerlerinininkine nazaran daha neşeli bir bakış açısıyla bakmamın sebebi benim de, tıpkı Garger gibi nispeten daha başarılı, “yerleşik” bir işçi ailesinden ve mahallesinden gelmem olabilir. Babam Minnesota’da vasıflı bir mezbaha işçisi olarak çalışırdı. Bir sürü problemimiz vardı, önceden de açıkladığım gibi, bunların çoğu çalışma şartlarıyla ilgiliydi. Ancak ben 1950’lerin ve 1960’ların çocuğuydum. O zamanlar Amerikan tarihinde işçi kesiminden gelen insanlar için muhtemelen en iyi zamanlardı. Benden bağımsız olmasına karşın, kültürel farklılıklar üzerine benimle aynı zamanda neredeyse aynı düşüncelerle ortaya çıkan ve işçi sınıfı kültürünün sağlamlığı ve eşitliği lehinde konuşan, Jack Metzgar da vasıflı işçilerden oluşan ve hatta sendikal faaliyetlere katılan bir aileden geliyordu.¹⁹

Ama bu fikirler çok fakir ailelerden gelen kişilerde de görülebilir. Jay MacLeod *Ain’t No Makin’ It* adlı kitabında, “kuzey batıdaki bir şehirde” inşa edilen sosyal konutlar projesine dahil olan erkek çocuklar üzerinde yaptığı bir çalışmayı anlatır. Birçoğu uzun zamandır işsiz olan veya aralıklı olarak çalışan ve hiçbir zaman giderleri karşılayacak kadar para kazanamayan, vasıfsız işçilik yapan ebeveynlere sahipti. MacLeod birlikte çalıştığı genç erkekleri iki gruba ayırmıştı: “Çıkış yolu” olarak üniversiteye gidenler ve gitmeyenler. Akademik başarı elde etmek için üniversiteye başvurmamış ve hatta bunu hiç istememişler arasından Slick adında bir çocuk öne çıkıyordu. Slick alışılmadık derecede zekiymi ve bazen aklından avukat olmayı geçiriyordu. Slick yaptığı varoluşsal seçimi şöyle açıklıyordu:

Slick: Burada neye mi sahibiz, burada kardeşliğe sahibiz. Hepimiz birbirimizin lanet olası kardeşiyiz. Buralarda, sokaklarda çok fazla arkadan bıçaklama olayı oluyor. Ama biz her zaman birbirimizin arkasını kollarız. Yemin ederim ki öyle. Burada diğerleri için kendini ateşe atmayacak tek bir kişi bile yok. Eğer bir kardeşim bir şeye ihtiyaç duymuşsa ve ben de de varsa, çıkarır veririm. Bu kadar. Burada işler böyle yürür. Burada kardeşlik esastır. Biz oradakiler gibi değiliz, o banliyöler midir nedir, oradaki küçük zengin çocukları gibi değiliz. Orada bir çizgi var. O çizginin bu tarafında birbirimize yamuk yapmayız, aramız sıkıdır.

Frankie: Ama onları gider o tarafta hacılar [soymak].

Slick: Çok doğru. Eğer cebinde dört yüz dolarla geziyorsa, o paranın geldiği yerde dahası da vardır. O herifin canı cehenneme. Ama onlar da birbirlerini hacılıyorlar; sadece onlar bunu yasal olarak yapıyor. Bizim aramız çok sıkıdır. Biz bir grubuz. Onlar gibi düşünmeyiz. Birimiz hepimiz için düşünür.

Frankie: İşte lanet gerçek bu. Eğer lanet olasıca kardeşlere sahip değilsen, sen kimsin ki? Sen lanet olasıca bir hiçsin. Kimsesin.

¹⁹ Metzgar, *Striking Steel*.

Slick: Şansım olsaydı ve bu sadece benim için değil muhtemelen buradaki herkes için geçerlidir, eğer iyi bir insan olmak ile hayatta kalmak arasında bir seçim yapma şansım olsaydı, iyi bir insan olmayı seçerdim. Ben böyleyim. Eğer yarın avukatlık sınavına girmem gerekseydi ve bu çocukların bana ihtiyacı olsaydı, onlarla giderdim. Burada işler böyle yürür.

Bacaksız: Evet, burada ailenle, arkadaşlarınla olmak istiyorsun, onlar iyi insanlar. Onların yanında rahatsın. Ama o diğer insanların yanında kendini rahat hissetmiyorsun. (Vurgular bana aittir.)²⁰

Orta sınıftaki “iyi insan” genellikle “insanlığın iyiliği [soyut anlamda] için” büyük bir başarı elde etmiş, “parlak zekâya sahip” biridir. Bu tarz bir insanın eylemleri genellikle ödüllendirilir. İşçi sınıfındaki “iyi insan” size ayıracak zamanı olan, sizinle sıkı bağlar kurmaya çalışan ve birlikte olduğu kişi için birçok küçük çaplı fedakârlık yapan kişidir. Esas itibarıyla her şeyin ve özellikle eğitimin “sınıflara ayrıldığı” bir toplumdan, birlikte çalışmayı rekabet etmeye tercih edecek, kültürel değişikliğe açık bireyler çıkabilir mi? Birileri “arkadaşlarla takılmayı” bir şeyler başarmak için çırpınmaya tercih edebilir mi? Birileri basit bir “sevgiler, Mary Teyzen” yazan Noel kartını, adeta yıl içindeki başarılarını (veya dehasını, hırsını ya da seyahat bütçesini) ima eden bir mektuba tercih edemez mi? Bunu hayal etmek bana göre hiç de zor değil. Serbest meslek sahibi orta sınıfın kültürüne direnenler, ekonomik olarak zarara uğrama olasılığına rağmen hayatlarını, içinden geldikleri dayanışmacı kültür içinde geçirmeyi isteyebilir. Kendilerini evlerinde hissettiren yerlerde, tanıdıkları insanlarla yaşamayı seçerler. Ancak çok zengin kişilerin egemen olduğu ve daha çok serbest meslek sahibi orta sınıf tarafından yönetilen bir toplumda, işçi sınıfında kalmanın sağladığı ayrıcalıklar ve faydalar ile orta sınıfa atlamanın sağladıkları birbirine eşit olmaktan çok uzaktır.

Başlangıca Dönerek Ulaşılan Sonuç

Tüm bu tartışmaların ve soyutlamaların merkezinde bir yerde Shelly, Orta Batı'daki bir devlet üniversitesinin tuvaletinde ağlayarak gizlenen Shelly, var. Ona neyi seçeceğini ve sorununun çözümünün ne olduğunu söylemek doğru olmazdı. Yapabileceğimiz şey ise; Shelly'nin yaşadığı ikilemi daha açık bir şekilde görerek seçebileceği şeylerin neler olduğunu açık ve net ortaya koymaktır. İşe onun geçmişini ve bugününü aydınlatarak ve bir durum tespiti yaparak başlayabiliriz. Eğer kocasının ikilemini iyiyle kötünün savaşı, kötü günde iyi günde olanlar, kabuller dahilinde olan ve olmayanların savaşı gibi algılamaktansa bir kültür

20 Jay MacLeod, *Ain't No Makin' It: Aspiration and Attainment in a Low-Income Neighborhood* (Boulder, CO: Westview, 1995), 34–35.

çatışması olarak algılayabilirse, iki kültür arasında kesin bir seçim yapmayı bile önleyebilir. Eğer yanında, ailesini hayatına katmaya nasıl razı edeceğini danışabileceği biri olursa, Shelly ve ailesi herkes için en iyi olan yola doğru yönelebilir.

İşçi sınıfının sahip olduğu kültür oldukça insancıl, sağlıklı ve hayat verici özelliklere sahiptir ki; bunlar orta sınıftan gelen insanların özlemini duyduğu ve aradığı, banka cüzdanlarına da hiçbir zarar getirmeyecek özelliklerdir. Danışmanlık yapan başka birçok psikolog gibi ben de kariyerimin bir kısmını, orta sınıftan gelen serbest meslek sahiplerinden hem “başarılı” hem “başarısız” olanların akıl sağlığını iyileştirmekle geçirdim. Onlara, sıkça, sıcaklığı dehadan, “bağlanmışlık” hissi-ni rekabetten üstün tutan insani değerleri kucaklamalarını sağlayarak yardım ediyoruz. Bu değerleri ayrıca, kişisel başarılarla veya başarısızlıklara rağmen varlığını sürdüren bir benlik bulmalarına yardımcı olsun diye benimsetmeye çalışıyoruz. Zorlu ve sınırlı seçeneklerle dolu bir işçi yaşantısını, her yönden, süsleyerek sunmaya çalışmıyorum; ancak benim için bu sınıfın, bugüne kadar hoşuma giden, birçok olumlu özelliğini hatırlamak oldukça kolaydır.

Donna Burns Phillips “akademisyenlerin öğrettikleri kuramlara olduğu kadar öğrencilerine de eşit derecede açık ve temkinli davranması gerektiğine” inanır.²¹ Bana göre, insanlara nereden geldiklerini hatırlamalarına yardımcı olmak, hatta bunu daha açık bir şekilde görmelerini ve bunun değerini anlamalarını sağlamak tam da bir üniversite öğretmenine düşen görevdir ve tabii serbest meslek sahibi/yönetici sınıfı geçiş kapısını aralayan diğer (belki farkında olmayan) eğitimcilere. Phillips’in önerdiği üzere; “eğitim geçmişimiz, bugünümüz ve olabileceğimiz kişi arasında bir diyalog kurar.”²²

Benim Shelly için yapmak istediğim şey tam da bu. Üniversitenin Shelly’ye (ve orta sınıftan üniversite arkadaşlarına) vermesi gereken şey kendisine katacağı bir şey olmalı, Phillips’in söylediği gibi, bir “dönüşüm” değil ya da kendisinden vereceği bir şey değil. Onun ihtiyacı olan şey yeni beceriler ile farkındalıkların bir birleşimi; bölümlere ayrılmış, şüphe ve başarı bağımlısı yarım bir benlik duygusu değil. Bu çalışma, kültürlerin çatışması ile sonuçta oluşan karmaşaya verilecek üçüncü yanıtı “oluşturuyor” veya “diğerleriyle birleştiriyor.” Eğer bu zor gözüküyorsa, eğer sınıfsız bir toplumda yaşamak isteyen insanlara (benim gibi) tutarsız geliyorsa, kendimizi hâlâ önümüzdeki ödeve vermemiz gerekir. Deneyler yapıp, Shelly’ye “bu hayatın öncesiyle sonrasını bir

21 Phillips, “Past Voices,” 230.

22 Age.

araya getirmesi" için nasıl yardım edeceğimizi bulmalıyız. Eğer dillersek, bize öğretebileceği muhtemelen daha fazla şey var. Bu alanda rolümüz olayları açıklamak kadar kolaylaştırmak olmalıdır. Shelly'nin kendi sınıf atlama sürecinin farkına varmasını ve onu açıklamasını sağlamak önemli. Shelly sadece kocasına yakın zamanda oluşan önyargı dolu gözleriyle bakmıyor; ayrıca kendisini "eski" benliğinden uzaklaştırıyor. Adım adım ilerlemekte olduğu meşakkatli yolculuğu bilinçli bir şekilde takdir etmedikçe; geçmişte ve halen kendisi olan insanı, işçi sınıfından kadını takdir etmediği sürece kocası ve ailesini olduğu gibi işçiyken yaşamıyla ilgili iyi olan her şeyi de kaybedebilir. Eğer Shelly'nin başarıya ulaşmak için feragat edecekleri bu kadar çok ise, o zaman elde ettiği başarı da kalıcı olmayacaktır.

Katkı Sunanlar Hakkında

DOROTHY SUE COBBLE: Profesör, Rutgers Üniversitesi, Emek Araştırmaları ve İşçi-İşveren İlişkileri

GREGORY DEFREITAS: Profesör, iktisatçı, Hofstra Üniversitesi, Emek ve Demokrasi Merkezi Müdürü.

NIEV DUFFY : New York Şehir Üniversitesi, John F. Kennedy Jr. İşçi Eğitimi Enstitüsü'nda araştırma müdürü.

BILL FLETCHER JR. : Trans-Afrika Forumu başkanı.

BARBARA JENSEN: Minneapolis Metropolitan Devlet Üniversitesi'nde araştırma görevlisi.

R. JEFFREY LUSTIG: Profesör, Sacramento, Kaliforniya Devlet Üniversitesi, Siyaset Bilimi.

LEO PANITCH: Profesör, York Üniversitesi, Siyaset Bilimi.

FRANCES FOX PIVEN: Profesör, New York Şehir Üniversitesi Eğitim Merkezi, Siyaset Bilimi.

KATIE QUAN: Berkeley, Kaliforniya Üniversitesi, Endüstri İlişkileri Enstitüsü Emek Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi Başkanı.

WILLIAM K. TABB: Profesör, iktisatçı, New York Şehir Üniversitesi Queens Kolej ve CUNY Öğretim Merkezi, Siyasi Bilimler Fakültesi.

MICHELLE M. TOKARCZYK: Profesör, İngiliz Dili ve Edipiyatı, Goucher Kolej.

MICHAEL D. YATES: Profesör, iktisatçı, Johnstown, Pittsburgh Üniversitesi ve Monthly Review dergisi yardımcı editörü.

MICHAEL ZWEIG: Profesör, iktisatçı, Stony Brook, New York Devlet Üniversitesi, İşçi Sınıfı Çalışmaları Merkezi müdürü.

İŞÇİ SINIFI KİMLİKLER ARASINDA

Cinsiyet, ırk, ulus, etnik köken, din, mezhep gibi **politik kimliklerin** öne çıkarıldığı bir çağda yaşıyoruz. "Sınıf" ise kimilerince çoktan müzeliğe oldu bile. **Toplumun ortalaması** alınıp nüfusun neredeyse tamamı "orta sınıf" kurgusu kapsamına dahil ediliyor. Sınıf, **gelir ve yaşam tarzına** göre tanımlandığında, azınlıkta kalan çok zenginler ile çok fakirler dışında, herkesin "orta sınıf"tan olması kaçınılmaz. Dolayısıyla, neredeyse "**sınıfsız bir toplum**"da yaşadığımıza inanmamız bekleniyor –hele de küreselleşmeden sonra.

Bu kitap yeni yeni ortaya çıkan ve sınıfın hayatımızdaki yeri ve etkisini yeniden keşfetme çabasındaki işçi sınıfı ve yaşamı sahasında bir başvuru kaynağı olması için yazıldı –**Wall Street'ten Gezi Parkı işgal ve eylemlerine** bakıldığında öyle de oldu.

Kitapta sınıf, ilk olarak, **ırk ve cinsiyet mozaigi** dahilinde ele alınıyor ve kimliklerden bağımsız bir sınıfın herhangi bir anlamı olmayacağına işaret ediliyor. İşçi sınıfının oluştuğu yüzyılda ırk kavramı icat edilmişti ve o zamanlarda da kadınlar işçiydi. **Eskiden hem feminizmin hem de milliyetçiliğin sınıfı vardı!**

İkinci olarak **küresel ekonomide sınıfın yeri ve işleyişi** ele alınıyor. 1989'da "duvar"ın yıkılmasının ardından uluslararası kapitalist kurumların dünyanın dört bir yanına sirayet etmesiyle beraber çalışan sınıflar ve ulusal ekonomiler nasıl etkilendi? **İşçi sınıfı önce Amerika'da ve ardından da tüm dünyada kazanılmış haklarını nasıl kaybetti?**

Üçüncü bölüm makaleleri **sınıf ve sosyal politikalar** üzerine odaklanıyor. **Yoksulluk işçi sınıfının başına gelir.** Sendikaların gücünün azalmasıyla beraber yaşam standartları geriledi ve sosyal politikalar işçi sınıfının karar gücü olmaksızın yönetici sınıf, yani %1 tarafından alındı ve tüm emekçilerin aleyhine işletildi. **Ancak bu bir kader mi?**

Son bölümde **sınıf ve gençlik** üzerine üç makale yer alıyor. Genç işçiler ile üniversite eğitime devam eden işçi sınıfından gençlerin yaşamları üzerinden sınıfın geleceği için keşfe çıkılıyor. Sınıfın, içinde psikolojik etkileri de barındıran kültürel pek çok yanı vurgulanıyor. **Sınıf atlamak filmlerdeki kadar kolay olsa da geçmiş o kadar kolay silinebilir mi?**

"Modası geçti," denilen "sınıfın ne işimize yarayacağını," soranlara kullanabilecekleri pek çok araç gereç veren ve oldukça militan bir bakış açısından ele alınmış makalelerden derlenmiş **işçi sınıfından yana "kimlikli" bir kitap. Gezinirken okuyanlara...**

ISBN 978-605-86700-5-1

9 786058 670051 >

₺19.90

h2o kitap.com